

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ
ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
THE STUDY OF THE SOCIAL WELFARE SERVICES MODEL FOR
THE CHILDREN AT THE PUBLIC INSTITUTIONAL CARE
IN BANGKOK METROPOLITAN REGION

ธนิศา สุวรรณสินธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (บูรณาการนโยบายสวัสดิการสังคม)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

พ.ศ. 2558

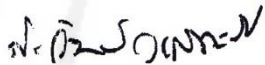
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

THE STUDY OF THE SOCIAL WELFARE SERVICES MODEL FOR THE CHILDREN AT
THE PUBLIC INSTITUTIONAL CARE IN BANGKOK METROPOLITAN REGION

ธนิศา สุวรรณสินธุ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ตรวจสอบและอนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (บูรณาการนโยบายสวัสดิการสังคม)
เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558

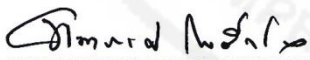
ศาสตราจารย์วันทนี วาสิกะสิน
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุขงค์ เสนานุช
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุขงค์ เสนานุช
กรรมการ

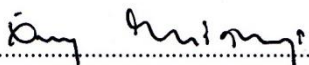
อาจารย์ ดร. ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล
กรรมการ

อาจารย์ ดร. ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ
กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุรงค์ บุนนรัตน์สุนทร
ประธานหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
(บูรณาการนโยบายสวัสดิการสังคม)

รองศาสตราจารย์อ็อกซา จันทรวิธานุชิต
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์นวลโย วัฒนกุล
คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ธนิศา สุวรรณสินธุ์ 554081

สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (บูรณาการนโยบายสวัสดิการสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ภูงค์ เสนานุช, Ph.D

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครอง ในสถานสงเคราะห์ 2) ศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ 3) ศึกษากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง 25 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองโดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์: สถานสงเคราะห์รับเด็กจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 เข้ามาอุปการะเลี้ยงดูด้วยการจัดสวัสดิการสังคมตามมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและฟื้นฟูชีวิตให้เด็ก โดยทีมสหวิชาชีพสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพปัญหา และวางแผนพัฒนาเด็กรายบุคคล ปัญหาที่พบคือ ทีมสหวิชาชีพยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน

2. กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์: ทีมสหวิชาชีพจัดสวัสดิการให้เด็ก ในด้านปัจจัย 4 ด้านการศึกษา ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการให้คำปรึกษา ด้านกิจกรรมนันทนาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการจัดหางานให้ทำ และด้านติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ เด็กจึงมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรู้ ความคิด สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ตามศักยภาพของตน

3. กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม: ทีมสหวิชาชีพมีดำเนินการ ดังต่อไปนี้ 1) พิจารณาส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมตามสาเหตุการพ้นสงเคราะห์ 2) เตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้เด็กทุกคน 3) ส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมตามสาเหตุการพ้นสงเคราะห์ และติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ 4) พัฒนาระบบการส่งเด็ก กลับคืนครอบครัวและสังคมของทีมสหวิชาชีพ เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะตอบสนอง ความต้องการของสังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

คำสำคัญ: การจัดสวัสดิการสังคม ทีมสหวิชาชีพ สถานสงเคราะห์

THE STUDY OF THE SOCIAL WELFARE SERVICES MODEL FOR THE CHILDREN AT
THE PUBLIC INSTITUTIONAL CARE IN BANGKOK METROPOLITAN REGION

TANISA SUWANSIN IDENTIFICATION 254081

MASTER OF SOCIAL WORK (INTERGRATED SOCIAL WELFARE POLICY)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: PUCHONG SENANUCH, Ph.D.

ABSTRACT

The objectives of the study were to (1) study the process of the admission of the children who were entitled for welfare services into the public institutional care (2) study the process of the social welfare services for the children at the public institutional care (3) study the process of preparing families and communities for re-integration of the children back to home and society. This research study took a qualitative approach.

The result of the study revealed that:

1. The process of the admission of the children who were entitled for welfare services were protected by the multidisciplinary team at the public institutional care in order to plan to help the children on what they needed. The problem that the researcher has found in the multidisciplinary team was the lack of the professional skills.

2. The process of the social welfare services for the children at the public institutional care aimed to develop the children's intellectual, social, and emotional skills, together with their physical health. The children were provided the provision of accommodation, clothes, meals and daily necessities, formal and vocational education services, medical treatment and health care services, counseling services, recreational services, ethical and moral training services, employment placement services, and the follow-up services.

3. The multidisciplinary team provided the social welfares services of preparing families and communities for re-integration of the children back to home and society by focusing on teaching the children to be a good people and live happily in the society.

Keywords: Social Welfare Service, Multidisciplinary Team, Public Institutional Care

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติ ตามหนังสือ เลขที่รับรอง อ.205-2557 ลงวันที่ 21 มีนาคม 2557

การทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณา จากอาจารย์หลายท่านที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ที่ดีตลอดมา โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภุชงค์ เสนานุช ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านได้ให้คำปรึกษาและให้ความเมตตาช่วยตรวจสอบแนะแนวทาง ในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ต่าง ๆ ของวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ วันทนีย์ วาสีกะสิน ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ดูแล และติดตามการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด รวมถึงอาจารย์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล และอาจารย์ ดร.ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ ที่ให้ความกรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย และเสียสละเวลาร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จขึ้นมาได้

ขอขอบพระคุณ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิง บ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหाराช ที่อนุญาตให้เป็นสถานที่ในการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งขอบคุณทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์ ทั้ง 4 แห่ง ที่ให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณอาจารย์สโหชา เกิดนพคุณ โรงเรียนตรุณาราชบุรีวิเทศศึกษา จังหวัดราชบุรี ที่กรุณาช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ในเรื่องการใช้ภาษา และการเรียบเรียงประโยค ในการเขียน ABSTRACT

ท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกท่าน ที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจสำคัญของผู้วิจัยเสมอมา จนการจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงได้ในที่สุด

ธนิศา สุวรรณสินธุ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	12
1.3 ขอบเขตในการศึกษา	12
1.4 นิยามคำศัพท์	14
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	17
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก	18
2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม	28
2.3 แนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ	36
2.4 ระบบการเลี้ยงดูทดแทน	43
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย	58
2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการของสถานสงเคราะห์เด็ก	90
2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	97
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	114
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	116
3.3 การทดสอบความแม่นยำ และความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ	120
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	122
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	129
3.6 แผนการวิจัย/ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	130
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	132
4.2 กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองโดยทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์	138
4.3 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็ก มีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	161

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคม	199
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผล	227
5.2 การอภิปรายผล	232
5.3 ข้อเสนอแนะ	244
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	247
บรรณานุกรม	248
ภาคผนวก	
• ภาคผนวก ก เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ	257
• ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ทีมสาขาชีพ	258
• ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน	267
• ภาคผนวก ง แบบสังเกต	273
ประวัติผู้เขียน	275

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
1	ขั้นตอนตามกระบวนการรับเด็กจากหน่วยส่งเข้าสถานสงเคราะห์	74
2	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูล	116
3	ปฏิทินปฏิบัติงานในการเก็บข้อมูล	126
4	จำนวน และร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่รับต่อเดือนและการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน	132
5	จำนวน และร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่รับต่อเดือนและการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน	135
6	ประเภทของเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์	141
7	สัดส่วนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านต่อจำนวนเด็กที่รับผิดชอบ	159
8	การรับรองการตรวจมาตรฐานด้านอาหารของแต่ละสถานสงเคราะห์	167
9	ระบบรักษาความปลอดภัยของแต่ละสถานสงเคราะห์	170
10	จำนวนเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในแต่ละระดับชั้นทั้งภายในสถานสงเคราะห์และภายนอกสถานสงเคราะห์	180
11	แหล่งข้อมูลด้านการศึกษาในแต่ละสถานสงเคราะห์	183
12	การจัดหางานให้เด็กในแต่ละสถานสงเคราะห์	195
13	จำนวนเด็กพ้นสถานสงเคราะห์ จำแนกตามสาเหตุการพ้นสถานสงเคราะห์	203

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	ขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์	50
2	ขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กที่ถูกทอดทิ้งที่มีผู้เลี้ยงดูเด็กในครอบครัว	51
3	การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กก่อนก่อนส่งเด็กมายังสถานสงเคราะห์เด็ก	144
4	การดำเนินงานของหน่วยงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการก่อนส่งต่อเด็กมายังสถานสงเคราะห์เด็ก	146

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พุทธศักราช 2555–2559) ให้ความสำคัญกับการจัดบริการทางสังคม ให้ทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจก และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในชีวิตให้แก่ตนเอง พัฒนาระบบสวัสดิการทางสังคม โดยจัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคม ทั้งเกิด แก่ เจ็บ ตาย ให้มีความเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ระดับชาติ ท้องถิ่นและชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดสวัสดิการที่มีคุณภาพและยั่งยืนด้วยบทบาท และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของสถาบันครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร และภาคเอกชน ที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และการลงทุนในธุรกิจเพื่อสังคม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พุทธศักราช 2555–2559 : 35) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 80 ที่ระบุว่า รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว ชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้ (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันอังคาร ที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2554 : 48) และคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลง ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (วันศุกร์ที่ 12 กันยายน พุทธศักราช 2557 : 5) ที่ได้ระบุถึง การพัฒนาศักยภาพ คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จัดสวัสดิการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีและเด็ก

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับที่ผ่านมา ต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติ จึงถูกตีความไปว่าต้องเริ่มพัฒนาที่เศรษฐกิจเป็นหลัก ทั้งนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่าหากเศรษฐกิจดี ย่อมทำให้คนมีรายได้ดี เมื่อคนมีรายได้ดี ก็ส่งผลให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย แต่ในความเป็นจริงนั้น การพัฒนาที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจกลับนำประเทศไปสู่ปัญหาสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย สังคมเกษตรลดลง เกิดการอพยพย้ายถิ่น ส่งผลกระทบไปถึงโครงสร้างของครอบครัว จากครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบไปด้วยปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีเพียงพ่อแม่และลูกเพิ่มมากขึ้น

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศน์ (2545 : 4) นักจิตวิทยา มองว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรก ที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทนของสถาบันสังคมภายนอก

ที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม ที่มีชีวิตอุบัติขึ้นใหม่ ในครอบครัว เมื่อครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่หลักได้อย่างสมบูรณ์ บุคคลนั้น ๆ อยู่ในภาวะเสี่ยง ในการเติบโตขึ้นโดยขาดความรักความอบอุ่น การปลูกฝังคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนไร้ราก แก่นแท้ของชีวิต และไม่เป็นตัวของตัวเอง ยิ่งเมื่อพิจารณาถึงสภาพที่สังคมไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ของบริโภคนิยม ทุนิยม สุขนิยม ส่งผลให้คนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ มีทัศนคติต่อการแก่งแย่งแข่งขัน ฉกฉวยโอกาส เอาเปรียบ ใครดีใครได้ กระแสบริโภคนิยม-สุขนิยม กระตุ้นต่อมค่านิยมเกิดเป็น ความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเกินตัว ไม่มีหลักคิดในเรื่องของความพอเพียง จนมีหนี้สินติดตัว และครอบครัวมากมาย (ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย 2553 : 20) จึงมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาดังที่ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2546 : 2-3) ระบุไว้ ดังนี้

1) ความยากจน ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ทำให้ครอบครัวจำนวนมาก ประสบความเดือดร้อน ด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ส่งผลกระทบต่ออาชีพและรายได้โดยตรง หัวหน้าครอบครัวตกงานขาดรายได้ จนเจือครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รองลงมาเป็นกลุ่มรับจ้าง ใช้แรงงานและทำงานโดยการรับเงินเดือน

2) การแพร่ระบาดของยาเสพติด พบมากในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 15 - 24 ปี ทั้งหญิงและชาย สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ ครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้าง ทำให้เด็ก ขาดความอบอุ่น เด็กได้รับการเลี้ยงดูแบบอิสระ ปล่อยตามสบาย ทำให้ขาดที่พึ่ง หรือขาดการชี้แนะ ให้คำปรึกษา ทำให้เด็กขาดการควบคุมตนเอง การพักอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด และการคบเพื่อนมีส่วนสำคัญที่ชักจูงให้เด็กเริ่มเสพยาเสพติด

3) การติดเชื้อโรคเอดส์ การมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น และผู้ใช้แรงงาน นำไปสู่ การติดเชื้อและเสียชีวิตจากโรคเอดส์ ทำให้แพร่เชื้อไปยังสมาชิกในครอบครัว เมื่อพ่อแม่ติดเชื้อ และเสียชีวิตลง ลูกที่ยังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้กลายเป็นเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่ง

4) ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรีในครอบครัว มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อครอบครัวของฝ่ายชาย การใช้อำนาจ อารมณ์ ในการตัดสินใจปัญหาและมีพฤติกรรมมั่วเมาในสิ่งเสพติด ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท และทำร้ายกัน ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

5) สัมพันธภาพภายในครอบครัวเสื่อมถอยลง พ่อ-แม่-ลูกไม่ได้ทำบทบาท หน้าที่ของตนเต็มที ละเลยการอบรมปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม รวมทั้งการหล่อหลอมบุคลิกภาพและพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ ผลักภาระออกไป ให้เป็นหน้าที่ของสถาบันอื่นในสังคมมากขึ้น เช่น สื่อมวลชน สถาบันการศึกษา ฯลฯ

6) เด็กถูกทอดทิ้ง ทำให้ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการเหมาะสมกับวัยของตน ขาดความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู จึงทำให้มีทั้งเด็กถูกทอดทิ้งปล่อยปละละเลย เด็กกำพร้า เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ

7) ผู้สูงอายุถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ไม่ได้ได้รับความสนใจดูแลเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้รับภาระเลี้ยงดูหลาน เนื่องจากพ่อแม่ไปประกอบอาชีพต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในวัยควรจะได้พักผ่อน ต้องมารับผิดชอบดูแลเด็กที่ยังช่วยตนเองไม่ได้ ในภาวะที่ผู้สูงอายุเองก็ต้องการให้ดูแลเกื้อหนุน

8) ปฏิสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่มีต่อชุมชน และสังคมมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะที่อยู่ในเขตเมืองใหญ่มีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น จึงเป็นแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง เพราะการที่สมาชิกในสังคมไม่ได้สังสรรค์ร่วมมือกัน โอกาสที่จะสร้างพลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติจะเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น

เมื่อเกิดภาวะวิกฤติในสถาบันครอบครัว ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุตรหลานซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในสังคม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” ไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส เด็กจึงเป็นผู้ที่เยาว์วัยทั้งในด้านความคิด การกระทำ และประสบการณ์ชีวิต ควรได้รับการปกป้อง ดูแล ช่วยเหลือ ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 4 ระบุไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 52 เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการอยู่รอด และได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ รวมไปถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ที่กำหนดขึ้นตามหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ ที่ว่าด้วยศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน โดยระลึกว่าเด็กมีสิทธิพิเศษที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลือ และคุ้มครองทั้งในสภาพแวดล้อมของครอบครัว และการเลี้ยงดูอื่น ๆ อยู่บนพื้นฐานทางประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ และสังคม ตามที่ได้มีการประกาศรับรอง โดยองค์การสหประชาชาติ ในปีพุทธศักราช 2532 ซึ่งประเทศไทยได้ลงนาม เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2535 และอนุสัญญามีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน พุทธศักราช 2535 โดยประเทศที่ลงนามในอนุสัญญาจะต้องปกป้อง และส่งเสริมสิทธิพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ คือ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด มีชีวิต และความต้องการขั้นพื้นฐานที่จะดำรงชีวิตอยู่ ให้โภชนาการที่ดี ให้ความรัก ความเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม ได้รับการบริการด้านสุขภาพ และสิ่งแวดลอมที่ปลอดภัย 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม คือ การที่เด็กได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ ได้รับการช่วยเหลือให้เด็กมีร่างกาย อารมณ์ที่ปกติ และการพัฒนาทางด้านจิตใจ 3) สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง คุ้มครอง คือ การคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการถูกทารุณกรรมทางเพศ การเลือกปฏิบัติ การถูกกลั่นแกล้ง ถูกรังแกหรือถูกทอดทิ้ง คุ้มครองเด็กที่ไม่มีครอบครัว เด็กลี้ภัย เด็กพิการด้วยการกลับเข้ามาอยู่กับครอบครัว การรับเป็นบุตรบุญธรรม 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม คือการให้เด็ก

ได้รับบทบาทที่สำคัญในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ดังนั้นเราจึงต้องให้การดูแลเอาใจใส่ อบรม สั่งสอน มอบความรัก ความเข้าใจ และคำปรึกษา ที่ดีกับเด็ก เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม มีภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ และพร้อมที่จะมอบความรัก และความหวังดีกลับคืนสู่เพื่อนร่วมสังคม แต่ในความเป็นจริงของสังคม ปัจจุบัน เราจะพบว่ามียุวกาญจนน้อยเติบโตขึ้นมา ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เผชิญปัญหา ครอบครัวแตกแยก ขาดความรัก ความอบอุ่น เด็กต้องอยู่ในสภาวะยากลำบาก ทั้งที่ดำเนินชีวิต อยู่กับครอบครัว ชุมชนและสังคม สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2554 : ออนไลน์) ระบุถึง สถานการณ์เด็ก เยาวชนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม จากแผนปฏิบัติการปฏิรูป ประเทศไทย เพื่อสร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม ด้วยการสร้างอนาคตของชาติ ด้านการพัฒนาคน เด็ก และเยาวชน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มกราคม พุทธศักราช 2554 จำแนกประเภท กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และเด็กนอกระบบการศึกษา อย่างละเอียด ออกเป็น 11 กลุ่ม ซึ่งพบว่ามีจำนวน ทั้งสิ้นประมาณ 6,402,500 คน ดังนี้

1) เด็กเร่ร่อนจรจัด มีจำนวน 30,000 คน ซึ่งเด็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาครอบครัว แตกแยก ถูกทารุณกรรม บางส่วนออกมาเร่ร่อนเพื่อหารายได้ช่วยเหลือครอบครัว และหนีตามเพื่อนมาเร่ร่อน ในขณะนี้มียุวกาญจนของภาครัฐ และองค์กรเอกชนเข้าช่วยเหลือได้เพียง 5,000 คน ทำให้ยังมีเด็กเร่ร่อน นอกระบบจำนวนมากในหลายพื้นที่ที่รอความช่วยเหลือกว่า 15,000-20,000 คน

2) เด็กไร้สัญชาติ มีจำนวน 200,000-300,000 คน ในจำนวนนี้มีอยู่ถึง 100,000 คน ที่ยัง ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นเด็กจากชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาพักพิงในประเทศไทย ยังไม่ถูกรับรอง สัญชาติ เสี่ยงต่อการถูกล่อลวงไปค้ามนุษย์ ขาดสิทธิทางการรักษาพยาบาล

3) ลูกของแรงงานต่างด้าว มีจำนวน 250,000 คน เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาสำคัญคือ เป็นเด็กที่ต้อง ขาดโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากเด็กต้องอพยพตามผู้ปกครองเข้ามาทำงาน และเป็นกลุ่มที่ต้องเป็น แรงงานเด็ก จึงไม่มีเวลาเรียนในระบบโรงเรียนปกติ

4) เด็กติดเชื้อเอดส์ มีจำนวน 50,000 คน ซึ่งติดเชื้อเอดส์จากพ่อแม่ จึงมีเด็กจำนวนไม่น้อย ที่เป็นทั้งเด็กกำพร้า และติดเชื้อเอดส์ ที่ต้องเผชิญกับปัญหาทางสุขภาพ ขาดการยอมรับจากสังคม ทำให้ผู้ป่วยเข้าไม่ถึงบริการด้านสุขภาพ การส่งต่อของเด็กระหว่างองค์กรไม่เป็นความลับ และเด็ก ที่ป่วยไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวได้

5) เด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง มีจำนวน 88,730 คน ถูกทอดทิ้งในโรงพยาบาล สถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานี่สาธารณะ โดยมีสาเหตุจากแม่ที่อยู่ในวัยเรียน และแม่ที่ไม่สามารถเลี้ยงลูกได้ เด็กกลุ่มนี้ นอกจากต้องการโอกาสทางการศึกษา เหมือนกับเด็ก ๆ ทั่วไปตั้งแต่ปฐมวัยแล้ว ยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวกับสังคมได้

6) เด็กถูกบังคับใช้แรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ถูกบังคับเป็นแรงงานอย่างผิดกฎหมาย มีจำนวน 10,000 คน ซึ่งมีจำนวนมากที่ยังไม่เข้าถึงระบบการคุ้มครองของกฎหมายและบริการทางสังคม

7) เด็กถูกบังคับให้ค้าประเวณี รวมถึงเด็กที่ทำงานในสถานบริการ พบว่ามีเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เข้าสู่การค้าประเวณี ไม่ต่ำกว่า 25,000 คน

8) เด็กติดยา มีจำนวน 10,000 คน โดยกระจายอยู่ทั้งในเขตกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ รวมถึงพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

9) เด็กยากจนพิเศษ หรือที่ครอบครัวมีรายได้รวมกันแล้วไม่เกิน 20,000 บาท/ปี มีจำนวน 2,978,770 คน ทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงขั้นสูงสุดตามศักยภาพ

10) เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ถิ่นทุรกันดาร มีจำนวน 160,000 คน

11) เด็กออทิสติก ที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ (LD) เด็กสมาธิสั้น (ADHD) มีจำนวนถึง 2,500,000 คน หรือประมาณ 1 ใน 5 ของเด็กวัยเรียนในระดับอนุบาล ถึงมัธยม (3-18 ปี) เด็กกลุ่มนี้มีทั้งอยู่ในระบบการศึกษา และนอกระบบการศึกษา ขาดการส่งเสริม ดูแลทางด้านพัฒนาการเรียนรู้ อย่างเข้าใจ

เด็กด้อยโอกาสและเด็กนอกระบบการศึกษาทั้ง 11 กลุ่มนี้ แม้จะเป็นประชากรกลุ่มเล็ก ๆ เพียงร้อยละ 9.99 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ แต่พวกเขาก็คือคนไทยที่ต้องได้รับการสงเคราะห์ และได้รับสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เฉกเช่นเดียวกันคนไทยทุกคน

การจัดสวัสดิการสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาสโดยการให้โอกาสกับคนจน คนด้อยโอกาส ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการลดปัญหาทางสังคม เป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม สร้างโอกาสให้กับคนจนบางกลุ่ม ชดเชยความล้มเหลวของระบบการตลาด และสร้างความสันติสุขให้เกิดแก่ผู้ยากไร้ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2546 : 74) สอดคล้องกับ วันทนีย์ วาสิกะสิน (2536 : 60-61) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของสวัสดิการสังคมไว้ว่า ตามปณิธานสากลขององค์การสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชน กำหนดว่าคนทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองในความต้องการขั้นพื้นฐาน อันเป็นสิทธิที่ทุกคนจะต้องได้รับ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดบริการต่าง ๆ ไว้ให้ และความต้องการขั้นพื้นฐาน ก็เป็นสิ่งที่ทุกคนรู้ว่า หมายถึง อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการช่วยเหลือเด็กด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟู เด็กที่ประสบกับภาวะความยากลำบาก ในรูปแบบการจัดหาครอบครัวทดแทน และการจัดบริการในรูปแบบสถาบัน หรือ “สถานสงเคราะห์” ซึ่งสถานสงเคราะห์ ตามความหมาย ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 4

วรรค 17 หมายถึง สถานที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ มีจำนวนตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป ปัจจุบันสถานสงเคราะห์เป็นหน่วยงาน สังกัดสำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ดำเนินการอุปการะเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ไว้ 8 ประเภท ด้วยกัน คือ

- 1) เด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า
- 2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
- 3) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งเช่น ถูกจำคุก พิกัดทุพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่า ถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท
- 4) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรม หรือประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกาย หรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล
- 5) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรมหรือตกอยู่ในภาวะอื่นใด อันเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติเสื่อมเสียในทางศีลธรรมอันดีหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

6) เด็กพิการ

7) เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก

8) เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ ตามที่กำหนดในกระทรวงฯ

การจัดสวัสดิการสังคมในสถานสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของทีมสหวิชาชีพ ที่ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการพยาบาล พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือมีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่าง มีระบบ และเป็นกระบวนการ มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ แสวงหากระบวนการที่เหมาะสมในการอุปการะเด็กให้มีประสิทธิผลสูงสุด เพื่อพัฒนาการที่ดีของเด็ก สามารถส่งเด็กที่มีคุณภาพกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม ปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็กของรัฐมีทั้งหมด 17 แห่ง ใน 15 จังหวัด ในที่นี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาไปที่ สถานสงเคราะห์ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มี 4 แห่ง คือ

- 1) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ 2) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี 3) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 4) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จังหวัดปทุมธานี
- โดยเด็กที่เข้ามาขอรับ การสงเคราะห์ มาจาก 1) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถดูแลบุตรได้ มายื่นคำขอเพื่อส่งเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ ในกรณีนี้สถานสงเคราะห์จะทำการสอบถามตรวจสอบข้อมูล เยี่ยมบ้าน หากพบว่าแม่ครอบครัวมีสภาพขาดแคลน แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเด็กกับบุคคลในครอบครัวเป็นไปด้วยดี สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ เด็กมีความสุขเมื่ออยู่ในครอบครัว อาจพิจารณาให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์เด็กและครอบครัว

แผนการรับเด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ อาทิ ช่วยเหลือเกี่ยวกับการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาสำหรับเด็ก และช่วยค่าเลี้ยงดู ให้เงินครอบครัวนำไปเป็นทุนประกอบอาชีพ ช่วยเหลือเป็นค่ากายอุปกรณ์ในกรณีที่เกิดพิการ รวมทั้งให้อุปกรณ์ทางการแพทย์ ที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขความพิการของเด็ก หรือให้การสงเคราะห์เกี่ยวกับเครื่องอุปโภคบริโภคและอื่น ๆ แต่ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวง การให้การสงเคราะห์เด็กในครอบครัว แผนการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ เพราะต้องการส่งเสริมสนับสนุนให้ครอบครัว ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ต่อไป เพื่อสร้างความมั่นคงของครอบครัว และเพื่อป้องกันมิให้ครอบครัวแตกแยก นอกจากนี้ยังประสานขอความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาช่วยเหลือเด็กและครอบครัวของเด็กในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวของตนต่อไปได้ และดำรงรักษาสภาพครอบครัวไว้มิให้ล่มสลายต่อไป (การช่วยเหลือเด็กถูกทอดทิ้ง. 2548 : ออนไลน์) สำหรับกรณีสถานสงเคราะห์พิจารณาแล้ว เห็นว่าครอบครัวไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ ทีมสหวิชาชีพพิจารณาให้รับเด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ และให้การสงเคราะห์ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและ 2) กรณีบุคคลที่อุปการะเด็กไว้ หรือเด็กที่หน่วยงานอื่น ๆ นำมาส่งสถานสงเคราะห์รับคำร้อง และดำเนินการรับเข้าด้วย การตรวจสอบประวัติ อาทิ การสัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรม ตรวจสุขภาพ ตรวจเอกสารข้อมูลข้อเท็จจริง เยี่ยมบ้าน และพิจารณาให้การช่วยเหลือหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคมทำเรื่องขออนุมัติต่อผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ และอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อสงเคราะห์และช่วยเหลือ ในสถานสงเคราะห์ต่อไป

การรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ ส่วนใหญ่มักพบปัญหาในเรื่องการรับเด็กเข้า คือ เมื่อบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ที่พบเด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน จะนำเด็กมาส่งที่สถานสงเคราะห์ทันที แทนที่จะส่งเด็กเข้าสถานแรกรับ เพื่อสืบเสาะและพินิจเด็กและครอบครัว และกำหนดแนวทางการสงเคราะห์ และคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสม ให้กับแก่เด็กแต่ละรายก่อน หรือไม่ได้ทำการประเมินสุขภาพจิตของเด็กก่อน ทำให้สถานสงเคราะห์ต้องดูแลเด็กที่มีปัญหาทางสุขภาพจิต แทนที่จะเป็นหน้าที่ของสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมอง นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านเอกสารที่เกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เด็กไม่มีใบสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน ขาดหลักฐานการเรียน รวมไปถึงเรื่องการแจ้งที่อยู่อาศัยที่ไม่แน่นอนของผู้ปกครอง แต่เพื่อความปลอดภัยของเด็ก สถานสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องรับเด็กไว้ก่อน โดยแจ้งว่าให้นำเอกสารมามอบให้ภายหลัง ซึ่งก็ไม่สามารถติดตามได้ เนื่องจากที่อยู่ที่ไม่ไว้ หรือบ้านที่พักอาศัยที่นักสังคมสงเคราะห์เคยไปเยี่ยมในครั้งแรก เป็นเพียงบ้านเช่า หรือที่พักอาศัยชั่วคราว เมื่อผู้ปกครองย้ายที่อยู่ไปแล้ว ก็ไม่แจ้งให้สถานสงเคราะห์ทราบ ทำให้ไม่สามารถติดต่อผู้ปกครองได้ ส่งผลให้เด็กต้องถูกทิ้งไว้ในสถานสงเคราะห์อย่างถาวร สำหรับเด็กที่หน่วยงานอื่นนำส่ง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเร่ร่อนถูกทอดทิ้ง และเด็กกำพร้า มักจะขาดเอกสารเกี่ยวกับตัวเด็ก ทำให้ไม่สามารถทำบัตรประจำตัวประชาชนได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการเข้าโรงเรียนเมื่อเด็กมีอายุครบเกณฑ์ ทั้งในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา การคำนึงถึงความถูกต้องกฎหมายของเจ้าหน้าที่เขต/อำเภอ และโรงเรียน

ทั้งนี้รวมไปถึงความล่าช้าของเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์ ในการดำเนินการทางด้านเอกสารของเด็ก จึงทำให้เด็ก บางคนเมื่อมีอายุครบ 7 ขวบ แต่ไม่สามารถทำบัตรประชาชนได้ เด็กจึงได้เข้าโรงเรียน เมื่อตัวเองมีอายุมากกว่าเพื่อนร่วมห้อง กลายเป็นปัญหาถูกเพื่อนล้อเลียน ทำให้เด็กอายจึงไม่ยอมไปโรงเรียน หนีเรียน ส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นตามมามากมาย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่รบกวนแก้ไข

สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับประโยชน์สูงสุด เหมาะสมกับความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก ทั้งในด้านร่างกายสุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต รวมไปถึงได้รับการศึกษาและคุณธรรม จริยธรรม สถานสงเคราะห์ได้จัดสวัสดิการสังคมให้ ดังนี้ 1) ให้บริการด้านการเลี้ยงดูด้วยการให้ปัจจัย 4 2) บริการด้านการศึกษา ให้แก่เด็ก อย่างเหมาะสม 3) บริการด้านการรักษาพยาบาล เพื่อบริการแก่เด็กที่เจ็บป่วยและสิทธิในการรักษาพยาบาล 4) บริการด้านการสงเคราะห์ เพื่อฟื้นฟูด้านจิตใจ และแก้ไขพฤติกรรมแก่เด็ก 5) บริการด้านนันทนาการ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 6) บริการด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมอันดีงาม 7) บริการด้านการจัดหางานให้ทำ สำหรับเด็กที่สำเร็จการศึกษา และพ้นการสงเคราะห์ และ 8) บริการด้านติดตามผลสำหรับเด็กพ้นสงเคราะห์ (วารสาร ทรรศน์วิระปกรณ. 2551 : 112) สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการตอบสนองความต้องการทางกาย สำหรับเด็ก แต่ในความเป็นจริงนั้นเราตระหนักดีว่า แม้เด็กในสถานสงเคราะห์จะมีความต้องการที่เหมือนกับเด็กทั่วไป แต่การได้รับการตอบสนองความต้องการทางกายนั้น ไม่ว่าจะได้รับมากสักเท่าไร ก็ไม่มีวันเติมเต็มความสมบูรณ์ในชีวิตให้พวกเขาได้ เพราะชีวิตของพวกเขาคือชีวิตที่ขาดทั้งความรัก ความอบอุ่นจากการสัมผัสเลี้ยงดู ขาดคนเอาใจใส่ พวกเขาจึงเป็นเด็กที่ต้องการความรักความอบอุ่น และต้องการความเอาใจใส่จากผู้ดูแลมากกว่าสิ่งอื่นใด

ในการทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์นั้น ตระหนักดีว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อเด็กทุกคน เพราะครอบครัวคือผู้ทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (Maintenance of Immature Children) ครอบครัวจึงมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตใหญ่ การเลี้ยงดูจากที่อื่น แม้ทำได้ก็ไม่ดีเท่ากับครอบครัว ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญมาก ต่อระบบการพัฒนาทางร่างกาย และจิตใจของเด็ก เป็นสถานที่ที่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ (สุพัตรา สุภาพ. 2540 : 68-69) ดังนั้น สถานสงเคราะห์จึงเปรียบเสมือน เป็นครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก ด้วยการเลี้ยงดู ด้วยสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ปลูกฝังระเบียบวินัย และคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กได้รับการฟื้นฟูสภาพจิตใจ พัฒนาศักยภาพ และพร้อมจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน และสังคมต่อไป แต่ด้วยจำนวนของเด็กในสถานสงเคราะห์ที่มีมาก จึงทำให้ครอบครัวนี้มีขนาดใหญ่เกินไป เป็นครอบครัวที่แม่แต่ละคนต้องดูแลลูก ตั้งแต่ 10 -15 คน ส่งผลให้การอบรมสั่งสอน การให้ความรักความอบอุ่น และการเข้าถึงจิตใจของเด็กไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง การที่เด็กมีที่อยู่อาศัย มีอาหารครบ 3 มื้อ มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แต่ก็ไม่อาจเติมเต็มหัวใจ ที่เว้าแหว่งของพวกเขาให้เต็มได้ แนวคิดในการที่จะทำให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด คือการพยายามส่งเด็กเหล่านั้น ให้สามารถ

กลับไปใช้ชีวิตยังครอบครัวเดิมให้ได้มากที่สุด สถานสงเคราะห์จึงมีการเตรียมความพร้อม เพื่อส่งเด็ก กลับคืนครอบครัวอยู่ตลอดเวลา ด้วยการให้การศึกษา ดูแลด้านสุขภาพ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมนันทนาการ รวมไปถึงสอนให้เด็กรู้จักใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้เด็กกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับ ครอบครัวอย่างคนที่มีความรู้ มีสุขภาพร่างกาย สมบูรณ์ แข็งแรง มีคุณธรรมประจำใจ สดใส ร่าเริง และดำรงชีวิตอยู่กับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข

สำหรับเด็กที่ไม่ปรากฏครอบครัวเดิม หรือครอบครัวเดิมไม่สามารถรับเด็กกลับไปดูแลได้ สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่จัดหาครอบครัวที่เหมาะสมให้ ในรูปแบบของครอบครัวทดแทน หรือที่ เรียกว่า “Foster Family” ครอบครัวทดแทนจะทำหน้าที่ในการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความเอาใจใส่ เพื่อให้เด็กมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่ใกล้เคียงกับครอบครัวจริง เพราะสถานสงเคราะห์ ตระหนักดีว่า การใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวทดแทนของเด็ก ย่อมดีกว่าเด็กอยู่ภายในสถานสงเคราะห์ หรือสถานรับเลี้ยงเด็กอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะภายในสถานสงเคราะห์ หรือในสถานรับเลี้ยงเด็ก แต่ละแห่ง จะมีเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมาก รูปแบบการจัดการอาจไม่เหมาะสมสอดคล้อง ต่อความต้องการของเด็กบางกลุ่ม สัดส่วนของเจ้าหน้าที่ในการดูแลอาจไม่เพียงพอ จนทำให้เด็ก ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างทั่วถึงแบบตัวต่อตัว อาจส่งผลถึงพัฒนาการ หรือสภาพจิตใจของเด็ก ติดตามมาในภายหลัง (พส.ตั้งอนุกรรมการทำยุทธศาสตร์ระบบดูแลเด็กกำพร้า. 2552 : ออนไลน์) การส่งเด็กคืนครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความพร้อมที่จะอุปการะเด็ก และการจัดหาครอบครัวทดแทน ในลักษณะครอบครัวบุญธรรม และครอบครัวอุปถัมภ์ จึงเป็นกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่ สถานสงเคราะห์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

คำว่า “ครอบครัวอุปถัมภ์” ก็คือ การที่บุคคลรับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูอย่างบุตร ในการจัดหา ครอบครัวอุปถัมภ์ จึงเป็นการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กกลุ่มเป้าหมาย ที่คำนึงถึงหลักปรัชญาการ ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ แนวคิด และหลักการอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยตระหนักถึงแนวคิด สำคัญที่ว่า เด็กมีสิทธิที่จะเติบโต ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมของครอบครัว ด้วยบรรยากาศของความ สุข ความรัก ความเข้าใจ เด็กควรได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพ ที่สมบูรณ์สอดคล้องทุกด้าน การดำเนินการ จัดหาครอบครัวทดแทน ให้กับเด็กสถานสงเคราะห์นั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการจะพิจารณา คัดเลือกครอบครัวอุปถัมภ์ ที่ประสงค์จะรับเด็กไปอุปการะชั่วคราว โดยบุคคลที่สมควรได้รับอนุญาต ให้เป็นผู้อุปการะ ปกครอง ดูแลเด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่ ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 และจัดให้นักสังคมสงเคราะห์ ติดตามเยี่ยมเยียนครอบครัวอุปถัมภ์เหล่านี้เป็นระยะ ๆ เพื่อช่วยเหลือ ให้ครอบครัวและเด็กอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น ครอบครัวเหล่านี้อาจพิจารณาให้การสนับสนุนค่าใช้จ่าย ในการเลี้ยงดูเด็ก และ/หรือ สนับสนุนสิ่งของเครื่องใช้ตามความเหมาะสม สำหรับการจัดหาครอบครัว ทดแทนที่ถาวรให้แก่เด็กนั้น เป็นการจัดหาครอบครัวบุญธรรม ที่ได้กำหนดตามพระราชบัญญัติ การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 ด้วยการมอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมของทั้งชาวไทย

และชาวต่างประเทศ เพื่อให้เด็กมีชีวิตครอบครัวตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับ ซึ่งนอกจากจะต้องพิจารณาหาครอบครัวที่เหมาะสม ในการทำหน้าที่บิดามารดาให้แก่เด็กแล้ว ยังต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อคุ้มครองเด็กไม่ให้ถูกล่อลวงสู่การค้ามนุษย์ด้วย จะดีแค่ไหนหากชีวิตของเด็กคนหนึ่ง ที่เปรียบเสมือน “ดอกไม้”ที่กำลังผลิบาน แต่ในระหว่างทางของการเจริญเติบโตกลับโดน “หนอนร้าย” กัดกินจนแห้งเหี่ยว แต่แล้ววันหนึ่งได้รับการอุ้มชูดูแลรดน้ำ เอาใจใส่จากครอบครัวที่แสนใจดี มอบสายน้ำให้มาหล่อเลี้ยงลำต้น เฉกเช่นมอบความรักหล่อเลี้ยงหัวใจให้ดอกไม้นี้ กลับมีชีวิตชีวาอีกครั้ง เปลี่ยนจากสีที่เคยหม่นหมอง กลายเป็นสีแห่งความเบิกบาน และความสดใส ที่สำคัญดอกไม้ดอกนี้สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวเองได้อีกยาวนาน และพร้อมจะเพาะพันธุ์ดอกไม้รุ่นต่อไปที่สมบูรณ์ออกมาให้พวกเราได้ชื่นชม (ภาสตรีย์ ชมวงศ์. 2549 : ออนไลน์) การทำหน้าที่ของครอบครัวบุญธรรมจึงเป็นธรรมอันประเสริฐยิ่ง

ถึงแม้ว่าครอบครัวทดแทนจะเป็นสิ่งที่ เด็กในสถานสงเคราะห์ต้องการเป็นอย่างมาก แต่ด้วยสถานการณ์ของสถานสงเคราะห์ ที่ให้การดูแลเด็กโตที่มีอายุในช่วง 6- 18 ปี จึงทำให้เด็ก ๆ ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ไม่ได้ได้รับความสนใจจากครอบครัวทดแทน ในการรับไปเลี้ยงดูมากนัก ทั้งนี้เป็นผลมาจากความคิดที่ว่า การรับเด็กมาเลี้ยงตั้งแต่ยังเล็กๆ จะดีกว่าการรับเด็กโตที่รับรู้อดีตของตนเองแล้ว มาเลี้ยง เพราะเด็กจะผูกพันกับครอบครัวมากกว่า ส่งผลให้สถานสงเคราะห์เด็กต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กกลุ่มนี้ต่อไป จึงทำให้สถานสงเคราะห์มีเด็กอยู่จำนวนมาก การมีเด็กที่มีปัญหาชีวิตอยู่จำนวนมาก มาอยู่ร่วมกัน ย่อมทำให้การดูแลเด็กที่ต้องให้ความรัก ความอบอุ่น ทั้งทางร่างกายและจิตใจกับเด็กทุกคน ไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง จึงมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นในสถานสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งปัญหาในเรื่องการเรียน การขาดความกระตือรือร้น ความเกียจคร้าน รวมถึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ในกิจกรรมต่าง ๆ และขาดการสร้างแรงจูงใจที่ดี สอดคล้องกับ สุรัสวดี มนัสตรง. (2546 : ออนไลน์) ที่กล่าวถึงเด็กในสถานสงเคราะห์ว่า เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ที่ขาดความอบอุ่น มักเฉื่อยชา เก็บตัว และไม่สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ เนื่องจากเด็กมักจะรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในเรื่องของตนเอง และครุ่นคิดถึงแต่ปัญหาของตนเอง ทำให้ไม่ค่อยนึกถึงผู้อื่น และขาดความเข้าใจในตัวผู้อื่น การให้ความสำคัญในการพัฒนา เรื่องการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น การให้ออกาสผู้อื่นและการส่งเสริมผู้อื่นในทางที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้เด็กบางกลุ่มยังมองว่าสถานสงเคราะห์มีกฎเกณฑ์มากเกินไป ไม่มีอิสระ บางคนมองว่าเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์เข้มงวดเกินไป รวมทั้งไม่อยากอยู่ร่วมกับกลุ่มคนแปลกหน้ามาก ๆ เพราะเด็กรู้สึกงุนวาย สับสน บางคนอาจมีโลกส่วนตัวสูง จนมีการทะเลาะกันบ่อยครั้ง สำหรับการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็ก จะพบว่าเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ถ้าเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง จะมีสติปัญญาบกพร่อง ทำให้การเรียนรู้อาจมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า ความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่ดี อาจมีปัญหาพฤติกรรมแบบเก็บกด ได้แก่ เด็กวิตกกังวล ซึมเศร้า หรือพฤติกรรมแบบแสดงออก ได้แก่ ก้าวร้าว หนุ่หนุ่ พลันเล่น เมื่อนำปัญหาของเด็กมาวิเคราะห์ เราจะพบว่าปัญหาของเด็กเหล่านี้มีความซับซ้อนมาก

เนื่องมาจากภูมิหลังของเด็กที่ล้วนแต่มีความทรงจำชีวิตอันเลวร้าย เมื่อเด็กพวกนี้ได้มาอยู่รวมกัน ย่อมง่ายที่จะหล่อหลอมอุปนิสัย และพฤติกรรมให้เหมือน ๆ กัน เด็กที่โตในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่ จึงมักไม่ค่อยจะประสบกับความสำเร็จในชีวิตเท่าที่ควร นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. (2553 : ออนไลน์) สถานสงเคราะห์จึงเป็นสถานที่สำคัญ ในการเสริมสร้างพัฒนาการ ของเด็กด้อยโอกาสกลุ่มหนึ่ง ให้มีโอกาสเติบโตขึ้นมาอย่างมีคุณภาพ ใกล้เคียงเด็กกับคนอื่น ๆ มากที่สุด หรืออย่างน้อยก็สามารถ ให้การปกป้องเด็กจากอันตราย จากสังคมที่อยู่ภายนอกครอบครัว ในเวลาที่เขายังไม่พร้อมออกไป เผชิญโลก ป้องกันไม่使他ต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อน และให้เขาได้มีโอกาสได้รับการศึกษา ได้รับฝึก ทักษะวิชาชีพ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิต ทำให้เขาได้มีชีวิตรอดได้ด้วยตัวเอง เมื่อเติบโตขึ้น พบกับความรักและสร้างครอบครัวของเขาเอง

จากนโยบายของรัฐบาล ในการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และเติมเต็มศักยภาพให้กับเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่า นอกจากภูมิหลัง ของเด็กที่เราต้องทำความเข้าใจ เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจได้ตรงตามความต้องการแล้ว ผู้วิจัยยังสนใจ “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ประกอบด้วย 1) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ 2) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี 3) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด 4) สถานสงเคราะห์ เยาวชนมูลนิธิมิราธิราช โดยเริ่มทำการศึกษาข้อมูลตั้งแต่ กระบวนการรับเด็กเข้ารับการคุ้มครอง ในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ และกระบวนการส่งเด็ก กลับคืนครอบครัวและสังคม การเลือกศึกษาข้อมูลจากสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล เพราะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นชุมชนเมืองที่มีความเจริญทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ความเจริญนี้นำไปสู่ปัญหาสังคม ส่งผลกระทบไปถึงเด็กและครอบครัว จึงมีเด็กด้อยโอกาสทางสังคมเข้ามารับการสงเคราะห์มากมาย สถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จึงเป็นศูนย์รวมของเด็กที่มีปัญหาชีวิตที่แตกต่างกันไป ทีมสหวิชาชีพต้องนำวิธีการ ที่หลากหลายมาใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็ก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มให้มากที่สุด และสามารถนำมาเป็นแนวทางพัฒนากระบวนการ จัดสวัสดิการสังคม สำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษากระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์
3. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีประเด็นในการศึกษา คือ การศึกษากระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบ และกระบวนการในเชิงสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก และวางขอบเขตในการวิจัยไว้ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

1) ประชากร ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 4 แห่ง คือสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จังหวัดปทุมธานี

2) กลุ่มตัวอย่าง การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยเลือกศึกษาข้อมูลจาก ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ซึ่งทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์โดยตรง ตั้งแต่กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการ และกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ทีมสหวิชาชีพจึงเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการดำเนินงานจริง เหมาะสมที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในครั้งนี้ โดยทำการศึกษาข้อมูลจากทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 4 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช มีผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ 1) ทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ละ 5 คน ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการพยาบาลวิชาชีพละ 1 คน รวม 20 คน 2) พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สถานสงเคราะห์ละ 2 คน จำนวน 8 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 28 คน

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นในการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์
  - 1.1) การคัดแยกประเภทของเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์
  - 1.2) การนำเด็กมาขอรับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์
  - 1.3) การสืบหาข้อมูลเท็จจริง
  - 1.4) การพิจารณาวางแผนให้ความช่วยเหลือ
  - 1.5) การจัดเก็บเอกสาร หลักฐานเด็ก
  - 1.6) การจัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก

2) กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ดังนี้

- 2.1) การจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4
- 2.2) การจัดสวัสดิการด้านการศึกษา
- 2.3) การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล
- 2.4) การจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์
- 2.5) การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการ
- 2.6) การจัดสวัสดิการด้านคุณธรรม จริยธรรม
- 2.7) การจัดสวัสดิการด้านการจัดหางานทำ
- 2.8) การจัดสวัสดิการด้านการติดตามผล

3) กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม

- 3.1) สาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์
- 3.2) การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์
- 3.3) การดำเนินการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม และการติดตามเด็ก
พ้นสงเคราะห์
- 3.4) การพัฒนากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวของทีมสหวิชาชีพ

1.4 นิยามศัพท์

1. สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน แก้ไข ปัญหา พื้นฟู พัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม ในที่นี้เป็นการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็กสถานสงเคราะห์ ด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูชีวิต ให้กับเด็กที่ประสบกับภาวะยากลำบาก เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของเด็กสถานสงเคราะห์ ด้วยการให้ปัจจัย 4 อันเป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพ ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนบำบัดรักษา โรคภัยไข้เจ็บ การศึกษาอบรมตามสมควรแก่สภาพ ให้มีความรู้ สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรมและเป็นไปตามมาตรฐาน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีและสิทธิที่เด็กพึงต้องได้รับ

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ หมายถึง การร่วมมือกันของภาครัฐ และทีมสหวิชาชีพ ในการจัดสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม เป็นธรรม และเท่าเทียมกัน ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ ตามมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ทั้งนี้เพื่อการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของเด็กในสถานสงเคราะห์ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม โดยมีรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ดังนี้ 1) กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครอง

ในสถานสงเคราะห์ 2) กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ 3) กระบวนการส่งเด็กคืนครอบครัวและสังคม

3. กระบวนการรับเด็กเข้าคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ หมายถึง การสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็กด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบเอกสารประจำตัวเด็ก ได้แก่ สำเนาทะเบียนบ้าน สูติบัตร บัตรประจำตัวประชาชน หลักฐานการเรียน ตรวจสอบสุขภาพทั้งทางร่างกาย และสุขภาพจิต นำข้อมูลมาประชุมวางแผนให้การช่วยเหลือ และติดตามเยี่ยมบ้าน ซึ่งการดำเนินการตามขั้นตอนการรับเด็กเข้าในสถานสงเคราะห์ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เมื่อบิดามารดา/ผู้ปกครอง บุคคลหรือหน่วยงานแจ้งเรื่องขอส่งเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ เพื่อพิจารณาวิธีการให้ความช่วยเหลือว่าจะใช้วิธีการสงเคราะห์เด็กในลักษณะใด เช่น ช่วยเหลือครอบครัวเป็นเงิน สิ่งของและทุนการศึกษา แต่เด็กยังอยู่กับครอบครัว หรือรับเด็กเข้ามาอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์

4. กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์ หมายถึง การให้สวัสดิการสังคม ทั้ง 8 ด้าน ดังนี้ 1) การบริการด้านปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการป้องกันรักษาโรค 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านการรักษาพยาบาล 4) ด้านสังคมสงเคราะห์ 5) ด้านนันทนาการ 6) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 7) ด้านการจัดหางานทำ 8) ด้านการติดตามผลเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ทำหน้าที่ติดตาม ดูแล ส่งเสริม และพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการให้มีคุณภาพ เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนส่งกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมอย่างมีคุณภาพ

5. กระบวนการส่งเด็กคืนครอบครัวและสังคม หมายถึง การที่เด็กในสถานสงเคราะห์ พ้นจากการสงเคราะห์ และออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ ซึ่งการพ้นการสงเคราะห์นั้นมีสาเหตุมาจาก 1) เด็กพ้นอุปการะมีอายุครบ 18 ปี (แต่ถ้าเด็กยังอยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องได้รับการสงเคราะห์ อาจได้รับการสงเคราะห์ต่อไปจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ และถ้ามีเหตุจำเป็นต้องการสงเคราะห์ต้องไม่เกินอายุ 24 ปีบริบูรณ์) 2) ส่งเด็กกลับคืนครอบครัว 3) เด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน 4) ส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น 5) เด็กหลบหนี 6) เด็กถึงแก่กรรม ในกรณีที่ 1-4 นั้น ทีมสหวิชาชีพยังทำหน้าที่ติดตามดูแลเด็กเป็นระยะๆ

6. การเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ หมายถึง เตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ด้วยการให้มีความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ ปลูกฝังให้รู้จักการดูแลสุขภาพ อนามัยของตนเอง การส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ชีวิต ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รู้จักจัดการกับอารมณ์และความเครียด รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ รวมไปถึงการส่งเสริมด้านกิจกรรมนันทนาการที่ทำให้เด็กรู้จักความรับผิดชอบ ลดความเห็นแก่ตัว สร้างคุณค่าจริยธรรมความมีน้ำใจ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสามารถกลับไปใช้ชีวิตกับบุคคลในครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข

7. สถานสงเคราะห์เด็ก หมายถึง สถานที่ให้การอุปการะเลี้ยงดู และเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6 -18 ปี ซึ่งเป็นเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 หมวด 3 มาตรา 32 แยกเป็นสถานสงเคราะห์เด็กชาย และสถานสงเคราะห์เด็กหญิง อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของ สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

8. สถานสงเคราะห์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หมายถึง สถานสงเคราะห์ที่อยู่เขตกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง คือ 1) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ 2) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สำหรับสถานสงเคราะห์ในเขตปริมณฑลมี 2 แห่ง คือ 1) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จ.นนทบุรี และ 2) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จ.ปทุมธานี

9. ทีมสหวิชาชีพ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในสถานสงเคราะห์เด็ก ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการ เพื่อปรึกษาหารือกันในการระดมความคิดเห็น และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กดำเนินชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์อย่างมีความสุข ดุจการเลี้ยงดูจากครอบครัว เริ่มตั้งแต่กระบวนการรับเด็กเข้าปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ และกระบวนการส่งเด็กกลับบ้านครอบครัวและสังคม

10. นักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ใช้ความรู้ และทักษะทางสังคมสงเคราะห์ ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ ด้วยการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก จัดทำทะเบียนประวัติเด็ก ให้คำแนะนำปรึกษา แก้ไขพฤติกรรม บำบัดฟื้นฟูเด็กทั้งทางร่างกาย และจิตใจ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งต่อความรับผิดชอบพร้อมข้อมูลเด็กสู่หน่วยงานอื่น จัดหาครอบครัวทดแทนติดต่อครอบครัวเดิม และเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อประเมินความพร้อมก่อนคืนเด็กสู่ครอบครัว

11. นักจิตวิทยา ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ตรวจวินิจฉัยปัญหาทางจิต ความผิดปกติทางด้านสภาพจิตใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกประเมินสถานะด้านจิตใจของเด็ก และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ส่งตัวเด็กรับการตรวจสุขภาพจิต และทำแบบทดสอบทางจิตวิทยา และเชาวน์ปัญญา ร่วมกับกลุ่มทำงานจิตเวช เพื่อทำการประเมินสุขภาพจิต บุคลิกภาพ พฤติกรรม และพัฒนาการ ด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมของเด็ก และครอบครัวของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความต้องการ ในการรับบริการ ให้คำแนะนำ จัดกิจกรรมรายบุคคลและกลุ่มเพื่อบำบัดฟื้นฟูเด็กระยะวิกฤตเบื้องต้น บันทึกสรุป และส่งต่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

12. นักการศึกษา ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ในด้านการจัดการศึกษาของเด็กในความอุปการะ เพื่อให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และให้เด็กได้ศึกษาระดับชั้นสูงสุดถึงปริญญาตรี หรือดูแลด้านฝึกอาชีพที่อยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ตามความสนใจของเด็ก ติดตามดูแลเรื่องของตำราเรียน อุปกรณ์การเรียน ค่าใช้จ่ายต่างๆ ความประพฤติของเด็ก และปัญหาในระหว่างที่เด็กออกไปศึกษาภายนอก ติดตามดูแลประสานงานกับทางโรงเรียน เพื่อร่วมรับรู้ปัญหาของเด็ก ตลอดจนการให้คำปรึกษา และหาแนวทางแก้ไขไปในทางที่เหมาะสมร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์

13. นักพัฒนาการ ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมและกระตุ้นพัฒนาการ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาเหมาะสมตามวัย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การชั่งน้ำหนัก การวัดส่วนสูง บันทึกการเจริญเติบโต และภาวะโภชนาการในแฟ้มประวัติสุขภาพ หากพบเด็กรายใดมีภาวะขาดสารอาหาร หรือพัฒนาการช้า เจ้าหน้าที่จะร่วมมือกันวางแผนแก้ไขปัญหาลงมืออย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัย

14. พยาบาล ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพอนามัย ดำเนินการให้มีการตรวจสุขภาพร่างกายเบื้องต้น พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกประจำตัวเด็ก เพื่อนำมาประเมินพัฒนาการ การเจริญเติบโตของเด็กที่ควรเป็นไปตามวัย หากมีเด็กเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุร้ายแรง สามารถนำส่งโรงพยาบาลใกล้เคียงโดยทันที รวมไปถึงการนำเด็กตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Lab) เพื่อหาเชื้อโรคติดต่อในรายที่เด็กมีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการรักษาสิทธิทางด้านการรักษาพยาบาลให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลที่อยู่ในภูมิลำเนาของเด็ก

15. พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ในการดูแลเด็ก ๆ และปฏิบัติตามกิจวัตร ทั้งในด้านอาหาร ดูแลด้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลยามเจ็บป่วย เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีการพัฒนาการทุกด้าน ตามวัย ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กได้รับการพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรม รวมทั้งบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์กำหนด

16. การจัดหาครอบครัวทดแทน หมายถึง การจัดหาครอบครัวที่มีความพร้อม หรือต้องการรับเด็กจากสถานสงเคราะห์ไปเลี้ยงดู ด้วยการทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก เป็นแบบอย่างของครอบครัวที่เหมาะสม คือ มีเวลาพูดคุยกัน มีเวลาอยู่ด้วยกัน มีเวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มีความรักและเมตตาต่อกัน ให้การอบรมสั่งสอนและปลูกจิตสำนึกที่ดี รวมไปถึงให้การศึกษา เพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพของสังคม ทั้งในลักษณะครอบครัวบุญธรรมคือการรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดูอย่างถาวร และครอบครัวอุปถัมภ์เป็นการเลี้ยงดูชั่วคราวจนกว่าเด็กจะกลับคืนครอบครัวเดิม หรือรอครอบครัวบุญธรรมรับไปเลี้ยงดู

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. กระบวนการรับเด็กเข้าของทีมนสวิชาชีพ ทำให้ทราบถึงข้อมูลที่แท้จริงของเด็กแต่ละคนอย่างละเอียดและถูกต้อง สามารถนำมาวางแผนให้การช่วยเหลือ ได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

2. กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กของทีมนสวิชาชีพ ทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์ได้รับการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เด็กทุกคนได้รับการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูชีวิต จนมีพัฒนาการที่ดี ทั้งทางร่างกายอารมณ์ สังคม และสติปัญญา

3. กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมของทีมนสวิชาชีพ ทำให้เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ได้รับการพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม สามารถออกมาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature) หมายถึง การศึกษาค้นคว้าและสังเคราะห์ผลงานทางวิชาการ ที่เกี่ยวกับประเด็นที่จะทำวิจัย เพื่อชี้ให้เห็นสถานภาพขององค์ความรู้เกี่ยวกับแนวความคิด ระเบียบวิธีการวิจัยก่อนลงมือทำวิจัย (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546 : 33) การทำวิจัย ในเรื่อง “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาอย่างเจาะลึก ด้วยการศึกษานวนคิด และทบทวนองค์ความรู้ต่าง ๆ จากนโยบาย ยุทธศาสตร์ กฎหมาย วิทยานิพนธ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้ผ่านการทดสอบความแม่นยำ และความเชื่อถือได้ โดยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จึงได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง มีเนื้อหาสาระสมบูรณ์ และครอบคลุมตามข้อมูลที่ต้องการศึกษา จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลไปในการวิเคราะห์ จนได้องค์ความรู้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาเพื่อทำวิจัยอย่างชัดเจน ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก
- 2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม
- 2.3 แนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเลี้ยงดูทดแทน
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการสถานสงเคราะห์เด็ก
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก

“เด็ก” ทุกคนไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน หรือเด็กที่ใด ๆ ก็ตาม ก็ล้วนเป็น ‘มนุษย์’ เช่นเดียวกัน แต่ละคนจึงย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จึงต้องส่งเสริม และคุ้มครองในสิทธิของเด็กที่มีอยู่ อย่างเคารพ ซึ่งสิทธิเด็กทั่วไป แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มสิทธิทั่วไปที่เด็กควรได้รับ หมายถึง เด็กทุกคนต้องได้รับการส่งเสริมการพัฒนา ให้เป็นไปตามช่วงวัยพัฒนาการโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และ 2) กลุ่มสิทธิสำหรับกลุ่มเด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น เด็กที่ถูกทารุณ ได้รับความรุนแรง หรือเด็กที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งกลไกของกฎหมายได้ให้สิทธิโอกาสในการพิจารณา และช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดจนกลับมาอยู่ในสังคมได้ โดยที่เด็กไม่กลับไปกระทำความผิดอีก (วาสนา แก้วพันธ์. 21 พฤศจิกายน 2556 : ออนไลน์) ในที่นี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึง กลุ่มเด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กถูกละเมิดสิทธิ

โดยครอบครัว อันเป็นผลมาจาก การที่ครอบครัวไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ โดยมีสาเหตุมาจากความยากจน พ่อแม่ต้องโทษถูกคุมขัง ทำให้เด็กถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน เป็นเด็กกำพร้า เด็กกลุ่มนี้ จะได้รับการคุ้มครองสิทธิโดยภาครัฐ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดให้สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่ ในการจัดบริการสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตให้กับเด็ก ตามสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ ดังกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52 ที่ว่า เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

การศึกษาในเรื่องของสิทธิเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราทำความเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กของสถานสงเคราะห์เป็นไปอย่างเหมาะสม ตามสิทธิที่เด็กพึงได้รับ และเท่าเทียมกับเด็กคนอื่น ๆ ในสังคม จึงควรทำความเข้าใจในเรื่องของ “สิทธิเด็ก” ดังนี้

2.1.1 คำนิยาม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” ไว้ว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะ ด้วยการสมรส

สำหรับคำว่า “สิทธิ” หมายถึง ความสำเร็จ หรืออำนาจที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ ได้รับการรับรองจากกฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2525) หรือ สุเทพ เอี่ยมคง. (16 สิงหาคม 2556. ออนไลน์) ให้ความหมายไว้ว่า สิทธิ หมายถึง ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิ ในกรณีที่มีการละเมิดด้วย

ส่วนคำว่า “สิทธิเด็ก” นั้น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักประชาสัมพันธ์ กลุ่มผลิตเอกสาร. (2555 : 10-11) ให้ความหมาย และความรู้เกี่ยวกับไว้ว่า สิทธิเด็ก หมายถึงบุคคลบุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส มีอำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองคุ้มครองจากกฎหมาย ซึ่งสิทธิเด็กได้รับการรับรองในรูปแบบต่าง ๆ โดยองค์การสหประชาชาติมาเป็นเวลานานแล้ว ต่อมาได้พัฒนาโดยนำหลักการต่าง ๆ มารวบรวม ไว้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ในรูปของอนุสัญญา ที่เรียกว่า “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” (Convention on the Rights of Child - CRC) ซึ่งเป็นสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีสหประชาชาติโดยเฉพาะองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติได้ร่างขึ้น โดยมีประเทศเข้าเป็นภาคีสมาชิก 195 ประเทศ ยกเว้นประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา ซึ่งข้อผูกพันในการเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญา คือการยอมรับที่จะปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศฉบับนี้ มีผลบังคับใช้แก่รัฐที่ให้การรับรองอย่างจริงจัง เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2534 ซึ่งในปีพุทธศักราช 2535 ประเทศไทยได้ลงนามเข้าเป็นภาคีสมาชิก เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 โดยมี

ผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 เป็นต้นมา อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้กำหนดหลักการพื้นฐานสำหรับเด็กไว้ 4 ประการ คือ 1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด 2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม 3) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง 4) สิทธิที่จะมีส่วนร่วม สิทธิทั้ง 4 ประการนี้ เป็นสิทธิที่ติดตัวเด็กมาแต่กำเนิด และเป็นสิทธิที่ไม่ได้นำไปใช้ เพื่อการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ให้กับเด็ก แต่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพรอบด้าน และไม่เลือกปฏิบัติ ในส่วนของการไม่เลือกปฏิบัติ นั้น ไม่ได้หมายความว่า รัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กเหมือนกันหมดทุกคน แต่หมายถึงเมื่อพบว่า มีเด็กกลุ่มใด ไม่สามารถใช้สิทธิเช่นเดียวกับเด็กอื่น เพราะประสบปัญหาด้านสภาวะทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม เช่น เด็กพิการทางร่างกาย หรือสมองเรื้อรัง ยากจน เป็นต้น รัฐอาจจัดบริการให้เด็กเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ ได้ใช้สิทธิเท่าเทียมกับเด็กอื่น ๆ โดยกำหนดว่าในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ที่สำคัญที่สุดคือต้องยึดถือหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best interest of the child) เป็นสำคัญ

2.1.2 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนขององค์การสหประชาชาติ

คำว่า “ปฏิญญา” หมายถึง การให้คำมั่นสัญญา หรือแสดงการยืนยันโดยถือเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง ปฏิญญาจึงไม่ใช่กฎหมาย แต่มีพลังสำคัญทางศีลธรรม และทางจริยธรรมมากกว่า

“ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก และเยาวชนขององค์การสหประชาชาติ” หมายถึง การให้คำมั่นสัญญา หรือการแสดงยืนยันถึงสิทธิ หรืออำนาจอันชอบธรรมของเด็กและเยาวชน ทั่วไป ให้การยอมรับ เนื่องจากเด็กเป็นวัยหนึ่งที่ต้องมีพัฒนาการ มีลักษณะเฉพาะที่ต้องศึกษา และจะต้องให้ความสำคัญในฐานะพลเมืองของประเทศ แต่เด็กมีความแตกต่างไปจากวัยผู้ใหญ่ เพราะว่าเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้ จึงต้องมีผู้ดูแลหรือมีผู้ปกครองตามกฎหมาย ให้การดูแล อบรม สั่งสอน จนกว่าถึงวัยที่ดูแลตนเองได้และไม่ต้องมีผู้ปกครอง และระหว่างที่ผู้ใหญ่ทำหน้าที่ดูแลเด็กนั้น ผู้ใหญ่จำเป็นต้องทราบเกี่ยวกับสิทธิของเด็ก และต้องไม่ละเมิดสิทธิเด็กด้วย อีกทั้งต้องเอาใจใส่ในการพิทักษ์รักษาสิทธิของเด็กในความดูแลอย่างเต็มที่ ดังนี้

1) เด็กและเยาวชน พึงได้รับสิทธิเท่าเทียมกันโดยปราศจากการแบ่งแยกหรือกีดกัน ไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ ไม่ว่าจะของเด็กหรือของครอบครัวก็ตาม

2) เด็กและเยาวชน พึงได้รับการพิทักษ์คุ้มครองเป็นพิเศษ อันจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทั้งทางกาย ทางสมอง และจิตใจเพื่อให้ร่วมอยู่ในสังคมได้อย่างปกติชน

3) เด็กและเยาวชน มีสิทธิที่จะได้มีชื่อและมีสัญชาติแต่กำเนิด

4) เด็กและเยาวชน พึงได้รับความมั่นคงทางสังคม และเติบโตอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นทั้งแม่และเด็กควรได้รับการดูแล และคุ้มครองเป็นพิเศษ เมื่ออยู่ในครรภ์ และภายหลังเมื่อคลอดแล้ว

โดยได้รับสิทธิในเรื่องที่อยู่อาศัย ได้รับอาหาร ได้รับการดูแลสุขภาพแพทย์และโดยเฉพาะเด็ก เพื่อให้ได้รับการเล่นรื่นเริง เพลิดเพลินด้วย

5) เด็กและเยาวชนที่พิการทั้งทางร่างกาย สมอง และจิตใจ มีสิทธิที่จะได้รับการรักษา พิเศษ หมายถึง การดูแลรักษา และการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะของเด็กโดยเฉพาะ

6) เด็กและเยาวชน พึงได้รับความรักและความเข้าใจ อันจะช่วยพัฒนาบุคลิกของตน เติบโตอยู่ในความรับผิดชอบของบิดามารดาของเด็ก และในทุกกรณีเด็กต้องอยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ปลอดภัย และไม่พลัดพรากจากพ่อแม่ ในกรณีที่เด็กไม่มีครอบครัว หรือมาจากครอบครัวที่ยากจนและมีลูกมาก ก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐ หรือจากองค์กรต่าง ๆ

7) เด็กและเยาวชน มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาซึ่งควรจัดให้เปล่า อย่างน้อยระดับชั้น ประถมศึกษา เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไป และเด็กเติบโตขึ้นเป็นสมาชิกผู้ยังประโยชน์ต่อสังคมคนหนึ่ง การศึกษานี้ครอบคลุมไปถึงการแนะแนวทางชีวิต ซึ่งมีบิดามารดาเป็นผู้รับผิดชอบก่อน บุคคลอื่น ๆ เด็กจะต้องมีโอกาสได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน จากการเล่นและรื่นเริงพร้อมกันไป ด้วย

8) เด็กและเยาวชน จะเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการคุ้มครอง และได้รับสงเคราะห์ใน ทุกกรณี

9) เด็กและเยาวชน พึงได้รับการปกป้องให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง ความโหดร้ายทารุณ และการถูกข่มเหง รังแกทุกชนิด เด็กจะต้องไม่กลายเป็นสินค้าไม่ว่าในรูปใด จะต้องไม่มีการรับเด็กเข้า ทำงานก่อนวัยอันสมควร ไม่มีการกระทำใด ๆ อันจะมีชกจูง หรืออนุญาตเด็กให้จำต้องรับจ้างทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อสุขภาพของเด็ก หรือเป็นเหตุให้การพัฒนาทางกาย ทางสมอง และทางจิตใจ ของเด็ก

10) เด็กและเยาวชน พึงได้รับการคุ้มครองให้พ้นจากการกระทำ ที่แสดงถึงการกีดกัน แบ่งแยก ไม่ว่าจะทางเชื้อชาติ ศาสนาหรือรูปใด ๆ เด็กจะต้องได้รับการเลี้ยงดูให้เติบโตขึ้นมาในภาวะแห่ง จิตที่เต็มไปด้วยความเข้าใจ และมีการหย่อนหนักหย่อนเบามิตรภาพ ระหว่างชนชาติต่าง ๆ สันติภาพและภาพสากล และด้วยการสำนึกเต็มที่ว่า พละกำลังและความสามารถพิเศษในตัวเอง ควรจะอุทิศเพื่อรับใช้เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชน ขององค์การสหประชาชาติ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใหญ่ต้องมีจิตสำนึก ต้องตระหนักในคุณค่าของเด็ก จะกระทำการอันใดที่เป็นการล่อลวงละเมิดสิทธิ ของเด็กเพียงเพื่อตามใจปรารถนาของตนนั้นย่อมมิได้ ขณะเดียวกันต้องสอนให้เด็กทราบและเข้าใจ ถึงความสำคัญของตน ในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งมวลมนุษยชาติ ที่มีสิทธิที่จะได้รับ การดูแล ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความสำคัญเฉก เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ทั้งยังมีบทบาท มีหน้าที่และมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน

2.1.3 การละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีความพยายาม ในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้ใหญ่ตระหนักในคุณค่าของเด็กมากเพียงใด แต่การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้ส่งผลให้สถาบันครอบครัวของไทยอ่อนแอลง ทั้งในแง่ของการพัฒนาศักยภาพบุคคลในครอบครัว และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก จึงพบว่าปัจจุบันสังคมไทย ได้เกิดมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มเด็กและเยาวชนมากขึ้น ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิที่มีลักษณะแตกต่างกันไป ดังนี้

1) การถูกละเมิดสิทธิของกลุ่มเด็ก ซึ่งเป็นเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความแตกต่างจากเด็กปกติ ได้แก่ เด็กพิการทางด้านต่าง ๆ เด็กมีปัญหาทางการเรียน เด็กปัญญาเลิศ เด็กกำพร้า เด็กที่บิดามารดาต้องโทษจำคุก เด็กยากจน ทำให้เด็กกลุ่มนี้ ถูกละเมิดสิทธิด้านการดูแล รักษา ฟื้นฟู ทั้งจากครอบครัวและการบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุขโรค และการให้การดูแลครอบครัว เป็นต้น

2) การละเมิดสิทธิทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ คือการที่เด็กถูกละเลย ปล่อยให้ขาดการเอาใจใส่เท่าที่ควร เด็กอยู่ในภาวะเสี่ยงคือเด็กที่มีสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่ว่าจะครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ที่มีความเสี่ยงจะถูกกระทำทารุณกรรม ถูกปล่อยละเลย หรือถูกทอดทิ้งในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจจะได้รับอันตรายต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต พัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านครอบครัว และอาจมีปัญหาพฤติกรรม

3) เด็กถูกละเมิดจากการถูกกระทำ ด้วยการปล่อยละเลยหรือทอดทิ้งให้เด็กตกอยู่ในภาวะอันตราย ถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ หรือถูกล่วงเกินทางเพศ จากบุคคลที่อยู่ในสังคมแวดล้อม หรือแม้แต่บุคคลภายนอก รวมถึงปัญหาที่เกิดมาจากการกระทำทารุณต่อแรงงานเด็ก ซึ่งอาจออกมาในรูปแบบการถูกใช้แรงงานหนัก ถูกนายจ้างทุตี ทำร้ายและข่มขืน

เพราะเด็กในวันนี้ คือผู้ใหญ่ในวันหน้า หากเด็ก ๆ ผู้เป็นอนาคตของชาติ ยังถูกละเมิดสิทธิอยู่เช่นนี้ อนาคตของชาติก็ไม่มีความมั่นคง ดังนั้นทุกคนและทุกภาคส่วน จึงต้องร่วมมือกันคุ้มครอง ให้เด็กมีความเป็นอยู่ที่ดี มีโอกาสในชีวิต ได้รับการศึกษา เป็นไปตามสิทธิเด็กที่เด็กควรจะมี เพื่อให้อนาคตของชาติได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ การแก้ไขปัญหาเด็กจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและองค์กรอิสระ รวมทั้งภาคประชาชนต้องร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กต่อไป

2.1.4 กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเด็กของประเทศไทย

ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเด็กและเยาวชน ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา เรื่องของการละเมิดสิทธิเด็กของประเทศไทยนั้น ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้ปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพราะประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และได้ลงนามรับรองใน “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” นั้นหมายถึง ประเทศไทยยอมรับที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนในประเทศไทยอยู่ด้วยกัน

หลายฉบับ และทุกฉบับมีเจตนารมณ์ เพื่อคุ้มครองสิทธิ และสวัสดิภาพของเด็กทั้งสิทธิทางชีวิต เสรีภาพ ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน อาทิต

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติในการให้การคุ้มครองสิทธิของบุคคล รวมทั้งสิทธิเด็ก และได้บัญญัติหลักการสำคัญ ๆ หลายประการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองสิทธิเด็ก และเป็นการกำหนดว่ากฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องเด็ก จะต้องคุ้มครองสิทธิเด็กตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ในหลายมาตรา ดังนี้

1.1) มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพอื่น ๆ รวมไปถึงความเสมอภาคของบุคคล เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนพึงได้รับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้น ๆ จะเป็นคนสัญชาติไทยหรือไม่

1.2) มาตรา 52 กำหนดไว้ว่า เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอด และได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพ ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอในสังคม ให้ได้รับการรับรองและปกป้องคุ้มครองสิทธิเป็นพิเศษยิ่งกว่าบุคคลทั่วไป ทั้งสิทธิอยู่รอดนับแต่แรกเกิด สิทธิได้รับการพัฒนารอบด้านทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรงทั้งปวง ไม่ว่าจะจากครอบครัวหรือสังคม สิทธิการมีส่วนร่วมตามสมควรแก่วัย เด็กและเยาวชนที่ไม่มีผู้ดูแล เช่น เด็กกำพร้าหรือเด็กถูกทอดทิ้ง ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษจากรัฐ โดยรัฐต้องเล็งดูและให้การศึกษอบรม ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละคน

1.3) มาตรา 55 บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัย และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ เพื่อให้มีที่อยู่อาศัยตามความเหมาะสม มีรายได้ และดำรงชีพอย่างสมศักดิ์ศรี

1.4) มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบาย ทั้งทางด้านสังคม สาธารณสุข และวัฒนธรรม ด้วยการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู รวมถึงให้การศึกษาระดับมัธยม ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้าง และพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการ ให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

2) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ในปัจจุบันหลายประเทศยอมรับและได้นำกฎหมายสิทธิเด็กมาปฏิบัติตาม โดยนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของแต่ละ

ประเทศ สำหรับประเทศไทยเป็นหนึ่งในภาคีสมาชิก ได้รับหลักการดังกล่าวมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศใช้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546” โดยได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กไว้หลายประการ ซึ่งครอบคลุมสิทธิเด็กตามที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กำหนดไว้โดยสรุปประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1) การติดตามดูแลและการคุ้มครองเด็ก โดยคณะกรรมการคุ้มครองเด็กตามที่กฎหมายกำหนด ให้ทำหน้าที่ดำเนินการ และให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเด็กเกิดเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงให้การปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยกฎหมายกำหนดหน้าที่ของผู้ปกครอง และบุคคลผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ปฏิบัติต่อเด็กได้อย่างเหมาะสมชัดเจน ย่อมมีโทษทั้งทางปกครองและทางอาญา เช่น ผู้ปกครอง กฎหมายกำหนดหน้าที่ไว้ว่าต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนเอง ตามสมควรแก่ธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น

2.2) การปฏิบัติต่อเด็ก ในการปฏิบัติต่อเด็กทุกคนต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของเด็กตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ดังนี้ 1) คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและไม่ให้เลือกปฏิบัติ 2) บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู และให้การอบรมสั่งสอนเด็ก 3) เด็กมีสิทธิได้รับการปกป้อง คุ้มครอง ไม่ถูกทอดทิ้ง หรือเลี้ยงดูโดยมิชอบ ไม่ตกอยู่ในอันตรายต่อร่างกาย จิตใจ หรือขัดขวางการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็ก 4) เด็กมีสิทธิได้รับการดูแล ด้านสุขภาพ การศึกษา นันทนาการ การฝึกอาชีพ การแนะแนวให้คำปรึกษา การฝึกอบรม การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ การส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสม และ 5) ห้ามไม่ให้ผู้ใดปฏิบัติตนบางอย่างที่เป็นผลร้ายต่อเด็ก เช่น การกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นการทารุณกรรมต่อร่างกายหรือจิตใจของเด็ก บังคับ ชูเชื้อ ชักจูงส่งเสริม หรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร แก้วภัย หรือกระทำการใดอันเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ โดยมิชอบจากเด็ก ฯลฯ

2.3) หลักการ และแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 หมวด 3 ว่าด้วยการสงเคราะห์ ที่มาตรา 3 บัญญัติให้เด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า และเด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐ และได้สะท้อนให้เห็นถึงหลักการ และแนวคิดสำคัญ ๆ เกี่ยวกับสิทธิเด็กไว้หลายประการ ดังนี้

2.3.1) หลักการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก และการไม่เลือกปฏิบัติตามบทบัญญัติที่กล่าวว่า ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ สัญชาติ เผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ทรัพย์สิน ความเห็นทางการเมือง ความทุพพลภาพ การเกิด หรือสถานภาพอย่างอื่นของตัวเอง หรือของพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กนั้น

2.3.2) หลักการยอมรับนับถืออำนาจปกครองของบิดามารดา และหลักการที่ว่า เด็กย่อมเหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกับบิดามารดาผู้ให้กำเนิด เพื่อคงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว โดยมีบทบัญญัติอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองไว้ว่า ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในการปกครองดูแลของตน ตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังต้องคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก ที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน ไม่ให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย หรือจิตใจ

2.3.3) หลักการแทรกแซงอำนาจปกครองของบิดามารดา โดยอำนาจรัฐ การที่รัฐเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองเด็กของบิดามารดานั้น ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เนื่องจากเกิดการกระทำหรือผลบางประการที่กระทบต่อเด็ก เช่น เด็กถูกระงับโดยมิชอบ ถูกทอดทิ้ง คือผู้ปกครองตกอยู่ในสภาพ ไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด หรือผู้ปกครองกระทำการใดอันน่าจะเกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพ หรือทำการขัดขวางต่อการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของเด็ก หรือให้การเลี้ยงดูโดยมิชอบ หรือมีเหตุจำเป็นอื่นใด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก หรือป้องกันมิให้เด็กได้รับอันตราย หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องดำเนินการให้การสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามบทบัญญัติของกฎหมาย

กฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กทั้งหมดที่กล่าวมา ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ต่างมีบทบัญญัติในการให้การคุ้มครองสิทธิเด็กไว้อย่างชัดเจน ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ล้วนมีมาตรการ ในการปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดก็ตามต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จะต้องให้ความสำคัญกับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2.1.5 การช่วยเหลือเด็กของภาครัฐตามสิทธิพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ

การช่วยเหลือเด็กของภาครัฐ ตามสิทธิพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ คือการที่รัฐเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองเด็กของบิดามารดา โดยเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ตามหลักการแทรกแซงอำนาจปกครองของบิดามารดาโดยอำนาจรัฐ มีสาระสำคัญที่มุ่งคุ้มครองเด็กที่ด้อยโอกาสในสังคม เช่น เด็กพิการ เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทารุณกรรม เด็กที่ถูกใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย โสเภณีเด็ก รวมไปถึงเด็กที่ได้รับการคุ้มครองจัดการสงเคราะห์ และได้รับสวัสดิการทางสังคมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 โดยกำหนดให้สถานสงเคราะห์ ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาเด็ก ที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์ ที่มีอายุระหว่าง 6-18 ปี เพื่อให้เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ มีโอกาสได้รับสิทธิพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) อันเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ทั้งหมด 4 ประการ ดังนี้

1) สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด เด็กทุกคนเมื่อเกิดมาแล้ว มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมา มีร่างกายสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม กล่าวคือ เด็กที่เกิดมาต้องได้รับการจดทะเบียนการเกิด มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุดจากครอบครัว ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ ที่พักอาศัย โภชนาการและการบริการทางการแพทย์ เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและเจริญเติบโต เช่น สิทธิรับวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ สิทธิที่จะได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาด สิทธิที่จะได้รับปัจจัยพื้นฐาน ที่มีความจำเป็น ต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

ในกรณีที่ได้ถูกละเมิดสิทธิ ทำให้ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ทำร้ายร่างกาย หรือครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดูเด็กได้ เพื่อให้เด็กได้รับสิทธิตามที่กล่าวมานั้น รัฐจึงต้องเข้าไปทำหน้าที่ดูแลเด็ก โดยกำหนดให้สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่ส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเด็ก ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่รอด และได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด ด้วยการให้ที่พักอาศัยที่อบอุ่น ปลอดภัย เลี้ยงดูด้วยอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ในปริมาณที่เพียงพอ ให้การส่งเสริมด้านสุขภาพพลานามัย ให้การดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วยอย่าทันท่วงที ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาเหมาะสม รวมไปถึงการให้ความรู้ด้านทักษะการใช้ชีวิตต่าง ๆ อันเป็นการสร้างเสริมสุขภาพที่ดี และฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็ก เพื่อส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม

2) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม กฎหมายได้กำหนดให้ครอบครัวทำหน้าที่เลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้รวมถึงความต้องการ ความพึงพอใจ และความสุขของเด็ก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว โรงเรียนและสังคม ที่เด็กอยู่ได้อย่างมีความสุข ได้เล่น พักผ่อน ได้รับข้อมูลข่าวสาร มีอิสระในการคิด การแสดงออก ได้รับการกล่อมเกลாதางจิตใจ ด้านความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับวัย ที่สำคัญที่สุด เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี กล่าวได้ว่าการพัฒนาของเด็กเริ่มต้นจากครอบครัว เพราะครอบครัวคือประสบการณ์แรกของเด็ก ถ้าคนในครอบครัวรู้จักท่องเที่ยวค้นหาประสบการณ์เด็กก็มีโอกาสได้เรียนรู้โลกภายนอกมากขึ้น พ่อแม่จึงมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาของเด็ก

แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันพบว่า บางครอบครัวนอกจากไม่ทำหน้าที่พัฒนาบุตรหลานของตนแล้ว ยังละเมิดสิทธิเด็กด้วยการทำร้ายเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก ด้วยเหตุนี้รัฐจึงต้องเข้ามาทำหน้าที่ ในการพัฒนาส่งเสริมเด็กกลุ่มนี้ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ด้วยการให้สถานสงเคราะห์ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ทำหน้าที่จัดสวัสดิการทางสังคมให้กับเด็ก ซึ่งดำเนินการโดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีสมวัย ดังนี้ ให้การส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้วยการให้ปัจจัย 4 ส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ ด้วยกิจกรรมนันทนาการ ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ ด้วยการอบรมบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ส่งเสริมการฝึกอาชีพ และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ด้วยการให้เด็กได้รับการศึกษา และฝึกอาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดูแลตนเองได้ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เมื่อพ้นจากการสงเคราะห์

3) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ในทุกรูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกรังแก รังแกทางร่างกาย จิตใจและทางเพศ ซึ่งรวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศกับ หรือการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากเด็ก เช่น การค้าประเวณีเด็ก การขายเด็ก การนำเด็กไปขอยาน ไม่ว่าโดยบิดา มารดา ผู้ปกครอง เด็กหรือโดยบุคคลอื่น

เด็กบางคนถูกละเมิดสิทธิจนกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้ง ถูกทำร้าย รัฐจึงต้องเข้าไปให้การปกป้อง คุ้มครองเด็กกลุ่มนี้ โดยให้เด็กเข้ามาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ โดยการทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์นั้น จะเริ่มดำเนินการตั้งแต่รับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ ด้วยการติดตามภูมิหลังของเด็ก ทั้งจากการสังเกต สัมภาษณ์ การตรวจร่างกาย ตรวจสุขภาพจิต เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับการส่งเสริม ช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ทำให้เด็กมีสิทธิได้ใช้ชีวิตที่ดีอย่างมีศักดิ์ศรี สามารถพึ่งพาตนเองได้ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4) สิทธิที่จะมีส่วนร่วม เป็นสิทธิที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการแสดงออก ทั้งในด้านความคิดและการกระทำของเด็ก เพราะเด็กก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งสิทธิในการปกป้อง เรียกร้องผลกระทบ ที่เกิดกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก แม้ว่าที่ผ่านมาเด็กสถานสงเคราะห์จะเป็นเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ไม่สามารถใช้สิทธิของตนได้ แต่เมื่อสถานสงเคราะห์เข้ามาให้การดูแลแล้ว ก็ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และสามารถแสดงความคิดเห็น โดยไม่กระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เช่น ให้โอกาสเด็กในการมีส่วนร่วม ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ภายในบ้าน ซึ่งจะมีผลให้เขารับรู้และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวมากขึ้น โดยกำหนดให้ทุกคนมี 1 เสียง ต่อการจัดสวัสดิการสังคม ที่ทางสถานสงเคราะห์จัดให้ เมื่อเด็กพบว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิ ไม่เท่าเทียมกัน ถูกเลือกปฏิบัติแค่เพียงคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถูกละเลยไม่ให้บริการ หรือให้การบริการในมาตรฐานที่ต่ำกว่าปกติ เด็กมีสิทธิร้องขอความเป็นธรรมได้ การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วม ได้เลือกคิด เลือกทำ เลือกเป็น หรือเลือกที่จะไม่ทำ เลือกที่จะไม่เป็น สถานสงเคราะห์ต้องให้เด็กได้มีโอกาสแสดงสิทธิทันที

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพราะงานวิจัยนี้เป็น “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล” ที่ศึกษาถึงการทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ ในการอุปการะเลี้ยงดู การจัดสวัสดิการ และให้การสงเคราะห์แก่เด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 หมวดที่ 3 มาตรา 32 ภายใต้หลักการคิดที่ว่า ในเมื่อเด็กไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวได้ สถานสงเคราะห์จึงเปรียบเสมือนกับครอบครัวใหม่ ที่มาทำหน้าที่ทดแทนครอบครัวเดิมให้กับเด็กที่จะต้องตระหนักว่า ในการเลี้ยงดูเด็กนั้นเป็นเรื่องที่ทุกคนควรให้ความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้การเลี้ยงดูเด็กมีประสิทธิภาพ ตามสิทธิที่เด็กทุกคนพึงได้รับ แม้ว่าสิทธิเด็กอาจเป็นเพียงข้อสัญญา ที่หลายครั้ง

ก็ถูกละเมิดได้ง่าย ถึงแม้จะเป็นสัญญาสากลที่ทุกคนควรส่งเสริม ให้มีขึ้นภายในครอบครัวทุกครอบครัว ซึ่งเมื่อคำว่า “สิทธิเด็ก” ผลิตขึ้นภายในสถาบันครอบครัวทุกครอบครัวแล้ว ปัญหาหลายปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กก็อาจจะหมดไปได้ในไม่ช้า เพราะสถาบันครอบครัวคือต้นทางการแก้ไข และส่งเสริมที่ต้นทางก็คือวิธีการที่ดีที่สุดนั่นเอง (นรรีชต์ ผินเชียร. 2552 : ออนไลน์) ในเมื่อเด็กสถานสงเคราะห์คือเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิจากครอบครัวเดิม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานสงเคราะห์จะต้องทำให้ คำว่า “สิทธิเด็ก” ผลิตขึ้นในใจเด็กอีกครั้ง ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กอย่างครอบคลุมรอบด้าน ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก และสอดคล้องกับสิทธิที่เด็กพึงได้รับ โดยเริ่มทำการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็ก ตั้งแต่รับเด็กเข้าสู่สถานสงเคราะห์ ให้บริการสวัสดิการสังคม และการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนส่งคืนครอบครัวและสังคม ทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์มีสิทธิเท่าเทียมกับเด็กกลุ่มอื่นในสังคม มีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ไปเป็นแนวทางในการจัดทำแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ทีมสหวิชาชีพถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็กของสถานสงเคราะห์นั้น ทำได้สอดคล้องกับสิทธิที่เด็กพึงได้รับหรือไม่

2.2 แนวคิดสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคมเป็นระบบการจัดบริการทางสังคม ที่เกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยคำนึงถึงสิทธิที่ประชาชนพึงจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมในทุกระดับ สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยนั้น ภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540-2550 การจัดสวัสดิการสังคมมีความก้าวหน้ามาโดยลำดับ ทั้งในเรืองกลไกระดับนโยบาย การปรับปรุงกฎหมายเดิม การปรับปรุงกฎหมายใหม่ การพัฒนากลไกขับเคลื่อน และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ระบบสวัสดิการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ ครอบคลุมจำนวนประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1) การจัดบริการสังคมพื้นฐาน โดยภาครัฐสำหรับประชาชนทั่วไป ได้แก่ การจัดระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ครอบคลุมคนไทยทุกคน ที่ยังไม่มีหลักประกันสุขภาพ 2) การจัดสวัสดิการสังคมเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการโดยภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่สมควรได้รับเป็นพิเศษ ได้แก่ การช่วยเหลือทางสังคมแก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 3) การจัดสวัสดิการด้านการประกันสังคมที่ภาครัฐดำเนินการร่วมกับภาคีอื่น ทั้งในแง่ของการบริหารจัดการ และงบประมาณ เพื่อเพิ่มหลักประกันทางสังคมแก่ประชาชน เช่น กองทุนประกันสังคม เป็นต้น ผู้วิจัยจึงทำความเข้าใจในเรื่องของ “สวัสดิการสังคม” ดังนี้

2.2.1 คำนิยาม

คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. (2545 : ออนไลน์) นิยามความหมายของคำว่า สวัสดิการสังคม ไว้ในแผนพัฒนางานสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4

(พุทธศักราช 2545 – 2549) ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ในระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย มีที่อยู่อาศัย มีงานทำ มีรายได้ ได้รับสวัสดิการแรงงาน มีความมั่นคงทางสังคม ได้รับการส่งเสริมด้านนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยระบบการจัดบริการสังคม ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้องได้รับ และเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2546 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

กล่าวโดยสรุปว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึง ระบบการบริการทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกระดับทั้งรัฐบาลและเอกชน เพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ก่อปัญหาแก่สังคม เน้นสิทธิความเท่าเทียมกันที่จะได้รับการอย่างเป็นธรรม และเสมอภาคเพื่อตอบสนอง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเองได้

2.2.2 องค์ประกอบของสวัสดิการสังคม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2546 เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่จะต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน ให้การสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึงตนเองได้ โดยได้รับการจัดสวัสดิการสังคมให้ ทั้งในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุน ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอื่น โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดสวัสดิการสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิก และเกิดระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมและชุมชน และการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ให้การจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม และการพึ่งพาตนเองของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม ปัจจุบันพบว่า องค์ประกอบของสวัสดิการสังคม มี 2 ลักษณะคือ องค์ประกอบของสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง และองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมใน ลักษณะแคบ ดังนี้

1) องค์ประกอบของสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง คือ สภาวะความเป็นอยู่ที่ดีของคนทั้งประเทศ หรือ สภาวะที่คนในสังคมกินดี อยู่ดี มีสุข และมีสิทธิ อันมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมใน 7 ประการ ดังนี้

- 1.1) การศึกษา (Education)
- 1.2) สุขภาพอนามัย (Health Care)
- 1.3) ที่อยู่อาศัย (Housing)
- 1.4) การทำงานและการมีรายได้ (Employment and Income Maintenance)
- 1.5) ความมั่นคงทางสังคม (Social Security)
- 1.6) บริการสังคม (General Social Services)
- 1.7) นันทนาการ (Recreation)

2) องค์ประกอบของงานสวัสดิการสังคมในลักษณะแคบ เป็นการกำหนดลักษณะตามความหมายที่เป็นกิจกรรม โครงการหรือบริการ ที่มีความหมายแคบกว่าความหมายแรก ส่วนใหญ่มักจะกำหนดตามพระราชบัญญัติความมั่นคงทางสังคม (Social Security Act 1935) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยงานสวัสดิการ ดังนี้

2.1) การประกันสังคม (Social Insurance) ดำเนินการจัดบริการที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การคุ้มครองป้องกันประชาชนที่มีรายได้ ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เมื่อต้องสูญเสียรายได้ทั้งหมด หรือบางส่วนหรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ แต่ก็มีหลักประกันที่จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสมควร โดยครอบคลุมอยู่ทั้งในกลุ่มของผู้ใช้แรงงาน กลุ่มข้าราชการและประชาชนทั่วไป

2.2) การสงเคราะห์ประชาชน (Public Assistance) เป็นการดำเนินงานเพื่อให้การสงเคราะห์แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ สตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน

2.3) การบริการสังคม (Social Services) ดำเนินการจัดบริการเพื่อให้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนที่ครอบคลุมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการศึกษา การสาธารณสุข สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พักอาศัย

สำหรับการจัดสวัสดิการสังคมในสังคมประเทศไทย ที่ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ภาครัฐได้นำมาใช้ทั้งในลักษณะกว้าง และในลักษณะแคบ เพราะการจัดสวัสดิการสังคมทั้ง 2 ด้าน ล้วนเป็นการจัดกิจกรรม/ โครงการ รวมถึงการให้บริการที่รัฐ หรือสังคมจัดขึ้นมานั้น เพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสทั้งด้านทางเศรษฐกิจและสังคม และคนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ทั้งสิ้น เพื่อให้พวกเขาสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ โดยไม่เป็นภาระของสังคม สำหรับในการศึกษาแนวคิดทางด้านสวัสดิการสังคมของผู้วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเน้นให้เห็นถึงการจัดสวัสดิการสังคมด้านเด็กเป็นสำคัญ

2.2.3 สวัสดิการสังคมด้านเด็ก

สวัสดิการสังคมด้านเด็ก เป็นบริการที่มุ่งให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนต่อการพัฒนาเด็ก ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานในแง่การเสริมสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว บทบาท และความรับผิดชอบของบิดามารดาที่มีต่อบุตร เพื่อที่เด็กจะสามารถอยู่ในครอบครัวของเขาเองได้อย่างมีความสุข และมีความมั่นคง รวมถึงบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อเด็ก และการให้บริการทดแทนในการปฏิบัติหน้าที่ของบิดามารดาเด็ก เมื่อบิดามารดาประสบความยุ่งยาก และไม่สามารถทำหน้าที่บิดามารดาที่ดี และสมบูรณ์แบบได้ เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้มีชีวิตที่อบอุ่น และมีความมั่นคงทางจิตใจ อันจะเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมได้ในที่สุด ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเด็ก และมีการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กมาเป็นเวลานาน อันจะเห็นได้จากมีการกำหนดนโยบาย และแผนทุกระดับ รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรที่สำคัญ ๆ มารับผิดชอบดำเนินงาน ตลอดจนการสนับสนุนให้ธุรกิจเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง

แม้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พุทธศักราช 2540-2544) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พุทธศักราช 2555-2559) จะเน้นว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็ก ได้เน้นความสำคัญของเด็กมากยิ่งขึ้น และกำหนดว่าต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาครอบครัวให้เข้มแข็ง เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งเน้นให้เด็กได้รับสิทธิ และได้รับการขึ้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพันธสัญญาต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองไว้ โดยปัจจุบันได้ให้ความสนใจกับการสงเคราะห์ และพัฒนาเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ที่จำต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามหากมองในภาพรวมแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า ปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่มากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ถูกทำทารุณกรรม ร่ำร้อน ถูกทอดทิ้ง ถูกเอาเปรียบ

ปัจจุบันรัฐบาลกำลังดำเนินการปกป้อง ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิให้กับเด็กมากขึ้น รวมทั้งมีมาตรการและกลไก ที่สามารถเข้าไปแทรกแซง ในกรณีที่เด็กถูกล่วงละเมิดหรือได้รับการดูแล และได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม มีการจัดทำแผนเฉพาะด้าน เพื่อการสงเคราะห์และพัฒนาเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เน้นการใช้แนวคิดการจัดบริการที่ตอบสนองพัฒนาการของเด็ก ตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในลักษณะองค์รวมคือ เด็ก ครอบครัว และชุมชน ที่เป็นความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา มิให้เด็กตกอยู่ในภาวะยากลำบาก ส่งผลให้เด็กได้รับการคุ้มครอง ดูแล และพัฒนาที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) รูปแบบการจัดบริการสวัสดิการด้านเด็ก

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 ได้ให้หลักการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านการจดทะเบียนรับรองการเกิด การพัฒนา การยอมรับ

การคุ้มครอง และโอกาสในการมีส่วนร่วมโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม มีสิทธิด้านการศึกษา โดยเฉพาะเด็กพิการ หรือเด็กมีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาพิเศษที่เหมาะสมกับตน ได้รับบริการสาธารณสุข การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม นันทนาการ วัฒนธรรมและศิลปะ ส่งเสริมให้มีความผูกพันต่อกันในครอบครัว ภูมิใจในชาติไทย และดำเนินวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีสุขภาพแข็งแรง มีคุณภาพทางอารมณ์สมควรแก่วัย รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีเจตคติและทักษะที่ดี ต่อการทำงาน มีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร รับผิดชอบตนเองต่อผู้อื่น และต่อส่วนรวม จากพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2550 อภิญาญา เวชยชัย (สุรารทิพย์ เสือคง. 2547 : 7) ได้แยกประเภทการให้บริการสวัสดิการเด็ก ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1) บริการสนับสนุน เป็นการให้บริการช่วยสนับสนุน และส่งเสริมให้ครอบครัว และเด็กมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มุ่งบรรเทาความตึงเครียดในระบบความสัมพันธ์ ระหว่างบิดามารดา และบุตรให้เบาบาง จนสมาชิกในครอบครัวมีการยอมรับซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์ เป็นไปในทางที่ดี ลดความกดดัน ที่อาจจะทำให้ครอบครัวแตกแยก ถึงขั้นหย่าร้าง แยกกันอยู่ ฯลฯ การบริการ ประเภทนี้ ได้แก่ บริการศูนย์สุขภาพจิต การบริการให้คำปรึกษา หรือแก่ครอบครัว และการบริการ ให้คำแนะนำ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการทอดทิ้งเด็กของบิดามารดานอกสมรส และการบริการเพื่อป้องกันการทำร้ายทารุณกรรมของบิดามารดาโดยกำเนิด เป็นต้น

1.2) บริการเสริม เป็นการบริการที่จัดให้เด็กที่มีปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่าง บิดามารดาและเด็กอย่างรุนแรง เช่น บิดามารดาไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ด้วยสาเหตุใดสาเหตุ หนึ่ง หรือบิดามารดาถึงแก่กรรมโดยกะทันหัน เป็นต้น บริการนี้ช่วยให้เด็กสามารถพักอาศัยอยู่ในบ้าน ของตนเองต่อไปได้โดยปกติบริการประเภทนี้ ได้แก่ บริการช่วยเหลือรับเลี้ยงเด็กกลางวันหรือบริการ ช่วยประกันรายได้ทุกประเภท ประกันสังคม บริการแม่บ้าน เป็นต้น

1.3) บริการทดแทน เป็นการบริการที่จะจัดให้แก่เด็ก ซึ่งตกอยู่ในสภาพที่เด็กกำพร้า อนาคต ถูกทอดทิ้ง เด็กที่พิการอย่างรุนแรง หรือเป็นเด็กจรจัด เพื่อแก้ปัญหาเด็กที่ขาดสัมพันธภาพที่ดี กับบิดามารดา เป็นการชั่วคราวหรือถาวร โดยบริการประเภทนี้ ได้แก่ การให้บริการอุปการะเด็กใน สถานสงเคราะห์ บริการรับฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน หรือครอบครัวอุปการะ และรับเป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น

2) การให้บริการสวัสดิการเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก

การให้บริการสวัสดิการกับเด็ก เป็นการดำเนินงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ดังที่ ระบุไว้ใน กฎ กระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุด ของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พุทธศักราช 2549 ที่กำหนดแนวทาง ในการพิจารณาว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ให้พิจารณาตามแนวทาง ไว้ดังนี้

2.1) ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน

2.2) ความเหมาะสม ความต้องการ และความจำเป็นของเด็ก

2.3) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับทางด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย การเจริญเติบโต การออกกำลังกาย การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพอย่างเหมาะสม การพักผ่อนและนันทนาการ

2.4) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการพัฒนาทางสติปัญญา โดยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทดลองปฏิบัติตามความเหมาะสม และได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมจากแหล่งต่าง ๆ

2.5) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการพัฒนาทางจิตใจและอารมณ์ โดยได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก เข้าใจ และเอาใจใส่ ให้ความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้อง

2.6) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านสังคม สภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นพิษภัยต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต ทั้งนี้ ให้เหมาะสมตามวัยและเอื้อต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก

2.7) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการศึกษา โดยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก และเป็นการศึกษาตามความสามารถของเด็ก

2.8) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านวัฒนธรรม ศิลธรรม และศาสนา

2.9) ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านการเตรียมความพร้อม เพื่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสามารถ เพศ และวัย

2.10) การประสานงานกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เด็กได้รับการคุ้มครองและได้รับความช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว

2.11) การคุ้มครองเด็กให้พ้นจากการใช้ความรุนแรง ถูกทำร้าย การล่วงเกินทางเพศ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และการถูกทอดทิ้ง

2.12) การสงเคราะห์ช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่ด้อยโอกาส เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กพิการ หรือเด็กที่อยู่ในสถานะที่จะต้องได้รับการสงเคราะห์

2.13) การคุ้มครองเด็ก เพื่อให้เด็กพ้นจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทำงาน หรือกิจการใดที่น่าจะเป็นการเสี่ยงอันตราย เป็นอันตรายต่อสุขภาพ หรือเป็นการขัดขวางการศึกษาของเด็ก หรือขัดขวางการพัฒนาทางร่างกาย สมอง จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก

2.14) การคุ้มครองเด็กจากการโฆษณา การเผยแพร่ทางสื่อมวลชน หรือสื่อสารสนเทศในลักษณะที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของเด็ก

2.15) การให้เด็กได้รับโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2.16) การให้เด็กได้รับความคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์พื้นฐาน รวมทั้งได้รับความช่วยเหลือ ในเวลาที่ประสบปัญหาทางด้านต่าง ๆ ให้สามารถแก้ปัญหาและอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข

2.17) การเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจหน้าที่ และการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อเด็ก

การให้สวัสดิการสังคมด้านเด็ก จึงเป็นการให้บริการแก่เด็กเพื่อมุ่งให้ความช่วยเหลือเสริมสร้างพัฒนาการให้แก่เด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวอยู่ในครอบครัวและสังคมของตนเอง ได้อย่างมีความสุขและมีความมั่นคง มีอาชีพ มีรายได้ และสามารถพึ่งพาและเลี้ยงดูตนเองได้เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น การจัดสวัสดิการสังคมให้แก่เด็ก ในภาพรวม หมายถึง การส่งเสริมให้เด็กได้รับสวัสดิการทางสังคมอย่างครอบคลุมในทุกด้าน โดยมุ่งให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

3) สวัสดิการสังคมสำหรับเด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ในเรื่อง การกำหนด ขั้นตอน วิธีการปฏิบัติต่อเด็ก ในด้านการอุปการะเลี้ยงดู การสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ และการส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ โดยมีขอบ หรือการถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยอาศัยความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน การดำเนินงานของภาครัฐในการสงเคราะห์ แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 32 บัญญัติว่าเด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ ได้แก่ เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กพิการ เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสม เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรม เด็กที่อยู่สภาพยากลำบากเพราะผู้ปกครองแยกกันอยู่ ถูกจำคุก พิการ เจ็บป่วยเรื้อรัง เป็นโรคประสาท ยากจน มีภาระหน้าที่ในครอบครัวมากจนเกินกำลังของเด็ก และเด็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการด้านการช่วยเหลือทางสังคม แก่เด็กและเยาวชนที่พึ่งให้การสงเคราะห์ 4 ด้าน ดังนี้

3.1) การให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรม และการฝึกอาชีพให้เด็ก ในสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟู รวมถึง บ้านพักเด็กและครอบครัว การจัดสวัสดิการด้านการช่วยเหลือทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน ที่ดำเนินการโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ

3.2) การให้ความช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในครอบครัวและชุมชน จัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

3.2.1) การสงเคราะห์เด็กในครอบครัวที่ยากจน และประสบปัญหาเดือดร้อน โดยนักสังคมสงเคราะห์จะเข้าไปให้คำปรึกษาแนะนำ หรืออาจให้การช่วยเหลือทั้งเงินและสิ่งของ

3.2.2) การจัดหาครอบครัวทดแทนชั่วคราวให้กับเด็ก ทั้งลักษณะครอบครัวอุปถัมภ์ และการจัดหาครอบครัวทดแทนที่มีสถานะถาวร โดยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ

3.2.3) เป็นการสนับสนุนให้ภาคเอกชน ดำเนินการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์เด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 รวมทั้งการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ประชาชนที่มีรายได้น้อย

3.3) การสนับสนุนเงินทุนของกองทุนคุ้มครองเด็ก เพื่อนำไปใช้ในการขับเคลื่อน การดำเนินงานขององค์กรต่างๆ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ทั้งในลักษณะ ให้ทุนสำหรับใช้จ่ายในการสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้ง ครอบครัว และครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็ก

3.4) การช่วยเหลือให้เด็กพิการ และเด็กด้อยโอกาสมีโอกาเรียนฟรี ทั้งแบบประจำ ไป-กลับ เรียนร่วม ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าสู่ระบบ จนถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ และขั้นสูงสุด

การจัดสวัสดิการสังคม จึงเป็นการบริการเพื่อช่วยเหลือทางสังคมให้กับเด็กด้อยโอกาส ที่พึงได้รับการสงเคราะห์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กทุกคนในสังคม ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้หลักการ ของสิทธิ ความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคมเหมือน ๆ กัน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของเด็ก ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมโดยรวมนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เป็นแนวคิดที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อกับงานวิจัย เพราะงานวิจัยนี้ เป็น “การศึกษาแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” จากการศึกษา ในเรื่องสวัสดิการสังคม ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ ความเข้าใจ ที่ว่า สวัสดิการสังคมเป็นการบริการที่ทั้งรัฐบาลและเอกชน ต่างร่วมมือกันเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาทางสังคม ที่นำไปสู่การพัฒนา และส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม จุดมุ่งหมายก็เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในทุกช่วงวัย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม ในส่วนของ “เด็ก” ซึ่งเป็นช่วงวัยหนึ่งของ “คน” ก็ควรมีโอกาสได้รับ สวัสดิการสังคมเช่นกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กทุกคนมีพัฒนาการที่ดี ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่ว่าเด็กคนนั้นจะมีพ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเป็นผู้เลี้ยงดู หรือเด็กที่ตกอยู่ในสภาพเป็นเด็กกำพร้าอนาถา ถูกทอดทิ้ง พิการอย่างรุนแรง หรือเป็นเด็กจรจัด ก็มีโอกาที่จะได้รับ บริการสวัสดิการสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเช่นกัน โดยรัฐได้จัดให้สถานสงเคราะห์ได้ทำหน้าที่ ในรูปแบบบริการทดแทน และมีทีมสหวิชาชีพเป็นผู้ปฏิบัติงาน ในการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็กกลุ่มนี้ ผู้วิจัยนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ไปใช้ประกอบแนวทางในการตั้งคำถาม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์

ทีมสหวิชาชีพ เพื่อศึกษาว่าการจัดสวัสดิการของสถานสงเคราะห์นั้น ทำให้เด็กทุกคนมีพัฒนาการที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา แล้วหรือยัง

2.3 แนวคิดการเกี่ยวกับทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

อาชีพ คือการทำมาหากิน การทำธุรกิจ ตามความชอบหรือความถนัด โดยได้รับค่าตอบแทน เป็นค่าจ้าง หรือเงินเดือน ในบางอาชีพจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน เรียกว่าวิชาชีพ ซึ่งการทำงานในลักษณะวิชาชีพนั้น เป็นการทำงานที่ต้องใช้วิชาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ จากการเรียนนำมาใช้ในการตัดสินใจในการประกอบอาชีพ ด้วยความรับผิดชอบภายใต้จรรยาบรรณ แห่งวิชาชีพนั้น ๆ ผู้ที่มีจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน จึงถือเป็นผู้มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตด้วยความสุจริต มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพที่ตนทำอยู่ โดยยึดหลักคุณธรรม ไม่ดูถูกงานในอาชีพของตน การที่บุคคลมีจริยธรรมวิชาชีพ ก็จะช่วยให้สังคมมีความสุข ไม่มีปัญหาวุ่นวาย สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเกียรติ และศักดิ์ศรี โดยเฉพาะในการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน ต้องใช้ความรู้ความสามารถที่หลากหลายในการทำงาน จึงจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีวิชาความรู้ตามสาขาวิชาชีพ หลากหลายวิชาชีพมาทำงานร่วมกันเป็นทีม ที่เราเรียกว่า “สหวิชาชีพ”

ปัจจุบันการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพได้เข้ามาเกี่ยวข้อง และมีความสำคัญในกระบวนการทำงานด้านการคุ้มครองและดูแลเด็ก เพราะในการทำงานให้บริการ หรือให้ความช่วยเหลือสำหรับกลุ่มเป้าหมายให้มีประสิทธิภาพนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณา และให้การดูแลอย่างรอบด้าน ครอบคลุม และมีความละเอียดลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างปัญหา และความต้องการ ซึ่งในกระบวนการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กนั้น ไม่ว่าจะจะเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กถูกรังแกด้วยความรุนแรง หรือกลุ่มเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิต่าง ๆ ต้องใช้ผู้ปฏิบัติงานที่มีความแตกต่างกันทั้งสาขาวิชา ความรู้ และมีความชำนาญเฉพาะด้านมาทำงานร่วมกัน เพราะว่าเมื่อใดที่ผู้ปฏิบัติงาน ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาชีพต่างจะทำงานเฉพาะวิชาชีพของตนเอง ต่างคนต่างทำ ก็ไม่อาจทำให้การบริการนั้นดำเนินไปอย่างครบวงจรได้ การช่วยเหลือ คุ้มครอง และดูแลเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดจากการบริการนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องอาศัยวิชาชีพหลาย ๆ สาขา มาร่วมกันทำงานเป็น “ทีมสหวิชาชีพ”

2.3.1 คำนิยาม

การทำงานสหวิชาชีพ หรือสหวิทยาการ หรือสหศาสตร์ เริ่มมีการนำมาใช้ครั้งแรกราว ต้นปี คริสต์ศักราช 1970 ในวงการศึกษา ต่อมาได้นำมาใช้ในวงการสาธารณสุข และขยายสู่วงการอื่น โดยนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบายบริหารงาน และระดับปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการนำมาใช้ในงานสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาสังคม

“ทีมสหวิชาชีพ” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งสู่การแก้ไขปัญหา ร่วมกันอย่างมีระบบและเป็นกระบวนการ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน ในการปฏิบัติงาน โดยจะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ในการประเมินสภาพการณ์ ปัญหา และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ (สรรพสิทธิ์ คุ้มประพันธ์. 2553 : ออนไลน์)

จากการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการส่วนใหญ่มาศึกษา สรุปได้ว่า “สหวิชาชีพ” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ การใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถ เฉพาะด้านที่แตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ เป็นกระบวนการ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน โดยจะมีการติดต่อ สื่อสาร ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อการประเมินสภาพการณ์ของปัญหา และการมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งกระบวนการ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ที่มีระเบียบการทำงาน ในการคุ้มครองเด็ก ให้มีลักษณะการทำงานเป็น “ทีมสหวิชาชีพ” คือ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน จากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาชีพ บุคลากรหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการร่วมคิด พิจารณาปัญหา ครอบคลุม รอบด้าน และมีความละเอียดอ่อน ในการตอบสนองปัญหา ความต้องการ ความอ่อนไหว ของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักวิชาชีพบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องมาทำงานร่วมกัน ในกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น ทั้งการสืบค้นข้อเท็จจริง การประเมินสภาวะทางสังคม เพื่อพิจารณา ให้การสงเคราะห์ ได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน

2.3.2 หลักสำคัญในการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

การทำงานแบบสหวิชาชีพ เป็นการทำงานที่ทำร่วมกันกับวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้ได้ ผลสำเร็จและบรรลุ โดยมีความสัมพันธ์ในลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างกัน ในเชิงการ แลกเปลี่ยนความคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการผสมผสานระหว่างแนวคิด วิธีการ ขั้นตอน การทำงานวิธีการดำเนินงาน การใช้ข้อมูลและการศึกษาวิจัยร่วมกัน อยู่บนฐานการดำเนินงานตาม วัตถุประสงค์ร่วมกัน ปฏิบัติตามแผนงาน ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในอนาคต และการปฏิบัติงาน ร่วมกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ระหว่างสาขาวิชาที่มีความแตกต่างกัน ตั้งแต่ 2 วิชาชีพขึ้นไป ตามที่สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครอง พุทธศักราช 2546 มีเจตนารมณ์ ที่ระบุให้การทำงาน คุ้มครองเด็กมีกระบวนการทำงานร่วมกัน จากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาชีพ บุคลากรหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการร่วมคิด พิจารณาปัญหาครอบคลุม รอบด้าน และมีความละเอียดอ่อนในการตอบสนอง ต่อปัญหา ความต้องการและความอ่อนไหวของเด็ก เยาวชน ด้วยเหตุนี้นักวิชาชีพ บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงต้องมาทำงานร่วมกัน ในกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น เริ่มตั้งแต่กระบวนการสืบค้น ข้อเท็จจริง การประเมินสภาวะทางสังคม การพิจารณาเพื่อให้การสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ การทำงานภายใต้ภารกิจดังกล่าว จึงต้องมีการประสานงานร่วมกัน โดยมีวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งเป็น

เจ้าภาพรับผิดชอบ เป็นตัวเชื่อมประสาน มีระบบการส่งต่อไปยังหน่วยงาน หรือวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีความชำนาญ หรือมีความพร้อมในการรองรับตามภารกิจเฉพาะของตน (อภิญา เวชชัย. 2549 : เอกสารประกอบการบรรยาย)

2.3.3 ขั้นตอนการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

การทำงานแบบสหวิชาชีพเป็นการทำงาน ที่ทำร่วมกันเป็นคณะหรือเป็นทีม ซึ่งทุกคนในทีมต่างมีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาชีพของตน แต่ในการที่ผู้ที่มีความรู้ความสามารถหลาย ๆ คน ต้องมาทำงานร่วมกัน ก็ย่อมนำมาซึ่งอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการขัดแย้งกันในตัวบุคคลหรือวิชาชีพ การขาดความรู้ และทักษะในการทำงานเป็นทีม เป็นต้น เพื่อให้การทำงานดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว ลดปัญหาในการทำงานและทำให้งานประสบความสำเร็จ จึงควรมีขั้นตอนในการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ดังนี้

1) ทำความเข้าใจร่วมกันในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1) กำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน และต้องทราบถึงวัตถุประสงค์ของการทำงานแบบสหวิชาชีพ ที่ต้องทำงานร่วมกับส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2) ทุกคนต้องมีความตั้งใจในการทำงานร่วมกัน ตั้งอยู่บนพื้นฐานและเป้าหมายเพื่อประโยชน์ สูงสุดของเด็ก

1.3) ข้อมูลที่นำมาเปิดเผยในที่ประชุม ต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ โดยถือว่าเป็นจรรยาบรรณของทุกวิชาชีพ

1.4) เป็นการประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกันประเมิน และวางแนวทางการดำเนินการ

2) กำหนดหน้าที่และขอบเขตของแต่ละวิชาชีพ เพื่อทำงานไม่ก้าวก่ายกัน แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก

3) ทุกคนในทีมจะต้องทราบถึงขั้นตอนต่อไปของกระบวนการ และต้องทราบถึงสิ่งที่ทีมต้องการทั้งในด้านข้อมูล และการแก้ไขปัญหา

4) มีการประเมินสภาพปัญหา ต้องมีข้อสรุปและกำหนดกระบวนการช่วยเหลือ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทุกคนในทีมจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนไปในทิศทางเดียวกัน

5) มีการประเมินสภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และติดตามตรวจสอบข้อเท็จจริง จากหลายหน่วยงานร่วมกัน เพื่อให้มีความรอบด้านทำให้สามารถประเมินได้อย่างถูกต้อง

6) ถ้าหากทีมสหวิชาชีพมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน ให้พิจารณาประเด็นนั้นว่าอยู่ในขอบเขตวิชาใดเป็นหลัก

7) ผู้ปฏิบัติงานจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด และมองตามความเป็นจริงอย่าเอาความรู้สึกไปร่วมกับปัญหา จะทำให้ข้อมูลเกิดอคติ

8) เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจะต้องเอาเข้าที่ประชุมทุกครั้ง เพื่อนำมาหาข้อสรุปร่วมกัน (Concensus) ไม่ใช่การตัดสินใจเพียงคนเดียว (มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. 2547 : 400-401)

2.3.4 สาขาวิชาชีพที่มักเข้ามาเกี่ยวข้องในแบบทีมสหวิชาชีพ

การปฏิบัติงานเป็นทีมสหวิชาชีพ เป็นการทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในการทำงาน โดยมีความสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะของ การประสานความร่วมมือระหว่างกัน อยู่ในเชิงของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการผสมผสานระหว่างแนวคิด วิธีการดำเนินงาน ขั้นตอนการทำงาน การใช้ข้อมูลและการศึกษาวิจัยร่วมกัน อันอยู่บนฐานของการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน ปฏิบัติตามแผนงาน โดยอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างสาขาวิชาชีพที่มีความแตกต่างกัน ตั้งแต่ 2 วิชาชีพขึ้นไป สำหรับสาขาวิชาชีพที่มักจะเข้ามาทำงานเกี่ยวข้องกันในเชิงสหวิชาชีพ ได้แก่

1) บุคลากรด้านกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา และทนาย ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ในการดำเนินการ ตั้งแต่ทำการสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ดำเนินการทางการพิจารณาคดี และลงโทษผู้กระทำผิด

2) บุคลากรด้านการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ด้านเวชปฏิบัติทั่วไป รวมถึงกุมารแพทย์และแพทย์สาขาอื่น ๆ ที่เข้ามาดำเนินงาน ในด้านการตรวจประเมินทางร่างกายหรือจิตแพทย์ที่ทำการตรวจประเมิน ในด้านความเสียหาย หรือความผิดปกติทางจิตใจ

3) บุคลากรด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาการพยาบาล บุคลากรเหล่านี้มีหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญ และตามการให้บริการขององค์กร (Case Workers) เช่น ให้การดูแลเด็กผู้ด้อยโอกาส การรับเด็กเข้าอยู่ในสถาบันและบ้านสงเคราะห์ รวมถึงการให้สวัสดิการแก่เด็ก ๆ การให้สวัสดิการแก่ผู้ป่วยทางด้านจิตใจ ทางร่างกายหรือผู้พิการ เพื่อค้นหาวิธีการปรับตัวการแสดงออกที่ดีและเหมาะสมกว่า

4) บุคลากรสาขาวิชาชีพอื่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สาขาวิชาชีพทางการศึกษา องค์กรพิทักษ์สิทธิเด็ก องค์กรชุมชนและผู้นำชุมชนต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ ประสานงาน และเข้ามาให้การสนับสนุน ในการดำเนินงานด้านการบำบัดฟื้นฟูในระยะยาว

สำหรับทีมวิชาชีพที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงานเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือเด็กด้วยการส่งเสริม พัฒนาและฟื้นฟูเด็ก ที่ประสบกับภาวะความยากลำบาก ซึ่งเป็นงานที่รัฐมอบให้สถานสงเคราะห์เป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทีมสหวิชาชีพที่เป็นบุคลากร ที่ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ มาทำงานร่วมกันเป็นกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มแรกคือการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ การจัดสวัสดิการ จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ คือการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีครอบคลุมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.3.5 ทีมสหวิชาชีพในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูเด็กในสถานสงเคราะห์

การทำงานของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เป็นงานจิตสวัสดิการสังคมให้กับเด็กที่ประสบภาวะยากลำบาก เริ่มตั้งแต่การรวบรวมข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบค้นข้อมูล การวางแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก เป็นการทำหน้าที่ในการอบรม พัฒนา และฟื้นฟูชีวิตของเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม จึงต้องอาศัยความรู้ ความสามารถของผู้ประกอบวิชาชีพทุกแขนงที่อยู่ร่วมทีมกัน ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการพยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เป็นการทำงานที่ไม่สามารถ นำเอาความรู้สึก ความคิดเห็น และความเชื่อส่วนบุคคลมาใช้ได้ ดังนั้นในทุกขั้นตอนของการทำงานจึงต้องนำหลักการทางวิชาการมาอ้างอิง เพื่อให้ได้ข้อมูลเท็จจริง เชื่อถือและตรวจสอบได้ได้ สำหรับการทำงานของทีมสหวิชาชีพในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูเด็กที่อยู่ใน สถานสงเคราะห์ โดยมีการทำงานใน 2 รูปแบบ คือ

1) รูปแบบการปฏิบัติงานร่วมกัน (Interdisciplinary) คือการประสานความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีส่งต่อข้อมูล มีการติดต่อ สื่อสารกันทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เป็นการประสานทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการประชุมกัน แต่มุ่งไปที่การประเมิน การให้บริการหรือการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ ดังนี้

- 1.1) ประชุม/หารือทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์
- 1.2) นักสังคมสงเคราะห์ ทำการเยี่ยมบ้านหรือประสานงานกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก
- 1.3) นักจิตวิทยา/พยาบาล ประสานงานร่วมกับโรงพยาบาล ในกรณีที่เด็กต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือสุขภาพกาย
- 1.4) ให้คำปรึกษาแก่เด็กและครอบครัว เพื่อช่วยเหลือด้วยการจิตสวัสดิการแก่เด็กและครอบครัว
- 1.5) ทีมสหวิชาชีพเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ในการกลับสู่ครอบครัวและสังคม ด้วยการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานภายนอก เป็นต้น

2) รูปแบบของการประชุมทีมสหวิชาชีพ หรือรูปแบบของการทำงานแบบบูรณาการ (Multidisciplinary) เป็นการทำงานที่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ในกรณีนั้น ๆ มาประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และกำหนดแนวทางการช่วยเหลือร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ทักษะ และความสามารถพิเศษของแต่ละสาขาวิชาชีพ โดยทำงานในลักษณะต่างพึ่งพาอาศัยกันและกัน และมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนกระบวนการทำงานแบบสหวิชาชีพ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 และ 39 ดังนี้

- 2.1) กระบวนการค้นหาความจริงหรือการสืบสวนสอบสวน
- 2.2) กระบวนการปกป้อง คຸ່ມครองเด็ก
- 2.3) กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเด็ก
- 2.4) กระบวนการส่งเด็กคืนสู่สังคม
- 2.5) การป้องกันด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงภายในครอบครัวและชุมชน

ในการทำงานของทีมสหวิชาชีพนั้น ทุกคนจึงต้องมีเป้าหมายเดียวกันว่าจะทำอะไร มีการยอมรับซึ่งกันและกัน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน เพราะทุกวิชาชีพต่างมีความสำคัญ ต่อองค์กรเท่าเทียมกัน ในการทำงานที่มีการประสานสามัคคีกัน มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการตัดสินใจร่วมกัน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่ลุแก่อิสระ ย่อมทำให้การทำงานเพื่อเด็กและเยาวชน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.6 ลักษณะการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์

การปฏิบัติงานเชิงสหวิชาชีพ ในความหมายที่เข้าใจกันได้ทั่วไป คือ มีการปฏิบัติงาน เป็นหมู่คณะหรือทีมงาน โดยทีมงานนั้นต้องประกอบไปด้วย บุคคลในสายวิชาชีพต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมาย ร่วมกัน โดยอาศัยหลักวิชาชีพในการปฏิบัติหน้าที่ โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริง การวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหา และการแสดงความคิดเห็นตามหลักวิชาชีพ ในส่วนที่ตนเองศึกษามา โดยลักษณะการปฏิบัติงาน ของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ มีดังนี้

1) การประสานงานภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์

1.1) การประสานงานภายในสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง จะมีนักวิชาชีพที่มีความ เกี่ยวข้องกันหลายอาชีพ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งทุกวิชาชีพต้องรู้บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองอย่างชัดเจน มีข้อมูลของเด็กที่อยู่ใน ความรับผิดชอบของตน ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ จึงต้องประสานงานกันอยู่ตลอดเวลา เช่น การทำงานร่วมกันนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และนักการศึกษา เพื่อดูแลจัดการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับระดับสติปัญญา สภาพร่างกายและความต้องการของเด็ก ในขณะที่เดียวกันก็ต้อง ประสานความร่วมมือกับ พยาบาล นักพัฒนาการ และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อช่วยกันส่งเสริม พัฒนาการของเด็กให้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านด้วย

1.2) การประสานงานภายนอกสถานสงเคราะห์ เป็นการประสานงานร่วมกัน ระหว่างองค์กร 2 องค์กรขึ้นไป เพราะการทำงานด้านการปกป้อง คຸ່ມครองเด็กนั้น ไม่เพียงแต่ทำงาน อยู่ภายในสถานสงเคราะห์เท่านั้น แต่เด็กยังต้องได้รับการพัฒนาการอย่างครบด้าน จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่สถานสงเคราะห์จะต้องมีการดำเนินการ ร่วมกับหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก เช่น การติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียน วัด หน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

2) การร่วมมือปรึกษาหารือกัน การที่สถานสงเคราะห์ต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง จึงต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ เพื่อวางแนวทางในการช่วยเหลือได้อย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

2.3.7 ปัญหาและข้อจำกัดของการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

การปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ ต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อรับทราบข้อมูลและปฏิบัติการไปในทิศทางเดียวกัน อันจะส่งผลต่อถึงความสำเร็จของงาน แต่ที่ผ่านมากับพบปัญหาและข้อจำกัดของการทำงาน ดังนี้

- 1) ผู้ที่ทำงานเฉพาะในด้านใดก็มีความโน้มเอียงอย่างมาก ที่จะมองเห็นปัญหาเพียงมุมมองวิชาชีพของตน และขาดความรู้เกี่ยวกับงาน บทบาท หน้าที่ของวิชาชีพและองค์กรอื่น
- 2) อาจเกิดการโต้แย้ง และโต้เถียงในประเด็นเรื่องเป้าหมาย บทบาท หรือขัดแย้งระหว่างตัวบุคคล/วิชาชีพ เช่น วิธีการทำงาน ทักษะคติ อุดมการณ์ ค่านิยม หรือสถานภาพ เป็นต้น หรือเกิดความขัดแย้งในตัวเอง ทำให้รู้สึกไม่เชื่อมั่นในวิชาชีพอื่น หรือขัดแย้งแม้กระทั่งข้อมูลที่ได้รับมา ซึ่งอาจจะเป็นที่ในแต่ละวิชาชีพอาจจะเห็น หรือรับข้อมูลมาไม่ตรงกัน
- 3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งอาจเกิดจากมีกรอบอ้างอิงที่แตกต่างกัน บทบาทในการสัมผัสปัญหาที่แตกต่างกัน
- 4) ขาดการแบ่งงาน หน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจนและขาดความรู้ทักษะการทำงานเป็นทีม รวมถึงโครงสร้างการบริหารงาน และนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานเป็นทีม
- 5) เวลาในการประชุมวิชาชีพพร้อมกันค่อนข้างยาก เพราะต่างคนต่างก็มีภาระงานของตนเองค่อนข้างมาก
- 6) นักวิชาชีพไม่ปฏิบัติตามแนวคิดที่ประชุม เนื่องจากไม่มีความรู้ ความเข้าใจสาเหตุ และปัญหาที่เกิดขึ้น ยึดมั่นกับความคิดเห็นของตน ขาดระบบการตรวจสอบในแต่ละวิชาชีพว่าผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการแบบใด หรืออย่างไร ซึ่งผู้ปฏิบัติไม่ได้นำเสนอในทีมสหวิชาชีพ (สุทธิราลักษณ์ โสจิรัตน์. 2549 : 31, ศรีทับทิม พานิชพันธ์. 2539 : 28-29)

แนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพราะงานวิจัยนี้เป็น “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลของการศึกษาทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในถึงวิธีการทำงานในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นการทำงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของบุคคลหลายสาขาวิชาชีพ ที่ต่างมีความรู้ ความเข้าใจ มีวิธีการ และทักษะตามวิชาชีพของตน มาร่วมมือกันปกป้องคุ้มครองเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้รับการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นการทำงานที่ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันประเมินปัญหา และวางแนวทางในการแก้ไข ตั้งแต่เริ่มกระบวนการให้การช่วยเหลือ จนจบกระบวนการจัดสวัสดิการ โดยแบ่งงานไปตามภารกิจที่สอดคล้องกับบทบาท หน้าที่ของแต่ละสาขาวิชาชีพ การทำความเข้าใจในการทำงานแบบสหวิชาชีพ

จึงทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ และมีความเข้าใจถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์มากยิ่งขึ้น

2.4 ระบบการเลี้ยงดูทดแทน

เด็กทุกคนควรได้เติบโตในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และครอบครัวเป็นที่ที่ดีที่สุดเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ในวัยเด็ก และทำให้เด็กได้เติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นเด็กที่เคยสูญเสียบิดามารดา ขาดญาติมิตร ไร้ที่พึ่ง สามารถเติบโตขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวอีกครั้ง โดยได้รับการเลี้ยงดู ในรูปแบบครอบครัวทดแทนระยะยาว (นรวัฒน์ เจริญรัชต์ภาคย์. 22 พฤษภาคม 2555 : ออนไลน์) ซึ่งเด็กในสถานสงเคราะห์ ก็คือเด็กด้อยโอกาสกลุ่มหนึ่ง ที่ได้รับเลี้ยงดูจากองค์กรของภาครัฐ ด้วยการทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ การที่เด็กมีคนดูแล มีอาหารอิ่มท้อง มีเครื่องนุ่งห่มบรรเทาความร้อนหนาว มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง อาจเติมเต็มความสุข เพียงร่างกายได้ แต่ทางด้านจิตใจเด็กยังต้องการความรัก ความเมตตา ความอบอุ่น อยากเรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตอยู่กับคนในครอบครัว อยากเรียนรู้โลกกว้าง ด้วยจำนวนเด็กภายในสถานสงเคราะห์ ที่มีอยู่จำนวนมาก ทำให้การเลี้ยงดูเด็กของสถานสงเคราะห์ ไม่สามารถเข้าถึงความรู้สึกของพวกเขาได้ ครบทุกคน การที่จะส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม ก็เป็นเรื่องยากพอ ๆ กับการเลี้ยงดูเด็ก ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวทดแทนจึงเป็นความหวังของเด็ก ที่ทำให้เด็กมีโอกาสเข้าไปอยู่ ในการเลี้ยงดูแบบครอบครัว แต่ปัจจุบันพบว่า มีเด็กจำนวนน้อยมาก ที่มีโอกาสได้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการประชาสัมพันธ์ของสถานสงเคราะห์ยังไม่ดีพอ หรืออาจเกิดจากความเชื่อเดิม ๆ ที่ไม่ต้องการเลี้ยงดูของผู้อื่น เพราะไม่ใช่สายเลือด จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้ที่ทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ จะต้องทำความเข้าใจถึงและเรียนรู้ในเรื่องของครอบครัวทดแทน ดังนี้

2.4.1 คำนิยาม

ระบบการเลี้ยงดูทดแทน หมายถึง ครอบครัวที่มีความเหมาะสมที่กรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการ ได้ดำเนินการจัดหาให้แก่เด็กแทนบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ไม่สามารถทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กได้เอง มี 2 ประเภท คือ ครอบครัวอุปถัมภ์ ครอบครัวบุญธรรม (จัดหาครอบครัวทดแทน. 2553 : 2)

ระบบการเลี้ยงดูทดแทน หรือที่หลายคนเรียกกันว่า “ครอบครัวทดแทน” (Foster Family) เป็นการให้ความดูแลช่วยเหลือ เด็กทางเลือก เด็กกำพร้า เด็กที่ถูกทำร้าย ถูกทอดทิ้งที่ไม่สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวเดิมของตนได้ โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลในครอบครัว รวมถึงการที่ครอบครัวไม่พร้อมรับเด็กกลับไปเลี้ยงดู ครอบครัวขาดทักษะในการเลี้ยงดู และขาดทักษะในการจัดการกับปัญหา และคนในครอบครัวมีปัญหาสุขภาพจิต เป็นต้น ด้วยการจัดหาครอบครัวที่เหมาะสม เพื่อดูแลเด็กเหล่านี้แทนครอบครัวเดิม

2.4.2 ความสำคัญของครอบครัวทดแทน

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคม เพราะทำหน้าที่ในการหล่อหลอมและขัดเกลา

ความเป็นมนุษย์ให้กับบุคคล ทั้งการอบรมเลี้ยงดูให้ความรัก ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ทุกคนและทุกภาคส่วนจึงควรให้การดูแลเอาใจใส่ครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552 : ออนไลน์) ครอบครัวจึงเป็นแหล่งพักพิงทางใจ ที่ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยในการดำรงชีวิต พ่อแม่จึงเป็นศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างในบ้าน ความผูกพันนี้ส่งผลต่อการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ทำให้เด็กได้เรียนรู้ กฎเกณฑ์ทางสังคม สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เด็กทุกคนจึงควรได้รับการเลี้ยงดู และเจริญเติบโตในครอบครัว โดยพ่อและแม่ผู้ให้กำเนิด หากผู้ให้กำเนิดไม่สามารถให้การเลี้ยงดู หรือทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ครอบครัวเครือญาติของเด็กเป็นอันดับ รองลงมา เพราะคำนึงถึงความจริงที่ว่าจะเป็นผู้ช่วยเหลือเด็กได้ แต่ยังมีเด็กอีกกลุ่มหนึ่งที่ขาด ทั้งพ่อแม่และเครือญาติ เข้ามาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 32 ผู้ที่ทำหน้าที่แทนพ่อแม่ คือ พ่อบ้าน แม่บ้าน ที่แต่ละคน ต่างทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลเด็กคนละ 10 -15 คน ที่แม้ว่าจะมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ มากแค่ไหน ก็ไม่สามารถมาเติมเต็มส่วนขาด ที่เรียกว่า ความรัก ความอบอุ่น และให้การเลี้ยงดูที่ดี กับเด็กได้ การให้เด็กได้อยู่ในการดูแลเลี้ยงดู ของครอบครัวทดแทนจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะ จะทำให้เด็กได้รับรู้ถึงการดูแลเลี้ยงดู และมีสภาพความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับครอบครัวจริง ย่อมดีกว่า การปล่อยให้เด็กได้เจริญเติบโต ในสถานสงเคราะห์แน่นอน สอดคล้องกับแนวคิดของมูลนิธิศุภนิพนธ์ พิทักษ์ สิทธิเด็ก ที่ว่า “ไม่มีสถานที่ใดจะดูแลเด็กได้ดีเท่ากับครอบครัว” ครอบครัวทดแทนจึงมีบทบาทเสมือน พ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก ด้วยการเป็นแบบอย่างของครอบครัวที่เหมาะสม รวมไปถึงการดูแลชีวิต ประจำวัน หรือการให้ความรัก ความเอาใจใส่แก่เด็ก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้เด็กปรับตัว กบอดดี ที่เลวร้ายของตนเอง เด็กเกิดความเชื่อมั่นใหม่ เกิดภาพและความรู้สึกใหม่ ทำให้เด็กมีความสุข ในการดำรงชีวิต สามารถมองโลกที่อยู่รอบๆ ตัวดีขึ้น และเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมต่อไป (มูลนิธิศุภนิพนธ์ พิทักษ์ สิทธิเด็ก. 2556 : ออนไลน์) ซึ่งอภิเชษฐ ปานจรัตน์ (ม.ป.ป : สัมภาษณ์) ได้แสดง ความคิดเห็นต่อคำถามที่ว่า “การจัดสวัสดิการเด็กโดยการจัดหาครอบครัวทดแทน ให้เด็กถูกทอดทิ้ง ดีกว่าที่เด็กจะเติบโตในสถานสงเคราะห์ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ?” “เด็กที่ครอบครัวประสบปัญหา ทางสังคม เป็นเด็กที่ต้องการดูแล เติมเต็มความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ การที่ครอบครัวทดแทน ที่เป็นครอบครัวอาสาสมัคร ที่ตั้งใจ มีความรู้ ได้รับการเตรียมการอบรม เพื่อให้สามารถดูแลเด็กได้ ด้วยความรักความอบอุ่น ในสัดส่วนที่มีเด็กในการดูแลเพียงหนึ่ง หรือสองคนต่อคนในบ้านหลาย ๆ คน เด็กจึงได้รับความรัก ความอบอุ่นชดเชย ระหว่างดำเนินการติดตามครอบครัว และช่วยเหลือเด็ก ไปสู่ครอบครัวบุญธรรมต่อไป ส่วนเด็ก ๆ ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์จะถูกดูแลอย่างองค์กร ผู้ดูแลยังรู้สึกว่าตัวเองเป็นลูกจ้างเป็นพนักงาน เด็ก ๆ จึงถูกดูแลโดยบุคลากรที่ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง การเลี้ยงดูเป็นทีมกินนอนพร้อม ๆ กัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างจากคนในครอบครัว

จึงทำให้เด็กรู้สึกขาดความรักความอบอุ่น แม้ในสถานสงเคราะห์จะมีพี่น้องจำนวนมาก แต่เด็ก ๆ ต่างก็ต้องการความรัก ความเข้าใจ ได้รับการดูแลที่ดีจากบิดามารดา หรือครอบครัวทดแทน” แต่ในขณะที่เดียวกันการจะมอบเด็กให้กับครอบครัวได้นั้น เราต้องคำนึงเสมอว่า เด็กต้องไปอยู่กับคนที่ไม่ใช่ญาติ การจะส่งเด็กไปยังครอบครัวทดแทน จึงต้องดูถึงนิสัย สภาวะทางอารมณ์ ความเป็นอยู่เดิมของเด็กเพื่อหาครอบครัวที่มีสภาพใกล้เคียงกันด้วย

2.4.3 บทบาทหน้าที่ของครอบครัวทดแทน

ครอบครัวทดแทน มีหน้าที่สำคัญคือเป็นแบบอย่าง ในการดำเนินชีวิตที่ดีให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วม และเรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิต ในครอบครัวที่ถูกต้องเหมาะสม ถ่ายทอดความรับผิดชอบ และบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพ ครอบครัวทดแทนจึงมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

1) ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของบุคคลต่าง ๆ ในครอบครัว กล่าวคือเด็กได้เห็น การทำหน้าที่ของพ่อและแม่ โดยพ่อทำหน้าที่สามี ด้วยการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเป็นพ่อบ้าน ที่ดี ประกอบสัมมาอาชีพ เลี้ยงดูครอบครัวตามสมควรแก่ฐานะภาพ ภรรยาทำหน้าที่ดูแลเอาใจใส่สามี และบุตร เป็นแม่บ้านที่ดี รักและเทิดทูนสามี ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือสามี ภรรยาพร้อมต้องมีหน้าที่ ในการเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมา ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ด้วยการดูแลอบรมสั่งสอน ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้คำแนะนำ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดี แก่บุตร รู้จักหาและใช้จ่ายทรัพย์สิน มีการวางแผนการใช้จ่ายในครอบครัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน พี่ต้องรักและดูแลน้อง น้องเคารพพี่ ลูกเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ รู้จักช่วยงานบ้าน รู้จักประหยัด อดออม ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความกตัญญู ดูแลบิดามารดาและผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านเจ็บป่วย และแก่ชรา การทำหน้าที่ของทุกคนในทุก ๆ บทบาท ดำเนินอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ดี มีความผูกพัน และหวังใยซึ่งกันและกัน นี่คือบทบาทของครอบครัวจริง ๆ ที่เด็กควรจะได้มีโอกาสสัมผัส

2) เป็นที่พึ่งที่พิทักษ์ ครอบครัวมีหน้าที่ดูแลและปกป้องคนในบ้าน เด็กจะรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยเมื่ออยู่กับครอบครัว เด็กที่ไม่มีครอบครัวจะเป็นเด็กที่ขาดความมั่นใจ หวาดระแวง หวาดกลัว ต่อสภาพแวดล้อมและสังคม ครอบครัวทดแทนจึงต้องทำให้เด็กรู้สึกได้ว่าตัวเองมีความมั่นคง ปลอดภัย ด้วยการให้เวลา ให้คำปรึกษาแนะนำ ให้อภัย และคอยปกป้องอันตราย ที่จะเกิดกับเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจและสภาพแวดล้อมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ นี่คือสิ่งที่เด็กไม่เคยได้รับจากครอบครัวเดิม หรือบางคนไม่เคยรู้จักครอบครัวมาก่อน การดูแลเด็กของครอบครัวทดแทน จะมีบทบาทเปรียบเสมือนเป็นพ่อแม่ ที่แท้จริงของเด็ก ไม่ใช่เพียงแคให้ที่พัก ให้อาหาร หรือพัฒนาเด็กทั่วไปเท่านั้น แต่ต้องสร้างความรู้สึก ให้เด็กรู้สึกว่า ครอบครัวเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ อารมณ์ ต้องมีการใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกับเด็กด้วย (“บ้านรัก” พุ่มพุกใจ ครอบครัวทดแทน. 2552 : ออนไลน์) การทำให้เด็กมีโอกาสได้รับรู้ และรู้สึก ว่า “ปลอดภัย” และเป็นที่พึ่งในทุกเวลาที่เขารู้สึกว่าเหงา สิ้นหวัง จึงเป็นบทบาทที่สำคัญของครอบครัว ทดแทน

3) ทำหน้าที่ฟื้นฟูและพัฒนาให้เด็กเติบโตสมวัย เด็กสถานสงเคราะห์ที่เข้ามาอยู่ใน การอุปการะเลี้ยงดูของครอบครัวทดแทน ส่วนมากเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดู มาจากพื้นฐานครอบครัว ที่ไม่เหมาะสม บางคนไม่ได้รับการดูแลตั้งแต่อยู่ในครรภ์ บางคนไม่ได้ดื่มนมแม่ จึงไม่เคยมีโอกาสด ีรับการ โอบกอดและสัมผัส ส่งผลให้เด็กรู้สึกว่ตนเองขาดความอบอุ่น ขาดภูมิคุ้มกันโรค รวมถึงไม่ได ้รับการ พัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ครอบครัวทดแทนจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริม สุข ภาวะด้วยอาหารที่ถูกสุขภาวะทางโภชนาการ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี สะอาดถูกสุขอนามัย ีตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ด้วยการให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้ความเมตตาและให้อภัย ีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้สมาชิกรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มองโลกในแง่ดี มีบุคลิกภาพ ีมั่นคง เนื่องจากได้รับการตอบสนองความต้องการ ทางด้านจิตใจและอารมณ์อย่างเหมาะสม

4) ทำหน้าที่บ่มเพาะคุณธรรม ครอบครัวทดแทนทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็กที่ทั้งชีวิต ีแต่การดิ้นรนเพื่อให้อยู่รอด กับเด็กอีกกลุ่มหนึ่งที่ปล่อยชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เด็กเหล่านี้จึงมีนิสัย ีดีอัน ีเก็บกด ก้าวร้าว เชื่องซึม มองโลกในแง่ร้าย ขาดระเบียบวินัย ครอบครัวทดแทนจึงมีหน้าที่โดยตรง ีในการบ่มเพาะคุณธรรม ทั้งในด้านความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสริมสร้างระเบียบวินัย ีให้เด็กประพฤติตนอยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม และสิ่งสำคัญก็คือ การปลูกฝังความกตัญญูกตเวท ีให้เกิดขึ้นในใจเด็กให้ได้ คุณธรรมเหล่านี้เด็กอาจได้รับทั้งจากคำสั่งสอน และรับรู้จากการที่บุคคล ีใน ีครอบครัวทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง

การทำหน้าที่ของครอบครัวทดแทน ก็คือการทำหน้าที่ของครอบครัวทั่วไป ีมีหน้าที่อบรม ีสั่งสอน เลี้ยงดู และส่งเสริมให้ลูกหลานเติบโตเป็นคนดีของสังคม ครอบครัวทดแทนต้องมีความพร้อม ีทั้งในด้านทักษะการเลี้ยงดู การทำหน้าที่พ่อแม่ที่ดี ดูแลความเป็นอยู่ชีวิตประจำวัน และทำหน้าที่ ีในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก การทำหน้าที่ที่สมบูรณ์ของครอบครัวทดแทน จะทำให้เด็ก ีลืมอดีตที่เลวร้าย เกิดความเชื่อมั่นใหม่ เกิดภาพและความรู้สึกใหม่ เด็กจึงมีความสุขในการดำรงชีวิต ีสามารถมองโลกรอบ ๆ ตัวได้อย่างเต็มตา ีที่สำคัญคือเด็กจะได้เรียนรู้ในเรื่องสถานภาพของครอบครัว ีที่ดีและเหมาะสม ในวันข้างหน้าเมื่อเด็กเหล่านี้จะได้เติบโตขึ้น และมีครอบครัวเป็นของตนเอง จะได ้ไม่กลายเป็นผู้กระทำทารุณต่อลูกหลานของเขาต่อไป ครอบครัวทดแทนอาจมิใช่ผู้ให้กำเนิด แต่ก็เป็น ีผู้ให้ชีวิตที่เข้มแข็ง และมีคุณค่า (ครอบครัว ทดแทน เต็ม “รัก” หลังฝันร้าย. 20 มีนาคม 2550 : ีออนไลน์)

2.4.4 รูปแบบของครอบครัวทดแทน

ครอบครัวทดแทนมีอยู่ 3 ประเภท คือ ครอบครัวเครือญาติอุปถัมภ์ ครอบครัวอุปถัมภ์ ี และครอบครัวบุญธรรม แต่ละประเภทมีลักษณะ ดังนี้

1) ครอบครัวเครือญาติอุปถัมภ์ หมายถึง ครอบครัวทดแทนที่มีสถานะถาวร เกี่ยวพัน ีกันทางสายเลือดกับเด็ก และมีความรักความผูกพันกัน อาจเป็นญาติพี่น้อง ปู่ย่าตายายของเด็ก ทั้งนี้ ีเพื่อให้เด็กอยู่ในความดูแลของครอบครัวโดยไม่ต้องถูกส่งเข้าสถานสงเคราะห์ และมั่นใจได้ว่าเด็กจะ

ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีเพราะอย่างน้อยก็สืบสายโลหิตเดียวกัน สำหรับครอบครัวทดแทนในอดีตส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะครอบครัวเครือญาติอุปถัมภ์

2) ครอบครัวอุปถัมภ์ หมายถึง ครอบครัวทดแทนชั่วคราวที่รับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูอย่างบุตร สอดคล้องกับที่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 และระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 ที่ให้ความหมายไว้ว่า ครอบครัวอุปถัมภ์ คือผู้ขออุปการะและปกครองดูแลเด็ก ที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ ให้รับเด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพไปอุปการะและปกครองดูแล และให้ความหมาย รวมถึงผู้ที่อุปการะหรือปกครองดูแลเด็ก ที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพอยู่แล้ว และได้รับอนุญาตให้เป็นครอบครัวอุปถัมภ์ด้วย การดูแลเด็กระบบนี้ บางหน่วยงานเรียกว่า “ครอบครัวอุปการะ” หรือ “การฝากเลี้ยงเด็กตามบ้าน” แต่ทุกชื่อต่างก็มีความหมายเดียวกัน คือเป็นการฝากเลี้ยงเด็กในครอบครัว ซึ่งเป็นบริการทดแทนให้แก่เด็กในกรณีที่เกิดมีความจำเป็นต้องแยกจากครอบครัวด้วยสาเหตุใด สาเหตุหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้สามารถสนองตอบความต้องการระหว่างตัวเด็ก พ่อแม่ที่แท้จริง และพ่อแม่อุปการะ

ครอบครัวอุปถัมภ์มี 2 ลักษณะ คือ 1) ครอบครัวอุปถัมภ์ระยะสั้น คือ ครอบครัวที่รับเด็กไปอุปการะและดูแลในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกว่าจะจัดหาครอบครัวถาวรให้เด็กได้ หรือเด็กสามารถกลับสู่ครอบครัวเดิมของตนได้ ได้แก่ เด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมาย ว่าด้วยการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และเด็กหาครอบครัวบุญธรรมได้แล้ว แต่ครอบครัวดังกล่าวยังไม่พร้อมด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งอย่างใด ครอบครัวนั้นจะขอรับอุปการะเด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ไปก่อนได้ 2) ครอบครัวอุปถัมภ์ระยะยาว หมายถึง ครอบครัวที่รับเด็กไปอุปการะ และปกครองดูแลโดยไม่กำหนดระยะเวลา ได้แก่ เด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ที่ไม่สามารถทำการจัดหาครอบครัวถาวรให้แก่เด็กได้ และเด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ซึ่งอยู่กับผู้อุปการะหรือปกครองดูแลเด็กก่อนแล้ว

3) ครอบครัวบุญธรรม เป็นการดำเนินงานด้านการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยการจัดหาครอบครัวทดแทนที่มีลักษณะถาวร อาจเป็นครอบครัวบุญธรรมชาวไทยที่มีสัญชาติไทย และมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย หรือครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในด้านกฎหมาย และด้านของสังคมของประเทศนั้น ๆ ให้กับเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งที่อยู่ในการอุปการะของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รวมถึงเด็กกำพร้าที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูขององค์การสวัสดิภาพเด็ก (เฉพาะครอบครัวบุญธรรมชาวต่างประเทศ) เด็กที่บิดามารดาที่แท้จริงยินยอมยกให้ เนื่องจากไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูได้ รวมไปถึงเด็กที่มีคำสั่งศาลแทนการให้ความยินยอมของพ่อแม่เด็ก การรับบุตรบุญธรรมเป็นส่วนหนึ่ง ของระบบสวัสดิการสำหรับเด็ก มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยเฉพาะทั้งของรัฐและเอกชน ให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีระบบการคัดกรองและการเตรียมพ่อแม่ ทั้งพ่อแม่ที่แท้จริง และพ่อแม่บุญธรรม นอกจากนี้

ยังมีการเตรียมทางด้านอารมณ์ และจิตใจของเด็ก ที่อาจมีความรู้สึกได้หลาย ๆ อย่าง เช่น ความรู้สึกสูญเสีย ความรู้สึกโกรธ หดหู่ ความรู้สึกสำนึกผิด และล้มเหลว เป็นต้น ในการเลือกครอบครัวบุญธรรม ให้เด็ก จึงควรเลือกครอบครัวที่มีความเหมาะสมกับเด็กมากที่สุด

2.4.5 การจัดหาครอบครัวทดแทน

เด็กที่ได้รับการจัดหาครอบครัวทดแทน หมายถึง เด็กที่ได้ไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 และเด็กที่ได้รับการจัดหาครอบครัวบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2533 และตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 9 (พุทธศักราช 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522

1) การจัดหาครอบครัวทดแทนในลักษณะครอบครัวอุปถัมภ์ สามารถทำได้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1.1) การจัดหาเด็กที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู ของสถานสงเคราะห์เด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการไปเลี้ยงดู โดยไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ จากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผู้แสดงความจำนงขออุปการะเด็ก ที่อยู่ในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1.1) ผู้แสดงความจำนงขออุปการะเด็ก แจ้งความจำนงเพื่อขอรับเด็กไปอุปการะ พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการสัมภาษณ์ผู้แสดงความจำนง เพื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้น อาทิ อายุ สถานภาพทางครอบครัว อาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน เหตุผลในการขอรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดู จากนั้นดำเนินการตรวจสอบเอกสารข้อมูล ประกอบด้วย รูปถ่ายหน้าตรงมีขนาด 1 หรือ 2 นิ้ว และถ่ายไว้ไม่เกินหกเดือนจำนวนคนละ 1 รูป สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาบัตรประจำตัวข้าราชการ หรือสำเนาบัตรประจำตัวพนักงานรัฐวิสาหกิจ สำเนาทะเบียนสมรส หรือสำเนาทะเบียนหย่า (ถ้ามี) และใบรับรองแพทย์ เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน นักสังคมสงเคราะห์ไปเยี่ยมบ้าน เพื่อสอบถามถึงข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่และความเหมาะสม พร้อมทั้งขอเอกสารเพิ่มเติมในรายที่นำเอกสารมาให้ไม่ครบถ้วน

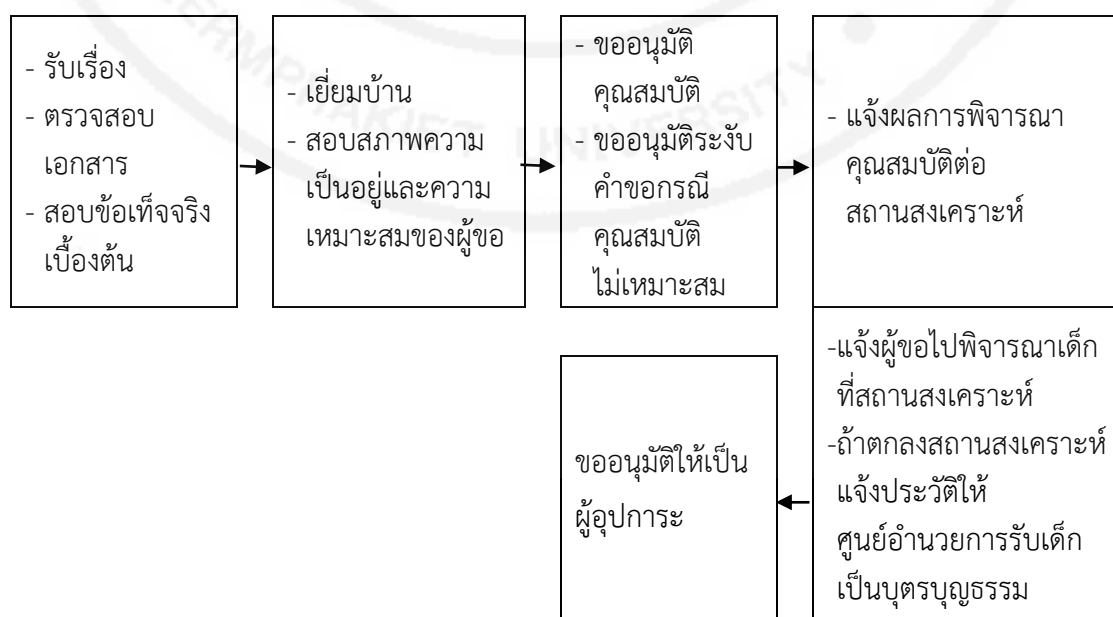
1.1.2) เมื่อพบว่าผู้ขออุปการะมีคุณสมบัติ และเอกสารครบถ้วน เจ้าหน้าที่ดำเนินการเรื่องให้อธิบดี เพื่ออนุญาตให้ผู้ขออุปการะเด็กได้พบกับเด็ก ที่ประสงค์จะขอนำไปอุปการะและปกครองดูแล เมื่ออธิบดีอนุมัติตามคำขอ เจ้าหน้าที่ดำเนินการทำหนังสือการเข้าพิจารณาเด็กให้สถานสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องทราบ และแจ้งให้ผู้ขออุปการะเด็กไปพบเด็กที่สถานสงเคราะห์ได้ (ในกรณีที่อธิบดีพิจารณาเห็นว่า ผู้ขออุปการะเด็กมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมที่จะรับเด็กไปอุปการะหรือปกครองดูแล ให้อธิบดีมีหนังสือแจ้งการไม่อนุญาต พร้อมทั้งแจ้งถึงเหตุผลที่ไม่อนุญาตนั้นให้ผู้ขออุปการะเด็กได้รับทราบโดยเร็ว)

1.1.3) เมื่อผู้ขออุปการะพิจารณา และพบเด็กที่ตนเองประสงค์จะขอรับไปอุปการะแล้ว ให้สถานสงเคราะห์นั้นระบุชื่อ ประวัติเด็ก พร้อมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ของเด็กรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น เพื่อขออนุญาตอธิบดีให้มอบเด็กตามที่ระบุนี้ ไปอยู่กับผู้ขออุปการะเด็ก ในระหว่างรอการดำเนินการ ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์สามารถอนุญาตให้ผู้ขออุปการะเยี่ยมเยียนเด็กได้เป็นครั้งคราว เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย ก่อนรับไปอุปการะก็ได้

1.1.4) เมื่ออธิบดีอนุญาตให้ผู้ขออุปการะซึ่งเป็นครอบครัวอุปถัมภ์รับเด็กไปอุปการะและปกครองดูแลแล้ว ให้แจ้งผลการพิจารณาให้ครอบครัวอุปถัมภ์ทราบ และให้ผู้ยื่นคำขออนั้นลงลายมือชื่อ เป็นหลักฐานว่าได้รับเด็กนั้นไปอุปการะหรือปกครองดูแลแล้ว สถานสงเคราะห์ทำการแจ้งประวัติเด็ก ให้ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

1.1.5) นักสังคมสงเคราะห์เข้าเยี่ยมเยียนเด็ก และครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็กเป็นประจำ ในปีแรกอย่างน้อยสองเดือนต่อหนึ่งครั้ง ในปีต่อไปอาจขยายเวลาได้ตามความเหมาะสมกับเด็กแต่ละราย แต่ต้องไม่น้อยกว่าปีละสามครั้ง ทั้งนี้ให้ส่งรูปถ่ายของเด็ก และรายงานผลพร้อมกับความความคิดเห็นต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับ ให้อธิบดีทราบตามแบบที่อธิบดีกำหนดปีละหนึ่งครั้ง จนกว่าเด็กจะมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ หรือเปลี่ยนวิธีการอุปการะและปกครองดูแลเด็กเป็นอย่างอื่น การอนุญาตให้เด็กไปอยู่ในครอบครัวอุปถัมภ์ตามระเบียบนี้ อธิบดีจะอนุมัติให้จ่ายเงินช่วยเหลือค่าเลี้ยงดูเด็กแก่ครอบครัวอุปถัมภ์ และหรือให้ความช่วยเหลือเป็นเครื่องอุปโภค บริโภคแก่เด็กตามความจำเป็นก็ได้ โดยมีขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์

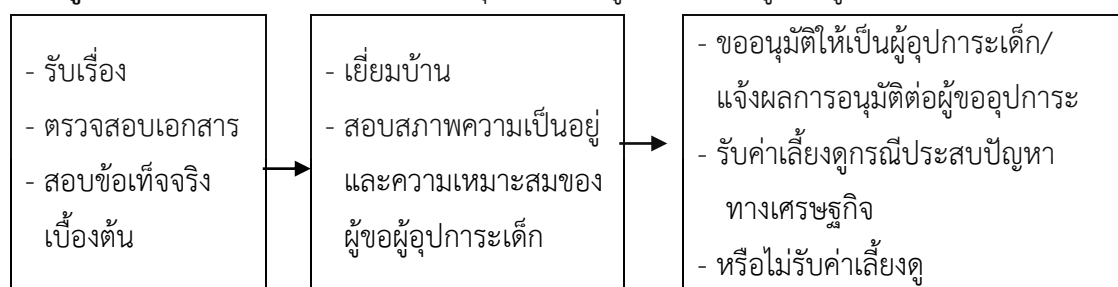

ที่มา: คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์บริการร่วมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 37)

1.2) การจัดหาเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง คือการที่ผู้เป็นญาติและไม่ใช่ญาติของเด็ก ได้นำเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้งไปเลี้ยงไว้ในครอบครัว เมื่อพบว่าครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กมีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ ครอบครัวจะได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นค่าเลี้ยงดูต่อเด็กหนึ่งคน เดือนละไม่เกิน 2,000 บาท และ/หรือ ช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภคแก่เด็กเดือนละไม่เกิน 500 บาท สำหรับในกรณี que เห็นสมควรให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่อุปการะเด็กมากกว่า 1 คน จะช่วยเหลือเงินค่าเลี้ยงดูเดือนละไม่เกิน 4,000 บาท และ/หรือช่วยเหลือเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคเดือนละไม่เกิน 1,000 บาท ทั้งนี้ ตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 และประกาศกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเรื่อง อัตราและหลักเกณฑ์การจ่ายเงินช่วยเหลือเด็กแก่ครอบครัวอุปถัมภ์ และ/หรือช่วยเหลือเครื่องอุปโภคบริโภคแก่เด็กตามความจำเป็น สำหรับการช่วยเหลือ ในลักษณะนี้ ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุน ให้เด็กได้เจริญเติบโตอยู่กับครอบครัว แทนการรับเด็กไว้ในสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลตามสภาพที่เหมาะสมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และการปรับตัวทางสังคม แต่รัฐจะต้องทำความเข้าใจกับครอบครัวอุปถัมภ์ ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างเขากับเด็กว่า ครอบครัวอุปถัมภ์ไม่ใช่พ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก จึงต้องมีเงื่อนไข และเงื่อนไขในการดูแลเด็ก เพราะเมื่อเด็กอยู่ได้สักระยะก็จะต้องย้ายออกไปอยู่กับครอบครัวเดิมของตน ในกรณีที่ครอบครัวเดิมมีความพร้อมที่จะรับเด็กกลับไปดูแล หรือไปอยู่กับครอบครัวบุญธรรม เมื่อมีผู้มาแสดงความจำนงขออุปการะเด็กถูกทอดทิ้ง ซึ่งมีผู้เลี้ยงดูไว้ในครอบครัว

1.2.1) ขั้นตอนการดำเนินงานเริ่มจาก รับเรื่องและทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น ตรวจสอบเอกสาร และให้ข้อมูลต่าง ๆ ทำการเยี่ยมเด็กบ้านเพื่อสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ และความเหมาะสมและข้อเท็จจริง เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเด็ก ในกรณีที่เด็กไม่มีเอกสารหลักฐานเกี่ยวกับตนเอง และผู้ขออุปการะไม่ประสงค์ส่งเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ เพื่อดำเนินการเรื่องหลักฐานของเด็กผู้ขออุปการะแล้ว ให้ดำเนินเรื่องขออนุมัติอธิบดีให้เป็นผู้อุปการะเด็ก โดยมีขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กถูกทอดทิ้งที่มีผู้เลี้ยงดูในครอบครัว ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการให้บริการกรณีขออุปการะเด็กถูกทอดทิ้งที่มีผู้เลี้ยงดูในครอบครัว

ที่มา: คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์บริการร่วมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 37)

1.2.2) คุณสมบัติของครอบครัวอุปถัมภ์ การให้การดูแลเด็กทั้งที่ขอรับเด็กจากสถานสงเคราะห์ และกำพร้าที่ถูกทอดทิ้ง ครอบครัวทดแทนมีบทบาทเสมือนพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก ที่ไม่ใช่เพียงให้ที่พัก อาหาร หรือพัฒนาเด็กทั่วไปเพียงเท่านั้น ยังต้องสร้างความรู้สึกให้เด็ก รู้สึกว่าครอบครัวเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ อารมณ์ ครอบครัวทดแทนจึงต้องมีการใช้ชีวิตกับเด็กด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็กผู้อุปการะ และปกครองดูแลเด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ จะต้องมามีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

ก. ผู้ขออุปการะมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ต้องไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์ และมีอายุแก่กว่าเด็กไม่น้อยกว่าสิบห้าปี หรือเว้นแต่อธิบดีจะพิจารณาเห็นสมควร จะต้องมียี่สิบห้าปีเป็นหลักแหล่ง และที่อยู่นั้นจะต้องถูกสุขลักษณะ เพื่อให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อม

ข. ผู้ขออุปการะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงอุปนิสัยและความประพฤติเหมาะสม ที่จะเป็นผู้อุปการะหรือปกครองดูแลเด็ก ต้องมีเจตนาดีที่จะให้การอุปการะหรือปกครองดูแลเด็ก โดยไม่เคยเลี้ยงดูเด็กอย่างไม่เหมาะสม รวมทั้งพร้อมปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกำหนด ในการรับเด็กไปอุปการะหรือปกครองดูแล

ค. ผู้ขออุปการะต้องมีเวลาเลี้ยงดูเด็ก และต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่จะรับเด็กไปอุปการะหรือปกครองดูแล มีทรัพย์สินและรายได้แน่นอนหรือฐานะมั่นคง เว้นแต่อธิบดีจะพิจารณาเห็นว่าหากให้การช่วยเหลือผู้อุปการะหรือปกครองดูแลเด็กตามระเบียบของทางราชการ ก็จะสามารถอุปการะและปกครองดูแลเด็กได้ตลอดไป และต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูเด็ก จิตวิทยาเด็ก และพัฒนาการเด็ก

ง. ผู้ขออุปการะต้องไม่มีประวัติเคยกระทำความผิดตามกฎหมายอาญาจนได้รับโทษจำคุก เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงต่อบุคคลอื่นหรือประพฤติผิดศีลธรรมและจารีตประเพณีอันดีงาม

1.3) การส่งเด็กกลับคืนของครอบครัวอุปถัมภ์ ในกรณีครอบครัวอุปถัมภ์ต้องการส่งเด็กกลับคืนอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อาจพิจารณาให้ส่งเด็กกลับคืนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในกรณีดังต่อไปนี้

1.3.1) ครอบครัวอุปถัมภ์ประสงค์จะขอคืนเด็ก

1.3.2) ครอบครัวอุปถัมภ์ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้

1.3.3) ครอบครัวอุปถัมภ์ได้รับการพิจารณาว่าเลี้ยงดูไม่เหมาะสม

1.3.4) บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กมีความพร้อม และที่มีความประสงค์

จะขอคืนเด็ก

2) การจัดหาครอบครัวทดแทนในลักษณะครอบครัวบุญธรรม

การรับบุตรบุญธรรม หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งไปรับบุคคลอีกคนหนึ่งไปให้การอุปการะเลี้ยงดูเหมือนกับเป็นบุตรของตนเอง โดยไม่ใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม

ขั้นตอนการรับบุตรบุญธรรมดำเนินการตาม พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2533 กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พุทธศักราช 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2478 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2478 แบ่งออกเป็นการจัดหาครอบครัวทดแทนลักษณะครอบครัวบุญธรรมในประเทศ และการจัดหาครอบครัวทดแทนในลักษณะครอบครัวบุญธรรมระหว่างประเทศ ดังนี้

2.1) การจัดหาครอบครัวทดแทน ในลักษณะครอบครัวบุญธรรมในประเทศ แต่เดิม การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เคยจำกัดอยู่เฉพาะในระหว่างเครือญาติ และผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกันเท่านั้น ส่วนใหญ่จะมาจากความสงสาร หรือต้องการที่จะเกื้อหนุนกันในกลุ่มเครือญาติเท่านั้น ต่อมาการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมก็แพร่ขยายกว้างขวางออกไปสู่บุคคลภายนอก ที่ประสงค์รับเด็กไว้ในการอุปการะ การรับบุตรบุญธรรมเป็นการหาครอบครัวทดแทนถาวรให้เด็ก เพื่อให้เด็กมีครอบครัวตามสิทธิพื้นฐาน ที่ควรได้รับ การดำเนินงานอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปีพุทธศักราช 2520 ตามมติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พุทธศักราช 2520 มาตรา 15 พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 เพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย (ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. ม.ป.ป. : ออนไลน์) การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต้องคำนึงถึงด้านสังคม และความถูกต้องตามกฎหมาย สำหรับผู้มีความพร้อมต้องการรับบุตรบุญธรรม สามารถกระทำได้ โดยไปยื่นคำร้องต่อนายอำเภอ กิ่งอำเภอ หรือสำนักงานเขต (แล้วแต่ถิ่นที่อยู่ของผู้รับบุตรบุญธรรม) เพื่อขอจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม โดยมีหลักเกณฑ์ และประโยชน์ที่เกิดจากการจดทะเบียน รับบุตรบุญธรรม ดังนี้

2.1.1) ด้านอายุ หมายถึง อายุของบุคคลที่จะขอรับบุตรบุญธรรม และผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม มีหลักเกณฑ์ที่ว่าผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมได้ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 25 ปี และผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมได้ ต้องอายุน้อยกว่าผู้ที่รับบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี หมายความว่า ถ้าผู้ที่จะขอรับบุตรบุญธรรมอายุ 25 ปี ก็สามารถรับบุตรบุญธรรมที่อายุตั้งแต่แรกเกิด จนถึงอายุไม่เกิน 10 ปี ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมยังเป็นเด็กอยู่ ผู้รับบุตรบุญธรรมจึงต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองของเด็กก่อนด้วย ในกรณีผู้รับบุตรบุญธรรมอายุ 35 ปี อยากรับบุตรบุญธรรมที่มีอายุ 20 ปี ก็สามารถกระทำได้ หากบุคคลที่จะเป็นบุตรบุญธรรมยินยอม โดยไม่ต้องถามพ่อแม่หรือผู้ปกครองอีก เพราะว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว และในกรณีผู้ที่จะไปเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุ 15 ปีแล้ว แต่ก็ถือว่าเด็กนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ แม้ว่าพ่อแม่ผู้ปกครองจะให้ความยินยอมแล้ว ตัวเด็กก็ต้อง ให้ความยินยอมเช่นกัน ในกรณีรับเด็กที่ถูกทอดทิ้งจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด ที่มีมูลนิธิต่างๆ หรือหน่วยงาน ภาครัฐให้การดูแลอยู่ เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนต่าง ๆ ซึ่งเด็กอยู่ในการปกครอง ผู้รับผิดชอบ

ในองค์กรเหล่านี้ต้องให้ความยินยอม ในการที่จะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมก่อน ทั้งนี้เพื่อมั่นใจได้ว่า ผู้รับบุตรบุญธรรม มีวุฒิภาวะพอที่จะดูแลเด็กได้ในขณะเดียวกัน ผู้มอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรม ก็จะมีใจได้ว่า ได้มอบเด็กให้ไป อยู่กับผู้ที่สามารถดูแลเด็กได้จริง

2.1.2) ด้านการสมรส หากผู้จะขอรับบุตรบุญธรรมสมรสถูกต้องตามกฎหมาย อยู่ก่อนแล้ว ในการขอรับบุตรบุญธรรมนั้น ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน และความยินยอมนี้ ไม่ได้หมายความว่า คู่สมรสได้เข้าร่วมเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมไปกับตนด้วย ในกรณีที่รับบุตรบุญธรรม ไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สมรส จะส่งผลให้การรับบุตรบุญธรรมนั้นไม่สมบูรณ์ และไม่มีผล ตามกฎหมาย แม้ว่าจะได้มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ตาม เนื่องจาก คู่สมรสมีสิทธิร้องขอต่อศาล ขอให้เพิกถอนการรับบุตรบุญธรรมนั้นได้ ทั้งนี้เพราะการรับบุตรบุญธรรม ต้องเกิดจากความรับผิดชอบ ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและผู้เป็นบุตรบุญธรรม โดยเฉพาะหากว่า ผู้เป็นบุตรบุญธรรมยังเป็นเด็กอยู่ เช่น ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องอุปการะเลี้ยงดู และจะต้องให้การศึกษา ฝ่ายผู้ขอรับบุตรบุญธรรม อาจคิดว่าตนเองพร้อมจะดูแลเด็กได้ แต่คู่สมรสกลับมองว่าเป็นภาระของ ครอบครัว จึงเกิดการต่อต้านและรังเกียจเด็ก ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็ก หรือทำให้เกิดปัญหา ครอบครัวตามมาภายหลัง การได้รับความยินยอมจากคู่สมรสจึงเป็นเรื่องสำคัญ

2.1.3) ผู้เป็นบุตรบุญธรรม เมื่อมาอยู่ในครอบครัวของผู้รับบุตรบุญธรรม เด็กจะมีสถานะเป็นลูกในครอบครัว ดังนั้นบุตรบุญธรรมจึงมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผู้รับบุตรบุญธรรม เฉกเช่นเดียวกับบิดามารดาผู้ให้กำเนิด นั่นคือต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม เช่นเดียวกับบุตร ที่ต้องเลี้ยงดูบิดามารดาด้วย ในขณะเดียวกันหากผู้รับบุตรบุญธรรมเสียชีวิต โดยไม่ได้ทำพินัยกรรม ระบุยกทรัพย์สินให้ใคร บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิได้รับมรดก ของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะของบุตร ผู้สืบสันดาน การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม จึงก่อให้เกิดผลดีทั้งผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรม และผู้ที่ รับบุตรบุญธรรม

2.1.4) การรับบุตรบุญธรรม จะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 ซึ่งผู้ขอรับบุตรบุญธรรมและผู้จะเป็น บุตรบุญธรรม ต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมาย และร้องขอจดทะเบียนได้ที่นายทะเบียน ยังเขตหรืออำเภอ และเงื่อนไขของกฎหมายที่สำคัญ กรณีผู้เป็นบุตรบุญธรรมเป็นเด็กต้องมีการทดลอง เลี้ยงดูเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน เพื่อทดสอบว่าผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมมีคุณสมบัติเหมาะสม ที่จะเลี้ยงดูเด็กหรือไม่ อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในระหว่างเครือญาติ กฎหมาย ก็ยกเว้นให้ไม่ต้องทดลองเลี้ยงดูเด็กก่อน เพราะมีความเชื่อว่าบุคคลที่เป็นญาติของเด็ก ย่อมไม่คิดร้าย ต่อเด็ก และรวมถึงกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรม และเด็กไม่ใช่ญาติทางสายเลือด หากแต่เป็นบุคคลที่ เข้ามาเกี่ยวข้องกันโดยผลของกฎหมาย เช่น เด็กเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม เอง หรืออาจเป็นบุตรที่ติดตามของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง กรณีเช่นนี้ย่อมวางใจได้ว่าผู้รับบุตรบุญธรรม น่าจะต้องมีเจตนาจริงใจในการรับบุตรบุญธรรม ดังนั้นในพุทธศักราช 2533 จึงมีการแก้กฎหมาย

เพิ่มข้อยกเว้น ไม่ต้องทดลองเลี้ยงดูเด็กให้ขยายไปถึงกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะรับบุตรบุญธรรม หรือบุตรที่ติดตามของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นบุตรบุญธรรมของตนไม่จำเป็นต้องมีการทดลองเลี้ยงดูเด็กก่อน

2.1.5) การขอเลิกรับบุตรบุญธรรม ในการขอเลิกรับบุตรบุญธรรมนั้น สามารถกระทำได้หากทั้งฝ่ายผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้เป็นบุตรบุญธรรม ต่างก็ยินยอมพร้อมใจกันทั้งสองฝ่าย ในกรณีที่ผู้เป็นบุตรบุญธรรมยังเป็นเด็ก ในการเลิกรับบุตรบุญธรรมจะกระทำได้ ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากพ่อแม่ของผู้เป็นบุตรบุญธรรม หากเป็นความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้สมัครใจกันทั้งสองฝ่าย ก็จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาล โดยมีเหตุฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมได้ ดังนี้

ก. ฝ่ายหนึ่งทำการชั่วร้าย ไม่ว่าจะเป็ความผิดทางอาญาหรือไม่ก็ตาม หากทำให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง หรือทำให้ถูกดูหมิ่น เกลียดชัง ได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

ข. ฝ่ายหนึ่งหมิ่นประมาท หรือดูถูกเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่ง หรือพ่อแม่ของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือผู้เป็นบุตรบุญธรรมได้ทำการหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

ค. ฝ่ายหนึ่งกระทำการประทุษร้าย จนเป็นเหตุเกิดอันตรายแก่ร่างกาย หรือจิตใจอย่างร้ายแรง แก่อีกฝ่ายหนึ่งหรือพ่อแม่หรือคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดที่มีบทลงโทษทางอาญา อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

ง. ฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งจึงสามารถฟ้องเลิกได้

จ. ฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกิน 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งจึงสามารถฟ้องเลิกได้

ฉ. ฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกเกิน 3 ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้ เว้นแต่เป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทจึงฟ้องไม่ได้

ช. ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดามารดา ได้กระทำการละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นเหตุให้เกิด หรืออาจจะเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุตรบุญธรรม เช่น ไม่ให้การศึกษากับบุตรบุญธรรม หรือไม่จัดการทรัพย์สินของบุตรบุญธรรมด้วยความระมัดระวังเอาเงินได้ของบุตรบุญธรรมไปใช้จ่ายนอกเหนือ จากที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่เอาไปใช้จ่ายส่วนตัวจนเกินฐานะ เป็นต้น

ในการเลิกรับบุตรบุญธรรมนั้น มีผลสมบูรณ์เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย และการฟ้องคดีขอเลิกรับบุตรบุญธรรมต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ขอเลิกรับบุตรบุญธรรมรู้หรือควรได้รับรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุให้เลิกรับบุตรบุญธรรม หรือเมื่อไม่เกิน 10 ปี นับแต่เหตุนั้นเกิดขึ้น

2.2) การจัดหาครอบครัวทดแทน ลักษณะของครอบครัวบุญธรรมระหว่างประเทศ ที่ได้มาจากสถิติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ปี 2551 -2555 ในกรณีขอรับเด็กที่อยู่ในความอุปการะของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และขององค์การสวัสดิภาพเด็กทั้ง 4 แห่ง นำมาเปรียบเทียบระหว่างผู้ขอรับเด็กคนไทยกับคนต่างประเทศ พบว่าจำนวนเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมชาวต่างประเทศ มีจำนวน 1,523 คน และของชาวไทยจำนวน 189 คน (สถิติศูนย์อำนวยการรับเด็ก เป็นบุตรบุญธรรม ณ กันยายน 2555) สาเหตุที่มีจำนวนเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมของชาวต่างประเทศ มีมากกว่าจำนวนบุตรบุญธรรมชาวไทย ก็เนื่องจากชาวต่างประเทศสามารถรับเด็ก Special Need (เด็กที่หาครอบครัวยาก) ได้แก่ เด็กอายุเกิน 4 ปี ขึ้นไป เด็กพิการเด็กมีปัญหาสุขภาพรุนแรง เด็กไม่มีสถานะทางทะเบียน โดยจำนวนเด็กที่เป็นบุตรบุญธรรมของชาวต่างประเทศ 1,523 คน ดังกล่าวเป็นเด็ก Special Need 512 คน (ชลทิพย์ ปุณณบุตร. 2556 : ออนไลน์) ทั้งนี้ชาวต่างประเทศที่ประสงค์จะขอรับเด็กไทยเป็นบุตรบุญธรรมจะต้อง ยื่นความจำนงขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดังนี้

2.2.1) ชาวต่างประเทศที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศ ให้ยื่นคำขอผ่านหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือได้รับมอบหมายจากรัฐบาลของประเทศที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนา หรือองค์การสวัสดิการเด็กของประเทศนั้น ซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลของประเทศดังกล่าว ให้ดำเนินการ เพื่อให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในต่างประเทศ

2.2.2) ชาวต่างประเทศที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศ และมีหลักฐานหนังสือสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว และทะเบียนบ้าน ให้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไปตามที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ (มีทะเบียนบ้านอยู่) ได้แก่ ผู้ขอรับเด็กมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอไปที่ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม และผู้มีภูมิลำเนาในจังหวัดอื่น ที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยการพิจารณาใช้ระเบียบกฎเกณฑ์เช่นเดียวกับคนที่สัญชาติไทย

2.2.3) ชาวต่างประเทศที่มีถิ่นฐานอยู่ชั่วคราวในประเทศไทย และมีหนังสืออนุญาตทำงานจากกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน มาแสดงและอาศัยอยู่ในประเทศไม่น้อยกว่า 6 เดือนก่อนวันยื่นคำขอ และมีระยะเวลาสำหรับการทดลองเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทยได้ครบกำหนด ให้ยื่นคำขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เอกสารต่าง ๆ จะต้องได้รับการรับรองจากสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลประจำประเทศไทยของ ผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นด้วย

เพื่อผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น ของผู้ที่ต้องการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมที่เป็นชาวต่างชาติที่ว่า ผู้ขอรับเด็กจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ และอายุต้องมากกว่าเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี ทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่สามารถจะรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมได้ ตามกฎหมายของประเทศที่ผู้ขอรับมีภูมิลำเนาอยู่ และจะต้องเป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศ สำหรับผู้ขอรับเด็กที่มีบุตรอยู่ในความอุปการะ 3 คนขึ้นไป จะต้องมีการพิจารณาคณะสมมติก่อนรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Special Needs)

เมื่อหน่วยงานที่มีอำนาจในประเทศนั้นๆพิจารณาว่าความเหมาะสม จึงยื่นคำขอรับเด็กมายังประเทศไทยตามที่พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 จากการดำเนินงาน พบว่านับแต่ พุทธศักราช 2522 ถึงปัจจุบัน มีเด็กไทยถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมโดยชาวต่างประเทศจำนวน 9,858 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2556)

2.4.6 อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ

จากการศึกษาขั้นตอนการขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พบว่า การขอรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศนั้น มีกฎระเบียบที่เข้มงวดมาก เพราะระบบการรับบุตรบุญธรรมของประเทศไทยที่ผ่านมาเคยถูกนำไปใช้ในการค้ามนุษย์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่ได้รับบุตรบุญธรรมทั้งคู่เป็นชาวต่างชาติ แต่ที่ยังคงมีการดำเนินการมอบเด็ก ให้เป็นบุตรบุญธรรมแก่ชาวต่างชาติอยู่ เพราะในปัจจุบันเรามีหลักประกันว่าเด็กไทยจะได้รับการเลี้ยงดูที่ดี เหมาะสม ปลอดภัย และเติบโตในสังคม ต่างภาษา วัฒนธรรมได้ นั่นคือการมีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก และความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2536 และประเทศไทยได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีเมื่อปี 2547 ที่เป็นหลักประกันในการดำเนินการ รับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ โดยมี 80 ประเทศทั่วโลกเข้าเป็นภาคี ทั้งนี้ประเทศที่เป็นภาคีมีพันธกรณี คือต้องจัดตั้งสำนักงานกลางเพื่อทำหน้าที่ ซึ่งกำหนดโดยอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ในส่วนของประเทศไทยมีการดำเนินการแต่งตั้ง ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขึ้น เพื่อเป็นสำนักงานกลางภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ในเรื่องการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนี้ องค์การเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund - UNICEF) หรือ ยูนิเซฟ ได้แสดงจุดยืนที่เกี่ยวกับการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศไว้ในบทความ วันที่ 22 กรกฎาคม 2553 UNICEF's position on Inter-country adoption. (2010 : Online)

ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (Inter-country Adoption : ICA) ได้ทวีจำนวนเพิ่มขึ้น จากแนวโน้มดังกล่าว ได้มีความพยายามจากนานาประเทศในการทำให้การขอรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (ICA) เกิดความโปร่งใส ปราศจากการแสวงหาประโยชน์ใด ๆ มีการดำเนินการตามกฎหมายอันนำไปสู่ประโยชน์สำหรับเด็กและครอบครัวบุญธรรมหรือครอบครัวที่แท้จริงของเด็ก บางกรณีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก เนื่องจากหลักเกณฑ์ กระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ไม่สามารถควบคุมการปฏิบัติงานที่ขาดจริยธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ความอ่อนแอของระบบได้ก่อให้เกิดการค้า และลักพาเด็ก ชูบังคับหรือการดำเนินการที่ไม่ถูกต้องของบิดา มารดาที่แท้จริง การปลอมแปลงเอกสารและการรับสินบน

หลักอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child: CRC) เป็นแนวทางในการทำงานขององค์การเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund - UNICEF) หรือ ยูนิเซฟ ได้ระบุไว้ว่าเด็กทุกคนมีสิทธิจะเติบโตในสภาพแวดล้อมของครอบครัว

รู้จักและได้รับการเลี้ยงดูเด็กโดยครอบครัวของเด็กเท่าที่จะเป็นไปได้ ยอมรับว่าครอบครัวมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อชีวิตของเด็ก หรือครอบครัวที่ต้องการความช่วยเหลือ ในการเลี้ยงดูเด็กก็มีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันในเรื่องนี้ แม้ว่าจะมีกลไกการช่วยเหลือในเรื่องนี้ ครอบครัวของเด็กไม่สามารถหรือไม่ประสงค์ที่จะเลี้ยงดูเด็ก การแก้ไขโดยการหาครอบครัวที่มั่นคงให้แก่เด็กที่สามารถให้ความรักความเอาใจใส่ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเลี้ยงดูเด็ก เป็นสิ่งจำเป็นในการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (ICA) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการเลี้ยงดูเด็กที่มีความมั่นคง เด็กที่ไม่สามารถได้รับการเลี้ยงดูโดยครอบครัวภายในประเทศ ICA อาจจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดความมั่นคงถาวรมากที่สุด

จากจุดยืนขององค์การเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund - UNICEF) หรือ ยูนิเซฟ ได้ให้การสนับสนุนการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศดำเนินการสอดคล้องกับมาตรฐานและหลักการที่เป็นหัวใจตามอนุสัญญากรุงเฮก คือ

1) การมีระบบความร่วมมือระหว่างรัฐ เพื่อป้องกันการลักพา การขายหรือค้าขายเด็ก โดยมีหลักประกันว่าการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ต้องดำเนินการโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ (ข้อ 1 อนุสัญญากรุงเฮก) และต้องไม่ทำให้ผู้ใดได้รับประโยชน์ทางการเงิน หรือได้รับประโยชน์อื่นใดจากกิจกรรมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับ การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (ข้อ 32 อนุสัญญากรุงเฮก)

2) หลักมาตรการเสริม (Subsidiary) การที่รัฐภาคียอมรับว่า เด็กควรได้เติบโตกับพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด หรือครอบครัวเครือญาติ หากเป็นไปได้ทางเลือกหนึ่งก็คือ การจัดหาครอบครัวที่สามารถจะให้การดูแลเด็กในประเทศ และหากว่าเด็กไม่สามารถ ได้รับการเลี้ยงดูโดยครอบครัวในประเทศ การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ จึงจะจัดให้มีขึ้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้ได้เด็กมีครอบครัวถาวร (ข้อ 4 อนุสัญญากรุงเฮก)

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยี เช่น ในกรณีอุ้มบุญ กรณียกบุตรให้กันทาง website ซึ่งมีความซับซ้อนทั้งในด้านที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม จริยธรรม และด้านกฎหมาย หรือบางกรณีมีการค้าเด็กแอบแฝงในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรม จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ มีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบและถูกต้องตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ชลาทิพย์ ปุณณบุตร. (2556 : ออนไลน์)

ระบบการเลี้ยงดูทดแทน มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพราะงานวิจัยนี้เป็น “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล” เพราะการจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก เป็นการจัดสวัสดิการสังคมประเภทหนึ่งที่สถานสงเคราะห์ต้องดำเนินการให้เด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู และเติบโตขึ้นจากครอบครัวทั้งในระบบครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรม โดยเริ่มต้นจากการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนจะส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม แต่ในความเป็นจริงเด็กในสถานสงเคราะห์บางคน ก็ไม่สามารถกลับคืนครอบครัวเดิมของตนเองได้ เพราะเด็กหลาย ๆ คนไม่มีครอบครัวเดิมให้กลับ สถานสงเคราะห์

จึงต้องดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทน ให้กับเด็กให้มากที่สุด เพราะสถานสงเคราะห์ตระหนักดีว่า ครอบครัวทดแทนจะทำให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู ในครอบครัวซึ่งเป็นสภาพที่เหมาะสมที่สุดสำหรับเด็ก นั่นคือเด็กมีโอกาสได้รับการตอบสนองความต้องการทางกาย ด้วยจัดหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความต้องการด้านอารมณ์ด้วยการได้รับการดูแล เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เต็มใจเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพ และเป็นคนดีของสังคม เพราะได้รับการอบรมสั่งสอน คำแนะนำ และการขัดเกลาด้านความประพฤติ ทำให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย การอยู่ในครอบครัวทดแทนทำให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีกว่าการอยู่ในสถานสงเคราะห์

การจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก ทั้งในลักษณะครอบครัวอุปถัมภ์ และครอบครัวบุญธรรม ของสถานสงเคราะห์ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่ถูกต้องตามหลักการ ให้การสงเคราะห์และช่วยเหลือเด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาการที่ดีทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีภูมิคุ้มกันชีวิต พร้อมทั้งจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้ในสังคมต่อไป การศึกษาในเรื่องระบบครอบครัวทดแทน ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องครอบครัวทดแทนมากยิ่งขึ้น นำไปใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพได้ครอบคลุม ในขณะเดียวกันก็เป็นการกระตุ้นเตือนสถานสงเคราะห์ให้ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวทดแทนด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย

ครอบครัวเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่หล่อหลอม และขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัว ด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมไปถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เพื่อเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ครอบครัวจึงมีความสำคัญ และมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตของทุกคน แต่ในสังคมปัจจุบันเราพบว่ากระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิตของครอบครัว เกิดการเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีเวลาอบรม สั่งสอน ดูแลใกล้ชิดลูก เด็กเรียนรู้ชีวิตด้วยตนเองจากสังคมนอกบ้าน ซึ่งเท่ากับเป็นการผลักไสให้เด็กเข้าไปอยู่ในวังวนของปัญหาสังคม ทั้งปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท ปัญหาการใช้ความรุนแรง การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สังคมไทยในทุกวันนี้จึงมีเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กถูกระงับด้วยความรุนแรง เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสมและมีเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากอยู่จำนวนมาก เด็กกลุ่มนี้มีชีวิตความเป็นอยู่ ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษา หรือได้รับพัฒนา ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตสติปัญญา เมื่อครอบครัวไม่สามารถให้การดูแลเด็กได้ จึงจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจในการปกครองเด็กแทนครอบครัว เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ด้วยการกำหนดให้สถานสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ฟื้นฟูและพัฒนาเด็ก เพื่อให้

เด็กได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ด้วยการจัดสวัสดิการทางสังคมให้กับเด็ก เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ ดังนี้

2.5.1 คำนิยาม

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ได้ให้ความหมาย “สถานสงเคราะห์” ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ให้การอุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ ซึ่งมีจำนวนตั้งแต่หกคนขึ้นไป

สถานสงเคราะห์ถูกก่อตั้งขึ้น เพื่อให้บริการสวัสดิการสังคม และให้การสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนไร้ที่พึ่ง และผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา และการประสานงานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ ไว้ว่า สถานสงเคราะห์จะทำหน้าที่คล้ายสถานแรกรับในบางส่วน คือเรื่องของการเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง การค้นหาสาเหตุ และความเป็นมาของปัญหา นำมาวิเคราะห์วินิจฉัยตามหลักวิชาการ และกำหนดวิธีการในการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ ให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและเงื่อนไขต่าง ๆ รวมถึงการช่วยเหลือเฉพาะหน้าด้วย ภารกิจที่เพิ่มเติมมาคือในเรื่องของการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นการพัฒนาในระยะยาวในเรื่องของการจัดการศึกษา อบรมอาชีพ พัฒนาเด็กให้มีสมรรถภาพในเรื่องการเรียนรู้ ทักษะทางสังคม ทักษะการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังมีการจัดบริการให้แก่ผู้ปกครอง ให้คำแนะนำปรึกษา และแนะแนวทางในการดูแลเด็กและดูแลตนเอง ดังนั้นสถานสงเคราะห์จึงเป็นสถานที่เชื่อมประสานระหว่างเด็กและผู้ปกครอง มีบทบาทในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง สร้างความผูกพันที่เป็นเชิงบวก และความผูกพันที่มั่นคง และที่สำคัญคือมีบทบาทในการให้คำปรึกษา ติดตามดูแลเด็กที่ออกจากสถานสงเคราะห์ไปแล้ว เพื่อเป็นการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ แก่เด็กที่เคยอยู่ในสถานสงเคราะห์ เพื่อมิให้เด็กกลับไปสู่สภาพเดิม โดยสรุปภาระหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ จึงมิใช่การสงเคราะห์ที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้การช่วยเหลือแก่ผู้ปกครอง และสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ปกครอง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันได้ หรือในกรณีที่เด็กกลับไปอยู่กับผู้ปกครองไม่ได้ ก็ต้องดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก หรือส่งต่อเด็กไปยังสถานที่อื่น สถานสงเคราะห์จึงถือเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะเลือกให้เด็กอยู่

2.5.2 สถานสงเคราะห์เด็กที่ดำเนินการโดยภาครัฐ

ประวัติความเป็นมาของสถานสงเคราะห์ดำเนินการโดยภาครัฐ

การดำเนินงานด้านสวัสดิการเด็กโดยภาครัฐเข้ามามีบทบาท เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นประชาธิปไตย เมื่อปีพุทธศักราช 2475 ในช่วงนี้ให้การสงเคราะห์อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยราชการหลาย ๆ หน่วย เช่น กระทรวงสาธารณสุข

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย และมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ประชาชนออกมาหลายฉบับ เช่น กฎหมายว่าด้วยการจัดหางาน พุทธศักราช 2475 พระราชบัญญัติควบคุมเด็กและนักเรียน พุทธศักราช 2481

ความสนใจด้านการจัดสวัสดิการสังคมมีมากขึ้นในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยการส่งคณะผู้แทนไทยไปดูงานด้านสวัสดิการสังคมที่ต่างประเทศ และจัดองค์การด้านสวัสดิการสังคมขึ้น ดังนั้น ในเดือนสิงหาคม 2483 จึงได้กำหนดพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม ฉบับที่ 9 พุทธศักราช 2583 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น เริ่มดำเนินงานบริการสงเคราะห์เด็ก และวางรูปแบบการบริหารงาน เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนตามนโยบายของภาครัฐ

สำหรับการให้การสงเคราะห์เด็กนั้นเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2484 โดยอาศัยอำนาจและหน้าที่ พ.ร.บ.ควบคุมเด็กและนักเรียน พุทธศักราช 2481 ก่อตั้ง “โรงเรียนชาติสงเคราะห์” จังหวัดนนทบุรี ขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2484 เพื่อเป็นสถานสงเคราะห์เด็กตามนโยบายส่งเสริมสวัสดิการสังคมของ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะนั้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย โดยมุ่งส่งเสริมให้การคุ้มครองดูแลสวัสดิภาพแก่เด็กที่ขาดผู้อุปการะ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ การให้สงเคราะห์และการให้การศึกษาแก่เด็ก

ปี พุทธศักราช 2492 โอนหน่วยงานไปขึ้นตรงกับกองอาคารสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ โดยมี ศาสตราจารย์ ปกรณ์ อังศุสิงห์ เป็นอธิบดีในขณะนั้น มีนโยบายให้จัดตั้งสถานสงเคราะห์เพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง แต่ละแห่งได้จัดตั้งโรงเรียนเพื่อดำเนินการสอนวิชาสามัญ และฝึกวิชาชีพภายในให้ชื่อว่า โรงเรียนภายในสถานสงเคราะห์ว่า “โรงเรียนประชาสงเคราะห์บ้านปากเกร็ด” ได้รับเด็กไว้ในความอุปการะหลายประเภท มีทั้ง เด็กกำพร้า อนาคตา เร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง (ตกอยู่ในสภาพที่ขาดที่พึ่ง) เนื่องจากปัญหาความเดือดร้อน ในครอบครัว เช่น หัวหน้าครอบครัวต้องโทษ ถูกคุมขัง วิกฤตจิต เจ็บป่วยเรื้อรัง ฐานะยากจนขัดสน หรือพิการทางร่างกายจนหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวไม่ได้ เป็นต้น รวมไปถึงการเลี้ยงดูเด็กที่ประพฤตินไม่สมควรแก่วัย เช่น หลบหนีการเรียน กระทำตนเป็น ติรบกวน หรือก่อความเดือดร้อน หรือโน้มเอียงไปในทางที่จะกระทำผิด

ในปี พุทธศักราช 2497 กรมประชาสงเคราะห์มีความเห็นว่า ควรให้การสงเคราะห์อุปการะเด็ก เป็นไปโดยความเหมาะสมตามลักษณะของเด็กแต่ละประเภท จึงพิจารณาจัดตั้งสถานสงเคราะห์ขึ้น อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย โดยแยกสถานสงเคราะห์ออกจากโรงเรียนประชาสงเคราะห์ปากเกร็ด ตั้งชื่อเป็น สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นสถานสงเคราะห์ สำหรับเด็กที่กำพร้า อนาคตา ไร้ที่พึ่ง แต่มีความประพฤติดี มีความมานะพยายามบากบั่นในการเรียน และมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี

ปี พุทธศักราช 2536 ได้มีการตราพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 8) พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้จัดตั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และให้กรมประชาสงเคราะห์

ที่กำกับดูแลโดยกระทรวงมหาดไทย ไปอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ทำให้สถานสงเคราะห์ต้องไปอยู่ภายใต้การกำกับดูแล ของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

ต่อมาในปี พุทธศักราช 2545 ได้มีการออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2545 มีผลบังคับใช้ นับตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2545 เป็นต้นมา โดยมีการจัดตั้งส่วนราชการ “กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ” ขึ้นมาสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในหมวด 6 มาตรา 16 กำหนดให้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรม และความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน และมาตรา 17 กำหนดส่วนราชการ ในกระทรวง ประกอบด้วยสำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กำหนดให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ทำหน้าที่รับผิดชอบภารกิจของ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่เกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาในรูปแบบของสถานสงเคราะห์ และการประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่นจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นสถานสงเคราะห์เด็กซึ่งทำหน้าที่ ในการดูแลเด็กที่มีปัญหาทางสังคม จึงอยู่ในการกำกับ ดูแลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตั้งแต่บัดนั้น

ปี พุทธศักราช 2546 ได้มีการปรับปรุงกฎหมาย ว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ที่เห็นว่ามิใช่บังคับมาเป็นเวลานาน สาระสำคัญ รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน สมควรกำหนดขั้นตอนและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน มีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546” ในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ ขึ้นมาก็เพื่อใช้เป็นกฎหมาย ที่มุ่งให้ความคุ้มครองเด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้วยการสงเคราะห์การคุ้มครองสวัสดิภาพ การพัฒนาและฟื้นฟู ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และสมควรปรับปรุงวิธีการส่งเสริมความร่วมมือ ในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐ และเอกชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในส่วนของบทนิยามได้กำหนดความหมายของ คำว่า “เด็ก” ว่า หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะ

ด้วยการสมรส นอกจากนี้ยังมีการได้จำแนกประเภทของเด็กออกเป็น เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กอยู่ในสภาพยากลำบาก เด็กพิการ เด็กเสี่ยงต่อการกระทำผิด นักศึกษาและนักเรียน (กิตติชัย อักษรเจริญ. ม.ป.ป. : ออนไลน์) พระราชบัญญัติฉบับนี้ส่งผลให้ เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ได้รับการสงเคราะห์ และได้รับการดูแล ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุนในด้านการส่งเสริมเด็กคืนครอบครัว และจัดหาครอบครัวทดแทน

ปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็ก เป็นหน่วยงานในสังกัด สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ให้การอุปการะเด็กชาย-เด็กหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 6 - 18 ปี ที่กำพร้า ถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และบิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเด็กได้อย่างเหมาะสม โดยมีสถานสงเคราะห์เด็ก อยู่ภายใต้การดูแล จำนวน 17 แห่ง ใน 15 จังหวัด ดังนี้

สถานสงเคราะห์เด็กชายจังหวัดนราธิวาส	จังหวัดนราธิวาส
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่	จังหวัดเชียงใหม่
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง	จังหวัดชลบุรี
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด	จังหวัดนนทบุรี
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา	จังหวัดนครราชสีมา
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านศรีธรรมราช	จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านหนองคาย	จังหวัดหนองคาย
สถานสงเคราะห์เด็กชายจังหวัดยะลา	จังหวัดยะลา
สถานสงเคราะห์เด็กบ้านแคนทอง	จังหวัดขอนแก่น
สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์	จังหวัดเชียงใหม่
สถานสงเคราะห์เด็กบ้านสงขลา	จังหวัดสงขลา
สถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี	จังหวัดปัตตานี
สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดสระบุรี	จังหวัดสระบุรี
สถานสงเคราะห์เด็กหญิงอุดรธานี	จังหวัดอุดรธานี
สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาพราน	จังหวัดปทุมธานี

2.5.3 ความรู้เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็ก

สถานสงเคราะห์เปรียบเสมือนบ้านหลังหนึ่งของเด็ก ทำหน้าที่ปกป้อง คุ้มครอง ดูแลเด็กด้อยโอกาสทางสังคมจำนวนมาก ซึ่งจะต้องทำให้เด็กมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความรัก ความผูกพัน และมั่นใจว่าที่นี่มีปลอดภัยที่สุดสำหรับพวกเขา จึงมีการดำเนินการในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านสถานที่

สถานสงเคราะห์ที่ดีต้องตั้งอยู่ในสถานที่เหมาะสม ทั้งสภาพที่ตั้งและสภาพแวดล้อม ทั้งนี้เพื่อให้เด็กที่อยู่ในการดูแล ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปลอดภัย สามารถฟื้นฟู และเสริมสร้าง พัฒนาการที่ดีให้เด็กได้อย่างครอบคลุมรอบด้าน เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงออก กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้ง สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2549 ด้วยการกำหนดให้สถานสงเคราะห์มีสุขลักษณะ ดังนี้

1.1) ที่ตั้งอาคาร จะต้องอยู่ในบริเวณสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ ไม่อยู่ใกล้ขีดสถานบริการ ตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ หรือบริเวณที่มีมลพิษเกินกว่าที่กฎหมาย ว่าด้วยการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด หรืออยู่ใกล้บริเวณที่เสี่ยงอันตราย เช่น สถานที่ขนถ่ายก๊าซ น้ำมัน สารเคมีหรือสารพิษ เว้นแต่มีมาตรการป้องกันการเสี่ยงอันตราย ดังกล่าว และต้องจัดทำรั้วหรือที่กั้นบริเวณให้เป็นสัดส่วน และมีทางเข้าและออก ไม่น้อยกว่าสองทาง ถ้ามีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 6 เมตร มีพื้นที่สำหรับเด็กได้เล่นหรือพักผ่อนได้ตามสมควร บริเวณภายนอกอาคาร

1.2) อาคาร จะต้องสูงไม่เกินสี่ชั้น มีทางเข้าและออกที่สามารถเคลื่อนย้ายเด็กออกจากอาคารได้สะดวก เมื่อเกิดอัคคีภัยหรือภัยพิบัติ โดยมีทางเข้าออกอย่างน้อยสองทาง แต่ละทางกว้าง ไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร ถ้ามีทางเดียวต้องมีความกว้างไม่น้อยกว่า 2 เมตร ภายในอาคารต้อง มีแสงสว่างเพียงพอ มีความเข้มของแสงสว่างไม่น้อยกว่า 200 ลักซ์ มีช่องระบายอากาศเพียงพอ มีระบบ พอกอากาศ หรือระบายอากาศที่เหมาะสม กรณีที่สถานสงเคราะห์ที่มีทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ต้องจัด ให้มีห้องนอน ห้องน้ำ และห้องส้วม สำหรับเด็กหญิงและเด็กชายแยกต่างหากออกจากกันเป็นสัดส่วน แต่ละอาคารมีพื้นที่เหมาะสมกับจำนวนเด็ก ดังนี้

1.2.1) ห้องนอนต้องมีความสะดวก อุปกรณ์เครื่องใช้ในการนอนที่เหมาะสม เพียงพอกับจำนวนเด็ก มีมาตรการป้องกันยุงและแมลง อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีเนื้อที่ต่อเด็กหนึ่งคน ไม่น้อยกว่า 1.65 ตารางเมตร ขนาดความจุอากาศไม่น้อยกว่า 5 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเด็กที่มีอายุ ต่ำกว่า 2 ปี เนื้อที่ไม่น้อยกว่า 2 ตารางเมตร และขนาดความจุอากาศไม่น้อยกว่า 6 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่สองปีแต่ไม่เกินเจ็ดปี และเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 3 ตารางเมตร และขนาดความจุ อากาศไม่น้อยกว่า 9 ลูกบาศก์เมตรสำหรับเด็กที่มีอายุเกิน 7 ปีขึ้นไป

1.2.2) ห้องพยาบาลและห้องครัวต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 9 ตารางเมตร ทั้งนี้ จะต้องมีการป้องกันยุงและแมลง

1.2.3) ห้องน้ำและห้องส้วม ต้องมีจำนวนอย่างน้อยอย่างละหนึ่งห้องต่อเด็ก อายุระหว่างสองปีถึงเจ็ดปีจำนวนยี่สิบคน และต่อเด็กอายุเจ็ดปีขึ้นไปจำนวนสิบคน

2) ด้านการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์

การทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ในสงเคราะห์เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 โดยอาศัยอำนาจตามความมาตรา 54 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ซึ่งปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้วางระเบียบในเรื่องลักษณะการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ ไว้ในข้อ 13 ที่กำหนดว่า สถานสงเคราะห์ต้องมีการดำเนินงานตามลักษณะ ต่อไปนี้

- 2.1) รับเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตามกฎหมายไว้ปกครองดูแล
- 2.2) สืบเสาะพินิจเด็กและครอบครัว และรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ถ้าเป็นกรณีที่เกิดถูกส่งมาจากสถานแรกรับซึ่งมีรายงานการสืบเสาะและพินิจแล้ว อาจงดการสืบเสาะและพินิจก็ได้)
- 2.3) จัดที่พัก เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และของใช้ที่จำเป็น ตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงสุขภาพอนามัย และพัฒนาการเป็นสำคัญ
- 2.4) สอบประวัติ เยี่ยมบ้าน วิเคราะห์ปัญหาและดำเนินการแก้ไขกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสงเคราะห์เด็ก
- 2.5) จัดให้มีการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งร่างกายและจิตใจของเด็ก ตลอดจนดำเนินการรักษาเด็กที่เจ็บป่วย
- 2.6) ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนา ทางด้านการศึกษา และอาชีพ ทั้งนี้ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามความเหมาะสม จัดสถานที่ในการเล่นกีฬาและนันทนาการสำหรับเด็ก ให้เหมาะสมกับวัยและสภาพของเด็กแต่ละคน
- 2.7) การจัดบริการให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือช่วยเหลือบิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กเคยอยู่ในความปกครองหรืออุปการะเลี้ยงดู ตามที่เห็นสมควร
- 2.8) สอดส่อง และติดตาม ให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่พ้นจากความปกครองดูแล เพื่อป้องกันการกลับไปสู่สภาพเดิม

นอกจากนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546ได้กำหนดให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพของสถานสงเคราะห์มีอำนาจและหน้าที่ตามมาตรา 56 1) 2) 3) และ 4) ที่ว่า

- 1) รับตัวเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพไว้ เพื่อสืบเสาะและพินิจเด็กและครอบครัว วินิจฉัยกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็กแต่ละคน ถ้าจำเป็นอาจรับตัวเด็กไว้ปกครองดูแลชั่วคราวได้ไม่เกินสามเดือน
- 2) สืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ

รวมทั้งของผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนถึงแวดล้อมทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก และมูลเหตุที่ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะ จำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) จัดให้มีการตรวจสุขภาพกายและสุขภาพจิต พร้อมทั้งดำเนินการรักษาเยียวยาแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

4) จัดที่พักอาศัย ที่หลับนอน เครื่องนุ่งห่ม ให้เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ และจัดอาหาร ให้ถูกอนามัยและเพียงพอแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล

และในมาตราที่ 58 ยังให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพของสถานสงเคราะห์ มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

1) จัดการศึกษา อบรม สั่งสอน และฝึกหัดอาชีพให้แก่เด็ก ที่อยู่ในความปกครอง ดูแลของสถานสงเคราะห์ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน

2) จัดบริการแนะแนว ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือแก่ผู้ปกครอง

3) สอดส่องและติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือแก่เด็กที่ออกจากสถานสงเคราะห์ไปแล้ว เพื่อเป็นการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ แก่เด็กที่เคยอยู่ในสถานสงเคราะห์ มิให้กลับไปสู่สภาพเดิม

3) ด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์มีลักษณะการดำเนินงาน ที่สอดคล้องตามที่ได้กำหนดใน ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี มีศักยภาพ เป็นการเตรียมความพร้อมของเด็ก ในการกลับสู่ครอบครัวและสังคม การทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ จึงดำเนินการอย่างมีคุณภาพทั้งทางสภาพแวดล้อม และบุคลากร ซึ่ง กุศล สุนทรธาดา และ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2544 : 258) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนด และปัจจัยสนับสนุนให้สถานสงเคราะห์มีคุณภาพ เหมาะสมกับการดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์ ดังนี้

3.1) ปัจจัยที่กำหนดให้สถานสงเคราะห์มีคุณภาพ

3.1.1) มีปรัชญา/แนวคิด วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ของสถานสงเคราะห์ ที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงาน

3.1.2) กระบวนการดำเนินงาน/การปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก ช่วยให้เกิดการพัฒนาเด็กอย่างสมดุลในทุกด้าน มีกิจกรรมพัฒนาเด็กที่เหมาะสม โดยผู้ดำเนินงานหรือผู้ดูแลเด็กต้องมีการเรียนรู้ และพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่

3.1.3) ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก บุคลากรแต่ละฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบ รับรู้ร่วมกันในปัญหาต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อหาทางแก้ไขปัญหได้อย่างทันที่

3.1.4) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก เช่น การให้ความสนใจกับเด็ก เป็นรายบุคคล ให้ความสนใจในเด็กที่มีปัญหา และเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยมีมุมมองของความหลากหลายในตัวเด็ก

3.1.5) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร บุคลากรกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระหว่างผู้บริหารกับชุมชน และระหว่างสังคมเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

3.1.6) การจัดการบริการที่มีมาตรฐานด้านโภชนาการ การศึกษา ความสะอาด การดูแลสุขภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และความปลอดภัย

3.1.7) กิจกรรมที่จัดให้เด็กมีความสมดุลกัน ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการในทุก ๆ มิติ ทั้งทางทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา รวมถึงกิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์/ประจำเดือน/ประจำเทศกาล ให้มีความหลากหลาย และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม และมีการปรับปรุงกิจกรรมประจำวันอยู่เสมอ

3.1.8) มีการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก และการตรวจสอบคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่อง

3.2) ปัจจัยสนับสนุนให้สถานสงเคราะห์เด็กมีคุณภาพ

3.2.1) บุคลากร ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิเหมาะสม มีประสบการณ์ในการทำงานกับเด็ก ได้รับการฝึกฝนอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ควรได้รับรายได้ และสวัสดิการที่เพียงพอ มีความพึงพอใจในงาน (รักงาน รักเด็ก) และมีความมั่นคงก้าวหน้าในการทำงาน

3.2.2) การบริหารจัดการ ผู้บริหารควรเป็นคนที่มีความรู้ และมีความเข้าใจในการบริหารจัดการ และความรอบรู้ในเรื่องเกี่ยวกับเด็ก และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ทุกกลุ่มในสถานสงเคราะห์ มีความชัดเจนในการให้บริการกับเด็ก ตามช่วงวัยที่มีความแตกต่างกัน และกับสัดส่วนของพี่เลี้ยงต่อเด็กอย่างเหมาะสม

3.2.3) สภาพแวดล้อม โดยจัดสภาพแวดล้อมของเด็ก สภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมการทำงานของบุคลากรให้น่าอยู่ สะดวกสบาย สวยงาม ซึ่งจะทำให้ทั้งเด็กและผู้ดูแลเด็กมีความสุข ผู้ที่แวะเวียนเข้ามารู้สึกสบายใจ เป็นต้น

3.2.4) บริบท มีการสร้างเครือข่ายการทำงานให้กว้างออกไป โดยสนับสนุนให้องค์กรต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนสถานสงเคราะห์ ให้มีงบประมาณ หรือเงินทุนอย่างเพียงพอในการพัฒนาสถานสงเคราะห์ให้มีคุณภาพ เพื่อมุ่งสู่มาตรฐาน มีกฎระเบียบ โปร่งใส ตรวจสอบได้เสมอ

ในเมื่อสถานสงเคราะห์ คือบ้านหลังหนึ่งของกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ดังนั้นในการทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ จึงไม่ใช่เป็นเพียงที่พักอาศัยเพื่อคลายร้อน หลบฝน หรือเป็นที่กำบังลมหนาวเท่านั้น แต่สถานสงเคราะห์ต้องทำให้เด็กทุกคนมีความรู้สึกที่นั่นคือบ้านที่ทำให้พวกเขามีความรู้สึก

ปลอดภัยเมื่อได้มาพักอาศัย สมาชิกในบ้านได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน ได้รับการถ่ายทอด และสร้างเสริมประสบการณ์ ด้วยความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ ห่วงใย เอื้ออาทร สร้างความเข้าใจ และเป็นศูนย์รวมของสมาชิกทุกคน เพื่อที่จะได้ใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ที่สำคัญคือสถานสงเคราะห์ต้องทำหน้าที่ สร้างสมาชิกที่ดีป้อนสู่สังคม ในเมื่อทุกคนต่างตระหนักดีว่า สถานสงเคราะห์เป็นบ้านที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กด้อยโอกาสเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องช่วยกัน ทำให้สถานสงเคราะห์ เป็นสถานที่ที่สะอาด อบอุ่น ปลอดภัย มีการบริหาร จัดการที่ดี เพื่อทำหน้าที่ ในการพัฒนาศักยภาพของเด็กเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่และตลอดไป

2.5.4 เด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็ก

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 เป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่ เด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการส่งเสริม ช่วยเหลือ พัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของเด็ก ด้วย โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยให้การสงเคราะห์เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบ ปัญหาต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาส หรือไม่มีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษา หรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ ให้เข้ารับอุปการะใน สถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ทั้งในด้านการจัดสวัสดิการสังคม และจัดหา ครอบครัวยุติธรรม เพื่อให้ชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมตามวัยของเด็ก และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ ซึ่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 กำหนด เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ไว้ในหมวด 3 มาตรา 32 ดังนี้

1) เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546

- 1.1) เด็กเร่ร่อน หรือเด็กกำพร้า
- 1.2) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง ณ ที่ใดที่หนึ่ง
- 1.3) เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุใด ๆ เช่น ถูกจำคุกกักขัง พิการ ทูพพลภาพ เจ็บป่วยเรื้อรัง ยากจน เป็นผู้เยาว์ หย่าถูกทิ้งร้าง เป็นโรคจิตหรือโรคประสาท
- 1.4) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสมอันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล
- 1.5) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำ หรือแสวงหา ประโยชน์โดยมิชอบ ถูกทารุณกรรมหรือตกอยู่ในภาวะอื่นใดอันอาจเป็นเหตุให้เด็กมีความประพฤติ เสื่อมเสียในทางศีลธรรมอันดีหรือเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ
- 1.6) เด็กพิการ
- 1.7) เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก
- 1.8) เด็กที่อยู่ในสภาวะที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ในหมวด 3 นี้ได้กำหนดลักษณะของเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ไว้ และกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสงเคราะห์เด็กไว้ในเบื้องต้น โดยกำหนดสถานที่อยู่ของเด็ก ซึ่งต้องพิจารณาตามความเหมาะสม เพื่อให้การช่วยเหลือ สงเคราะห์ พัฒนาและฟื้นฟูต่อไป โดยต้องมีการสืบเสาะ และพินิจเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว เพื่อหาวิธีการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่เหมาะสม เช่น ให้ครอบครัวเลี้ยงดูโดยให้การช่วยเหลือเป็นเงิน สิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภค และอุปกรณ์การศึกษา หรือจัดหาครอบครัวทดแทนให้ก่อนตัดสินใจส่งเด็ก เข้าไปอยู่ในการคุ้มครองของสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เพราะคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก เป็นสำคัญ

2) เด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

2.1) เด็กกำพร้า พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ให้ความหมายของคำว่า “เด็กกำพร้า” ไว้ว่า หมายถึง เด็กที่บิดาหรือมารดาเสียชีวิต เด็กที่ไม่ปรากฏบิดามารดา หรือไม่สามารสืบหาบิดามารดาได้ ทั้งจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้เด็กบางคนอยู่ห่างไกลจากพ่อแม่ หรือเป็นเด็กกำพร้าจากปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาความรุนแรงของสามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทย มีเด็กกำพร้าจำนวนมาก ปัจจุบันพบว่ามีเด็กกำพร้าที่ไม่สามารถระบุตัวเลขที่ชัดเจน แม้จะมีกลุ่มคนที่มีจิตสำนึก ให้การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้้อยู่หลายกลุ่ม ที่ต่างยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บ้าน สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า การสอนหนังสือ เด็กกำพร้า แต่ก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องแก้ไขและเยียวยาได้ไม่ทั่วถึง

2.2) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีหลักแหล่ง อาศัยหลับนอนอยู่ตามสถานที่สาธารณะ หรือเด็กบางคนอาจมีครอบครัวอยู่ แต่ไม่ต้องการอยู่กับครอบครัว หรือ บางคนเช่าบ้านอยู่กันเป็นกลุ่มตามชุมชน เมื่อไม่มีรายได้ก็จะออกมาท้องถนน เพื่อประกอบอาชีพของตน เช่น ขอดทาน เช็ดกระจก ขายพวงมาลัย การรับจ้าง การขายบริการทางเพศ เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ค้าขาย ยาเสพติด เด็กที่กลายมาเป็นเด็กเร่ร่อนมีสาเหตุมาจาก ครอบครัวมีฐานะยากจน เกิดการทะเลาะกันของคนในครอบครัว และปัญหาการหย่าร้างของพ่อแม่ ทำให้เด็กไม่ได้รับสวัสดิการตามต้องการอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งนี้รวมไปถึงการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่

2.3) เด็กถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาล หรือทิ้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่บิดามารดาปล่อยทิ้งไว้ ให้มีชีวิตอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากปัญหาครอบครัวหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่น รวมไปถึงขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น ปัจจุบันพบว่าสถานสงเคราะห์รับเด็กที่ถูกทอดทิ้งมาเลี้ยง โดยเฉลี่ยแล้ว 44-45 คนต่อเดือน โดย 80% ถูกส่งตัวจากโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัด

ในภาคกลางอีก 20% (รדתัญญู เทียนปฐม 2550 : ออนไลน์) จากการสืบค้นพบว่า เด็กที่ถูกทอดทิ้งในปัจจุบันเกิดจากแม่ที่เป็นวัยรุ่น วัยเรียนเป็นส่วนใหญ่

2.4) เด็กยากจน หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของคนยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน เด็กมีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก รวมไปถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัด หรือบุตรของกรรมกรก่อสร้าง หรือเด็กมาจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและบริการอื่น ๆ ความยากจนทำให้ขาดโอกาสและมีปัญหา/ความเสี่ยงภัยมากขึ้น

2.5) เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หมายถึง เด็กที่ผู้ปกครองไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดู สั่งสอนหรือพัฒนาเด็ก ตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดในกฎ กระทรวงที่กำหนดให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องดำเนินการและปฏิบัติการในการเลี้ยงดูเด็กใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านกฎหมาย 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมและบริการสาธารณะ 3) ด้านการเลี้ยงดูเด็ก และ 4) ด้านการปฏิบัติของผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้ปกครองประกอบอาชีพไม่เหมาะสม ไม่สมควรดูแลเด็ก ได้แก่ การค้ามนุษย์ ได้แก่ การค้าขายเด็ก การค้าทาส ตลอดจนใช้แรงงานเด็ก และสตรีอย่างทารุณ การค้าขายน้ำเมา ตลอดจนการค้าสารเสพติดทุกชนิด ขายอาวุธ เป็นต้น

2.6) เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูมิชอบ ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ได้แก่ 1) เด็กที่ถูกทำร้ายอย่างทารุณ ถูกล่วงละเมิดทางร่างกายทางเพศหรือทางจิตใจ 2) เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็กที่ถูกบังคับให้ใช้แรงงาน หรือหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย 3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ หรือโสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่มีความสมัครใจ หรือถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศ หรือถูกชักจูงให้ขายบริการทางเพศ หรือถูกชักจูงให้ตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

2.7) เด็กพิการ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย สมอง สติปัญญา หรือจิตใจ ไม่ว่าจะความบกพร่องนั้นจะมีมาแต่กำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลัง ในทางวิชาการเรียกรวม ๆ ไว้ว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ดังนั้นองค์การอนามัยโลก (WHO) 07’ได้พยายามที่จะจำกัดความหรือให้ความหมาย ของคำว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” เพื่อไว้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจ โดยระบุว่าความเป็น “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ต้องอยู่ในขอบเขต 3 ประการ คือ 1) ความบกพร่อง หมายถึง มีการสูญเสียหรือมีความผิดปกติของจิตใจ สรีระและหน้าที่ของร่างกาย 2) ไร้สมรรถภาพ หมายถึง การมีข้อจำกัดใดๆ หรือขาดความสามารถ อันเป็นผลมาจากความบกพร่อง จนไม่สามารถกระทำกิจกรรมในลักษณะหรือภายในขอบเขต ที่ถือว่าปกติสำหรับมนุษย์ได้ 3) ความเปรียบเทียบ หมายถึงการมีความจำกัดหรืออุปสรรคกีดกัน อันเนื่องมาจากความบกพร่องและการไร้สมรรถภาพที่จำกัดหรือขัดขวาง จนทำให้บุคคลไม่สามารถบรรลุการกระทำ ตามบทบาท

ปกติของเขาได้สำเร็จ เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมของภาครัฐและระบบการศึกษา

2.8) เด็กที่ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก คือเด็กที่ประสบปัญหา ทำให้เด็กไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการพื้นฐาน อีกทั้งยังต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต ได้อย่างปกติสุข ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่ยากจน

2.9) เด็กที่อยู่ในสภาพจำได้รับการสงเคราะห์ ตามที่กำหนดในกฎ กระทรวง ได้แก่ เด็กซึ่งกระทำความผิด หรือต้องหาวากระทำความผิด หรือเด็กซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาที่ศาล พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน เห็นว่าตามพฤติการณ์ หรือว่าเด็ก มีสภาพแวดล้อมจำต้องได้รับการสงเคราะห์

การศึกษาในเรื่องเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ เด็กกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเป็นสมาชิกของสถานสงเคราะห์ ที่มาขอรับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 จากการศึกษาข้อมูลพบว่า เด็กที่มาขอรับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กในขณะนี้ ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากผู้ปกครองเด็กฐานะยากจน ผู้ปกครองต้องโทษ เจ็บป่วย ครอบครัวแตกแยก และกำพร้า การเข้ามาอยู่ใน ก็เพื่อให้สถานสงเคราะห์ ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู อบรม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเด็ก ตามข้อกำหนด ของคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550 ส่งผลให้เด็กสถานสงเคราะห์มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตัวเองได้ โดยการให้ที่อยู่อาศัย ดูแลสุขภาพ ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ให้การศึกษา ให้คำปรึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือส่งคืนเด็กเหล่านี้ให้ไปใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมได้ อีกครั้ง แต่ด้วยคุณลักษณะพิเศษของเด็ก ที่ล้วนแต่มีปัญหาชีวิต สถานสงเคราะห์จึงเป็นศูนย์รวมของเด็กที่มีบาดแผลชีวิต มีปมด้อย ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจจากทุก ๆ คนมากเป็นพิเศษ การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในทุก ๆ ด้าน จึงไม่ใช่เพียงแค่หน้าที่ แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลเด็กทุกท่าน ต้องให้ความสนใจ และศึกษาให้เข้าใจในภูมิหลังของเด็กแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง เพื่อทำหน้าที่ดูแลเด็กอย่างเหมาะสม ตรงตามความต้องการของเด็ก สามารถเติมเต็มส่วนที่ขาดของเด็กได้ครบทุกด้าน ความรักและความปรารถนาดีที่ได้เด็กรับ จะถูกหยิบยื่นให้กับเพื่อนร่วมสังคม ในวันที่ก้าวออกจากสถานสงเคราะห์

2.5.5 ขั้นตอนในการรับเด็กเข้ารับการอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์

ในการรับเด็กเข้ารับการอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ได้นั้น เด็กที่ขอเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองแต่ละคน ต้องผ่านการพิจารณาให้การสงเคราะห์ตามวิธีการที่เหมาะสม ที่กำหนดในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 33 เสียก่อน ดังนี้

1) ขั้นตอนในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ มีลำดับขั้นตอนในการพิจารณาดังต่อไปนี้

1.1) ให้ความช่วยเหลือ และสงเคราะห์แก่เด็กและครอบครัว หรือแก่บุคคลที่อุปการะเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้สามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้

1.2) มอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลที่เหมาะสมและยินยอมรับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูตามระยะเวลาที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินหนึ่งเดือน ในกรณีที่ไม่อาจดำเนินการตามข้อ 1) ได้

1.3) ดำเนินการเพื่อให้เด็กได้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

1.4) ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัวอุปถัมภ์ หรือสถานรับเลี้ยงเด็กที่เหมาะสมและยินยอมรับเด็กไว้อุปการะ

1.5) ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานแรกรับ

1.6) ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์

1.7) ส่งเด็กเข้าศึกษาหรือฝึกหัดอาชีพ หรือส่งเด็กเข้าบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ศึกษาหรือฝึกหัดอาชีพในสถานพัฒนาและฟื้นฟู

จากขั้นตอนการดำเนินงานจะพบว่า เด็กที่จะเข้ามาอยู่ในการสงเคราะห์แต่ละครั้ง เด็กจะได้รับการพิจารณา ให้ความช่วยเหลือให้เหมาะสม กับความต้องการของเด็กก่อน โดยเริ่มจากการพิจารณาให้ความสงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวและเด็ก เพื่อให้เด็กได้ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวของตนต่อไป การที่จะส่งเด็กไปอยู่กับครอบครัวอุปถัมภ์ สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ และส่งเด็กเข้าศึกษาหรือฝึกหัดอาชีพ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองเด็กก่อน ในการพิจารณาส่งเด็ก ๆ ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน ซึ่งจะดำเนินการเมื่อพบว่าเด็กไม่สามารถ กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวเดิมได้ หรือเด็กไม่มีครอบครัวเดิม ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการเลี้ยงดู และเติบโตจากครอบครัว หากว่าไม่สามารถส่งเด็กกลุ่มนี้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทนได้ จะส่งต่อไปยังสถานแรกรับ ซึ่งนอกจากสถานแรกรับแล้ว ปัจจุบันจะมีบ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานแรกรับเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมด้วย เมื่อหน่วยงานแรกรับรับเด็กไว้ในดูแลแล้ว ต้องทำการสอบถาม เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ถ้าเด็กเจ็บป่วย หรือจำเป็นต้องได้รับการตรวจสุขภาพ หรือเป็นเด็กพิการ ต้องรีบจัดการตรวจรักษาทางร่างกายและจิตใจทันที รวมถึงสืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะ ที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์ ทั้งของผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กและมูลเหตุ ที่ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะจำต้องได้รับการสงเคราะห์

สำหรับการดำเนินการของสถานแรกรับนั้น สถานแรกรับต้องดำเนินการเพื่อให้เด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวก่อน หากพบว่าเด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวเดิมได้ และหน่วยงานแรกรับอุปการะเด็กครบกำหนด 3 เดือนแล้ว จึงส่งเด็กเข้ารับการอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ จึงพบว่าสถานที่สุดท้ายที่จะเป็นที่พึ่งพิงของเด็กก็คือสถานสงเคราะห์ เมื่อสถานสงเคราะห์รับเด็กไว้ จะทำ

การสืบหาข้อมูลเท็จจริง ทั้งจากเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก จัดให้มีการตรวจสุขภาพกาย และสุขภาพจิต พร้อมทั้งดำเนินการรักษาเยียวยาแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล จัดที่พักอาศัย ที่นอน เครื่องนุ่งห่ม ให้เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ และจัดอาหารให้ถูกอนามัย และเพียงพอแก่เด็ก ที่อยู่ในความปกครองดูแล รวมไปถึงจัดการศึกษา การกีฬาและนันทนาการ ให้แก่เด็กในความปกครองดูแลให้เหมาะสม กับวัยและสภาพของเด็กแต่ละคน

2) การพัฒนาลำดับขั้นตอนในการส่งต่อ

จากขั้นตอนการดำเนินงานข้อกำหนดตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 จะเห็นว่ามีการดำเนินงานหลายขั้นตอน ที่อาจทำให้เกิดความล่าช้า ยุ่งยากซ้ำซ้อน เสียเวลา เพื่อให้กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็ก ในยุคที่สังคมไทยอยู่ในช่วงภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ และสถานการณ์ทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สามารถดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้อย่างรวดเร็ว ดำเนินการไปในแนวทางเดียวกัน และแก้ไขปัญหาของผู้ใช้บริการได้ทันที่ที่สามารถจัดบริการสวัสดิการทางสังคมได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้ดำเนินการจัดทำคู่มือการประสานส่งต่อผู้ให้บริการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และบุคลากรภายนอก ที่มีความเกี่ยวข้องกับการรับ-ส่งผู้ให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรที่ทำงานอยู่ในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัว ทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัดแต่ละจังหวัด และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานอยู่ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ช่วยเหลือ ผู้ประสบปัญหาทางสังคม ที่ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก และประชาชนทั่วไป เพื่อให้สามารถทำงานได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โดยที่คู่มือการประสานส่งต่อผู้ให้บริการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2554 : 1-2) กำหนดนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง และบทบาทหน้าที่ของหน่วยส่ง หน่วยรับ ไว้ดังนี้

2.1) การประสานส่งต่อ หมายถึง การติดต่อ เชื่อมโยงข้อมูลหลักฐานเอกสารที่แสดงถึงปัญหา ความต้องการตามสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ใช้บริการผ่านช่องทาง และวิธีการสื่อสาร หลากรูปแบบของหน่วยส่งกับหน่วยรับ อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.2) ผู้ประสานส่งต่อ หมายถึง บุคคลผู้ที่มีความรู้ และมีทักษะในการช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานส่งต่อผู้ให้บริการ ให้ได้รับบริการตรงกับสภาพปัญหา และตรงตามสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

2.3) ผู้ใช้บริการ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาติดต่อขอรับบริการจาก กรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการโดยตรง หรือติดต่อผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ได้แก่ เด็กและเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ คนไร้ที่พึ่ง ผู้ติดเชื่อเอดส์ ผู้ประสบปัญหาทางสังคม ครอบครัวและชุมชน รวมถึงผู้ที่มาติดต่อขอรับบริการ ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4) หน่วยส่ง หมายถึง หน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจุดบริการ ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยหน่วยส่งมีบทบาทหน้าที่ในการสอบประวัติจัดทำข้อมูลผู้ใช้บริการ ทำการค้นหาสาเหตุและความต้องการของผู้ใช้บริการ วิเคราะห์วินิจฉัย เพื่อให้การช่วยเหลือเบื้องต้น วางแผนช่วยเหลือร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ประสานส่งต่อไปยังหน่วยรับ เพื่อให้การสงเคราะห์คุ้มครอง และจัดบริการสวัสดิการที่เหมาะสม และติดตามผล

2.5) หน่วยรับ หมายถึง หน่วยงานภาครัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจุดบริการ ที่จัดตั้งเพื่อตอบสนองปัญหาตรงตามกลุ่มเป้าหมาย โดยดำเนินการรับผู้ใช้บริการโดยตรง หรือรับต่อจากหน่วยงานอื่น จากนั้นดำเนินการการตรวจสอบประวัติ จากเอกสาร หลักฐานของผู้ใช้บริการหรือจากหน่วยส่ง แนะนำบริการ แจ้งสิทธิและระเบียบปฏิบัติ วางแผนดำเนินการฟื้นฟู/พัฒนาร่วมกับหน่วยส่งและทีมสหวิชาชีพ ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ประเมินผลร่วมกับหน่วยส่ง และทีมสหวิชาชีพ (บางกรณี) การเตรียมความพร้อมผู้ใช้บริการที่มีความพร้อมกลับคืนสู่ครอบครัว สังคม หรือการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่น ๆ จัดทำทะเบียนข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และแจ้งผลการช่วยเหลือให้หน่วยส่งทราบ ทั้งนี้เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้ช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติ

2.5.6 รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์

เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์แล้ว สถานสงเคราะห์มีกระบวนการทำงานในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ดังนี้

1) กระบวนการรับเด็กเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 56 ได้กำหนดขั้นตอนตามกระบวนการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงไว้ว่า ให้สถานสงเคราะห์ทำการสืบเสาะและพินิจ เกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็ก ที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ รวมทั้งของผู้ปกครอง หรือของบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กและมูลเหตุ ที่ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะจำต้องได้รับการสงเคราะห์ เพื่อรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังจัดให้มีการตรวจสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ สำหรับกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ ในการรับเด็กเข้ามาอุปการะเลี้ยงดูนั้น ดำเนินการตั้งแต่การรับตัวเด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่นำส่งเด็ก ทำการตรวจสอบข้อมูลเท็จจริงของเด็ก โดยปรากฏขั้นตอนตามกระบวนการรับเด็กจากหน่วยส่งเข้าสถานสงเคราะห์ ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขั้นตอนตามกระบวนการรับเด็กจากหน่วยส่งเข้าสถานสงเคราะห์

ขั้นตอน	หน่วยส่ง	หน่วยรับ
1. การเตรียมการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินสภาพปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการตามสิทธิขั้นพื้นฐาน 2. พิจารณาวางแผนให้ความช่วยเหลือ เพื่อการประสานส่งต่อ <ul style="list-style-type: none"> - ประสานหน่วยรับในเบื้องต้น - จัดทีมบุคลากรในการทำงานในการประสานประสานส่งต่อ 3. เตรียมเอกสารหลักฐานประกอบการ นำส่ง ตัวเด็ก อาทิเช่น <ul style="list-style-type: none"> - รูปถ่ายเด็ก และผู้นำส่ง - สูติบัตรเด็ก (ถ้ามี) - ทะเบียนบ้านเด็ก บิดา มารดา/ ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง/ใบแจ้งย้าย(ถ้ามี) - บัตรประจำตัวประชาชนเด็ก บิดา มารดา/ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง (ถ้ามี) - หนังสือสำคัญแสดงการเปลี่ยน ชื่อตัว/ ชื่อสกุลเด็ก บิดา มารดา/ ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง (ถ้ามี) - หลักฐานการศึกษา (ถ้ามี) - หลักฐานการรักษาพยาบาล (ถ้ามี) - หนังสือแสดงความยินยอมของผู้มีอำนาจ ให้ความยินยอมอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือเกี่ยวกับการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ (กรณี ผู้ปกครองยกมอบบุตรโดยเด็ดขาด) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เตรียมทีมบุคลากร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการทำหน้าที่รับเด็ก ประกอบด้วย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล หรือผู้ดูแลเด็กให้มีความพร้อมในการรับตัวเด็ก 2. จัดเตรียมสถานที่ อาคาร ที่พัก เครื่องใช้จำเป็นสำหรับเด็ก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	หน่วยส่ง	หน่วยรับ
1.การเตรียมการ (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - หนังสือมอบอำนาจการปกครอง – บันทึกถ้อยคำผู้เกี่ยวข้องหรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ - ตรวจสอบทะเบียนสมรสบิดา – มารดา (ถ้ามี) - ข้อมูลด้านความปลอดภัยสำหรับ เด็กเพื่อหน่วยรับจะได้ป้องกันเป็น พิเศษ - ปค.14 (กรณีแม่เด็กไม่จดทะเบียน สมรส) - ใบหย่า คำสั่งศาล (ถ้ามี) - ใบมรณะบัตร (บิดา-มารดา) - ข้อมูลการคลอดของมารดาเด็กและ รายละเอียดของเด็กและแม่เด็ก/ สมุดบันทึกสุขภาพ - บันทึกการแจ้งความ - เอกสารที่เกี่ยวกับ การติดตาม ประวัติเด็ก ประกาศข่าวกรณีเด็ก ถูกทอดทิ้ง (ในพื้นที่ที่พบเด็ก) - ประวัติบิดา มารดา และ พี่น้องเด็ก - รายงานผลการเยี่ยมบ้านผู้ใช้บริการ <p>4. เตรียมความทำความเข้าใจกับเด็กและ ครอบครัวแจ้งสิทธิและหน่วยที่จะส่ง ให้เด็ก ทราบและครอบครัว</p>	
2. การดำเนินการ ส่งต่อ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ดำเนินการตามแผนและประสานงาน กับหน่วยรับในการนำส่งผู้ใช้บริการ 2. จัดทำหนังสือขออนุมัติส่งตัวจากผู้ที่ มีอำนาจ ตามกฎหมายคำสั่งศาล ฯลฯ 3. จัดทำหนังสือ ขออนุมัติส่งตัวจาก หน่วยส่งถึงหน่วยรับ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุม ร่วมกับหน่วยงานส่งใน แนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม ต่อผู้ใช้บริการ 2. ตรวจสอบเอกสาร หลักฐาน ของผู้ใช้บริการ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	หน่วยส่ง	หน่วยรับ
2. การดำเนินการส่งต่อ (ต่อ)	4. ประชุมปรึกษาหารือกับหน่วยรับเพื่อหาวิธีการในการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับผู้ให้บริการต่อไป 5. ในกรณีที่ผู้ใช้บริการ มีทรัพย์สินให้แจ้งรายละเอียดทรัพย์สินของผู้ใช้บริการ และจัดทำบัญชีส่งให้หน่วย	3. แนะนำบริการ แจ้งสิทธิและระเบียบการปฏิบัติต่าง ๆ 4. จัดทำทะเบียนประวัติเด็กเชิงลึกตลอดจนสืบค้นข้อเท็จจริง เช่น รูปถ่าย แกร็บเข้ารับ การสงเคราะห์ ตรวจสอบทรัพย์สิน ตรวจสอบสภาพร่างกาย รวมถึงการจดบันทึก
3. การดำเนินการหลังส่งต่อ	1. หน่วยส่ง/หน่วยรับร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรค ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานโดย - ติดตามประเมินผลการให้บริการเด็ก - ติดตามประเมินด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการประสานส่งต่อ เพื่อไปปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป 2. กำหนดระยะเวลา ร่วมกับหน่วยรับ ในการติดตามผลการดำเนินงานให้ ความช่วยเหลือของเด็กในแต่ละราย 3. บันทึกรายงานติดตามประเมินผลเป็นระยะทุกครั้ง	1. เตรียมความพร้อมดำเนินการตามภารกิจของหน่วยรับ 2. จัดทำข้อมูลให้ความช่วยเหลือให้หน่วยส่งทราบ (แบบฟอร์มการช่วยเหลือ) 3. ในกรณีที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมให้ประสานหน่วยส่งหรือหน่วยงานอื่น เพื่อวางแผนในการทำงานร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่ผู้ใช้บริการ

ที่มา: คู่มือการประสานส่งต่อ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2554 : 10-12)

ผลของการสืบค้นหาข้อเท็จจริงของเด็กที่ได้รับ จะถูกนำไปบันทึกไว้ในแฟ้มประวัติเด็กและถูกจัดเก็บอย่างเป็นความลับ ทีมสหวิชาชีพนำผลที่ได้ มาพิจารณาแนวทาง และวางแผน เพื่อให้การช่วยเหลือเด็ก ได้ตรงตามสภาพความต้องการของเด็กแต่ละคน

2) กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์

เมื่อสถานสงเคราะห์รับเด็กเข้ามาเลี้ยงดูแล้ว สถานสงเคราะห์ต้องพัฒนาเด็ก ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 และกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ

ในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่มีอยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 ดังนี้

2.1) การปฏิบัติด้านสภาวะการเลี้ยงดู ประกอบด้วย

2.1.1) การเลี้ยงดูทางด้านสุขภาพกาย คือ การดูแลสุขภาพอนามัยร่างกายของเด็ก เช่น การมีสุขภาพดี การทานอาหารที่มีคุณค่าและมีปริมาณที่เหมาะสม การนอนหลับอย่างเพียงพอ การมีเวลานันทนาการที่เหมาะสม การมีร่างกายที่สะอาด มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพียงพอ และมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ และเป็นหลักแหล่ง ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมเมื่อเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ ได้รับวัคซีนตามวัย มีการเจริญเติบโตและการพัฒนาการสมวัย เช่น มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์ การทำงานของกล้ามเนื้อ การใช้สายตา การได้ยิน และการรับรู้ภาษาเป็นไปตามพัฒนาการตามวัย

2.1.2) การเลี้ยงดูทางด้านสุขภาพจิต ด้วยการให้เด็กมีเอกลักษณ์แห่งตน ได้แก่ การรับรู้ตนเอง เช่น การรู้จักชื่อ นามสกุล เพศ อายุ เชื้อชาติ สัญชาติ ความสามารถ รู้จุดอ่อน จุดแข็ง รูปลักษณ์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนทำ และได้รับการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ตนเองสังคม และสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ ด้านจริยธรรม เช่น การมีเจตนาและปัจจัยภายนอกที่เอื้อด้านคุณธรรมของเด็ก และมีการสร้างแรงจูงใจให้เด็กประพฤติปฏิบัติในทางที่เหมาะสม ดเว้นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีอารมณ์และพฤติกรรมปกติ ไม่มีปัญหาทางอารมณ์ เช่น มีความสุข สามารถควบคุมตนเองได้ แสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม และไม่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม มีทักษะในการดูแลตนเอง ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สามารถแสดงออกทางสังคม เช่น เตรียมตัวเอง และวางตัวได้อย่างเหมาะสมตามวัยในการเข้าสู่สังคม สามารถปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม รวมถึงมีสัมพันธภาพกับบุคคลภายนอกและภายในครอบครัวได้ปกติ คือ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว และสังคม มีความผูกพัน ความไว้วางใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเด็กกับบุคคล

2.2) การจัดสวัสดิการให้กับเด็ก

ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ตามมาตรา 56 3) มาตรา 58 1) 2) ได้กำหนดให้สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่ ในการจัดที่พักอาศัย ที่หลับนอน เครื่องนุ่งห่ม ให้เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ และจัดอาหารให้ถูกอนามัย และเพียงพอแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล จัดการศึกษาอบรม สั่งสอน และฝึกหัดอาชีพแก่เด็กที่อยู่ในความปกครองของสถานสงเคราะห์ ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน จัดบริการแนะแนว ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือแก่ผู้ปกครอง รวมไปถึงการสอดส่อง และติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือแก่เด็กที่ออกจากสถานสงเคราะห์ไปแล้ว เพื่อเป็นการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก ที่เคยอยู่ในสถานสงเคราะห์มิให้กลับสู่สภาพเดิม และให้เพื่อให้การจัดสวัสดิการให้กับเด็กสถานสงเคราะห์เป็นไปตามที่ กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 จึงทำให้สถานสงเคราะห์ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข ด้วยการจัดสวัสดิการ

ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ทุกคน เพื่อให้เด็กทุกคนรับได้ประโยชน์อย่างสูงสุด ตามที่กฎกระทรวง กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 กำหนด โดยมีทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการให้กับเด็ก ดังนี้

2.2.1) บริการด้านการเลี้ยงดูด้วยปัจจัย 4 เพื่อให้เด็กมีสุขภาพดี ได้รับอาหาร ที่มีคุณค่า มีปริมาณที่เหมาะสม มีที่อยู่อาศัยที่อบอุ่นปลอดภัย มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสะอาด เพียงพอ และได้รับการดูแลเมื่อเจ็บป่วย

2.2.2) บริการด้านการศึกษา เพื่อจัดการศึกษาให้เด็กในความอุปการะทุกคน ตามความเหมาะสม ตั้งแต่ในระดับชั้นเด็กพัฒนาช้า จนถึงระดับปริญญาตรี โดยส่งเด็กออกไปศึกษา ภายนอกสถานสงเคราะห์ และจัดให้มีการฝึกวิชาชีพสำหรับเด็กที่ไม่สามารถศึกษาสายสามัญได้ เพื่อให้เด็กมีความรู้ในการประกอบอาชีพต่อไป เมื่อพ้นเกณฑ์การสงเคราะห์

2.2.3) บริการด้านการรักษาพยาบาล ในสถานสงเคราะห์มีเจ้าหน้าที่พยาบาล เพื่อให้บริการแก่เด็กเมื่อเจ็บป่วย ให้ได้รับปฐมพยาบาลเบื้องต้น การตรวจสุขภาพอนามัย ตลอดจน การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค และสิทธิในการรักษาพยาบาล

2.2.4) บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งด้วยวิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย และกลุ่มชน ให้คำปรึกษา ฟันฟู จิตใจ แก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อการอยู่ร่วมร่วมกับผู้อื่น ในสังคม รวมไปถึงการประเมินความพร้อมของครอบครัว ก่อนส่งเด็กกลับคืนครอบครัว

2.2.5) บริการด้านนันทนาการ ดำเนินการจัดกิจกรรม โครงการ ชมรมต่าง ๆ เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ และทัศนศึกษา ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมพัฒนา เด็กในด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา อันเป็นพื้นฐานให้เด็กสามารถพึ่งตนเองได้ ก่อนเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดี

2.2.6) บริการด้านคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ทำบุญตักบาตรในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมอันดีงามให้กับเด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับสู่ครอบครัวและสังคม

2.2.7) บริการด้านการจัดหางาน ด้วยการจัดหางานให้เด็กที่สำเร็จการศึกษา ที่มีความพร้อมและมีอายุพ้นเกณฑ์การให้การสงเคราะห์ ตามความถนัดและความสามารถ

2.2.8) บริการด้านการติดตามผล ดำเนินการติดตามผลของเด็กพ้นสงเคราะห์ ทางไปรษณีย์ โทรศัพท์หรือไปเยี่ยมบ้าน เพื่อได้ทราบสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ฐานะทางครอบครัว และไปเยี่ยมเด็กด้วยตนเอง

2.3) การจัดหาครอบครัวทดแทน เป็นการจัดสวัสดิการโดยนักสังคมสงเคราะห์ ในการสืบหาบิดามารดาของเด็กในความอุปการะทุกราย ก่อนที่จะส่งเด็กคืนครอบครัว หรือพิจารณา

หาครอบครัวทดแทน หากไม่สามารถติดตามได้ หรือพบแต่ครอบครัวไม่สามารถให้การเลี้ยงดูบุตรได้ จะพิจารณาจัดหาครอบครัวทดแทนที่เหมาะสมให้กับเด็ก ดังนี้

2.3.1) การจัดหาครอบครัวทดแทนชั่วคราว เป็นการจัดหาครอบครัวอุปถัมภ์ ให้ตามระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พิจารณาคัดเลือกครอบครัวอุปถัมภ์ที่ประสงค์จะรับเด็กไปอุปการะชั่วคราว และจัดให้นักสังคมสงเคราะห์ติดตามเยี่ยมเยียน ครอบครัวอุปถัมภ์เหล่านี้เป็นระยะ เพื่อช่วยเหลือให้ครอบครัวและเด็กอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น ครอบครัวเหล่านี้อาจพิจารณาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็ก และ/หรือ สนับสนุนสิ่งของเครื่องใช้ตามความเหมาะสม

2.3.2) การจัดหาครอบครัวทดแทนที่ถาวรให้แก่เด็ก หมายถึง การมอบเด็ก ให้เป็นบุตรบุญธรรมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อให้เด็กมีชีวิตครอบครัวตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่ควรจะได้รับ ครอบครัวบุญธรรมถือเป็นสวัสดิการครอบครัวรูปแบบหนึ่ง ในการสร้างความมั่นคง ในชีวิตให้แก่เด็กที่ไร้ที่พึ่ง ตามแนวคิดของการจัดครอบครัวบุญธรรมนั้น โดยเน้นที่การจัดหาครอบครัว ที่เหมาะสม ให้แก่เด็กกำพร้า หรือเด็กที่ถูกทอดทิ้ง โดยคำนึงถึงตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง (ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. 2538 : 39) ซึ่งนอกจากต้องพิจารณาหาครอบครัวที่เหมาะสม ที่จะทำหน้าที่บิดามารดา ให้เด็กแล้ว ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย โดยมีกฎหมาย ข้อยกเว้น และระเบียบที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2533 กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พุทธศักราช 2543) ซึ่งออกตามความใน พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช 2478 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2478 โดยในแต่ละปีจะมีผู้ขอรับเด็กที่ถูกทอดทิ้งเป็นบุตรบุญธรรมทั้งสิ้น กว่า 500 คน โดยเป็นชาวต่างชาติขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมกว่าปีละ 350 คน และคนไทยรับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง กว่าปีละ 150 คน

3) กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม

ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กของสถานสงเคราะห์ จะสิ้นสุดลงเมื่อครอบครัวหรือเด็ก มีความพร้อม สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ ร่วมกับครอบครัวหรือคน ในสังคมได้ ดังปรากฏไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 34 ที่ว่า ในกรณีที่เด็กอยู่ในระหว่างการรับการสงเคราะห์ ถ้าผู้ปกครองร้องขอและแสดงให้เห็นว่าสามารถปกครอง และให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี ส่งให้เด็ก พ้นจากการสงเคราะห์ และมอบตัวเด็กให้แก่ผู้ปกครองรับไปปกครองดูแลได้ แม้ว่าจะยังไม่ครบกำหนด ระยะเวลา ในการสงเคราะห์ก็ตาม รวมไปถึงในกรณีที่บุคคลที่ได้รับการสงเคราะห์ มีอายุครบสิบแปดปี บริบูรณ์ แต่ยังคงอยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องได้รับการสงเคราะห์ต่อไป ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการ

จังหวัดแล้วแต่กรณี อาจสั่งให้บุคคลนั้นได้รับการสงเคราะห์ต่อจนอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ก็ได้ แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์ต่อไปอีก และบุคคลนั้นมิได้คัดค้านปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี อาจสั่งให้สงเคราะห์บุคคลนั้นต่อไปตามความจำเป็นและสมควร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินเวลาที่บุคคลนั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

ในการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม คือการที่เด็กในการดูแลของสถานสงเคราะห์มีสภาพพ้นสงเคราะห์ ต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอื่นภายนอกสถานสงเคราะห์ โดยเด็กจะได้รับการเตรียมความพร้อม ก่อนที่จะออกจากสถานสงเคราะห์ ด้วยการส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย ให้สมบูรณ์แข็งแรงตามวัย ให้การส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม รู้จักจัดการกับอารมณ์ ความเครียด หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ส่งเสริมด้านสติปัญญา ให้มีความรู้และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ การส่งเสริมทางด้านสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เด็กสามารถกลับไปใช้ชีวิตกับบุคคลในครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีสาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ ดังนี้

3.1) เด็กอายุครบ 18 ปี เป็นการพ้นสงเคราะห์ของเด็ก ในกรณีที่เด็กได้รับการสงเคราะห์จนมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ แต่ถ้าเด็กยังอยู่ในสภาพจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ต่อ เช่น ยังเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา อาจได้รับการสงเคราะห์ต่อไปจนอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ และถ้ามีเหตุจำเป็น ต้องให้การสงเคราะห์ต่อตามความจำเป็นและสมควร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินเวลาที่บุคคลนั้นมีอายุครบ 24 ปีบริบูรณ์

3.2) ส่งเด็กกลับคืนครอบครัว ในกรณีที่ครอบครัวสามารถรับเด็กกลับไปอุปการะเองได้ มาขอรับเด็กกลับไปดูแล ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะต้องไปเยี่ยมบ้าน เพื่อดูสภาพความเป็นอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ

3.3) เด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน ในกรณีที่ครอบครัวมารับไปอุปถัมภ์เป็นการชั่วคราวและครอบครัวบุญธรรม เป็นการเลี้ยงดูอย่างถาวรทั้งจากชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งจะต้องผ่านขั้นตอนทางกฎหมาย

3.4) ส่งไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น เช่น ในกรณีที่เด็กไม่สามารถเข้าเรียนหนังสือได้ หรือเด็กไม่ยอมเรียนหนังสือ สถานสงเคราะห์ส่งเด็กไปฝึกอาชีพที่ศูนย์ฝึกอาชีพและพัฒนาเด็ก เพื่อนำความรู้ ที่ได้ไปประกอบอาชีพเมื่อพ้นสงเคราะห์

3.5) เด็กหลบหนี

3.6) เด็กถึงแก่กรรม

ปัจจุบันพบว่าเด็กสถานสงเคราะห์หลาย ๆ คน ไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ได้จนกระทั่งถึงวันพ้นสงเคราะห์ จึงใช้วิธีการหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่เด็กไม่ยอมรับสภาพความเป็นอยู่ในสถานสงเคราะห์ ไม่ชอบอยู่ภายใต้ระเบียบและกฎเกณฑ์ บางคน ยังรักอิสระ ซึ่งการหลบหนีของเด็กนั้น ไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม ล้วนแล้วมีผลมาจากการที่เด็ก ไม่มีความผูกพันกับสถานสงเคราะห์ทั้งสิ้น กล่าวคือ เด็กไม่มีความรู้สึกว่าได้ได้รับความรัก

ความเอาใจใส่ ความเมตตา และหวังดีจากผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ไม่มีแบบอย่างของเด็ก สถานสงเคราะห์ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตให้เห็น ไม่มีใครคอยมาปลูกฝังให้เขารัก และสอนให้มองถึงอนาคตของตัวเอง คนเราเมื่อไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต การดำเนินชีวิตจึงแล้วแต่อารมณ์จะพาไป สุดท้ายก็ใช้หัวใจมากกว่าใช้สมองในการเลือกตัดสินใจ นั่นจึงเป็นสาเหตุในการหลบหนีของเด็ก การที่เด็กหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ จึงเป็นการสะท้อนถึงบทบาทในการทำงาน ของทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ โดยเฉพาะพี่เลี้ยง / พ่อบ้านแม่บ้าน ว่าทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบ ตามที่ได้รับมอบหมายแล้วหรือยัง

2.5.7 ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์

เพื่อให้การทำหน้าที่ปกป้อง ดูแล และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ที่สถานสงเคราะห์ ดำเนินการอยู่เป็นไปอย่างเหมาะสม เรียบร้อย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้ออก ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงาน ของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 กำหนดให้ “ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์เด็ก” เป็นผู้ปกครองเด็ก และบังคับบัญชาการปฏิบัติงาน ของสถานสงเคราะห์ ด้วยการดูแลเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนเด็กเกี่ยวกับพฤติกรรม และศีลธรรมอันดี และรวมไปถึงการกำกับ ติดตามดูแล บำรุงรักษาบริเวณอาคารและสถานที่ให้เรียบร้อย สะอาด ถูกต้อง ตามหลักสุขาภิบาล และให้มีความปลอดภัย และกำหนดให้มี “ผู้ปฏิบัติงาน” หมายถึง บุคลากร ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ปฏิบัติงานตามตำแหน่งที่กำหนด ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง ดังต่อไปนี้

1) นักสังคมสงเคราะห์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับปริญญาตรี หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ ด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา หรือด้านอื่นที่ ก.พ.กำหนดว่าใช้เป็นคุณสมบัติ เฉพาะสำหรับตำแหน่งนี้ได้ ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์ สังเกต และจากเอกสาร หลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับการถูกกระทำ ประวัตินี้ บุคคล สภาพแวดล้อมทางครอบครัว และสังคม ที่เกี่ยวข้องกับผู้ นำข้อมูลที่ได้มาประเมินสถานะและความต้องการของเด็ก ครอบครัว ประสานงาน หรือร่วมประชุมกับหน่วยงาน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานแรกรับ เพื่อร่วมค้นหาข้อเท็จจริง ประเมิน บำบัดฟื้นฟู ส่งต่อความรับผิดชอบพร้อมข้อมูล ส่งเด็กคืนสู่สังคม ป้องกัน และตรวจสอบติดตามเด็กอื่น ที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล จัดกิจกรรม สร้างทักษะ ทางสังคมทั้งรายบุคคลและกลุ่ม เพื่อบำบัดฟื้นฟูเบื้องต้นให้แก่เด็กในความปกครองดูแล

2) นักจิตวิทยา หมายถึง ผู้ที่ได้รับปริญญาตรี หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ทางด้านจิตวิทยา หรือด้านอื่นที่ ก.พ. กำหนดว่าใช้เป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนี้ได้ ทำหน้าที่ค้นหาและรวบรวม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ การบันทึกของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง บันทึกที่เจ้าหน้าที่ สถานแรกรับจัดทำขึ้น บันทึกสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ทำกับเด็กและครอบครัว และส่งต่อให้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประเมินสถานะด้านจิตใจเด็ก และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น ส่งตัวเด็กเข้ารับการตรวจ

สุขภาพจิต และทำแบบทดสอบทางจิตวิทยา และเขาวนัปัญหาาร่วมกับกลุ่มทำงานจิตเวช เพื่อทำการประเมินสุขภาพจิต บุคลิกภาพ พฤติกรรม และพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคมของเด็ก และครอบครัว เพื่อทราบความต้องการในการรับบริการ ให้คำแนะนำ บริการจัดกิจกรรมรายบุคคล และกลุ่ม เพื่อบำบัดฟื้นฟูเด็กระยะวิกฤตเบื้องต้น บันทึกสรุป และส่งต่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง

3) นักการศึกษา ทำหน้าที่ในด้านการจัดการศึกษาของเด็กในความอุปการะให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และให้เด็กได้ศึกษาระดับชั้นสูงสุดถึงปริญญาตรี ฝึกอาชีพภายนอกสถานสงเคราะห์ฯ ตามความสนใจของเด็กสำหรับการศึกษาในทุกระดับชั้นจะสนับสนุนให้เด็ก ออกไปศึกษาที่สถานศึกษาภายนอกสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมส่งเสริมให้เด็ก ได้มีโอกาสออกไปสัมผัสกับบุคคล และสังคมภายนอก ส่งผลต่อการปรับตัวในการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต ติดตามดูแลในเรื่องของตำราเรียน อุปกรณ์การเรียนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ความประพฤติของเด็ก และปัญหาในระหว่างที่เด็กออกไปศึกษาภายนอก ติดตาม ดูแล ประสานงานกับทางโรงเรียน เพื่อร่วมรับรู้ปัญหาของเด็ก ตลอดจนการให้คำปรึกษา แนะนำ และหาแนวทางแก้ไขไปในทางที่เหมาะสมร่วมกับฝ่ายสังคมสงเคราะห์

4) นักพัฒนาการ ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและกระตุ้นพัฒนาการ ให้เด็กมีพัฒนาเหมาะสมตามวัยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง พร้อมทั้งบันทึกการเจริญเติบโต และภาวะโภชนาการในแฟ้มประวัติสุขภาพ หากพบว่าเด็กรายใดมีภาวะขาดสารอาหาร หรือมีพัฒนาการช้า เจ้าหน้าที่จะร่วมมือกันวางแผนแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัย

5) พยาบาล ได้รับปริญญาตรี หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้ ด้านการพยาบาลและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสาขาการพยาบาล หรือด้านอื่นที่ก.พ.กำหนดไว้ว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งนี้ได้ ทำหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพอนามัย ดำเนินการในการตรวจสุขภาพร่างกายเบื้องต้น บันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกประจำตัวเด็ก เพื่อนำมาใช้ในการประเมินพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กที่ควรเป็นไปตามวัย หากมีเด็กเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุร้ายแรงจะนำส่งโรงพยาบาลใกล้เคียงโดยทันที และดำเนินการนำเด็กตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Lab) เพื่อหาเชื้อโรคติดต่อในรายที่เด็กมีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค

6) พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ได้รับประกาศนียบัตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ (ม.ศ.๓) หรือประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓) หรือเทียบได้ไม่ต่ำกว่านี้และมีความรู้ความสามารถและเหมาะสมในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ทำหน้าที่ในการดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตรเพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีการพัฒนาการทุกด้าน ตามวัย ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เด็กได้พัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรม รวมทั้งบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์กำหนด

สำหรับลักษณะการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์เหล่านี้ ทุกสาขาวิชาชีพ จะร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือเด็กที่ได้รับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์ ด้วยการส่งเสริมพัฒนาและฟื้นฟู เป็นการทำงานแบบ “ทีมสหวิชาชีพ” คือ การทำงานของกลุ่มที่ได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ และเป็นกระบวนการ โดยมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกัน ในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อการประเมินสภาพการณ์ของปัญหา และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งกระบวนการ ตั้งแต่แรกรับเข้าจนกระทั่งพ้นการอุปการะ เพื่อให้เด็ก มีพัฒนาการที่ดีสมวัย การปฏิบัติหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพ จึงทำให้มีโอกาสได้สัมผัสและใกล้ชิดกับเด็ก มากที่สุด หากจะกล่าวถึง สถานสงเคราะห์ที่คือบ้าน ทีมสหวิชาชีพก็เปรียบเสมือนพ่อแม่/ผู้ปกครอง ที่มีหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง ให้การอบรม สั่งสอน และพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้กับเด็กด้วยโอกาส ให้ยืนอยู่ในสังคมด้วยชีวิตที่มีคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

2.5.8 การส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเด็กสถานสงเคราะห์ ของทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์

การทำหน้าที่พ่อแม่/ผู้ปกครอง ให้กับเด็กสถานสงเคราะห์ เป็นภารกิจสำคัญของ ผู้ปฏิบัติงานสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาลและพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่มาร่วมกันจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ตั้งแต่ กระบวนการรับเด็กเข้า จนถึงสิ้นสุดกระบวนการส่งเด็ก คือ ติดตามดูแลเด็กที่สถานสงเคราะห์ส่งกลับคืน ครอบครัวและสังคม เราเรียกการทำงานร่วมกันของผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์นี้ว่า การทำงาน แบบ “ทีมสหวิชาชีพ” จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทีมสหวิชาชีพ จะต้องทำความเข้าใจอย่างกระจ่างชัด ในลักษณะของงานที่ตนได้รับมอบหมาย รู้ถึงบทบาท หน้าที่ของตนเอง และทำหน้าที่นั้นอย่างเต็ม ศักยภาพ เพื่อให้การส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นไปตามกำหนดมาตรฐาน ขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในการปกครองดูแล 2549 ดังนี้

1) หน้าที่ให้การดูแลพื้นฐาน ด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก เช่น การให้การดูแล ด้านสุขอนามัย อาหาร การนอนหลับ การเล่น ความสะอาด รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กได้ออกกำลังกาย อย่างสม่ำเสมอ

2) หน้าที่ในการให้การดูแลด้านสุขภาพ และป้องกันโรค เพื่อให้เด็กมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยเรื้อรัง และไม่มีโรคประจำตัว ถ้าเด็กเจ็บป่วยจะต้องให้การปฐมพยาบาล เบื้องต้น และเมื่อมีอาการเจ็บป่วยร้ายแรง จะต้องจัดให้เด็กอยู่ในความดูแลของแพทย์ทันที

3) หน้าที่ในการกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และการฝึกวินัย ในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านหนังสือ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของเด็ก โดยสร้างเงื่อนไขควบคุมจากภายนอก เช่น การจูงใจให้มีพฤติกรรมที่ดี การยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่ดี

และสร้างความสามารถควบคุมจากภายใน เช่น ฝึกให้เด็กสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ มีทักษะในการควบคุมอารมณ์ เกิดแรงจูงใจอยากทำสิ่งที่ดีด้วยตัวเอง

4) หน้าที่ในการให้การตอบสนองทางอารมณ์แก่เด็ก ด้วยการดูแลเด็กไม่ให้ความทุกข์เกินกว่าพัฒนาการตามวัย และขจัดปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดความทุกข์ หรือความคับข้องใจของเด็ก ดูแลเด็กในด้านการจัดการกับอารมณ์ เช่น ฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง และฝึกให้เด็กรู้จักการขอความช่วยเหลือ

5) หน้าที่ในการสร้างความรัก ความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว สังคม ด้วยการยอมรับว่าเด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ด้วยการสร้างความไว้วางใจและความผูกพัน สร้างบรรยากาศที่มีความสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในครอบครัว ส่วนทางด้านสังคมต้องดูแลเด็กให้ได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของสังคม สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและความช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเด็กกับบุคคลแวดล้อม

6) หน้าที่ในการสร้างความรู้และความเข้าใจ ในขอบเขตระหว่างตนเองและผู้อื่นของเด็ก ได้แก่ ขอบเขตทางกาย จิตใจ และสังคม และการเป็นแบบอย่าง เช่น ฝึกให้เด็กรู้จักการรอคอย ให้เหมาะสมตามวัย สอนให้รู้จักการปฏิเสธการสัมผัสร่างกาย และการสอนให้รู้จักปกป้อง สิทธิส่วนตัวของตน และเคารพสิทธิส่วนตัวของผู้อื่น

7) หน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยของเด็ก ไม่ใช่หรือปล่อยให้เด็กทำกิจกรรมที่เสี่ยงหรือเป็นอันตราย สอนให้เด็กรู้จักระวังอันตราย รู้จักปกป้องอันตรายจากผู้อื่น และรู้จักช่วยกันดูแลและจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย

8) หน้าที่ในการส่งเสริมให้เด็กแสดงออกซึ่งความคิดเห็น

ในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตเด็กของทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ เป็นไปตามกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กที่อยู่ในการปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 ซึ่งเป็นการดำเนินการตามกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับ

2.5.9 คุณธรรม จริยธรรมของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์

ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์เปรียบเสมือนพ่อแม่/ผู้ปกครอง ที่มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง อบรม สั่งสอน และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็กด้วยโอกาส จึงจำเป็นที่ทีมสหวิชาชีพจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และปราศจากอคติในการทำงานจึงควรมีคุณลักษณะในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านการประพฤติปฏิบัติตน ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ควรมีพฤติกรรม การแสดงออกที่เหมาะสม

1.1) มีความเมตตากรุณา และให้ความเป็นธรรมกับเด็กโดยเสมอภาค ภายในกฎ ข้อบังคับ และระเบียบของสถานทีนั้น

1.2) สุภาพเรียบร้อย เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

1.3) ไม่เรียกร้อยหรือทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ปกครองของเด็ก หรือเด็กโดยมิชอบ

1.4) ไม่เล่นการพนันในบริเวณสถานสงเคราะห์ ทั้งในขณะที่อยู่ในเวลาปฏิบัติหน้าที่ และนอกเวลาปฏิบัติหน้าที่

1.5) ไม่เสพสุราหรือสิ่งมีนเมาหรือใช้สารเสพติดในบริเวณที่พักอาศัยของเด็ก

1.6) การลงโทษเด็กด้วยวิธีการใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่กระทำเท่าที่สมควรเพื่ออบรมสั่งสอนตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

1.7) ห้ามมิให้มีพฤติกรรมส่อไปในทางชู้สาวกับเด็ก

1.8) การรักษาความปลอดภัยต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง เพื่อจะได้ป้องกันความเสียหายใดๆ อันจะเกิดขึ้นแก่เด็ก

2) ด้านคุณสมบัติของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สำหรับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลชีวิตความอยู่ของเด็ก และเป็นผู้สร้างเสริมระเบียบวินัยในทุก ๆ ด้านให้เด็ก พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจึงเป็นผู้ที่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลกับเด็กมากที่สุด เด็ก ๆ เองก็มีความต้องการพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านที่มีคุณสมบัติที่ดี ดังที่ กุศล สุนทรธาดาและจิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2544 : 89) ได้ถามความคิดเห็นต่อคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก และพบว่า คุณสมบัติสำคัญที่ผู้ดูแลเด็กที่ดีควรมีในอันดับแรกและรองลงไป คือ

2.1) จะต้องรักเด็ก มีกิริยาอ่อนน้อม สุภาพ ไม่ก้าวร้าว

2.2) มีความสนใจศึกษาปัญหาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม และสังคม

2.3) หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

2.4) พี่เลี้ยงเด็กควรเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์

2.5) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

2.6) ไม่ใช้ความรุนแรงต่อเด็กในการยุติปัญหา

2.7) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพนั้น มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์เป็นอย่างมาก การทำงานจึงต้องอาศัยทั้งคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบ ในหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน ต้องเรียนรู้และเข้าใจในพัฒนาการในทุกด้านของเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย วุฒิภาวะทางอารมณ์ สติปัญญา เพื่อทำหน้าที่ในการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านของเด็ก ได้ตรงกับความต้องการ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีความใกล้ชิดกับเด็ก เพื่อสร้างความไว้วางใจ ให้เด็กกล้าเข้ามาขอคำปรึกษา แนะนำ และเป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อให้เด็กมีบุคคลที่เป็นต้นแบบที่ดีไว้ดำเนินชีวิตตาม โดยเฉพาะผู้ทำหน้าที่ในฐานะพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของเด็กในสถานสงเคราะห์มากที่สุด การปฏิบัติงานที่ต้องอยู่กับเด็ก ตั้งแต่เด็กลืมตาตื่น

จนกระทั่งเข้านอนในแต่ละวัน ต้องดูแลทั้งในสภาพความเป็นอยู่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม รวมไปถึง การให้ความรัก ความเมตตา ให้การอบรม สั่งสอน การสร้างระเบียบวินัย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับเด็ก ผู้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจึงควรเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูง มีจิตวิทยาทั้งในการลงโทษ และติชมเด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกกว่าที่ ที่ตนเอง ใช้ชีวิตอยู่คือบ้าน ที่มีพ่อ แม่ เป็นผู้ให้การดูแลเช่นเดียวกับเด็กคนอื่นๆในโลกใบนี้ เมื่อพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านมีความสำคัญมากเช่นนี้ การคัดเลือกบุคคลเข้ามาทำหน้าที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ของสถานสงเคราะห์ รวมไปถึงการติดตาม ดูแลการทำหน้าที่ในแต่ละวันของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จึงเป็นเรื่องที่ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ ควรให้ความสำคัญและคำนึงถึงมากที่สุด ในขณะเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพในการทำงาน ด้วยการเปิดโอกาสให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ได้รับการศึกษาอบรม เพิ่มเติม การศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่นที่มีคุณภาพ และมีการสร้างขวัญและกำลังใจให้ตามโอกาส ที่เหมาะสม เพื่อให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านภาคภูมิใจในงานของตน และพร้อมที่จะพัฒนางานที่ทำ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2.5.10 สถานสงเคราะห์เด็กที่ดำเนินการโดยเอกชน

งานบริการด้านสวัสดิการเด็กในประเทศไทย เริ่มมีมาตั้งแต่ในสมัยสุโขทัย โดยมีวัด และคนในครอบครัว ที่หมายถึง ญาติมิตร เพื่อนบ้าน เป็นสถาบันพื้นฐานอันดับแรกที่ประชาชนทุกคน ได้พึ่งพาอาศัย และให้ความช่วยเหลือกันและกัน ในสมัยต่อ ๆ มาเป็นการช่วยเหลือในลักษณะ ของบุคคลและหน่วยงานซึ่งเป็นการสงเคราะห์ในลักษณะบุคคลและครอบครัว โดยยังไม่ได้ลงลึก ไปถึงด้านจิตใจของเด็ก

ปัจจุบันมีบ้านแรกรับ บ้านพัฒนาเด็ก และสถานสงเคราะห์ทั่วประเทศกว่า 40 แห่ง เป็นของรัฐ 17 แห่ง ที่เหลืออีก 23 แห่ง เป็นขององค์กรพัฒนาเอกชน (เปิดผลวิจัยบ้านรับเด็กเร่ร่อน พบขาดงบหนัก. 22 มีนาคม 2555 : ออนไลน์) แต่ละแห่งจะมีชื่อ และต่างก็มีลักษณะการดำเนินงาน เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กที่แตกต่างกันไป อาทิ สถานสงเคราะห์เด็ก มูลนิธิ เป็นต้น แต่มีจุดมุ่งหมาย เดียวกัน คือเป็นองค์กรเอกชนที่ทำกิจกรรมใดก็ตาม เพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะ แก่ส่วนรวม เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร หรือหากำไรเพื่อพอยู่ได้ เพียงพอที่จะทำกิจกรรม อันเป็น ประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยมีรายละเอียดในเรื่องของสถานสงเคราะห์เอกชนดังนี้ ดังนี้

1) สถานสงเคราะห์เอกชนและการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์บางแห่งที่นำมาเสนอมี ดังนี้

1.1) มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือ ปกป้องคุ้มครองเด็กถูกละเมิดสิทธิ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 18 ปีที่ถูกทำร้ายทารุณกรรม ถูกล่วงเกิน ทางเพศ ถูกล่อลวงบังคับให้ค้าประเวณี ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม และถูกลักพา พันธกิจสำคัญ คือการสร้างให้เกิดสังคมที่เอื้ออาหารต่อเด็ก โดยผลักดันให้เกิดกลไกความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนประชาชน และสังคมในการคุ้มครอง และป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก

1.2) มูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือ พัฒนาเด็กเร่ร่อนด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยง และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเด็กเร่ร่อนและเด็กด้อยโอกาส โดยการใช้กระบวนการของทักษะชีวิต การให้คำปรึกษา การลงไปทำกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มเด็ก จนเด็กได้มองเห็นถึงทางเลือกที่เด็กมุ่งหวังไว้ เช่น เข้าเรียน กลับคืนไปสู่ครอบครัว ฝึกอาชีพ

1.3) มูลนิธิรักษ์เด็ก จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์หาทุนช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก มุ่งเน้นทำงานด้านเด็กและเยาวชน สตรี ครอบครัว เพื่อให้เด็ก ๆ ได้รับประโยชน์สูงสุดมีคุณภาพชีวิต ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมทั้งประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเด็ก เยาวชนและครอบครัวให้ดีขึ้น

1.4) บ้านแห่งความหวัง House of Hope จังหวัดกาญจนบุรี วัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้ที่พักพิง สงเคราะห์ และส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเด็กที่ด้อยโอกาส หรือเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ถูกปล่อยปละละเลย ครอบครัวฐานะยากจน ถูกทอดทิ้ง กำพร้า เร่ร่อน ชาวเขา โดยไม่แบ่งชนชาติ ศาสนา การศึกษา ทุนการศึกษา ส่งเสริมอาชีพและการเกษตร แบบพึ่งตนเอง เพื่อมีกินมีใช้อย่างพอเพียง และสร้างรายได้ให้ เพื่อสมทบทุนบ้านแห่งความหวังอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน

1.5) สถานสงเคราะห์บ้านเด็กพระคุณ จังหวัดจันทบุรี วัตถุประสงค์เพื่อให้ การอุปการะเลี้ยงดูเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กกำพร้า ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ให้มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ปลูกฝังจิตสำนึกแก่เด็กด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมเด็กให้ได้รับการศึกษาตามวัย การให้ความรู้เรื่องเอดส์แก่เยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษา และประชาชนในชุมชนทั่วไป ส่งเสริม ให้เด็กที่ได้รับ ผลกระทบจากเอดส์ได้อยู่ในการดูแลของญาติในชุมชน

1.6) สถานสงเคราะห์เด็กพัทธา จังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์เพื่อสงเคราะห์เด็กกำพร้า โดยการรับเลี้ยงเด็กกำพร้าที่ยากจน ด้วยการให้บริการด้านที่พักอาศัย อาหาร การศึกษา โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา จัดหาครอบครัวที่มีความพร้อมที่ต้องการรับเด็กไปเป็นบุตรบุญธรรม ตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522 และพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับ 2) พุทธศักราช 2533

1.7) สถานสงเคราะห์เด็กนักเรียนชาวเขาเพื่อการศึกษา จังหวัดเชียงราย(บ้านเด็กนิมิตใหม่) มีวัตถุประสงค์เพื่อการสงเคราะห์เด็กด้อยโอกาส เด็กกำพร้า ครอบครัวแตกแยก เด็กที่ขาดผู้ปกครองดูแล เด็กถูกทอดทิ้งโดยไม่ทราบรากเหง้า เด็กที่อยู่นอกพื้นที่เขตบริการด้านการศึกษา

ให้ได้รับปัจจัยพื้นฐาน ได้รับความรัก และได้เห็นคุณค่าตัวเอง เพื่อที่จะได้เป็นโตผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และพร้อมจะเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์ ที่จะสร้างชาติบ้านเมืองในอนาคตต่อไป

1.8) สหทัยมูลนิธิ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม ดำเนินการ เพื่อให้เด็กทุกคนมีชีวิตอยู่ในครอบครัวของตนเองอย่างมั่นคงผาสุก ดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทน และจัดบริการครอบครัวบุญธรรม โดยดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และหลักวิชาสังคมสงเคราะห์ ส่งเสริมและประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานในด้านสวัสดิการครอบครัวและเด็ก

1.9) มูลนิธิสยามกัมมาจล กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพ ครอบครัว เพื่อป้องกันการทอดทิ้งเด็ก ช่วยเหลือเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งแล้ว ให้ได้รับการเลี้ยงดูใน ครอบครัวอุปการะเป็นการชั่วคราว โดยมูลนิธิมีส่วนผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายการรับเด็กเป็น บุตรบุญธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาการซื้อขายและรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ด้วยการให้การสงเคราะห์ ที่ถูกต้องตามหลักวิชา โดยให้กรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งปัจจุบันคือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เข้ามามีส่วนในการตรวจสอบคุณสมบัติ และอนุมัติการยกมอบเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรม

1.10) สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเอสิชา จังหวัดหนองบัวลำพู มีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้า และเด็กที่มีฐานะยากจนไร้ที่พึ่งอาศัย โดยจัดหาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งจำเป็น ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอรวมทั้งเพิ่มโอกาสแก่เด็กในการพัฒนาตนเองในหลากหลายด้าน ตั้งแต่การศึกษา สุขภาพ จริยธรรมและสังคมตลอดจนด้านจิตวิญญาณ ได้พัฒนาทักษะในการประกอบ อาชีพ และส่งเสริมพวกเขาให้มีประสิทธิผลทางวิชาการ เพื่อเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเขาเอง

จะเห็นได้ว่าการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กของสถานสงเคราะห์เอกชนแต่ละแห่ง จะประกอบด้วย การให้ที่พึ่งอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการสนับสนุน ด้านการศึกษา การจัดหาครอบครัวทดแทน ทั้งในรูปแบบครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรม สำหรับทุนที่ใช้ในการดูแลเด็ก ส่วนมากได้มาจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา เงินทุนสนับสนุน จากต่างประเทศ เงินสนับสนุนจากภาครัฐ สถานสงเคราะห์บางแห่งจะฝึกให้เด็กปลูกพืชผักสวนครัว ที่ได้ประโยชน์ ทั้งไว้ประกอบอาหารกินเอง และจำหน่าย เพื่อส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองของเด็ก ตามโครงการในพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง สถานสงเคราะห์ที่กล่าวถึงนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสถานสงเคราะห์ เอกชน ที่มาช่วยแบ่งเบาภาระของภาครัฐ ในการดูแล และให้การช่วยเหลือ เด็กด้อยโอกาสที่นับวันแต่จะมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2) กฎระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งสถานสงเคราะห์เอกชน ในการดำเนินการจัดตั้งสถาน สงเคราะห์เอกชนนั้น อยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ภายใต้สังกัด กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามา ดำเนินงานเกี่ยวกับสถานรับเลี้ยงเด็ก และสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ตามที่กฎกระทรวง กำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขใน การขอรับใบอนุญาต จัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก พุทธศักราช 2549 และกฎกระทรวง กำหนดอัตราค่าธรรมเนียม สำหรับการจัดตั้ง สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์

สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2548 ในการพัฒนาและคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก/เยาวชน อายุแรกเกิด -18 ปี ให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพเหมาะสมตามวัย เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 โดยมีมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1) มาตรา 51 กำหนดให้ปลัดกระทรวงมีอำนาจ ในการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟูได้ทั่วราชอาณาจักร และให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานแรกรับ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู ภายในเขตจังหวัดนั้น หน่วยงานอื่นของรัฐนอกจากที่มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ อาจจัดตั้งและดำเนินกิจการได้ เฉพาะสถานรับเลี้ยงเด็ก โดยแจ้งให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีทราบ และให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แนะนำ หรือสนับสนุนการจัดตั้ง และการดำเนินการดังกล่าว

2.2) มาตรา 52 ภายใต้บังคับ มาตรา 51 ผู้ใดจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู ต้องขอรับใบอนุญาตต่อ ปลัดกระทรวง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี การขอรับใบอนุญาต การออกใบอนุญาต การขอต่ออายุใบอนุญาต การให้ต่ออายุ ใบอนุญาต การขอรับใบแทนใบอนุญาตที่สูญหาย ถูกทำลาย ขำรุค การออกใบแทนใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงและให้เสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดในกฎ กระทรวง

2.3) มาตรา 53 ให้ปลัดกระทรวง ผู้ว่าราชการจังหวัด คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก กรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด กำกับ ดูแล และส่งเสริม ให้การสนับสนุน การดำเนินงานของ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และฟื้นฟูที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

2.4) มาตรา 82 ผู้ใดจัดตั้งหรือดำเนินกิจการ สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู ตามมาตรา 52 โดยมีได้ รับใบอนุญาต หรือใบอนุญาตถูกเพิกถอน หรือหมดอายุ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ได้ยื่นคำขออนุญาต หรือยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต ภายในระยะเวลาที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดการดำเนินคดีอาญา ต่อบุคคลนั้นให้เป็นอันระงับไป

แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กของประเทศไทย เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเพราะงานวิจัยนี้เป็น “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ดังนั้นการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กด้อยโอกาสได้รับความรัก ความอบอุ่น มีความสุข รู้สึกปลอดภัย ในการดำเนินชีวิต ได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการและฟื้นฟู จากการจัดสวัสดิการสังคมที่ทันสมัย

ในสถานสงเคราะห์จัดให้ ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันแรกที่เดินเข้ามาสู่สถานสงเคราะห์ แม้ว่าวันที่เด็กออกจากสถานสงเคราะห์ ก็ยังคงติดตามชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาอยู่ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์ยังมีการปลูกฝังระเบียบวินัยให้กับเด็ก เพราะเมื่อใดที่เด็กมีโอกาสได้กลับไปใช้ชีวิตในสังคม จะทำให้เขาสามารถดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การทำความเข้าใจในเรื่องบริบทของสถานสงเคราะห์ การศึกษาถึงคุณสมบัติและกระบวนการทำงานของทีมสหวิชาชีพ จึงทำให้ผู้วิจัยเข้าใจในรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคม ที่สถานสงเคราะห์จัดให้เด็กมากยิ่งขึ้น ซึ่งความรู้เหล่านี้ผู้วิจัยจะนำไปใช้ เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพ และสังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์ เพื่อศึกษารูปแบบในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการจัดบริการของสถานสงเคราะห์

การตรวจสอบคุณภาพ เป็นกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ ว่าสถาบันมีระบบ และกลไกควบคุมคุณภาพ และได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อศึกษาภาพรวมในเรื่องมาตรฐานและการรับรองมาตรฐานที่มีอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม ตามกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม ตามกฎหมายส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม มีประสิทธิภาพ โดยรูปแบบวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาวិเคราะห์ ด้วยการนำความรู้ทางวิชาการ และการรับรองมาตรฐานที่มีอยู่ในสังคมไทยมาใช้ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2546 ซึ่งได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2550 ไปสู่การปฏิบัติและนำเสนอแนวทางการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกระทรวงที่เป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย ทั้งที่เป็นผู้ประสบปัญหาทางสังคม และผู้ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง สอดคล้องกับคำกล่าวของ นิคม จันทรวิฑูร (อ้างถึงใน ระเบียบพรณ คำหอม. 2549) ที่ว่า “งานสวัสดิการสังคม” หมายถึง โครงการที่รัฐหรือสังคมจัดขึ้น เพื่อช่วยเหลือคนที่ด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม และไม่สามารถช่วยตนเองได้ ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กอนาถาไร้ที่พึ่ง เด็กเร่ร่อนไร้ที่พึ่ง และคนยากจนที่ขาดรายได้ในการครองชีพ คนชรา คนพิการ และผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยแห่งการพัฒนา ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา แต่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ในสถานรับรอง ไม่ว่าจะเป็นสถานแรกรับเด็ก สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก หากไม่ได้รับการดูแลที่ต่อนาคตของชาติกลุ่มนี้ ก็จะเติบโตอย่างไร้คุณภาพ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จะต้องพัฒนาการทำงานของสถานรับรองเด็ก ตามพระราชบัญญัติ

คุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ให้ไปทิศทางเดียวกัน มีคุณภาพในการบริการสังคม มีมาตรฐานเท่าเทียมกัน ซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ 4 ปี พุทธศักราช 2552-2555 โดยการกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 เรื่องพัฒนารูปแบบ และวิธีการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประเด็นในการพัฒนา ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการพัฒนาสวัสดิการ และสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ที่มีเป้าประสงค์ คือ การจัดบริการ แก่เด็กให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน อย่างมีระบบความเชื่อมโยง สอดคล้อง เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง การกำหนดมาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติงานตลอดจนเป็นแนวทางการประเมิน และพัฒนาองค์กรผู้บริการที่มีคุณภาพต่อไป

2.6.1 คำนิยาม

สำหรับข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550 ได้นิยามคำต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1) การตรวจสอบคุณภาพ หมายถึง กระบวนการในการศึกษาวิเคราะห์ว่าสถาบันมีระบบ และกลไกควบคุมคุณภาพ และได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด

2) มาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม หมายถึง ข้อกำหนดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ และต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการส่งเสริม สนับสนุน รับรอง ติดตาม ประเมินผล และการประกันคุณภาพ ในการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรสวัสดิการสังคม นักสังคมสงเคราะห์ และอาสาสมัคร

3) สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมเกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน การมีรายได้ การนันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

4) ผู้รับบริการสวัสดิการสังคม หมายความว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบาก หรือที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ เช่น เด็กและเยาวชน คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ถูกละเมิดทางเพศ หรือกลุ่มบุคคลอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

5) การจัดสวัสดิการสังคม หมายความว่า การจัดบริการสวัสดิการสังคมตามที่มาตรฐานคณะกรรมการกำหนด

6) องค์การสวัสดิการสังคม หมายความว่า หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานในด้านการจัดสวัสดิการสังคม และองค์กรสาธารณประโยชน์และองค์กรสวัสดิการชุมชน (ในที่นี้หมายถึงสถานสงเคราะห์เด็ก)

2.6.2 มาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์

ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดการมาตรฐานการบริการสวัสดิการในสังคมไว้ว่า การจัดบริการสวัสดิการสังคมต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมาย ฎีกาอนุสัญญา และข้อตกลงที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ขัดนโยบาย แผน และมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม การให้ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรักษาความลับของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ทั้งนี้คำนึงถึงสาขาของการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การบริการทางสังคม ให้การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม โดยต้องคำนึงถึงลักษณะ หรือรูปแบบ และวิธีดำเนินการตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการป้องกันแก้ไข ทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว เช่น การส่งเสริม การพัฒนา การปกป้องคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข การสงเคราะห์ และบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น

และได้กำหนดมาตรฐานองค์กรสวัสดิการสังคมไว้ว่า ให้องค์การสวัสดิการสังคมดำเนินการ จัดองค์กรและการบริหาร การให้บริการและคุณภาพการให้บริการ คือการจัดองค์กรและการบริหาร ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย วัตถุประสงค์ ขอบเขต เป้าหมาย สาขาการจัดสวัสดิการสังคม โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการ แผนงาน โครงการ ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบบัญชีและการเงิน ระบบข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ระบบการติดตามประเมินผล อาคารสถานที่ เครื่องมืออุปกรณ์ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ในด้านการให้บริการ มีการกำหนดรูปแบบและวิธีการในการให้บริการ กระบวนการให้บริการที่ชัดเจน มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมอย่างเต็มที่ สำหรับคุณภาพในการให้บริการนั้น ต้องมีการให้บริการที่มีคุณภาพ รวดเร็ว ต่อเนื่อง และทันสมัย สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นของผู้รับบริการ รวมทั้งเกิดความพึงพอใจ ของผู้รับบริการหรือมีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

สถานสงเคราะห์เด็ก เป็นหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กสถานสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสงเคราะห์ และบำบัดฟื้นฟูเด็กสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุด นั่นคือส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม และเป็นธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่เด็กพึงได้รับ ดำเนินการ

จัดสวัสดิการสังคมเป็นไปตามหลักคุณธรรมความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และคุ้มค่า ปัจจุบันการทำงานของสถานสงเคราะห์ จะต้องได้รับการตรวจสอบคุณภาพ ในเรื่องการจัดบริการของสถานสงเคราะห์ปีละ 1 ครั้ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน ในการปฏิบัติงานขององค์การสวัสดิการสังคม และนำไปใช้เป็นแนวทางการประเมิน และพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสู่การบริการที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

2.6.3 สาระสำคัญของมาตรฐานการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์

มาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ได้ถูกนำมาใช้ดำเนินงานในสถานสงเคราะห์ ตั้งแต่ในปีงบประมาณ 2552 (1 ตุลาคม 2551 – 30 กันยายน 2552) วัตถุประสงค์ในการจัดทำขึ้นเพื่อสร้างและพัฒนามาตรฐาน ตามเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดบริการสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 เพื่อให้สถานสงเคราะห์ที่ปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก นำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินตนเอง และพัฒนาองค์กรสู่การบริการที่มีคุณภาพ โดยสาระสำคัญของมาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์แบ่งออกเป็น 5 มาตรฐาน ดังนี้

ด้านที่ 1 มาตรฐานด้านการจัดองค์กรและการบริหาร

ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านบุคลากร

ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม

ด้านที่ 4 มาตรฐานด้านบริการและกิจกรรมสำหรับเด็ก

ด้านที่ 5 มาตรฐานด้านตัวเด็ก

การจัดทำมาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเด็กในสถานสงเคราะห์ ได้ดำเนินการโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ เพื่อหาวิธีปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงาน ของสถานสงเคราะห์ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่มาตรฐานกำหนดไว้ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาอย่างเจาะลึกในมาตรฐาน 3 ด้าน คือ ด้านที่ 2 มาตรฐานด้านบุคลากร ด้านที่ 3 มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านที่ 4 มาตรฐานด้านบริการและกิจกรรมสำหรับเด็ก ดังนี้

1) มาตรฐานด้านบุคลากร บุคลากรที่ทำงานในสถานสงเคราะห์ส่วนมาก มีการจัดแบ่งหน้าที่เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายสวัสดิการสังคม ซึ่งฝ่ายที่ทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กโดยตรง คือ ฝ่ายสวัสดิการสังคม ประกอบไปด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งมีวิธีการทำงานร่วมกันเป็นคณะหรือเป็นทีมเรียกว่า “ทีมสหวิชาชีพ” เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ สถานสงเคราะห์จึงได้ทำการจัดสรรตำแหน่งงาน ตามความรับผิดชอบของแต่ละวิชาชีพ โดยมีคำสั่งแต่งตั้งการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจน มีตารางแสดงอัตรากำลัง รวมถึงวุฒิการศึกษาของบุคลากรในทุกตำแหน่ง มีการบรรยายลักษณะงานแต่ละงาน ในแต่ละบทบาท หน้าที่ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงาน

ตามวิชาชีพของตนเอง แต่ในการทำงานนั้น ทุกคนต้องประสานมือกันในการทำงาน ตั้งแต่กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คຸ່ມครองในสถานสงเคราะห์ ด้วยการดำเนินการสืบหาข้อมูลเท็จจริง ประชุมร่วมกัน เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก และแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน รวมถึงการจัดสวัสดิการสังคมให้เด็กในสถานสงเคราะห์ ด้วยการให้ปัจจัย 4 การศึกษา การฝึกอาชีพ การดูแลสุขภาพพยาบาล นันทนาการ และคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก โดยมีเป้าหมายเดียวกันที่ว่า เพื่อส่งเด็กที่มีคุณภาพคืนสู่ครอบครัว และสังคม

เพื่อให้การทำงานของแต่ละวิชาชีพมีประสิทธิภาพ สถานสงเคราะห์จึงมีการกำหนดคุณสมบัติของบุคลากร และหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้สมัครเข้ามาทำงาน เช่น กำหนดระดับการศึกษา สาขาวิชาที่เรียน ประสบการณ์ในการทำงาน เป็นต้น ทำให้สถานสงเคราะห์ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ มีความรู้ในวิชาชีพของตนเป็นอย่างดี และสามารถทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่นได้ นอกจากนี้ยังกำหนดคุณสมบัติของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน โดยเน้นที่ความรู้หรือประสบการณ์ ด้านพัฒนาการเด็ก หรือมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมาก่อน เพราะจะเข้าใจในธรรมชาติของเด็กได้ดีกว่า รวมไปถึงการกำหนดพฤติกรรมที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านควรหลีกเลี่ยง และการแสดงออก ทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมในสถานสงเคราะห์ เช่น ไม่ตีไม่เหล่า ทุบทุบทุบ เสพสารเสพติด และระบายอารมณ์กับเด็ก

การทำงานให้ประสบผลสำเร็จนั้น ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ สถานสงเคราะห์จึงกำหนดอัตราเงินเดือนเป็นไปตามวุฒิการศึกษา มีการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ และเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เลื่อนระดับตามระเบียบราชการ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชา บุคลากรและเด็ก ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของบุคลากรในสถานสงเคราะห์

2) มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม ความรู้สึกของเด็กสถานสงเคราะห์ เด็กจะคิดว่าสถานสงเคราะห์ คือบ้านที่ให้ความรัก ความอบอุ่น และความปลอดภัยกับสมาชิกทุกคนในบ้าน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานสงเคราะห์ จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อม ให้เป็นไปตามมาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ด้านสภาพแวดล้อม ดังนี้

2.1) ด้านอาคารสถานที่ ที่ใช้ในการจัดสวัสดิการให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย

2.1.1) อาคารพัก มีขนาดเพียงพอต่อจำนวนเด็ก มีเนื้อที่ต่อเด็กหนึ่งคนเหมาะสมตามอายุ มีทางเข้า-ออกปลอดภัยและเหมาะสมอย่างน้อย 2 ทาง มีสิ่งอำนวยความสะดวกและระบบรักษาความปลอดภัย อาทิ ไฟฟ้าให้แสงสว่าง เครื่องกรองน้ำ เครื่องดับเพลิง พัฒลาระบายอากาศ สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการตรวจสอบและบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีตู้เก็บของพร้อมกุญแจของเด็กที่เป็นระเบียบเรียบร้อย แยกเป็นสัดส่วน และมีการตรวจค้นตู้เด็กเป็นระยะ เพื่อป้องกันเด็กซุกซ่อนสิ่งที่เป็นอันตราย ภายในห้องนอนมีเครื่องนอนของเด็กแต่ละคน ที่ได้รับ

การดูแลรักษาความสะอาด เครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมกับรูปร่างของเด็ก สะอาด และมีเพียงพอ ต่อจำนวนเด็ก มียาสามัญประจำบ้านเพื่อใช้ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้านทำหน้าที่ในการดูแลเด็กประจำอาคารพัก

2.1.2) อาคารพยาบาล หรือห้องพยาบาล ที่มีพยาบาลอยู่ประจำ ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นที่รักษาพยาบาลเด็กที่เจ็บป่วย และติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน ด้านการรักษาพยาบาลภายนอกสถานสงเคราะห์ มีรถยนต์พร้อมตารางเวรผู้รับผิดชอบในแต่ละวัน เมื่อมีเหตุฉุกเฉินสามารถบริการได้ทันทั่วถึง

2.1.3) โรงอาหาร ประกอบด้วย สถานที่ประกอบอาหาร บ่อดักไขมัน ไต้อาหาร แก้วน้ำ และของใช้ประเภท หม้อ จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำ ที่ได้รับการดูแลรักษาความสะอาด เป็นอย่างดี มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีปริมาณเพียงพอต่อจำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์

2.1.4) ห้องน้ำ ห้องส้วม มีปริมาณที่เพียงพอ เหมาะสมตามสัดส่วนของเด็ก และได้รับการดูแลรักษาความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ

2.2) ด้านสภาพแวดล้อม/ภูมิทัศน์ สถานสงเคราะห์ปรับปรุงภูมิทัศน์อยู่เสมอ บริเวณรอบๆสถานสงเคราะห์มีพื้นที่มีสีเขียว สวยงาม สะอาด มีอากาศบริสุทธิ์ ปลอดภัย น่าอยู่ มีป้ายบอกทิศทาง ป้ายเตือนให้ระมัดระวังการใช้พาหนะ ป้ายเตือนให้ทราบเขตอันตราย อาคารแต่ละหลัง มีป้ายแสดงชื่ออาคาร ระหว่างอาคารมีทางเดินเชื่อมต่อถึงกัน ตลอดเส้นทางเดินมีต้นไม้ให้ความร่มรื่น

2.3) ด้านการรักษาความปลอดภัย มีระบบการรักษาความปลอดภัยในอาคารพัก อาทิมืออุปกรณ์ดับเพลิงในทุกอาคารพัก มีอุปกรณ์ตัดไฟยามฉุกเฉิน และมีระบบเตือนภัย โดยมีระบบการตรวจสอบให้ใช้งานได้ตลอดเวลา มีรั้วรอบบริเวณ และมีเวรยามรักษาการณ์ตลอด 24 ชั่วโมง

3) มาตรฐานด้านบริการและกิจกรรมสำหรับเด็ก ในการให้บริการและการจัดกิจกรรมตามกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก ที่สถานสงเคราะห์จัดให้กับเด็กนั้น เป็นกระบวนการทำงานที่สถานสงเคราะห์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะผลของการให้บริการและการจัดกิจกรรม จะทำให้เด็กได้รับการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้สถานสงเคราะห์ มีการจึงให้บริการและจัดกิจกรรม ตามมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ดังนี้

3.1) การบริการด้านสังคมสงเคราะห์สำหรับเด็กรายใหม่ ตามกระบวนการรับเด็กเข้าโดยทีมสหวิชาชีพ ด้วยการตรวจสภาพร่างกายภายนอกเบื้องต้น ตามแบบคัดกรองเด็กรายบุคคล ตรวจบาดแผลตามร่างกาย ถ่ายภาพเด็กแรกรับสำหรับจัดทำประวัติข้อมูลเด็กรายบุคคล จัดประชุมทีมสหวิชาชีพ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือ จัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก พร้อมเสื้อผ้า และของใช้ส่วนตัว จัดทำแฟ้มประวัติข้อมูลเด็กรายบุคคลให้เป็นปัจจุบัน ส่งเด็กเข้ารับการประเมินสถานะจิตใจ ทั้งด้านเชาวน์ปัญญาและพฤติกรรม ดำเนินการประชุมปรึกษาหารือ หรือศึกษารายกรณี โดยทีมสหวิชาชีพ ดำเนินการให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวเดิม ครอบครัวอุปการะหรือครอบครัวบุญธรรม

ติดตามสืบประวัติเด็กให้ได้ข้อเท็จจริง ดำเนินการในกระบวนการส่งคืนเด็กสู่ครอบครัวเดิม ครอบครัวอุปการะ หรือครอบครัวบุญธรรม และมีการติดตามเด็กที่พ้นจากการอุปการะ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

3.2) การบริการด้านสังคมสงเคราะห์สำหรับเด็กวัยเด็กรายเดิม จัดทำแฟ้มประวัติเด็กวัยเด็กรายเดิม ที่เริ่มทำการบันทึกตั้งแต่กระบวนการรับเข้าจนถึงปัจจุบัน มีการประชุมปรึกษาหารือ (case conference) เกี่ยวกับเด็กในรายที่มีปัญหาทั้งทางด้านสุขภาพ พฤติกรรมการเรียน การเข้าสังคม เพื่อการวางแผนการแก้ปัญหาและการดำเนินการแก้ปัญหา บันทึกกระบวนการส่งเด็กคืนครอบครัวเดิม ครอบครัวอุปถัมภ์หรือครอบครัวบุญธรรม บันทึกการติดตามเด็กพ้นการอุปการะ

3.3) จัดบริการส่งเสริม/กระตุ้นพัฒนาการเด็ก บริการสุขภาพอนามัยโดยจัดทำแฟ้มบริการสุขภาพอนามัยสำหรับเด็ก ที่บันทึกการให้ภูมิคุ้มกันโรค ประวัติบันทึกสุขภาพเด็ก รายงานการเจริญเติบโต น้ำหนัก/ส่วนสูง การตรวจสุขภาพฟันโดยทันตแพทย์

3.4) บริการโภชนาการ จัดทำแฟ้มบริการโภชนาการ บันทึกรายการอาหารประจำวัน มีการจัดเก็บอาหารสดอาหารแห้งอย่างเป็นระบบ บันทึกการตรวจสุขภาพผู้ประกอบอาหาร สถานที่รับประทานอาหารสะอาด ไม่แออัด โต๊ะ เก้าอี้เพียงพอต่อจำนวนเด็ก

3.5) บริการด้านการศึกษา จัดทำแฟ้มบริการด้านการศึกษา มีบันทึกการจัดหาโรงเรียนให้กับเด็กที่สามารถอยู่ในระบบการศึกษาได้ รายชื่อเด็ก ชั้นเรียน โรงเรียนที่เด็กศึกษาอยู่ มีรถรับ-ส่งเด็กไป-กลับโรงเรียนที่ปลอดภัย มีห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ไว้บริการค้นหาความรู้เพิ่มเติม และบันทึกสอบถามส่งเสริมการฝึกอาชีพให้กับเด็กตามความสนใจ และความถนัด รวมถึงการสอนพิเศษสำหรับเด็ก

3.6) บริการกิจกรรมและนันทนาการ จัดทำแฟ้มบริการกิจกรรมและนันทนาการ จัดกิจกรรมโครงการกลางแจ้งภายใน และภายนอกสถานสงเคราะห์ กิจกรรมค่ายจิตอาสา ทัศนศึกษา กิจกรรมฝึกทักษะชีวิต เป็นต้น

การศึกษาในเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการของสถานสงเคราะห์ เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพราะงานวิจัยนี้เป็น “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เจริญวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” การศึกษาให้เข้าใจ เรื่องการตรวจสอบคุณภาพ การจัดการบริการของสถานสงเคราะห์ตามมาตรฐานที่กำหนด ทำให้ทราบถึง กระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ว่ามีระบบและกลไกควบคุมคุณภาพ และสถานสงเคราะห์ ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ โดยมาตรฐานที่กำหนดจะครอบคลุม ไปถึงการทำงานของสถานสงเคราะห์ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดองค์กรและการบริหารงานบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพักอาศัย การบริการ และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก รวมไปถึงการดูแลด้านพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในเด็กกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และเด็กพิเศษในสถานสงเคราะห์ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการให้บริการของสถานสงเคราะห์ ทำให้เราเข้าใจถึง

รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ได้มากยิ่งขึ้น ความรู้ที่ได้รับเหล่านี้ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นกรอบ ในการสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพ และใช้ในการสังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์ เพื่อศึกษารูปแบบในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาได้ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ส่งผลให้งานวิจัยนี้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาข้อมูลจากผลการวิจัยที่มีคุณภาพ ถูกต้อง น่าเชื่อถือว่า ในการวิจัยแต่ละเรื่อง มีการศึกษาตัวแปรอะไรบ้างในประเด็นที่คล้ายคลึงกับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ และความสำคัญ/ข้อค้นพบของตัวแปรที่ศึกษาเป็นอย่างไร เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมากำหนดเป็นตัวแปรที่มุ่งศึกษา ในกรอบแนวความคิดของตนเองให้เกิดความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ในงานวิจัยของตนเองให้มากที่สุด ดังนั้นในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยต้องศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดเท่าที่จะดำเนินการได้ เพื่อแสดงถึงความรอบรู้ของผู้วิจัยในประเด็นนั้น ๆ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินสินธุ์. 2546 : 79) สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับครอบครัวทดแทน ทีมสหวิชาชีพ และสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีความน่าสนใจจากสถาบันการศึกษาที่น่าเชื่อถือได้ และมีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย ที่ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลอยู่ โดยทำการศึกษาข้อมูลใน 4 ประเด็น ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 กระบวนการรับเด็กเข้าคุ้มครองในสถานสงเคราะห์
- ประเด็นที่ 2 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์
- ประเด็นที่ 3 การส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม
- ประเด็นที่ 4 การทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

ประเด็นที่ 1 กระบวนการรับเด็กเข้าคุ้มครองในสถานสงเคราะห์

ชูรินทร์ ขวัญทอง (2545 : 66) ศึกษาเรื่องกระบวนการสังคมสงเคราะห์กับการจัดสวัสดิการสังคม สำหรับเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของสถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี ใช้วิธีการเดียวกับการเก็บข้อมูลของสำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดปัตตานี คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีผลการศึกษา ดังนี้ สถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานีเป็นหน่วยงาน ในการกำกับดูแลของสำนักงานประชาสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2522 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ ตามภาคผนวก 1 มีขั้นตอนการดำเนินงาน ในการจัดสวัสดิการสังคม สำหรับเด็กด้อยโอกาส กล่าวคือเมื่อหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานประชาสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะใน 14 จังหวัดภาคใต้ หรือสถานสงเคราะห์อื่น ๆ ที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะ นักสังคมสงเคราะห์จะทำการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากเอกสาร

จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบิดา มารดา หรือผู้ปกครองเด็ก (กรณีที่มี) โดยเด็กแต่ละคนจะมีสมุดทะเบียนประวัติ เพื่อบันทึกประวัติความเป็นมา พัฒนาการ การศึกษา ความประพฤติ ประวัติเจ็บป่วย และอื่น ๆ นักสังคมสงเคราะห์จะพูดคุยและสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความคุ้นเคยก่อนส่งเด็กเข้าอาคารพักตามความเหมาะสม

จากการศึกษาผลการวิจัยของ ชูรินทร์ ขวัญทอง ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของสถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี ได้พบข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานของสถานสงเคราะห์เด็กจังหวัดปัตตานี ในขั้นตอนกระบวนการรับเด็กเข้า ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ ที่มีหน้าที่ในการศึกษาถึงประวัติที่มาของเด็ก เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ มีการจัดเก็บรวบรวมเอกสารข้อมูลที่ได้ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจในกระบวนการรับเข้ามากขึ้น และนำไปพัฒนางานของผู้วิจัยได้

สตบงกช สมบูรณ์ (2554 : 45) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการให้บริการสวัสดิการด้านเด็กในสถานสงเคราะห์ ด้านการศึกษาข้อมูล กระบวนการสืบข้อเท็จจริง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามกระบวนการ ดังนี้ ภายหลังจากรับเด็กได้ทำการตรวจหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ของเด็ก เช่น หลักฐานการนำเด็กส่งทะเบียนบ้าน สูติบัตร หลักฐานการศึกษา ประวัติการรักษาพยาบาล กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 98.7 มีการปฏิบัติและร้อยละ 1.3 ไม่ได้ปฏิบัติ การติดต่อประสานงานกับผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ผู้คุมประพฤติหรือทนายความ เพื่อดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ปกครองเด็ก ร้อยละ 68.6 มีการปฏิบัติและร้อยละ 31.4 ไม่ได้ปฏิบัติ การสัมภาษณ์เด็กและผู้นำส่งโดยละเอียด ร้อยละ 91.4 มีการปฏิบัติและร้อยละ 31.4 ไม่ได้ปฏิบัติ การกำหนดผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น นักจิตวิทยา แพทย์ ตำรวจ นักกฎหมาย ผู้รับผิดชอบในการร่วมกันค้นหาข้อเท็จจริง ร้อยละ 81 มีการปฏิบัติและร้อยละ 19 ไม่ได้ปฏิบัติ การติดตามเยี่ยมบ้านซักถามข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ร้อยละ 90.2 มีการปฏิบัติและร้อยละ 9.8 ไม่ได้ปฏิบัติ การสังเกตหรือรวบรวมข้อมูล จากประเด็นสำคัญที่ผู้ประกอบวิชาชีพตั้งไว้ ร้อยละ 90.2 มีการปฏิบัติและร้อยละ 9.8 ไม่ได้ปฏิบัติ การรวบรวมประเด็นและสืบค้นข้อเท็จจริงทางกฎหมายที่เกี่ยวกับปัญหาของเด็ก ร้อยละ 81.7 มีการปฏิบัติและร้อยละ 18.3 ไม่ได้ปฏิบัติ การดำเนินการทางกฎหมายเท่าที่จำเป็น เพื่อให้เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครอง และรักษาสิทธิประโยชน์ ร้อยละ 86.3 มีการปฏิบัติและร้อยละ 13.7 ไม่ได้ปฏิบัติ ในเรื่องการใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือค้นหาข้อเท็จจริง ร้อยละ 66 มีการใช้และร้อยละ 34 ไม่ได้ใช้ การจดบันทึกข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้ประกอบวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 88.2 มีการปฏิบัติและร้อยละ 11.8 ไม่ได้ปฏิบัติ การกำหนดวิธีการและระบุผู้รวบรวมหลักฐานเพื่อยืนยันข้อเท็จจริงจริง ร้อยละ 75.8 มีการปฏิบัติและร้อยละ 24.2 ไม่ได้ปฏิบัติ การรวบรวมข้อเท็จจริงจากเด็กโดยทีมงานวิชาชีพที่มีความชำนาญในด้านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ร้อยละ 83.7 มีการปฏิบัติและร้อยละ 16.3 ไม่ได้ปฏิบัติ การสัมภาษณ์หาข้อเท็จจริงตามวิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ร้อยละ 91.5 มีการปฏิบัติและร้อยละ 8.5 ไม่ได้ปฏิบัติ การดำเนินการตรวจสอบ

และกลั่นกรองข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเด็ก ร้อยละ 88.9 มีการปฏิบัติและร้อยละ 11.1 ไม่ได้ปฏิบัติ การกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพอื่น ๆ ทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานทำการตรวจสอบข้อเท็จจริง ร้อยละ 87.6 มีการปฏิบัติและร้อยละ 12.4 ไม่ได้ปฏิบัติ

ในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามได้ปฏิบัติงานตามกระบวนการ ด้านการศึกษาข้อมูล หรือการสืบหาข้อเท็จจริงเกินร้อยละ 50 มี 15 ข้อ ข้อคำถามที่มีการปฏิบัติงาน มากที่สุดร้อยละ 98.7 คือข้อที่ว่า “เมื่อรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงานได้ทำการตรวจสอบ หลักฐานเอกสารต่างๆของเด็ก เช่น หลักฐานการนำส่งเด็กทะเบียนบ้าน สูติบัตร หลักฐานการศึกษา ประวัติการรักษาพยาบาล” รองลงมาคือ “ผู้ปฏิบัติงานได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำส่งเด็กโดยละเอียด” ร้อยละ 91.4 สำหรับข้อคำถามที่มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานน้อยที่สุด ร้อยละ 66 คือ “ผู้ปฏิบัติงาน ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือเพื่อการค้นหาข้อเท็จจริง”

จากการศึกษาผลการวิจัยของ สตบงกช สมบูรณ์ ด้านการศึกษาการให้บริการสวัสดิการสังคม ด้านเด็ก ในสถานสงเคราะห์เด็ก ด้านข้อมูลในกระบวนการสืบหาข้อเท็จจริง ทำให้พบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ ที่มีการตรวจหลักฐานเอกสาร ข้อมูลเด็ก การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน แสดงให้เห็นว่ากระบวนการทำงานในขั้นตอนรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ มีการดำเนินการในหลาย ๆ ขั้นตอน จึงต้องทำด้วยความละเอียดรอบคอบ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์กับตัวเด็ก ในการวางแผน ให้การช่วยเหลือ เพื่อให้การจัดสวัสดิการสังคมที่จัดให้ สอดคล้องกับความต้องการของเด็กมากที่สุด นอกจากนี้ยังทำให้ผู้วิจัยเกิดความเข้าใจในกระบวนการรับเด็กเข้ามากขึ้นด้วย

ประเด็นที่ 2 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์

วรการ ทรัพย์วิระพรรณ (2550 : 119) ศึกษาในเรื่องของ วิธีการดำเนินชีวิตของเยาวชน ในสถานสงเคราะห์ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ด้านการให้ความหมายของเยาวชนในประเด็น เกี่ยวกับ “การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น” ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนผู้ให้ข้อมูลต่างสะท้อนให้เห็นภาพ การอยู่ร่วมกันของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ในลักษณะเดียวกัน คือ เยาวชนการเกิดความรู้สึกที่ดี และมีความสุขเวลาที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังรู้สึกปลอดภัยเหมือนอยู่ “บ้าน” ความหมายดังกล่าวอาจเกิดจากการที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ราย ปรับตัวสร้างการยอมรับในกลุ่มเพื่อนได้ มีความสนิทสนมกัน เวลาไปโรงเรียนก็มักจะเล่นด้วยกัน เฉพาะกับกลุ่มที่มาจากสถานสงเคราะห์ ด้วยกันเพราะเกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจ ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดมาจากการจัดการ ของสถานสงเคราะห์ที่ตระหนักต่อความต้องการพื้นฐานของเด็ก กล่าวคือ สถานสงเคราะห์พยายาม ouseสิ่งที่จะตอบสนองให้เด็กเกิดความรู้สึก “ขาด” น้อยที่สุด ตั้งแต่การกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ เป็น “พ่อ แม่” หรือ “พี่เลี้ยง” ที่คอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ “กิน อยู่ หลับ นอน” ในบ้านหลังเดียวกัน สนับสนุนด้านปัจจัยสี่อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม บ้านที่พักอาศัย การดูแลรักษา พยาบาล และอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ทั้งนี้

เพื่อต้องการให้เด็กที่เข้ามาอยู่เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่ถูกทอดทิ้ง เมื่อเด็กโตก็จัดให้ได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้า ตามศักยภาพที่เด็กมี และยังมีการจัดฝึกอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้สามารถมีความรู้ติดตัวเพื่อไปประกอบอาชีพอิสระได้

จากการศึกษาผลการวิจัยของ วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์ ในประเด็น“การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น” ของเด็กที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ พบข้อสรุปที่กล่าวถึงความรู้สึกของเด็กสถานสงเคราะห์ที่ว่า เด็กมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความอบอุ่น ปลอดภัย และมีความสุขที่ได้ใช้ชีวิตในสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้มีผลมาจากการจัดสวัสดิการของสถานสงเคราะห์ ที่ให้การดูแลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนา กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมในสถานสงเคราะห์ให้มีคุณภาพ เพราะสามารถพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จริง

โชคชัย หลีวิจิตร (2555 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องรูปแบบการเลี้ยงดูเด็กด้อยโอกาสในมูลนิธิบ้านนกขมิ้นที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิต ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสต้องคำนึงถึงได้แก่ ภูมิหลัง ระยะเวลาในกระบวนการช่วยเหลือ อุปนิสัย และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในเชิงบวกและเชิงลบของเด็กแต่ละคน ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ปกครองควรใส่ใจและทำความเข้าใจในภูมิหลังของเด็กแต่ละคน เพื่อนำมาเป็นประโยชน์ในการแก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาเด็กแต่ละคนอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ส่วนการฝึกวินัยชีวิตของเด็ก ต้องไม่เข้มงวดจนเกินไป มีความยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้เด็กฝึกคิดตัดสินใจ คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษา สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการฝึกทักษะชีวิตและอาชีพของเด็กเป็นอย่างมาก คือ การที่เจ้าหน้าที่ปกครองมีชีวิตที่เป็นแบบอย่างแก่เด็ก ๆ และเจ้าหน้าที่ปกครอง เข้าร่วมในกิจกรรมการฝึกทักษะชีวิตและอาชีพ และควรมีวิธีการลงโทษที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็ก เจ้าหน้าที่ปกครองต้องเข้าใจในพฤติกรรมที่แสดงออกของเด็ก เพราะการแสดงพฤติกรรมต่างๆ เป็นการเรียกร้องการตอบสนองความต้องการของเด็กแต่ละคน ในรูปแบบแตกต่างกัน ควรมีวิธีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน และควรมีการประเมินเด็กที่อยู่ในการปกครองว่า แต่ละคนมีความต้องการ ตอบสนองตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ในขั้นใด เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเด็ก รวมทั้งการรักษาความสัมพันธ์ที่ดี กับเด็กที่อยู่ในปกครอง แม้ว่าเด็กคนดังกล่าวจะผ่านกระบวนการช่วยเหลือของมูลนิธิฯ และสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง แต่การติดต่อ พูดคุย ให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตของเด็ก

การศึกษาผลการวิจัยของ โชคชัย หลีวิจิตร ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิต ทำให้รู้ว่าการดูแลเด็กของสถานสงเคราะห์ ไม่ได้อยู่ที่การที่เด็กได้รับประทานอาหารครบทุกมื้อ มีที่อยู่ที่หลับนอน แต่ที่สำคัญคือต้องเข้าถึงความต้องการของเด็ก ด้วยการศึกษาให้เข้าถึงภูมิหลังของเด็กว่าเขาขาดอะไร เด็กต้องการอะไร ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของเด็ก

ในสถานสงเคราะห์ ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี หรือไม่ดั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการทำงานของทีมสหวิชาชีพนั่นเอง จากความรู้ที่ได้ทำให้ผู้วิจัยมั่นใจว่า ในแสวงหาความรู้ถึงการจัดสวัสดิการสังคมในสถานสงเคราะห์ ของผู้วิจัย ทีมสหวิชาชีพจึงเป็นคนที่ควรเข้าไปศึกษาข้อมูล

วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย (2545 : 111-112) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก โดยศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จักประหยัดอดออม ความอดทน และความรับผิดชอบ ผลการศึกษาพบว่า

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านระเบียบวินัย กลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนให้เด็กรู้จักเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การให้รางวัลและคำชมเชยแก่เด็กที่มีระเบียบวินัย และกิจกรรมที่ทำได้น้อยที่สุดคือ การใช้กิจกรรมเชิงกลุ่มเพื่อฝึกระเบียบ

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต การฝึกให้รู้จักยินดีช่วยเหลือทำงานบ้าน เป็นกิจกรรมที่ทำได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การลงโทษเด็กที่ขบขโมยของเพื่อน และกิจกรรมที่ทำได้น้อยคือ การให้รางวัลแก่เด็กที่ไม่พูดโกหก

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร การให้คำชมเชยเด็กที่ขยันในการศึกษาเล่าเรียนเป็นกิจกรรมที่ทำได้มากที่สุด รองลงมาได้แก่ การฝึกให้ทำกิจวัตรประจำตัว อย่างสม่ำเสมอ และกิจกรรมที่ทำได้น้อยคือการสอนให้เด็กรู้จักแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าตนเอง

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านการรู้จักประหยัดอดออม กิจกรรมที่ทำได้มากที่สุด ได้แก่ การสั่งสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ในการใช้สอย รองลงมา ได้แก่ การฝึกให้รู้จักการออมทรัพย์ และกิจกรรมที่ทำได้น้อยคือการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เรื่องการประหยัด

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านความอดทนกิจกรรมที่ทำได้มากที่สุดคือ การจัดให้เด็กรู้จักเข้าคิว รองลงมา ได้แก่ การฝึกไม่ให้ใช้ความรุนแรงกับเพื่อน ๆ และกิจกรรมที่ทำได้น้อยที่สุดคือการส่งเสริมการเล่นกีฬาฝึกความอดทน

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่ทำได้มากที่สุดคือ มอบหมายให้ทำความสะอาดบริเวณบ้าน รองลงมา คือ การฝึกให้เด็กทำงานโดยไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น

กิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบที่ทำได้มากที่สุดคือ การมอบหมายให้ทำ ที่ทำได้น้อยที่สุดคือ การรณรงค์สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม

สรุปกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างในสถานสงเคราะห์ทำกิจกรรมทั้ง 6 ด้าน โดยเน้นในด้านระเบียบวินัย เกี่ยวกับการสอนให้เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่มากที่สุด ที่รองลงมาคือ ด้านความรับผิดชอบ โดยสอนให้เด็กและเยาวชน ให้รู้จักการทำความสะอาดบริเวณที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ รวมทั้งกิจกรรมด้านความอดทนได้แก่ การสอนให้เด็กรู้จักเข้าคิวเพื่อให้บริการในสถานสงเคราะห์ ส่วนกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำในอัตราเท่าๆกันคือ ด้านความขยันหมั่นเพียร โดยเฉพาะการให้คำชมเชยเด็กและด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่การเน้นให้เด็กช่วยทำงานบ้าน

ส่วนกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์ทำได้น้อย คือด้านการประหยัติดอคอม โดยเฉพาะการสอนให้เด็ก เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้สอย

จากการศึกษาผลการวิจัยของ วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย เรื่องการส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและ เยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก ด้านระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การรู้จัก ประหยัดอดออม ความอดทน และความรับผิดชอบ สำหรับกิจกรรมทั้ง 6 ด้าน เป็นกิจกรรมที่พัฒนา คุณธรรมจริยธรรมให้เด็กกับเด็ก เพื่อให้เด็กนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีประเด็นที่คล้ายคลึงกับกระบวนการ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของสถานสงเคราะห์ ที่ผู้วิจัยนำไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงสามารถนำข้อมูลที่ได้ มาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ที่เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสังคม (2551 : 79-83) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพ เด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน” ว่า เป้าหมายสำคัญของสถานสงเคราะห์คือ เด็ก ซึ่งจะอยู่ที่ การดูแล แก้ไข ส่งเสริม และพัฒนาเด็ก เยาวชนที่ประสบปัญหา ให้ได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย จิตใจวิชาความรู้ การประกอบอาชีพและทักษะชีวิต โดยครอบครัว และสังคม มีส่วนร่วม จนช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่บางครั้งหลักการ และแนวทางพัฒนาเด็ก มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามแต่ละยุคสมัยตามนโยบายของผู้บริหาร ทั้งในระดับกระทรวง กรม และผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ ตามประสบการณ์ และความสามารถ ของผู้ปฏิบัติงานด้วย กล่าวได้ว่าโครงสร้างการทำงานของสถานสงเคราะห์โดยทั่วไปมักจะไม่แตกต่างกัน แต่รูปแบบของการให้บริการ การบริหาร การปกครอง และการทำกิจกรรมของ สถานสงเคราะห์ แต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันไปตามเทคนิค ความสามารถ และประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ และบุคลากร

เมื่อพิจารณาถึงผลของการพัฒนาเด็กให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัยทั้งทางด้านพันธุกรรม สิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ของเด็ก ก่อนที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เช่น บางคนในขณะที่อยู่ในท้องได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน บางคนแม่กินยาคุมกำเนิดขณะตั้งครรภ์ บางคนถูกทำร้ายร่างกาย ถูกทารุณกรรม ซึ่งกลุ่มที่มีปัญหาดังกล่าวบางส่วน ก็ไม่สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากระดับสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ หรือถูกทำร้ายทารุณจนเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว และมีอารมณ์ รุนแรง ส่วนเด็กกลุ่มที่ไม่มีปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่ถ้าเด็กสามารถเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้มีโอกาสเรียนต่อในสายสามัญหรืออาชีวศึกษาหรือพาณิชย์ โดยได้เลือกทางเดินเพื่ออนาคต ของตนเองได้ ก็ถือว่าสามารถเลี้ยงดูตนเองได้มีแนวโน้มสูงที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้หาก เด็กได้รับการส่งตัว และถูกขัดเกลาก่อนอยู่สถานสงเคราะห์ตั้งแต่ยังเด็กเด็กก็มีโอกาสสูงที่ได้รับการพัฒนา ให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาผลจากเด็กและเยาวชนที่ออกจากสถานสงเคราะห์ พบว่าสถานสงเคราะห์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหรือญาติ สามารถเข้ามาทำเรื่องขอรับเด็กออกไปได้ตามกฎหมายที่ทางสถานสงเคราะห์วางไว้ โดยทางสถานสงเคราะห์จะพิจารณาความพร้อมของครอบครัว และติดตามผลภายหลังจากนำเด็กออกไปอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้เด็กที่บรรลุนิติภาวะ และคิดว่าตนเองพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตด้วยตนเองแล้ว จึงสามารถขอออกจากสถานสงเคราะห์ได้

การพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการเน้นเรื่อง การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และเสริมเรื่องการรับรู้และเห็นใจผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคม ด้านตัดสินใจ การแก้ปัญหา แก้ปัญหา ด้านการจัดการอารมณ์ และความเครียด ผ่านการสงเคราะห์และพัฒนาเด็ก โดยให้บริการด้านปัจจัย 4 ด้านการศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพตามความสามารถและความถนัด เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถออกไปประกอบอาชีพช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาผลการวิจัยของ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก ในด้านการสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน พบว่าแม้สถานสงเคราะห์จะมีเป้าหมายในการพัฒนาเด็ก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมือนกัน แต่รูปแบบการให้บริการ การบริหาร การปกครอง และการทำกิจกรรมของสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง มีความแตกต่างกันไปตามเทคนิค ความสามารถ ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่และบุคลากร สำหรับผลของการพัฒนาเด็กนั้น จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และเกี่ยวกับประสบการณ์ของเด็ก ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์ยังส่งเสริมด้านการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม และส่งเสริมด้านการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็ก ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมีเนื้อหาสาระครอบคลุมกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาอยู่

ประเด็นที่ 3 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม

อมรรภรณ์ ตันติวิภาส (2538) ศึกษาเรื่องการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยให้เด็กได้อยู่กับครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์เด็กก่อนส่งกักตมประชาสงเคราะห์ในเขตภาคกลาง จากการสรุปข้อคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในการดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์และการช่วยเหลือให้เด็กได้อยู่กับครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์เด็กก่อนทั้งหมด เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า เด็กควรได้รับการดูแลจากครอบครัวอย่างใกล้ชิด เพราะจะทำให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพของสังคม พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์เหมาะสมกับวัย รวมถึงการเลี้ยงดูที่เหมาะสมของครอบครัวทดแทนจะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่ดี นอกจากนี้เด็กในสถานสงเคราะห์ทุกคน ควรได้รับการเลี้ยงดูที่ใกล้เคียงกับครอบครัว การติดตามครอบครัวเดิม หรือการหาครอบครัวทดแทนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์ทุกคน เมื่อเด็กขาดโอกาสที่จะได้รับการเลี้ยงดู

จากครอบครัวเด็กควรได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวทดแทน อนึ่งแม้ว่าประชากร ร้อยละ 33.4 ได้แจ้งว่า ไม่แน่ใจว่าการช่วยเหลือให้เด็กได้อยู่กับครอบครัวเป็นหน้าที่ของทุกวิชาชีพ แต่ประชากร ร้อยละ 83.3 มีความเห็นว่าการจัดหาครอบครัวทดแทนแก่เด็กจะรวดเร็วและได้ผลดีนั้น ทุกวิชาชีพ จะต้องให้ความร่วมมือกัน กลุ่มนักวิชาชีพเกือบทั้งหมดร้อยละ 81.7 มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า สถานสงเคราะห์ควรเป็นที่พักพิงชั่วคราว และเป็นทางเลือกสุดท้ายสำหรับเด็กด้อยโอกาสทุกประเภท

จากการศึกษาผลการวิจัยของ อมราภรณ์ ตันติวิภาส ผู้วิจัยได้สรุปข้อคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงาน ในการดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์และการช่วยเหลือให้เด็กได้อยู่กับครอบครัว ว่าครอบครัวคือสถานที่ เลี้ยงดูเด็กที่ดีที่สุดที่จะทำให้เด็กได้รับการพัฒนาการที่ดี จึงให้ความสำคัญในจัดหาครอบครัวทดแทน ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ จากข้อมูลที่ได้ทำให้ผู้วิจัยตระหนักรู้ถึงการครอบครัวที่มีความสำคัญ กับเด็กในสถานสงเคราะห์เป็นอย่างมาก ในการเก็บข้อมูลด้านกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว และสังคม จึงให้ความสำคัญในการศึกษาในเรื่องการจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก

ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2538) ศึกษา แนวคิดและกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ศึกษารณัติทั้งงานของกรมประชาสงเคราะห์และองค์กรพัฒนาเอกชน) การศึกษาพบประเด็นสำคัญ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดังนี้

1. เด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งได้แก่ เด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้งยังคงเป็นกลุ่มที่มีโอกาสน้อย ที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ทั้งในรูปครอบครัวอุปถัมภ์ และครอบครัวบุญธรรม

2. การเลือกสรรครอบครัวบุญธรรมที่เหมาะสม ให้กับเด็กยังดำเนินการไม่ได้เต็มที่ส่วนใหญ่ ครอบครัวไทย ยังมักเป็นผู้คัดเลือกตัวเด็กเอง เช่น การระบุตัวเด็ก การไปรับตัวเด็กจากโรงพยาบาล โดยตรง โอกาสที่เด็กจะได้ไปอยู่กับครอบครัวที่เหมาะสมอย่างแท้จริง จึงมีน้อยลงและในขณะเดียวกัน เด็กที่เป็นกลุ่มขาดโอกาสอันได้แก่ เด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้งที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ก็มีโอกาสน้อยลง ที่จะได้มีครอบครัวทดแทน

3. กระบวนการเตรียมความพร้อม ให้กับครอบครัวผู้ขอเด็ก และเด็กในประเทศไทยยังขาด ความชัดเจนในการดำเนินการ

4. ยังขาดการติดตามเด็ก ภายหลังจากจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรธรรมแล้ว ทั้งการติดตาม เพื่อการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับเด็กและครอบครัว การดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กรวมทั้งการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการรับเด็กเป็นบุตรธรรมให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้นต่อไป

จากการศึกษาผลการวิจัยของ ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา พบประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหา และอุปสรรคของกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเกิดจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งสาเหตุที่เกิดขึ้น น่าจะสรุปได้ว่ากระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่จริงจัง

การดำเนินการเป็นที่รู้จักเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น อีกทั้งภาวะเปียบที่มากเกินไป จนทำให้คนไม่ยอมใช้บริการ ปัจจุบันจึงมีเด็กที่มีโอกาสไปใช้ชีวิตในครอบครัวบุญธรรมน้อยมาก

ภูมิชาย ปล้องอ้วน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชน ในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอกของทีมสหวิชาชีพ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก ด้านกาย พบว่ามีการให้การรักษาพยาบาลด้านสุขภาพอนามัย การส่งเด็กเข้าเรียนต่อยังสถานศึกษา ภายนอกสถานสงเคราะห์มีมากที่สุด และการให้บริการพื้นฐานทางด้านปัจจัยสี่ ด้านอารมณ์จิตใจ มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กมากที่สุด การจัดกิจกรรมสร้างมนุษยสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ และการให้คำแนะนำปรึกษา และทางด้านจิตวิทยา ด้านสังคม มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การร่วมกิจกรรมของชุมชนมากที่สุด และการมีส่วนร่วมรณรงค์ตามโครงการต่าง ๆ การจัดหางานให้กับเด็กและเยาวชนที่สำเร็จการศึกษา หรือเด็กมีอายุครบ 18 ปี และการทดลองให้ออกไปทำงานยังภายนอกสถานสงเคราะห์

ด้านการปฏิบัติงาน พบว่ามีการร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคเอกชนมากที่สุดและการประสานร่วมมือปฏิบัติงานระหว่างหลาย ๆ สาขาวิชาชีพ มีการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สำหรับทัศนคติของทีมสหวิชาชีพต่อการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชน ในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก พบว่า ทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์ และจิตใจเป็นอันดับแรกรองลงมาคือด้านสังคมและด้านร่างกาย และสติปัญญาตามลำดับ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเตรียมความพร้อม ด้านนโยบาย ทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงาน เห็นว่าแผนงาน และโครงการต่าง ๆ ไม่ให้ความสำคัญด้านการเตรียมความพร้อม ขาดความต่อเนื่อง ด้านการบริหาร ทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ เห็นว่าปัญหาอุปสรรคเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรม และผู้บริหารขาดเทคนิค ทักษะและประสบการณ์ในการบริหารงานก็มีความสำคัญ ด้านการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานที่ขาดความรู้ ประสบการณ์และการปฏิบัติงานอย่างจริงจังเป็นอันดับหนึ่ง

สำหรับแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก ด้านนโยบายนั้นทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงาน เห็นว่าฝ่ายบริหารควรมีนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ด้านการเตรียมความพร้อมที่ชัดเจน และสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน ด้านการบริหาร ก็ต้องให้ความสำคัญกับการฝึกอบรม/สัมมนาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานด้านการเตรียมความพร้อมอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการศึกษา ดูงานยังต่างประเทศ เพื่อนำแนวทาง รูปแบบ และวิธีการทำงานมาใช้ปรับปรุง การพัฒนางานด้านการเตรียมความพร้อม

และด้านการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า ผู้ปฏิบัติงานควรมีทัศนคติที่ดีต่องานและการทำงาน เน้นการให้ความรักความอบอุ่น ความเข้าใจแก่เด็ก แนะนำสั่งสอน

ให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายในชีวิต รักความก้าวหน้า รู้จักการดำรงชีวิตในครอบครัว
ปลูกฝังอบรมศีลธรรมจรรยา ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับเด็ก

จากการศึกษาผลการวิจัยของ ภูมิชาย ปล้องอ้วน ในการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชน
ในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก พบว่ามีการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย
อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้กับเด็ก โดยมีการร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ
กับภาคเอกชน และระหว่างหลาย ๆ สาขาวิชาชีพ สำหรับปัญหาในการเตรียมจัดกิจกรรม
การเตรียมความพร้อมให้เด็กพบปัญหาตั้งแต่ระดับนโยบาย การจัดทำแผนงาน/โครงการ งบประมาณ
และทักษะประสบการณ์ของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน

สุรียรัตน์ ก้านบัวแก้ว (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กถูกทอดทิ้ง
ในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นของนักสังคมสงเคราะห์ที่มี
ต่อการจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กถูกทอดทิ้งใน 3 ด้าน คือ นโยบาย การบริหารงาน และการปฏิบัติงาน
การจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กถูกทอดทิ้ง ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการปฏิบัติงานการจัดสวัสดิการ
สังคม นักสังคมสงเคราะห์เห็นว่ายังมีปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ในหลายขั้นตอน ได้แก่ การไม่มีมาตรการ
ในการป้องกันการทอดทิ้งเด็กที่ชัดเจน ข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวที่ประสบปัญหา
การขาดข้อมูลในการส่งเด็กคืนให้พ่อแม่หรือครอบครัว ขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องระบบครอบครัว
อุปถัมภ์ให้ประชาชนทราบ การเลือกเด็กที่จะอุปการะหรือขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยคำนึงถึง
แต่ความต้องการของผู้ขออุปการะหรือขอผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การมีทัศนคติที่ไม่ดีของผู้ขอรับ
เด็กเป็นบุตรบุญธรรม ต่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ขึ้นตอนและกฎ ระเบียบที่ยุ่งยาก การไม่ได้
รับความร่วมมือในการติดตามผลภายหลังการรับอุปการะ หรือภายหลังการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

จากการศึกษาผลการวิจัยของ สุรียรัตน์ ก้านบัวแก้ว ในด้านการปฏิบัติงานการจัดสวัสดิการ
สังคมของสถานสงเคราะห์ ในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ พบว่าในกระบวนการส่งเด็กกลับคืน
ครอบครัวและสังคมยังไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งที่มีสาเหตุมาจากการติดตามครอบครัวเดิมที่ขาดข้อมูล
ในการติดตาม การจัดหาครอบครัวทดแทนที่ขาดการประชาสัมพันธ์ และความยุ่งยากของกฎ ระเบียบ
รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการติดตามหลังพ้นสงเคราะห์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องให้ความสำคัญ ในการศึกษา
รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก ในด้านกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม
เป็นอย่างมาก

จิรพา กิจเต่ง (2555 : 68-69) ศึกษาถึงเรื่อง รูปแบบการจัดบริการสังคมสำหรับเด็กพิเศษ
บ้านลอเรนโซ อำเภอนนทบุรี จังหวัดชลบุรี การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานสงเคราะห์ทำให้ได้ข้อมูล
ว่าสถานสงเคราะห์เอกชนบ้านลอเรนโซมีการทำงานช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก ในด้านการเตรียมความ
พร้อมเพื่อส่งเด็กกลับสู่สังคม ดังนี้ เนื่องจากสถานสงเคราะห์บ้านลอเรนโซ ได้ดำเนินการมาครบ 10 ปี
เด็กที่เติบโตมาในบ้านนี้ซึ่งโตสุด ยังอยู่ในช่วงการศึกษาระดับมัธยมปลาย จึงยังไม่สามารถส่งพวกเขา
ให้กลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ แต่ก็มีเตรียมความพร้อมด้วยการหาที่พักชั่วคราวนอกสถานสงเคราะห์

ให้กับเด็กที่เริ่มโต ได้เริ่มทำประสบการณ์รับผิดชอบตัวเองมากขึ้น อย่างไรก็ตามทางสถานสงเคราะห์ ได้จัดหาแม่บ้านคอยดูแลและเดินเคียงข้างไปกับพวกเขา ฝึกให้เด็กจัดทำตารางเวลารับผิดชอบต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจำลองลักษณะครอบครัวที่แตกต่างไปจากบรรยากาศของสถานสงเคราะห์แก่เด็ก สำหรับอนาคตเมื่อเด็กกลุ่มแรกที่จะออกไปใช้ชีวิตในสังคมซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กของสถานสงเคราะห์ เป้าหมายที่ต้องการเห็นคือ การที่เด็กสามารถรับผิดชอบตนเองได้ ดูแลสุขภาพของตนอย่างรับผิดชอบ มีความมั่นใจและกล้าตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสม มีศีลธรรมจริยธรรม และความประพฤติที่ดีงาม มีความผูกพันกับบ้านลอรเรนโซ รู้จักพอเพียงในการดำเนินชีวิต ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี พึ่งตนเองได้ เรียนรู้วิถีชีวิตของการเป็นคนทำงาน ที่มีวินัย ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณและสามารถพัฒนาตนในทุกมิติเพื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม

จากการศึกษาผลการวิจัยของ จีรพา กิจเต่ง ด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเด็กกลับสู่สังคม พบว่า แม้ว่าเด็กในสถานสงเคราะห์เอกชนบ้านลอรเรนโซยังไม่ถึงเกณฑ์กำหนดที่จะกลับสู่สังคมได้ แต่สถานสงเคราะห์แสดงให้เห็นว่า มีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ การดำเนินชีวิต ระเบียบวินัย และการปลูกจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดสวัสดิการสังคมที่สถานสงเคราะห์ดำเนินการ ที่มีประโยชน์ต่องานวิจัยของผู้วิจัยมาก

ประเด็นที่ 4 การทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ

อำไพรัตน์ อักษรพรหม (2553 : 583) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การสนับสนุนทางวิชาชีพ ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพ สังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคจากสมาชิกในทีมสหวิชาชีพ แต่ละวิชาชีพไม่ค่อยมีเวลาที่ตรงกันในการประชุมทีมสหวิชาชีพ มีแนวคิดในการดูแลเด็กแตกต่างกัน นักวิชาชีพรู้สึกมีช่องว่างระหว่างวัยกับเด็ก ในทางปฏิบัติยังไม่มีแบ่งแยกงานตามตำแหน่งของแต่ละวิชาชีพอย่างชัดเจน และยังต้องทำงานนอกเหนือความรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเอกสารที่ทำให้เสียเวลามาก ขาดแคลนบุคลากร ทำให้นักวิชาชีพมีงานมาก จนแทบไม่มีเวลาส่วนตัว ไม่มีนักกฎหมายประจำหน่วยงานในขณะที่นักวิชาชีพยังขาดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน

การศึกษามาตรการวิจัยของ อำไพรัตน์ อักษรพรหม การสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพ ผู้วิจัยพบว่า แม้ว่าการทำงานแบบสหวิชาชีพ จะเป็นการดำเนินงานโดยใช้ทักษะ ความรู้ของแต่ละวิชาชีพ มาทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาเด็ก ซึ่งมีประโยชน์ และทำให้เด็กได้พัฒนาอย่างครอบคลุมครบทุกด้าน แต่ด้วยการขาดความรับผิดชอบ ขาดความรู้ ความเข้าใจในการทำงานในวิชาชีพของตน และด้วยความรับผิดชอบในงานด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือ

จากการวางแผน และดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาเด็กแล้ว ทีมสหวิชาชีพยังต้องมีภาระรับผิดชอบ
ทำงานด้านอื่น ๆ จนทำให้การทำงานเพื่อพัฒนาเด็กไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

วิศิษฐ์ ผลตก (2550 : 18-19) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาทีมสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็ก
ที่ถูกทารุณกรรมจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาถึง ทักษะการปฏิบัติงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ
พบประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนในบทบาทของตนในทีมความขัดแย้ง
ในการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก การไม่รับผิดชอบในการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลง ความไม่ชัดเจน
ในบทบาทของตนในทีมสหวิชาชีพ จึงไม่ได้แสดงบทบาทตามวิชาชีพ ไม่สามารถบูรณาการแผนปฏิบัติ
ร่วมกันได้ ซึ่งพบในสมาชิกสหวิชาชีพที่เข้าร่วมทีมใหม่เป็นส่วนใหญ่ สาเหตุความไม่ชัดเจนในบทบาท
ของตน มีสาเหตุหลายประการ อาจเป็นเพราะความไม่เข้าใจเกี่ยวกับหลักปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ
หรือไม่ยอมรับในกระบวนการ จึงไม่แสดงตามบทบาทที่ควรปฏิบัติ ซึ่งความไม่เข้าใจในหลักการ
ปฏิบัติงานแบบทีมสหวิชาชีพ เป็นสาเหตุหนึ่งที่สมาชิกทีมบางคนไม่ชัดเจนในบทบาทของตน และไม่ได้
แสดงบทบาททางวิชาชีพ ในการศึกษาพบว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการมองปัญหาที่แตกต่างกัน
จะมีวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยพิจารณาสภาพปัญหาตามหลักการทางวิชาชีพ และยึดแนวทาง
ปฏิบัติตามกฎหมาย ถือเอาเด็กเป็นศูนย์กลางสำคัญ คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับ สอดคล้อง
กับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กกำหนดการปฏิบัติต่อเด็กไว้ในมาตรา 22 ว่า “การปฏิบัติต่อเด็ก
ไม่ว่ากรณีใด ให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติต่อเด็กโดย
ไม่เป็นธรรม”

ปัญหาอีกประการทางด้านทักษะของการปฏิบัติงานร่วมกันของทีม คือการไม่รับผิดชอบ
ในการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อตกลงที่มอบหมายจากที่ประชุม เมื่อมีการประชุมร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ
และแบ่งหน้าที่มอบหมายความรับผิดชอบ เพื่อให้สหวิชาชีพดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
วิชาชีพของตน บางครั้งพบว่าสหวิชาชีพบางคนไม่ดำเนินการ ตามข้อตกลงของที่ประชุม ไม่รับผิดชอบ
ในการปฏิบัติตาม บางวิชาชีพยังคงปฏิบัติงานแยกทำตามความรับผิดชอบแบบเดิม ไม่เห็นความสำคัญ
ของการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็ก ที่ถูกทารุณกรรมแบบทีมสหวิชาชีพ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากทีม
อย่างเต็มที่ จากแนวคิดดังกล่าวผู้ศึกษาเห็นว่า ในการปฏิบัติงานร่วมกันของนักวิชาชีพต้องมีการกำหนด
บทบาทหน้าที่ และขอบเขตของแต่ละวิชาชีพ ทุกคนในทีมจะต้องทราบถึงขั้นตอนและกระบวนการ
และสิ่งที่ทีมต้องการทั้งในด้านข้อมูลและการแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาผลการวิจัยของ วิศิษฐ์ ผลตก ถึงการพัฒนาทีมสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็ก
ที่ถูกทารุณกรรมจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ทีมสหวิชาชีพมักมีปัญหาในการทำงานที่คล้าย ๆ กัน
คือผู้ปฏิบัติงานไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานในวิชาชีพของตน ไม่เข้าใจในการทำงาน
เป็นทีม ไม่ศึกษาให้เข้าใจกระบวนการทำงาน ใช้ความรู้เดิมๆ ความคิดเดิมของตนเป็นหลัก ซึ่งนับว่า
เป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการแก้ไขและพัฒนาทักษะกระบวนการทำงาน

ปนัดดา กุญแจวิเศษกิจ (2553 : 140) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง การปฏิบัติงานของพี่เลี้ยง ในสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ตามมาตรฐานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ของพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานรองรับ เด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ด้านบริการกิจกรรมและนันทนาการ พบว่า พี่เลี้ยง มีความรู้อยู่ในระดับมาก โดยพี่เลี้ยงมีความรู้เรื่องกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กต้องมีความเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการของเด็ก และการสอนให้เด็กไหว้ ขอโทษ ขอบคุณ การสำรวจในสถานที่ที่ต้องการ ความสงบ เป็นการฝึกให้แก่เด็กเรียนรู้มารยาททางสังคมมากที่สุด โดยมีความรู้เรื่องกิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเสียสละ มีน้ำใจ การให้เด็กออกกำลังกาย เป็นประจำจะช่วยให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การสอนให้เด็กกล้าพูดปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน ให้ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง จะช่วยหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และมีความรู้เรื่องเด็กมีช่วงเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตลอดทั้งวันน้อยที่สุด

จากการศึกษาผลการวิจัยของ ปนัดดา กุญแจวิเศษกิจ ในเรื่องความรู้ของพี่เลี้ยงด้านบริการ กิจกรรมและนันทนาการ พบว่า พี่เลี้ยงมีความรู้ทางด้านบริการกิจกรรมและนันทนาการเป็นอย่างดี เพราะสามารถสอนให้เด็กมารยาททางสังคม เสียสละ มีน้ำใจ กล้าแสดงออก และให้พัฒนาสุขภาพ อนามัยด้วยการออกกำลังกาย ซึ่งเป็นกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในด้านการส่งเสริม ด้านนันทนาการ และส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าอยู่ ความรู้ที่ได้จากข้อมูลนี้ จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยมาก

จากการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย ทราบว่า สถานสงเคราะห์เป็นหน่วยงานที่รัฐกำหนดให้ทำหน้าที่ ในการให้ความช่วยเหลือเด็ก ที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 โดยให้ความสำคัญ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นอนาคตของชาติ การบริการของสถานสงเคราะห์ ใช้รูปแบบ การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก ที่เริ่มตั้งแต่กระบวนการรับเข้าเป็นสมาชิกของสถานสงเคราะห์ ด้วยการศึกษานิสัยของเด็ก เพื่อวางแผนการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ ทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก ส่งผลให้เด็ก ได้เตรียมความพร้อม ให้กับตนเองก่อนกลับไปสู่สังคม ตามกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว และสังคม ทั้งที่ประสบผลสำเร็จ และที่ยังเป็นปัญหาในการดำเนินงาน ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาพัฒนา งานวิจัย จนได้เนื้อหาสาระสมบูรณ์ และครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ ได้ไปใช้ประโยชน์ในการเก็บข้อมูล เพื่อใช้ในการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เชียงหวีวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นวิธีการค้นหาคำตอบ โดยใช้กระบวนการในการค้นหาคำตอบที่เริ่มตั้งแต่การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูลอย่างมีขั้นตอน เรื่อง “การศึกษาารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” มีผลมาจากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์เด็ก พบว่าเด็กสถานสงเคราะห์แต่ละคน มีพฤติกรรมที่แสดงออกที่แตกต่างกัน อาทิ บางคนก้าวร้าว ดื้อ ซุกซน เกียจคร้าน ร่างกายไม่สมบูรณ์ แต่เด็กบางคนจะปฏิบัติตนดีมีน้ำใจ เรียบร้อย สุขภาพแข็งแรง ร่าเริงแจ่มใส กล้าแสดงออกจากความแตกต่างที่พบแสดงให้เห็นว่า เด็กสถานสงเคราะห์ยังมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไม่ครบทุกด้าน จึงเป็นที่มาของคำถามที่ว่า ทำไมเด็กจึงมีพัฒนาการไม่เหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดูมาจากสถานที่เดียวกัน และมีผู้ให้การดูแลเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน การทำหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูเด็กของสถานสงเคราะห์ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการให้กับเด็กทุกคนได้หรือ

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทของสถานสงเคราะห์ให้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงศึกษาถึงที่มาของเด็กในสถานสงเคราะห์ และบทบาท หน้าที่ของสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก โดยเริ่มศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งจากตำราทางวิชาการ และบทความที่เกี่ยวกับเด็กและครอบครัว รวมถึงศึกษาและทำความเข้าใจ ในเรื่อง แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส และสถานสงเคราะห์ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 นโยบาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ ภารกิจ ข้อกำหนด กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และศึกษาจากผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้ข้อสรุปที่ว่า กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดให้สถานสงเคราะห์เป็นสถานที่ที่ให้การอุปการะเลี้ยงดู พัฒนา และฟื้นฟูชีวิตเด็ก ด้วยการจัดบริการสวัสดิการสังคม ให้เด็กที่พึ่งได้รับการสงเคราะห์ อาทิ เด็กถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง ยากจน ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ และถูกทารุณกรรม รวมทั้งเด็กที่ประสบปัญหาอื่นๆ ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กเด็กด้อยโอกาสในสังคม ด้วยการส่งเสริม ฟื้นฟู และพัฒนา ให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว และสังคมได้อย่างปกติสุข ผลของการศึกษาพอจะสรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการสังคม มีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ ชูรินทร์ ขวัญทอง (2545 : 82) ที่ศึกษาถึงกระบวนการสังคมสงเคราะห์กับ การจัดสวัสดิการสังคม สำหรับเด็กด้อยโอกาส ในจังหวัดปัตตานี ได้ข้อสรุปถึงความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาส ที่ว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาส นับเป็นการสงเคราะห์ ฟื้นฟู พัฒนาเด็กให้ได้รับบริการต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสม เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณภาพต่อไป

การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กจึงไม่ได้หมายถึง การเลี้ยงดูด้วยอาหารและที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การรับเด็กเข้า การเตรียมความพร้อม ติดตามดูแลเด็ก และส่งเด็กกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมแล้ว และวิไลวัจน์ กฤษณะภูมิ (2532 : 40) กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กคือโอกาส ต้องอาศัยกระบวนการสังคมสงเคราะห์ ตั้งแต่ขั้นแสวงหาข้อเท็จจริง การวางแผนดำเนินงาน การให้ความช่วยเหลือ และการติดตามผล จากการศึกษาข้อมูล พบว่าการที่เด็กยังไม่ได้รับการพัฒนาการที่ครบทุกด้าน ส่งผลให้เด็กในสถานสงเคราะห์เกิดความแตกต่างกัน ทั้งทางร่างกายและจิตใจนั้น อาจมีผลมาจากกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ ตั้งแต่การรับเด็กเข้า การจัดสวัสดิการด้วยปัจจัย 4 การเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ก่อนส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ยังทำหน้าที่ ได้ไม่สมบูรณ์ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ ก็คือ “ผู้ปฏิบัติงาน” ในสถานสงเคราะห์ ที่ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งว่า ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ ประกอบไปด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทางด้านทักษะ และความสามารถเฉพาะแตกต่างกัน มาทำงานร่วมกันในสถานสงเคราะห์ เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างมีระบบและเป็นกระบวนการ โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อประเมินสภาพการณ์ปัญหา มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งกระบวนการ เรียกว่า “ทีมสหวิชาชีพ” ทีมสหวิชาชีพ จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด กับเด็กในสถานสงเคราะห์มากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเข้าไปศึกษาข้อมูล ถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาไปที่ การทำหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพ ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ผ่านมาว่า มีการดำเนินการอย่างไร มีอุปสรรค และปัญหาอะไรบ้าง โดยเริ่มจากการศึกษาผลงานวิจัยที่มีผู้วิจัยเคยศึกษาไว้พบว่า ในการจัดสวัสดิการสังคมยังมีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน และเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านใดด้านหนึ่งของเด็ก ดังนี้

- 1) ปัญหาที่เกิดจากการคัดกรองเด็ก ดังที่ ชูรินทร์ ขวัญทอง (2545 : 95) ได้ศึกษาถึงกระบวนการสังคมสงเคราะห์ กับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กคือโอกาสในจังหวัดปัตตานี พบว่ากระบวนการคัดกรองเด็กในการรับเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัด ไม่ได้คัดกรอง หรือใช้กระบวนการสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสมเท่าที่ควร สถานสงเคราะห์แทนที่จะเป็นทางเลือกสุดท้ายของเด็กตามนโยบาย แต่ส่วนมากมักถูกใช้เป็นทางเลือกแรกเสมอ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการกระทำหน้าที่หรือบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ ที่ไม่ได้กระทำบทบาทได้เต็มที่ เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะ จึงพบว่าเด็กส่วนมากเป็นเด็กที่มีฐานะยากจน หรือเด็กที่ขาดปัจจัยสี่ที่ใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ หรือวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานสงเคราะห์เดิม

ที่มุ่งสนองความต้องการเด็กไร้ที่พึ่ง เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง 2) ปัญหาที่มาจากการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ และสอดคล้องกับ (จริยา พงศ์วิวัฒน์. 2546; อ้างถึงใน จีรพา กิจเต่ง. 2555 : 86) ศึกษาถึง รูปแบบการจัดบริการสังคมสำหรับเด็กพิเศษบ้านลอเรนโซ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่ว่า การจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก เป็นการทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพ นอกจากตอบสนองความต้องการด้านร่างกายแล้ว ยังต้องส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งในการที่จะพัฒนาเด็กได้เต็มที่มีนั้น ย่อมต้องผ่านกระบวนการที่พัฒนา คู่ขนานไปกับความสามารถ ในการปกป้องคุ้มครอง และการสอนให้พึ่งตนเอง รวมไปถึงความสามารถที่จะช่วยผู้อื่นได้ และพบว่าสถานสงเคราะห์จัดบริการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานให้เด็กอย่างครบถ้วน แต่ปัญหาและความต้องการของเด็กคือ เรื่องของจิตใจและความมั่นคงสำหรับอนาคต ความต้องการความรัก ความเข้าใจและการเสริมทักษะชีวิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยง ควรมีความรู้พื้นฐาน รวมถึงบริบทเกี่ยวกับเด็ก 3) ข้อเสนอแนะเรื่องการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เป็นเรื่องที่สถานสงเคราะห์ควรให้ความสนใจในทุกขั้นตอน ปรากฏในข้อเสนอแนะของ สุริรัตน์ ก้านบัวแก้ว (2542 : 96) ศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมแก่เด็กถูกทอดทิ้งในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ ที่ว่า ควรส่งเสริมการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กถูกทอดทิ้งในสถานสงเคราะห์ ให้มีครอบครัวทดแทน โดยเร็วที่สุด ทั้งกรณีเป็นครอบครัวอุปถัมภ์หรือครอบครัวบุญธรรม และกรณีการรับเด็กที่มีพ่อแม่ นำมาฝากเลี้ยงไว้ใน สถานสงเคราะห์ ควรส่งเสริม ให้มีมาตรการบังคับให้พ่อแม่มารับเด็กกลับคืนครอบครัวโดยเร็ว ซึ่งจะทำให้เด็กมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี และจะทำให้สถานสงเคราะห์มีภาระในการเลี้ยงดูเด็กลดลง จึงสรุปได้ว่า กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่ผ่านมา พบว่ามีทั้งปัญหาและมีข้อเสนอแนะที่ควรแก่การนำมาศึกษา เพื่อให้แสวงหาคำตอบถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อไป

ปัญหาและข้อเสนอแนะจากงานวิจัยที่พบ ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ จะมีพัฒนาการที่ตีมาไม่น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพนั่นเอง ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษา รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ 3) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว และสังคม โดยผู้วิจัยทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับเด็ก กฎและระเบียบกระทรวงที่ให้ความรู้ในเรื่องการสงเคราะห์เด็ก แผน/ยุทธศาสตร์ นโยบายของภาครัฐในการบริการสวัสดิการสังคมแก่เด็ก แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำราวิชาการ หนังสือ บทความ และฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ของสถานสงเคราะห์ทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความรู้

ความเข้าใจถึงที่มาของปัญหาสังคม ที่กระทบถึงตัวเด็กจนทำให้มีเด็กอยู่ในภาวะเรื้อรัง ถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ประสบกับภาวะยากลำบาก ศึกษาในเรื่องของสิทธิเด็กที่มีไว้เพื่อคุ้มครองเด็กให้ได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาโดยไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งจากการทำหน้าที่โดยครอบครัว และการทำหน้าที่ของภาครัฐที่ให้การช่วยเหลือเด็กในรูปแบบสถานสงเคราะห์ และศึกษาถึงมาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสถานสงเคราะห์ เพื่อพัฒนาสถานสงเคราะห์ให้มีคุณภาพ จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) พบว่า ข้อมูลจากเอกสารที่ผู้วิจัยนำมาศึกษานั้น แม้ว่าจะมาจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน แหล่งบุคคลที่ต่างกัน แหล่งเวลาที่ต่างกัน แต่ก็ยังเป็นข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน ในเรื่องการบริการสวัสดิการสังคมให้กับเด็กด้อยโอกาสในสังคม ทำให้การเก็บข้อมูลจากเอกสารได้เนื้อหาที่มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน เพียงพอ เป็นข้อมูลจริงที่เชื่อถือได้ สามารถนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ที่สนทนาแบบเจาะลึกรายบุคคล เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง ทั้งทางด้านการจัดการองค์กร และการบริหาร และด้านอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือกันในการทำหน้าที่ของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ ทำให้เด็กได้รับรู้ถึงความอบอุ่น มั่นคง และปลอดภัยในชีวิตเสมือนว่าอยู่ในครอบครัวจริง ๆ จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากการสังเกต ด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตที่ผ่านการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแล้ว มาตรวจสอบสามด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อรวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน ได้เนื้อหาสาระเพียงพอ สมบูรณ์ และครอบคลุมตรงตามประเด็นที่ต้องการศึกษาหรือยัง จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาอ่าน และจับประเด็นข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียด ให้เข้าใจข้อมูลอย่างลึกซึ้ง ข้อมูลมาจัดระเบียบข้อมูล ด้วยการคัดสรรข้อความที่มีความหมายตรงตามประเด็น ที่ต้องการออกมาแยกข้อมูลตามที่ศึกษาเป็นหมวดหมู่ แสดงข้อมูลด้วยการเขียนบรรยายเรื่องราวที่ได้มาในเชิงพรรณนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ

กระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้วิจัยดำเนินการมาทั้งหมด เป็นการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ ชาย โปริสตา (2552 : 29) ระบุว่า การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่ทำในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษา และใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย แต่เครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูลคือตัวนักวิจัยเอง การวิจัยแบบนี้มีการออกแบบที่ยืดหยุ่น นักวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการศึกษาและทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยหลักการแบบอุปนัย

การวิเคราะห์กับการเก็บข้อมูลดำเนินการไปพร้อมกันในสนาม เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างละเอียด จนผู้วิจัยมองเห็นมโนทัศน์หรือแนวคิดที่มีความหมายจากข้อมูล และเห็นความเชื่อมโยงของมโนทัศน์เหล่านั้น สามารถสรุปเป็นคำอธิบาย แนวคิดหรือทฤษฎีเบื้องต้นได้ การแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำให้ “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ของผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่สหวิชาชีพนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ได้สอดคล้องกับความต้องการ และพบแนวทางในการนำไปพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อไป โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การทดสอบความแม่นยำ และความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 แผนการวิจัย/ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

3.1.1 ประชากร (Population)

ประชากร หมายถึง กลุ่มคนที่มีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนด และให้ความสนใจศึกษาข้อมูลสำหรับ “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ในครั้งนี้ กลุ่มคน que ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่มีคุณสมบัติสมควรแก่การศึกษาข้อมูล คือ ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เหตุที่เลือกเก็บข้อมูลทีมสหวิชาชีพ เพราะทีมสหวิชาชีพเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์มากที่สุด โดยทำหน้าที่ตั้งแต่ 1) รับคำร้องจากผู้นำเด็กเข้ามาขอรับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ ตรวจสอบประวัติ เอกสารข้อเท็จจริงเบื้องต้น ทำการสัมภาษณ์ ตรวจสอบร่างกาย จัดทำทะเบียนประวัติและถ่ายรูป ให้คำปรึกษา ประเมินสภาวะทางจิต และร่างกายของเด็ก วางแผนให้การช่วยเหลือ 2) จัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ให้การศึกษาตามศักยภาพ ให้คำปรึกษา ให้นันทนาการ และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 3) ส่งเด็กที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกลับคืนครอบครัวและสังคม เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ร่วมมือทำงานกันอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมาย และมีวัตถุประสงค์เดียวกัน ในการปฏิบัติงานมีการติดต่อสื่อสาร ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

และวางแผนแก้ปัญหากันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่กับเด็ก ตั้งแต่วันแรกที่เด็กมาขอเข้ารับการสงเคราะห์ จนถึงการศึกษาดูแลเมื่อเด็กพ้นสงเคราะห์ จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่เหมาะต่อการให้ข้อมูลมากที่สุด

สำหรับหน่วยงานที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือสถานสงเคราะห์ของรัฐในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี และสถานสงเคราะห์ของรัฐที่อยู่ในเขตปริมณฑล ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิ มหาราช จังหวัดปทุมธานี สาเหตุที่เลือกศึกษาสถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพราะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นชุมชนเมือง ที่มีความเจริญทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี จึงมีกลุ่มเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของสังคมสมัยใหม่จำนวนมาก ส่งผลให้มีกลุ่มเด็กเร่ร่อน เด็กถูกใช้แรงงาน เด็กถูกระงับด้วยความรุนแรง ไม่เรียนหนังสือ มีบุตรก่อนวัยอันควร เด็กถูกทอดทิ้ง และเด็กยากจนเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งต้องเข้ามาใช้ชีวิตในสถานสงเคราะห์เพื่อพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของตน สถานสงเคราะห์ที่อยู่ในชุมชนเมืองจึงมีเด็กที่มีปัญหาหลากหลายแตกต่างกันไป ซึ่งจะไม่เหมือนกับสถานสงเคราะห์ในจังหวัดอื่น ๆ ที่ดูแลเด็กที่มีปัญหาหลักๆบางประเภทเท่านั้น สำหรับการเลือกศึกษาสถานสงเคราะห์ ทั้งสถานสงเคราะห์เด็กหญิงและสถานสงเคราะห์เด็กชาย เพราะผู้วิจัยตระหนักว่าที่มาของปัญหาของเด็กหญิงและเด็กชายค่อนข้างจะแตกต่างกัน เช่น เด็กชายออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนส่วนใหญ่เกิดมาจากการตัดสินใจของตัวเอง แต่เด็กผู้หญิงออกมาเพราะถูกรังแก ด้วยการกระทำรุนแรง จากบุคคลในครอบครัวหรือชุมชน เป็นต้น ในเมื่อสถานสงเคราะห์ ในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นศูนย์รวมของเด็กที่ภูมิลำเนาแตกต่างกัน ดังนั้นในกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ จึงต้องนำวิธีการที่หลากหลายมาใช้ทำงาน เพื่อให้สามารถจัดสวัสดิการสังคมให้เด็ก ได้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม ให้มากที่สุด ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูล จากการทำงานในกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ จนได้ความรู้ที่หลากหลาย ครบถ้วน สมบูรณ์ เช่นกัน

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543 : 127) ระบุว่ากลุ่มตัวอย่าง หมายถึงกลุ่มย่อยของประชากร เฉพาะการวิจัยที่มีความเป็นตัวแทนที่ดีหรือมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประชากร และมีปริมาณที่มากเพียงพอ เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิงข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสู่ประชากร สำหรับ “การศึกษาารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” นั้นเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อแสวงหาความรู้ใน การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมที่มีทีมสหวิชาชีพ

ของสถานสงเคราะห์เป็นผู้ดำเนินการ จากประเด็นการศึกษาข้อมูลทีกล่าวมา ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นั่นคือเจาะจงศึกษาข้อมูลจาก “ทีมสหวิชาชีพ” ในสถานสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 4 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 28 คน ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล

ที่	หน่วยงาน	นักสังคมสงเคราะห์	นักจิตวิทยา	นักการศึกษา	นักพัฒนาการ	พยาบาล	พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน	รวม
1	สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ	1	1	1	1	1	2	7
2	สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี	1	1	1	1	1	2	7
3	สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด	1	1	1	1	1	2	7
4	สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาธาราช	1	1	1	1	1	2	7
รวม		4	4	4	4	4	8	28

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาในเรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า “เครื่องมือ” เป็นอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ดังที่ สมชาย วรภิกขุเกษมสกุล. (2553 : 213) ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องมือ หมายถึง สิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์/วิธีการที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง หรือประชากรที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ใช้ตอบปัญหาการวิจัยได้ ถูกต้องชัดเจน ซึ่งเครื่องมือ วิธีการที่ใช้ในการวิจัยมีหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยจะต้องมีความเข้าใจและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การเก็บข้อมูลครั้งนี้ได้ข้อมูลครอบคลุมในเรื่องที่ต้องการศึกษา สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน และตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลจากทุกวิทยุ มิ คือการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นข้อมูลที่ได้จากการ ศึกษาเอกสารที่ผู้วิจัยพิจารณาแล้วว่าเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ กล่าวคือมีแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ ตรวจสอบข้อมูลด้วยการเทียบเคียงหาข้อเท็จจริงจากเอกสารอื่นที่กล่าวถึงเรื่องเดียวกัน โดยเอกสารที่ผู้วิจัย

นำมาใช้ศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วย พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ระเบียบ กฎกระทรวง รวมถึงกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวกับเด็ก นโยบาย แผน และยุทธศาสตร์ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเด็ก แนวคิด สวัสดิการสังคม แนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ และมาตรฐาน การส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมในสถานสงเคราะห์ รวมไปถึงหนังสือ ตำรา และบทความ ทางวิชาการที่เกี่ยวกับเด็ก รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ที่รวบรวมความรู้ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก และข้อมูลของสถานสงเคราะห์ทั้งของรัฐและเอกชน

2) การสัมภาษณ์ (Interviews) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลหลักฐาน โดยการสนทนา หรือการเจรจาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายคือ ผู้วิจัย (ฐานะผู้สัมภาษณ์) และผู้ให้ข้อมูล (ฐานะผู้ให้สัมภาษณ์) ในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้วิจัยต้องกำจัดการอคติ และความโน้มเอียงออกจากตัวก่อนเก็บข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ชุดที่ 2 สัมภาษณ์พี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) เป็นการถาม แบบตัวต่อตัวเหมือนกับการสนทนา ซักถามและตอบโต้ระหว่างผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้ สัมภาษณ์ วิธีการนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถล้วงลึกคำตอบได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1) วิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้การสัมภาษณ์ประสบผลสำเร็จ ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงหลักในการสัมภาษณ์ พบว่าการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์มีข้อดีคือ ในระหว่างการ สัมภาษณ์ นอกจากจะสามารถระดมถามในประเด็นที่ต้องการศึกษาจนได้รายละเอียดที่ชัดเจน ลึกซึ้งและครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยยังมีโอกาสสังเกตเห็นถึงบุคลิกภาพ อากัปกริยา ตลอดจนพฤติกรรม ทางกาย และวาจา ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงความรู้สึก อารมณ์ และเจตคติของผู้ถูกสัมภาษณ์พร้อมกัน ไปด้วย พบข้อดีหรือข้อจำกัดในการสัมภาษณ์ ดังนี้ (จินตนา ธนวิบูลย์ชัยและบุญศรี พรหมมาพันธุ์. ม.ป.ป. : ออนไลน์) ระบุไว้ว่า การสัมภาษณ์ทำให้ผู้ตอบไม่มีอิสระและมีเวลาคิดไม่นาน การถาม และการตีความหมายของข้อมูลที่ได้จากการตอบคำถาม ขึ้นอยู่กับความชำนาญ และความรอบรู้ ของผู้สัมภาษณ์ เพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดนี้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ใช้คำถามที่ให้อธิบาย คำตอบและบอกถึงเหตุผล โดยปล่อยให้ผู้ตอบมีอิสระทางความคิด ไม่แสดงให้เห็นว่าเราเห็นด้วย หรือขัดแย้ง กับคำตอบของเขา 2) เมื่อตั้งคำถามแล้วให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีเวลาในการคิดหาคำตอบ โดยไม่เร่งเร็ว 3) คำถามที่นำมาถามมีข้อมูลให้ผู้ถูกสัมภาษณ์นำมาตอบได้ 4) ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ๆ ในการตั้งคำถาม 5) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น มาจากความคลาดเคลื่อนในการตีความหมาย ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดชุดคำถามไว้ล่วงหน้า แม้จะเป็นคำถามที่สามารถยืดหยุ่นคำถาม ได้ แต่คำตอบที่ได้รับจะไม่ไกลจากสิ่งที่ต้องการศึกษามากนัก บันทึกคำตอบที่ได้ลงในแบบสัมภาษณ์

ทันที และบันทึกเสียงผู้ให้สัมภาษณ์ในเครื่องบันทึกเสียง การดำเนินการเช่นนี้ทำให้การตีความหมายจากการสัมภาษณ์ ลดความหลากหลายลง การตีความข้อมูลไม่คลาดเคลื่อนจากสิ่งที่ต้องการรับรู้ ทั้งยังได้ข้อมูลครบถ้วนตามความต้องการด้วย

จากข้อคิดที่ว่า การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จะประสบผลสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อผู้สัมภาษณ์ และผู้ให้สัมภาษณ์มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ม.ป.ป. : ออนไลน์) ผู้วิจัยจึงสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังสัมภาษณ์ โดยใช้การสื่อสารสองทาง (Two-Way-Communication) คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และคำถามคำตอบซึ่งกันและกัน ตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลอย่างตั้งใจ และคอยกระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์ขยายความในสิ่งที่ต้องการพูด ด้วยการยกตัวอย่างหรืออ้างเหตุการณ์ที่ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งรอบ ด้านสมบูรณ์ ในประเด็นที่ต้องการศึกษา ในการสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยใช้เวลาคนละประมาณ 45-60 นาที ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกเบื่อหน่าย ก่อนสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียง ผู้ให้สัมภาษณ์ในเครื่องบันทึกเสียง โดยแจ้งวัตถุประสงค์ ว่าเพื่อป้องกันการตกหายของข้อมูล ไม่ได้นำไปเป็นข้ออ้างอิงอย่างอื่น สำหรับลักษณะคำถามที่ใช้เป็นการสอบถามเป็นคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็น และกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ ในการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสหวิชาชีพ สำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ปฏิบัติอยู่ทุก ๆ วัน

2.2) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) จัดทำเป็นชุดคำถามที่ผู้สัมภาษณ์ใช้ตั้งคำถาม และใช้บันทึกคำตอบที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ ชุดคำถามที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ชุด ตามผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

2.2.1) ชุดคำถามสัมภาษณ์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาการ นักการศึกษา และพยาบาล เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แนวคำถามแบ่ง เป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อมูลในด้านเพศ สถานภาพ อายุ การสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน การอบรมพัฒนาตนเอง

ส่วนที่ 2 ศึกษาถึงกระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองโดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กได้สอดคล้องกับความต้องการ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ ขั้นตอนการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ การสืบหาข้อมูลเท็จจริง และการแผนให้การช่วยเหลือเด็ก เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ วิธีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้เด็ก การจัดกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม การให้คำปรึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 4 ศึกษาถึงกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ วิธีการส่งเด็กกลับคืนครอบครัว การจัดหาครอบครัวทดแทน การติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ เป็นต้น

2.2.2) ชุดคำถามที่ใช้สัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อมูลในด้านเพศ สถานภาพ อายุ การสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน การอบรมพัฒนาตนเอง

ส่วนที่ 2 ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กใน สถานสงเคราะห์ ด้านปัจจัย 4 ประกอบด้วย เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ วิธีการจัดสวัสดิการในด้านอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น รวมไปถึงการเสริมสร้างระเบียบวินัย ให้กับเด็ก

3) การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า (ตา หู จมูก ลิ้นและร่างกาย) ในการสังเกตหรือศึกษาพฤติกรรม และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ที่ได้รับการกระตุ้นหรือไม่กระตุ้นก็ได้ เพื่อหาข้อสรุปหรือข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2534 : 39) ในการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ใน “ การศึกษารูปแบบ การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ” ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) หมายถึง การสังเกตที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในเหตุการณ์ คือ ผู้วิจัยไม่ได้นั่งอยู่ในขณะที่นักสังคมสงเคราะห์ ให้คำปรึกษาเด็ก หรือเข้าไปร่วมรับประทานอาหารกับเด็กในโรงอาหาร แต่ใช้วิธีการไปเฝ้าดูพฤติกรรม ทางสังคม บริบท และสภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ ใช้กล้องถ่ายรูปช่วยเก็บข้อมูล เพื่อป้องกันการหลงลืมของผู้วิจัย ทำให้ได้ข้อมูลที่แน่นอน แม่นยำตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยบันทึกผลที่ได้ จากการสังเกตที่ได้ลงในแบบสังเกตมีโครงสร้าง (Structured Observation) ผู้วิจัยได้กำหนดเรื่องที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าแน่นอนแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายการสังเกต เพื่อศึกษาบริบท ของสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ใน 2 ด้าน คือ 1) สังเกตการจัดการ องค์กร/และการบริหารที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทุกคน ในสถานสงเคราะห์ทุกคนต่างเข้าใจ และมีจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกัน โดยมีการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ โครงสร้างการบริหาร รายงานประจำปี แผนพัฒนาเด็ก ปรากฏให้เห็นใน สถานสงเคราะห์ 2) สังเกตอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ ทั้งในด้านอาคาร สถานที่ และภูมิทัศน์โดยรอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องของการดูแลรักษาความสะอาด และการดูแล ด้านความปลอดภัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของเด็ก ในการนำแบบสังเกตมีโครงสร้าง มาช่วยในการจัดเก็บข้อมูล มีข้อดีคือ เป็นวิธีการที่ทำให้การสื่อสารนั้นเกิดความเข้าใจ อย่างชัดเจน ในประเด็น ที่จะสังเกตว่า ต้องการสังเกตอะไร สังเกตแล้วจะได้ข้อมูลอย่างไร ซึ่งเป็นข้อมูลที่เอื้อต่อการนำไป

วิเคราะห์ข้อมูล สามารถดำเนินการได้สะดวก รวดเร็ว แต่ก็พบข้อจำกัด ดังที่ Anderson and Burn (1989 : 141-142 อ้างถึงใน สมชาย วรภิจเกษมสกุล. 2553 : 250) พบว่าแบบสังเกตมีโครงสร้างมีรายละเอียดของประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจ ต้องจดบันทึกข้อมูลทุกประเด็น ทำให้น่าเบื่อหน่ายเมื่อต้องดำเนินการดำเนินการสังเกตหลายๆ ครั้ง เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงข้อจำกัดนี้ ผู้วิจัยจึงสังเกตและบันทึกผลลงแบบการสังเกต เฉพาะเรื่องที่กำหนดขอบเขตไว้ ผู้วิจัยจึงเตรียมความพร้อมของตัวเองด้วยการจัดทำแบบบันทึกการสังเกต และสร้างความคุ้นเคยกับสถานที่ก่อนทำการสังเกต

3.3 การทดสอบความแม่นยำ และความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ

การใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ต้องแน่ใจว่าเครื่องมือที่เรานำมาใช้ในการแสวงหาคำตอบ จะทำให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ และเกิดความไว้วางใจในคุณภาพของงาน โดยเฉพาะการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีความยืดหยุ่นสูง ผลงานวิจัยจากการวิจัยเชิงคุณภาพจึงถูกตั้งคำถามเสมอว่าเชื่อถือได้จริงหรือไม่ ดังที่ สุภางค์ จันทวานิช (2553 : 128) กล่าวไว้ว่า ในการวิจัยเชิงคุณภาพเรามักจะได้ยินเสมอว่า มีผู้สงสัยในความแม่นยำ และความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพราะแคลงใจในความลำเอียงของนักวิจัยที่อาจเกิดขึ้นเมื่อได้ไปคลุกคลีกับปรากฏการณ์และผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางมาตรการในการป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในงานวิจัย โดย 1) ผู้วิจัยทำการขจัดจุดด้อย หรือความลำเอียงภายในใจทุกครั้งทีวิเคราะห์ข้อมูล 2) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำมาวิเคราะห์ทุกครั้ง เพราะการตรวจสอบความถูกต้องทำให้ข้อมูลมีคุณภาพ สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ สำหรับการตรวจสอบ เพื่อหาความเชื่อถือได้ของเครื่องมือที่นำมาใช้เก็บข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ และความเที่ยงตรงของข้อมูล โดยนำวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) มาใช้ในการตรวจสอบข้อมูล ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ทำวิจัยเชิงคุณภาพใช้กันมาก เพราะสามารถตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ดี ซึ่งวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) มีวิธีการตรวจสอบ 4 วิธี คือ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) 4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช. 2553 : 128-130)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) มาตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของเครื่องมือ 2 วิธี คือ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ในด้านเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนกัน จะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ (อรุณี อ่อนสวัสดิ์. 2551 : 282) เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ในการศึกษาเอกสารข้อมูล เพื่อค้นหาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่มาจากหลายแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล คนละคนกัน ช่วงเวลาของการเผยแพร่ข้อมูลต่างกัน เช่น การศึกษาข้อมูลในเรื่องครอบครัวทดแทน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกฎ ระเบียบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ข้อมูล จากศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม บทความทางวิชาการ ฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ เอกสารจากมูลนิธิพิทักษ์สิทธิเด็ก ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากแต่ละแหล่งข้อมูล มีผู้ให้ข้อมูล หรือผู้เขียน คนละคนหรือคนละกลุ่มกัน จากนั้นผู้วิจัยนำเนื้อหาที่ได้มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์กัน พบว่าข้อมูลที่ได้ กล่าวถึงครอบครัวทดแทนที่มีความสำคัญกับเด็กด้อยโอกาส เพราะการอยู่กับครอบครัวทดแทน ทำให้ เด็กมีพัฒนาการที่ดีกว่าการเติบโตในสถานสงเคราะห์ และกล่าวถึงคุณสมบัติของครอบครัวทดแทน ที่จะรับเด็กไปเลี้ยงดู เป็นต้น จึงสรุปได้ว่าข้อมูลที่ได้มาตรงตามความเป็นจริง ได้เนื้อหาสาระสมบูรณ์ และครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์

2) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ โดยแบ่ง ผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ชุดที่ 2 สัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากสถานสงเคราะห์ แต่ละแห่งเสร็จสิ้นแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบว่า ข้อมูลของนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ที่ทำงานในสถานสงเคราะห์เดียวกัน จะมีกระบวนการ จัดสวัสดิการสังคมเหมือนกันหรือไม่ หากข้อมูลที่ได้แสดงถึงกระบวนการทำงานในแต่ละขั้นตอน เหมือนกัน แสดงว่าการจัดสวัสดิการสังคม ของสถานสงเคราะห์แห่งนี้มีความน่าเชื่อถือ หากพบว่า ข้อมูลที่ได้ยังมีความขัดแย้งกัน เช่น ข้อมูลที่ได้จากนักสังคมสงเคราะห์ขัดแย้ง กับผู้ให้สัมภาษณ์ คนอื่น ๆ ผู้วิจัยอาจขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากนักสังคมสงเคราะห์อีกคนหนึ่ง หรือบุคคลอื่น ที่อยู่ ในทีมสหวิชาชีพนั้น เพื่อเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรงอีกครั้ง

จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง ที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้ว มาตรวจสอบข้อมูลความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อศึกษาว่าข้อมูลที่ได้ จากสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง มีกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมเหมือนกันหรือไม่ หากพบว่า มีกระบวนการทำงานเป็นไปในทางเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบท สภาพแวดล้อมและกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการองค์กร/และการบริหาร และ 2) ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ของสถานสงเคราะห์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เพื่อตรวจสอบว่าการเก็บข้อมูล จากสถานสงเคราะห์ที่ต่างกัน มีการจัดการองค์กร/และการบริหารเหมือนกันหรือไม่ กล่าวคือ

มีการกำหนดปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์ นโยบาย มีโครงสร้างการบริหาร มีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน/ปฏิทินงาน หรือระบบการจัดเก็บเอกสารของเด็กปรากฏให้เห็นหรือไม่ ถ้ามีแสดงว่าสถานสงเคราะห์มีแนวทางในการบริหารสถานสงเคราะห์เหมือนกัน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งเวลา เพื่อดูว่าถ้าสังเกตสภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ ในช่วงเวลา เช้า บ่าย หรือเย็น มีการดูแลทั้งด้านความสะอาด และด้านความปลอดภัยสม่ำเสมอหรือไม่ ถ้าพบว่าแม้จะเป็นช่วงเวลาใด รอบบริเวณสถานสงเคราะห์ยังคงสะอาด เรียบร้อย มีการดูแลด้านความปลอดภัยตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่า สถานสงเคราะห์ให้ความสำคัญต่อการจัดสภาพแวดล้อม ให้เด็กได้รับความอบอุ่น ปลอดภัย เด็กมีความสุขในการดำเนินชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์

3.3.2 การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

เป็นการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย (สุภางค์ จันทวานิช. 2553 : 128-130) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดย 1) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ 2) การสังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์ 3) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสาร นำผลการเก็บข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบข้อมูลแล้วมาตรวจสอบซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เพื่อศึกษาว่าข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และความรู้จากเอกสารข้อมูล แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ว่ามีความสัมพันธ์และเป็นไปในทางเดียวกันหรือไม่ เนื้อหาจากข้อมูลครอบคลุม เพียงพอในลงข้อสรุปผลการศึกษาหรือไม่ หากได้ข้อมูลเหมือนกัน มีเนื้อหาข้อมูลครอบคลุม เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ แสดงว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์แล้ว สามารถนำมาวิเคราะห์ผลได้ แต่เมื่อใดที่ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างกันขัดแย้งกัน เนื้อหาไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยจะเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้วิจัยแสวงหาความรู้ในเรื่อง “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” เป็นการแสวงหาความรู้ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยความซื่อสัตย์ ทำการบันทึกข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง มีการตรวจสอบข้อมูลในทุกขั้นตอน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยปราศจากอคติความลำเอียง เคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยตระหนักดีว่าในการทำงานวิจัยนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานคือตัวผู้วิจัยเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการด้วยความรับผิดชอบ มุ่งมั่น ตั้งใจ เพื่อให้

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินไปตามระยะเวลาที่กำหนด ด้วยการดำเนินการเก็บข้อมูลใน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ชั้นเตรียมการ 2) ชั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย 3) ชั้นตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 ชั้นเตรียมการ

ชั้นเตรียมการนี้เป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยเตรียมการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การเตรียมความรู้ด้านเนื้อหา ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) ซึ่งผู้วิจัยการศึกษาทั้งก่อนและระหว่างการทำวิจัย ดังนี้

1.1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อศึกษาถึงความรู้พื้นฐานในเรื่องที่ทำวิจัย ผู้วิจัยได้อ่านและสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องก่อนนำเสนอ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ทำให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิทธิที่เด็กพึงได้รับ ทั้งจากครอบครัวและสังคม ในกรณีที่ครอบครัวไม่อาจให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็กได้ ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก รัฐจึงใช้อำนาจเข้าไปแทรกแซงการปกครองของพ่อแม่เด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้รับสิทธิตามหลักการพื้นฐาน สำหรับเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาส่งเสริม สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง และสิทธิในการมีส่วนร่วม สถานสงเคราะห์จึงเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือด้วยการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ในสิทธิที่เด็กทุกคนพึงได้รับการคุ้มครอง และได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้ 3) ศึกษาแนวคิดการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ทำให้รู้ และเข้าใจถึงวิธีการทำงานของ ทีมสหวิชาชีพ ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กสถานสงเคราะห์ ที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ของบุคคลหลายสาขาวิชาชีพที่ต่างมีความรู้ ความเข้าใจ มีวิธีการและทักษะตามวิชาชีพของแต่ละคน มาร่วมกันคิด ประเมินปัญหา และวางแนวทางในการแก้ไขให้กับเด็ก 4) ศึกษาถึงระบบการเลี้ยงดูทดแทน ทำให้ทราบว่า การส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเป็นหน้าที่สำคัญ สถานสงเคราะห์จึงต้องติดตามครอบครัวเดิมให้เด็ก ถ้าเด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวเดิมได้ ครอบครัวทดแทนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เด็กควรได้รับ เพราะเด็กที่อยู่กับครอบครัวทดแทน เท่ากับเด็กมีโอกาสรียนรู้การใช้ชีวิตในครอบครัวที่ย่อมอบอุ่นและตอบสนองความต้องการของเด็กได้ดีกว่าสถานสงเคราะห์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ ในเรื่องการจัดหาครอบครัวทดแทน ทั้งในลักษณะครอบครัวอุปถัมภ์และครอบครัวบุญธรรม 5) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กของประเทศไทย ทำให้เกิดความชัดเจนในบทบาท หน้าที่ของสถานสงเคราะห์ในการสงเคราะห์เด็ก ที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ทั้งในด้าน การจัดสวัสดิการสังคม และการดูแลโดยทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อคืนเด็กสู่ครอบครัวและสังคมอย่างมีคุณภาพ 6) แนวคิดเกี่ยวกับ

การตรวจสอบคุณภาพการจั้ดบริการสถานสงเคราะห์เด็ก ทำให้ทราบถึงกรอบแนวทางการปฏิบัติงานของสถานสงเคราะห์ โดยเน้นในด้านบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการบริการ และกิจกรรมสำหรับเด็ก เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของสถานสงเคราะห์ให้ได้มาตรฐาน ให้การสงเคราะห์เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 7) ศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่างานวิจัยที่ใกล้เคียงกับเรื่องกับผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยนั้น มีบุคคลใดเคยศึกษาไว้ มีผลการวิจัยเป็นอย่างไร มีปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยอย่างไรบ้าง

1.2) ศึกษาในด้านกฎหมาย ข้อบังคับ และกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองเด็ก อาทิ 1) กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็ก ที่อยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 2) ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544 3) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 4) ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพและสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 เป็นต้น เพื่อทราบถึงกระบวนการพัฒนา ส่งเสริม ปกป้อง และการคุ้มครองสิทธิ ด้วยการจัดการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กอย่างครอบคลุมและเหมาะสม

1.3) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากนโยบาย แผนงาน ภารกิจ และยุทธศาสตร์ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำให้รู้ถึงแนวทางในการทำงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้เด็ก และเยาวชน ที่ประสบปัญหา ได้รับบริการอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม ผลที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูลนี้เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ว่าตรงตามวัตถุประสงค์ในการให้การช่วยเหลือเด็กหรือไม่

1.4) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำราทางวิชาการ บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์และเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยรวมถึงศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติของสถานสงเคราะห์ เป้าหมายในการให้บริการ ปรัชญา พันธกิจ โครงสร้างบุคลากร ทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กมากยิ่งขึ้น นำข้อมูลไปประกอบการตั้งคำถามไปใช้ในการสัมภาษณ์ และการสังเกต เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารกับข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่จริงในภาคสนาม

เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร มีความถูกต้องและครอบคลุมในเรื่องที่ต้องการศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร โดยนำเอกสารข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ ศึกษาเอกสารอย่างละเอียดรอบคอบ บันทึกข้อมูล นำมาสรุปรวม เปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูล โดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือและความเป็นไปได้ของข้อมูล

การดำเนินการเช่นนี้จะทำให้การแสวงหาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ ให้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนทุกด้าน ปราศจากความลำเอียงหรืออคติ ทั้งยังเป็นข้อมูลที่ทันเวลา ทันสมัย มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ สามารถนำไปอ้างอิงและประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลได้เป็นอย่างดี

2) การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนเทคนิควิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมในการเป็นผู้ให้ข้อมูล ศึกษาเครื่องมือตลอดจนเทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด ฝึกสร้างทักษะในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การจดบันทึกข้อมูลด้วยการศึกษาจากตำราต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว นำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อให้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องโดย และมีอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่เป็นที่ปรึกษา

3) จัดเตรียมสื่อ/อุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ เป็นชุดคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นแบ่งเป็น 2 ชุด ตามผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ชุดคำถามใช้สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักพัฒนาการ นักการศึกษา และพยาบาล เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล แนวคำถามแบ่ง เป็น 4 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ศึกษาถึงกระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครอง โดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ ส่วนที่ 3 ศึกษาถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่วนที่ 4 ศึกษาถึงกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม 2) ชุดคำถามที่สัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ด้านปัจจัย 4 คือ การดูแลด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลเมื่อเจ็บป่วย

3.2) จัดทำแบบสังเกต (Observation Form) จุดมุ่งหมายในการสังเกตเพื่อศึกษาบริบท สภาพแวดล้อม และกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์ใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการองค์กร/และการบริหาร และ 2) ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์

3.3) สมุดบันทึกข้อมูลในภาคสนาม (Field Notebook) สมุดบันทึกข้อมูลเสมือนสมุดเตือนความจำของผู้วิจัย วิธีการบันทึกใช้การเขียนแบบเรียงความ ระบุวันที่ เวลา สถานที่ กลุ่มคน พฤติกรรมที่สังเกตเห็น และบันทึกรายละเอียดต่างๆเพิ่มเติม เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต

3.4) เครื่องบันทึกเสียง (Audio Recorder) ใช้เพื่อป้องกันการจดบันทึกตกหล่น และได้ฟังน้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูล ที่แสดงถึงการรับรู้ ความมั่นใจ และอารมณ์ ฯลฯ ของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงนำเครื่องบันทึกเสียงมาเป็นตัวช่วย ในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล นำเสียงที่ได้ มาถอดเทปให้อยู่ในรูปของข้อความตัวอักษร ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ได้

3.5) กล้องถ่ายภาพดิจิทัล (Digital Camera) เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ ในการเก็บข้อมูลด้านบรรยากาศ สภาพแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ในการอ้างอิงได้ และนำรูปภาพที่ได้มาวิเคราะห์ ข้อมูลบรรยายประกอบร่วมกับการสังเกตและสัมภาษณ์

3.4.2 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใน 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนเตรียมสัมภาษณ์ 2) ขั้นสัมภาษณ์ 3) ขั้นตรวจสอบและติดตามข้อมูลที่เก็บรวบรวม รายละเอียดแต่ละขั้นตอนมี ดังนี้

1) ขั้นเตรียมสัมภาษณ์ คือ การที่ผู้วิจัยวางแผน/กำหนดวัตถุประสงค์ว่าสัมภาษณ์ใคร ที่ไหน เมื่อไร และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1.1) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ ว่าการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์ ทีมสหวิชาชีพ ที่ทำงานในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 4 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ละ 5 คน ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล วิชาชีพละ 1 คน รวม 20 คน กลุ่มที่ 2 พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สถานสงเคราะห์ละ 2 คน รวม 8 คน จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 28 คน โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กสถานสงเคราะห์ ละ 2 วัน โดยจัดทำเป็นปฏิทิน ปฏิบัติงานที่กำหนดระยะเวลาการดำเนินการ แต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ปฏิทินปฏิบัติงานในการเก็บข้อมูล

วันที่ /เดือน / พ.ศ.	กิจกรรม / การดำเนินงาน	หมายเหตุ
27-28 มี.ค. 57	- ติดต่อผู้ปกครองสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมวัตถุประสงค์ในการวิจัย และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้	
4 เม.ย. 57	- พบทีมสหวิชาชีพสถานฯเด็กชายปากเกร็ด /สถานฯเยาวชนมูลนิธิฯ เพื่อนัดหมายฯและแจ้งรายละเอียดในเรื่องและแนวทางการสัมภาษณ์	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

วันที่ /เดือน / พ.ศ.	กิจกรรม / การดำเนินงาน	หมายเหตุ
	เพื่อนัดหมายฯ และแจ้งรายละเอียดในเรื่องและแนวทางการสัมภาษณ์	
10-11 เม.ย. 57	- เก็บข้อมูลจากทีมสหวิชาชีพสถานฯเด็กชายปากเกร็ด (วิเคราะห์ข้อมูลรายวัน)	
17-18 เม.ย. 57	- เก็บข้อมูลจากทีมสหวิชาชีพสถานฯเยาวชนมูลนิธิฯ (วิเคราะห์ข้อมูลรายวัน)	
29-30 เม.ย. 57	- เก็บข้อมูลจากทีมสหวิชาชีพสถานฯเด็กหญิงราชวิถี (วิเคราะห์ข้อมูลรายวัน)	
1-2 พ.ค..57	- เก็บข้อมูลจากทีมสหวิชาชีพเด็กชายบ้านมหาเมฆ (วิเคราะห์ข้อมูลรายวัน)	
10 เม.ย. – 30 พ.ค 57	- วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล	
1 มิ.ย.57	- เก็บข้อมูลเพิ่มเติม (กรณีตรวจสอบพบข้อมูลไม่สมบูรณ์)	

1.2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงาน ขอเข้าพบผู้ปกครองสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย “การศึกษา รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” และแจ้งรายละเอียด ดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ ตั้งแต่กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง ค้ำครอง กระบวนการจัดสวัสดิการ สำหรับเด็ก กระบวนการส่งเด็กกลับบ้านครอบครัวและ 2) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว กลุ่มตัวอย่างที่ขอสัมภาษณ์ คือ ทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ละ 7 คน คือ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล วิชาชีพละ 1 คน และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน 2 คน ระยะเวลาในการเข้าเก็บข้อมูลใช้เวลาสถานสงเคราะห์ละ 2 วัน 3) กำหนดนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 4) ขออนุญาตบันทึกภาพ สภาพแวดล้อมของสถานสงเคราะห์ และขอศึกษาเอกสารประกอบ เช่น แฟ้มจัดเก็บประวัติข้อมูลเด็ก รายงานประจำปี เพื่อใช้เก็บรวบรวม ข้อมูลด้วย 5) สิ่งที่ได้รับจากการวิจัย ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดสวัสดิการ สังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และนัดหมายขอพบกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์ก่อนวันเข้าจัดเก็บข้อมูล 2 วัน เพื่อเตรียมความพร้อม

1.3) นำหนังสือราชการจาก คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ส่งให้ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ หรือหัวหน้าฝ่าย (กรณีได้รับ

มอบหมาย) ก่อนวันเข้าจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และขอพบกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตหมายช่วงเวลา และสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และแจ้งรายละเอียดถึงเรื่องที่จะสัมภาษณ์และวิธีการสัมภาษณ์

1.4) จัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างปลายเปิด ที่สามารถยืดหยุ่นคำถามได้ 2) แบบบันทึกการสังเกต ที่มีโครงสร้าง เพื่อความสะดวกในการใช้เอกสาร ผู้วิจัยจึงใช้กระดาษที่คงทนมาทำแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ขนาดตัวอักษรสามารถมองเห็นชัดเจน จัดเก็บแบบบันทึกอย่างเป็นระเบียบสามารถ หยิบมาใช้งานได้ทันที รวมถึงการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องเขียน เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปดิจิทัล เพื่อพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา

2) ชั้นสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาสังคม พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สถานสงเคราะห์ละ 7 คน ตามวัน/เวลาที่กำหนด ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth- Interview) แบบเผชิญหน้าตัวต่อตัว บันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่กำหนดประเด็น คำถามที่เจาะลึกในเรื่องที่ต้องการศึกษาตามขั้นตอนการปฏิบัติ จัดข้อมูลที่ได้เพิ่มเติมลงในสมุดบันทึก ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้หลักการอ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือเพื่อสร้างบรรยากาศในการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม และดำเนินการ ดังนี้

2.1) สร้างสัมพันธภาพโดยผู้วิจัยแนะนำตัวแก่ผู้ให้ข้อมูล ว่าเป็นนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต ทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อ “ การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็ก เจริญวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ” ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการ รับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ 3) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ซึ่งการทำหน้าที่ ในการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่ต้องการศึกษาทั้งหมด อยู่ในความรับผิดชอบ ของทีมสหวิชาชีพ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านในการให้ข้อมูล และขออนุญาตบันทึกเสียงของท่าน ในเครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อช่วยจดจำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีได้นำไปใช้ ประโยชน์อย่างอื่น โดยขอรบกวนเวลาไม่เกิน 60 นาที

2.2) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามชุดคำถามที่จัดทำมา เพื่อลดความอึดอัดของผู้ให้ สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ทำให้บรรยากาศการสัมภาษณ์ให้มีลักษณะเหมือนการสนทนากันมากที่สุด มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติซึ่งกันและกัน ใช้คำถามที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีข้อมูลที่จะนำมาตอบได้ ทั้งจาก การอธิบายคำตอบและบอกถึงเหตุผล ให้ความเวลาในการคิดหาคำตอบ โดยปล่อยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์ กระบวนการทำงาน และความคิดเห็น โดยผู้สัมภาษณ์ทำหน้าที่ คอยกระตุ้นด้วยการตั้งประเด็นหรือคำถาม และใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละประมาณ 45-60 นาที ทำการบันทึกคำตอบที่ได้ลงในแบบสัมภาษณ์ทันที และกล่าวขอบคุณเมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ทุกครั้ง

2.3 ทำการสังเกต โดยการสังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์ด้านการจัดองค์กร และด้านสภาพแวดล้อม โดยการขออนุญาตผู้ปกครองสถานสงเคราะห์สำรวจรอบ ๆ สถานสงเคราะห์ เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บันทึกผลที่ได้ลงในแบบสังเกตที่กำหนดเรื่องที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้า ถ่ายภาพประกอบด้วยกล้องถ่ายภาพดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดนำมาประกอบการ วิเคราะห์ข้อมูล

3) ขั้นตรวจสอบและติดตามข้อมูลที่เก็บรวบรวม ในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัย ได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลตลอดเวลา เช่น ตรวจสอบว่าข้อมูลใดผิดพลาด ข้อใด คำตอบไม่สมบูรณ์ครบถ้วน เข้าใจคำถามผิดทำให้ตอบผิดไม่ตรงประเด็น หรือผู้ตอบไม่ได้ให้ข้อความจริง หรือเกิดจากตัวคำถามที่ผู้วิจัยใช้คำถามไม่ชัดเจน หรือไม่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ข้อคำถาม ยากมากจนผู้ตอบเบื่อหน่าย ไม่นิยมติดต่อ เป็นต้น ข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือไม่มีความเป็นไปได้ อาจต้อง ดำเนินการเก็บข้อมูลใหม่เพื่อแก้ไขข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบ และหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อให้ สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (ชยันต์ วรรณระภูติ. 2537 : 147) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.5.1 เตรียมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดเตรียมข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ มาแยกเป็นแฟ้มให้ง่ายต่อการใช้งาน ดังนี้

1) แฟ้มข้อมูลทั่วไป ใช้จัดเก็บเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์และรูปถ่าย ที่แยกไว้แต่ละสถานสงเคราะห์

2) แฟ้มการวิเคราะห์ข้อมูลรายวันของผู้วิจัย การใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลต้องเริ่มกระทำพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และต้องดำเนินต่อไปภายหลัง การเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง (ศากุล ช่างไม้. 2546 : 167) แฟ้มการวิเคราะห์ข้อมูลรายวัน จึงใช้เก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ในเบื้องต้นโดยทำหลังจากเสร็จสิ้นภาคสนาม ในทุก ๆ วัน ด้วยการบันทึกและเขียนขยายความให้ชัดเจนว่า ใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เพื่อสำรวจ ความถูกต้อง ครอบคลุม และป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล

3) แฟ้มงานสนาม ใช้จัดเก็บแบบบันทึกการสังเกตแยกเป็นสถานสงเคราะห์ แบบบันทึก การสัมภาษณ์แยกเป็นกลุ่มวิชาชีพ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และบันทึกเกี่ยวกับขั้นตอน และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละวัน ว่ามีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างและมีวิธีการแก้ไขอย่างไร เพื่อนำมาประกอบการเขียนรายงาน

3.5.2 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ถอดเทปข้อมูล เป็นการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ที่อยู่ในเครื่องบันทึกเสียงลงในสมุดบันทึก ชนิดคำต่อคำไม่มีการตัดทอนข้อมูล โดยดำเนินการทันทีหลังเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน และจัดเก็บข้อมูลแยกเป็นวิชาชีพ และสถานสงเคราะห์

2) ตรวจสอบข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปทั้งหมด มาดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลของแต่ละวิชาชีพ ของแต่ละสถานสงเคราะห์ก่อน จากนั้นนำข้อมูลของแต่ละสถานสงเคราะห์ มาตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้

3) ทำการแตกข้อมูล ด้วยการอ่านและจับประเด็นข้อมูลที่ได้ทั้งหมด โดยอ่านข้อมูลของแต่ละสถานสงเคราะห์ก่อน จากนั้นอ่านข้อมูลของแต่ละวิชาชีพ โดยผู้วิจัยทำการอ่านเพิ่มข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียดและหลาย ๆ รอบ เพื่อสร้างความเข้าใจในข้อมูลเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง และถูกต้อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลมากที่สุด

4) จัดระเบียบข้อมูลด้วยการคัดสรรข้อความที่มีความหมายตรงตามประเด็นที่ต้องการออกมา แยกข้อมูลตามที่ศึกษาเป็นหมวดหมู่

5) การแสดงข้อมูล ด้วยการเขียนบรรยายเรื่องราวเชิงพรรณนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องกระบวนการรับเด็กเข้า รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กและกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3.6 แผนการวิจัย/ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ขั้นตอนการเตรียมการ
  - 1.1) ศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 1.2) ติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็น
  - 1.3) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 2) ขั้นตอนการเก็บข้อมูล
  - 2.1) สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
  - 2.2) สังเกตบริบทของสถานสงเคราะห์
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล
  - การวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) การเขียนรายงาน และการเผยแพร่ผลงาน
  - 4.1) เขียนรายงานการวิจัย
  - 4.2) จัดพิมพ์

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “ การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ” โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากสถานสงเคราะห์ ทั้ง 4 แห่ง พบว่า สถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช ไม่มีนักจิตวิทยาอยู่ในทีมสหวิชาชีพ จึงทำให้มีผลการวิจัยที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพ จำนวนทั้งสิ้น 17 คน โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมดใน 4 ส่วน ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม คือ

1.1) ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

1.2) ข้อมูลทั่วไปของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ในสถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

สำหรับการนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยที่ได้ในรูปแบบตาราง โดยใช้คำร้อยละ และแสดงข้อมูล โดยการบรรยายผลที่ได้ตามคำร้อยละที่ปรากฏ

2) กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครอง โดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ: ผลการศึกษาจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล จำนวน 17 คน ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยที่ได้ โดยการเขียนบรรยายเรื่องราวเชิงพรรณนา

3) กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา: ผลการศึกษา การสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จำนวน 8 คน และทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ใน เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล จำนวน 17 คน ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยที่ได้โดยการเขียนบรรยายเรื่องราวเชิงพรรณนา

4) กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม: ผลการศึกษา การสังเกตและสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล จำนวน 17 คน ผู้วิจัยแสดงผลการวิจัยที่ได้ โดยการเขียนบรรยายเรื่องราวเชิงพรรณนา ปรากฏผล ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่ทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ จำนวน 17 คน

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่รับต่อเดือน และการได้รับการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน) N=17	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	3	17.65
หญิง	14	82.35
อายุ		
25-29 ปี	5	29.41
30-39 ปี	2	11.77
40-49 ปี	2	11.77
50 ปี ขึ้นไป	7	41.17
ไม่เปิดเผยข้อมูล	1	5.88
สถานภาพ		
โสด	8	47.06
สมรส	5	29.41
หม้าย/หย่าร้าง	3	17.65
ไม่เปิดเผยข้อมูล	1	5.88
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา	2	11.77
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	2	11.77
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)	1	5.88
ปริญญาตรี	9	52.94
- รัฐศาสตร์ (1)		
- จิตวิทยา (1)		
- สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ (3)		
- ครุศาสตร์ (1)		
- วิศวกรรมศาสตร์ (สิ่งทอ) (1)		
- ศึกษาศาสตร์ (2)		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน) N=17	ร้อยละ
สูงกว่าปริญญาตรี	2	11.77
ไม่เปิดเผยระดับการศึกษา	1	5.88
ประสบการณ์ทำงาน		
น้อยกว่า 1 ปี	2	11.77
1-5 ปี	4	23.53
6-10 ปี	2	11.77
11-15 ปี	1	5.88
16-20 ปี	-	-
21-25 ปี	-	-
26-30 ปี	4	23.53
31-35 ปี	2	11.77
35 ปี ขึ้นไป	1	5.88
ประเภทการจ้าง		
ลูกจ้างประจำ	3	17.65
ลูกจ้างชั่วคราว	3	17.65
พนักงานราชการ	4	23.53
ข้าราชการ	7	41.17
รายได้ที่ได้รับต่อเดือน		
ต่ำกว่า 8,000 บาท	-	-
8,001 – 10,000 บาท	2	11.77
10,001 – 18,000 บาท	7	41.17
18,001 – 25,000 บาท	2	11.77
มากกว่า 25,000 บาท	6	35.29
การอบรมพัฒนาตนเอง		
เคย	15	88.23
- 1-3 ครั้ง	(12)	70.58
- 4-6 ครั้ง	(2)	11.77
- 7-9 ครั้ง	-	-
- 10 ครั้ง ขึ้นไป	(1)	5.88
ไม่เคย	2	11.77

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ จำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของทีมนิสิตวิชาชีพจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่รับต่อเดือน และการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน พบว่า

ด้านเพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 82.35 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 17.65 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 41.17 รองลงมาคือ มีอายุอยู่ในช่วง 25-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.41 ตามด้วยกลุ่มที่มีอายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี และอยู่ในช่วง 40- 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.77 และมีผู้ที่ไม่ขอเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับอายุ คิดเป็นร้อยละ 5.88 ด้านสถานภาพ ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 47.06 รองลงมาคือมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 29.41 กลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ สถานภาพหม้าย/หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 17.65 และมีผู้ที่ไม่ขอเปิดเผยสถานภาพ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88 ด้านการศึกษาส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 52.94 จำแนกตามสาขาที่จบคือ รัฐศาสตร์ 1 คน จิตวิทยา 1 คน สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 3 คน วิศวกรรมศาสตร์ 1 คน ครุศาสตร์ 1 คน ศึกษาศาสตร์ 1 คน รองลงมาคือ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.77 ระดับการศึกษาที่มีคนจบน้อยที่สุดคือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คิดเป็นร้อยละ 5.88 ไม่มีผู้ใดที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีผู้ที่ไม่ขอเปิดเผยระดับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 5.88 ด้านประสบการณ์ทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วง 1-5 ปี และช่วง 26-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.53 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 1 ปี มีประสบการณ์ทำงานในช่วง 6-10 ปี และช่วง 31-35 ปี ร้อยละ 11.77 ตามด้วยช่วง 11-15 ปี และ 35 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.88 ไม่มีผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วง 16-20 ปี และอยู่ในช่วง 21-25 ปี ส่วนผู้ ไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ในการทำงานคิดเป็นร้อยละ 5.88 ด้านประเภทการจ้างส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 41.17 รองลงมาคือ พนักงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 23.53 และกลุ่มที่มีประเภทการจ้างงานน้อยที่สุด คือ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 17.65 ด้านรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้ ต่อเดือน 10,001-18,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.17 รองลงมาคือ มากกว่า 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35.29 น้อยที่สุดคือ ช่วง 8,001-10,000 บาท และช่วง 18,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.77 และไม่มีผู้ใดที่มีรายได้ต่ำกว่า 8,000 บาท และด้านการอบรมพัฒนาตนเอง ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเอง คิดเป็นร้อยละ 88.23 โดยเคยอบรม 1-3 ครั้ง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 70.58 เคยอบรม 4-6 ครั้ง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 11.77 เคยอบรม 10 ครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.88 สำหรับผู้ไม่เคยเข้ารับการอบรมพัฒนาตนเอง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 11.77

2) ข้อมูลทั่วไปของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่ทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการด้านบริการด้วยปัจจัย 4 จำนวน 8 คน

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่ได้รับต่อเดือน และการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน) N=8	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	3	37.50
หญิง	5	62.50
อายุ		
ต่ำกว่า 24 ปี	-	-
25-29 ปี	1	12.50
30-39 ปี	1	12.50
40-49 ปี	3	37.50
50 ปี ขึ้นไป	3	37.50
สถานภาพ		
โสด	6	75.00
สมรส	2	25.00
หม้าย/หย่าร้าง	-	-
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษา	3	37.50
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)	-	-
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ปวส.)	-	-
ปริญญาตรี	5	62.50
- โภชนาการชุมชน (2)		
- จิตวิทยาการแนะแนว (1)		
- การศึกษาปฐมวัย (1)		
- ครุศาสตร์ (1)		
ประสบการณ์ทำงาน		
1-5 ปี	2	25.00
6-10 ปี	2	25.00
11-15 ปี	1	12.50

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน(คน) N=8	ร้อยละ
16-20 ปี	2	25.00
ประเภทการจ้าง		
ลูกจ้างประจำ	2	25.00
ลูกจ้างชั่วคราว	3	37.50
พนักงานราชการ	3	37.50
ข้าราชการ	-	-
รายได้ที่ได้รับต่อเดือน		
ต่ำกว่า 6,000 บาท	-	-
6,001 – 8,000 บาท	1	12.50
8,001 – 10,000 บาท	3	37.50
10,001 – 15,000 บาท	3	37.50
มากกว่า 15,000 บาท	1	12.50
การอบรมพัฒนาตนเอง		
เคย	8	100.00
- 1-3 ครั้ง	(4)	50.00
- 4-6 ครั้ง	(3)	37.50
- 7-9 ครั้ง	-	-
- 10 ครั้ง ขึ้นไป	(1)	12.50
ไม่เคย	-	-

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ จำนวน และร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ประเภทการจ้างรายได้ที่ได้รับ ต่อเดือน และการได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน พบว่า

ด้านเพศกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.50 และเป็นเพศชาย คิดเป็น ร้อยละ 37.50 ด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี และมีอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.50 กลุ่มที่รองลงมา คือกลุ่มที่มีอายุอยู่ในช่วง 25 -29 ปี และกลุ่มที่มีอายุอยู่ในช่วง 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.50 ด้านสถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมา มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 25.00 และไม่มีผู้ใดอยู่ในสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง ด้านระดับ การศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.50 สาขาที่จบคือ โภชนาการ ชุมชน 2 คน สาขาจิตวิทยาการแนะแนว สาขาการศึกษาปฐมวัย และสาขาครุศาสตร์ สาขาละ 1 คน รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.50 ไม่มีผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

ประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ด้านประสบการณ์ทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วง 1-5 ปี ช่วง 6-10 ปี และช่วง 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมา คือ มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในช่วง 11-15 ปี และช่วง 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.50 และไม่มีผู้ใดที่มีประสบการณ์ทำงาน 25 ปีขึ้นไป ด้านประเภทการจ้างส่วนใหญ่เป็นพนักงานราชการ และลูกจ้างชั่วคราว คิดเป็นร้อยละ 37.50 ตามด้วยลูกจ้างประจำ คิดเป็นร้อยละ 25.00 และไม่มีผู้ใดเป็นข้าราชการ ด้านรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนในช่วง 8,001-10,000 บาท และอยู่ในช่วง 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาคือช่วง 6,001-8,000 บาท และกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.50 และไม่มีผู้ใดที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 6,000 บาท ด้านการอบรมพัฒนาตนเอง กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเคยเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง คิดเป็นร้อยละ 100.00 จำแนกเป็น อบรม 1-3 ครั้ง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 อบรม 4-6 ครั้ง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 อบรมมากกว่า 10 ครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50

4.2 กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ่มครองโดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กได้สอดคล้องกับความต้องการ : ผลการศึกษา จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จำนวน 5 คน สถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านปากเกร็ด จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) รวมทั้งหมด 17 คน ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในลักษณะ การสนทนา ซักถามโต้ตอบระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มตัวอย่างแบบตัวต่อตัว โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ ที่จัดทำเป็นชุดคำถาม เป็นแนวทางในการตั้งคำถาม เพื่อศึกษาข้อมูล ในเรื่อง กระบวนการรับเด็ก เข้ารับการปกป้อง คุ่มครอง โดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือ ได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก โดยมีรายละเอียดในการศึกษาตามกระบวนการรับเด็กเข้า ในแต่ละด้าน คือ

- 4.2.1 การคัดแยกประเภทของเด็กที่เข้ารับการปกป้อง คุ่มครองในสถานสงเคราะห์
  - 4.2.2 การนำเด็กมาขอรับการปกป้อง คุ่มครองในสถานสงเคราะห์
  - 4.2.3 การสืบหาข้อเท็จจริง
  - 4.2.4 การพิจารณาวางแผนให้ความช่วยเหลือ
  - 4.2.5 การจัดเก็บเอกสาร หลักฐานเด็ก
  - 4.2.6 การจัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก
- ผลการศึกษา พบว่า

4.2.1 การคัดแยกประเภทของเด็กที่เข้ารับการปกป้อง คุ่มครองในสถานสงเคราะห์

ในการศึกษาถึงกระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ่มครองในสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของทีมสหวิชาชีพและประเภท ของเด็ก ที่เข้ามาอยู่ในการปกป้อง คุ่มครองของสถานสงเคราะห์ ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กทุกคน ควรได้รับ แก่ผู้วิจัยว่า สถานสงเคราะห์ที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาข้อมูลทั้ง 4 แห่ง เป็นสถานสงเคราะห์ ของรัฐ ที่อยู่ในสังกัดสำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อยู่ภายใต้ การกำกับดูแลของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่ให้การอุปการะ เลี้ยงดู และพัฒนาเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ที่มีอายุตั้งแต่ 6 – 18 ปี ด้วยการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม ตามมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี เป็นสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กหญิง สำหรับสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์

เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กชาย ซึ่งเป็นเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมที่แตกต่างกัน แยกเป็นประเภทได้ ดังนี้

1) เด็กถูกทอดทิ้ง หรือเด็กที่พลัดหลงกับผู้ปกครอง

กลุ่มตัวอย่างระบุว่า เด็กกลุ่มนี้หมายถึง เด็กที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ตั้งใจนำเด็กมาทิ้งไว้ และเด็กที่พลัดหลงกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นการทอดทิ้งโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่เกิดจากความประมาทของผู้ดูแลเด็ก เมื่อมีผู้พบเจอเด็กตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ ที่จอดรถประจำทาง โรงพยาบาล หน้าสถานสงเคราะห์ เด็กบางคนถูกทิ้งไว้กับคนรับจ้างเลี้ยงเด็ก เมื่อไม่สามารถติดตามส่งเด็กคืนครอบครัวของเด็กได้ เด็กจึงอยู่ในสภาพไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู เด็กจึงถูกส่งเข้ามาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์

2) เด็กเร่ร่อน หรือเด็กกำพร้า

เด็กเร่ร่อน อาจเป็นเด็กที่มีทั้งพ่อและแม่ หรือเป็นเด็กที่ไม่มีทั้งพ่อและแม่ หรือไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กกำพร้า เด็กบางคนอยู่ในการเลี้ยงดูของปู่ย่า ตายาย หรือกลุ่มญาติ แต่ไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ เด็กไม่ได้รับความรัก ความอบอุ่น ไม่มีใครสนใจดูแลเอาใจใส่ เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ อยู่ในสภาพขาดแคลน นอกจากนี้ยังพบว่าการออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนของเด็กบางคน มีสาเหตุมาจากต้องการมีชีวิตที่อิสระ ล้วนเป็นสาเหตุของการที่เด็กหนีจากบ้านมาใช้ชีวิตเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ เด็กบางคนหาเลี้ยงตัวเองด้วยการขายพวงมาลัย ขอดทาน เช็ดกระจก อาศัยนอนตามสถานที่สาธารณะ อาศัยอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ใช้ชีวิตเหมือนกัน เด็กมีความเสี่ยงมากที่จะถูกชักชวนไปในทางที่ผิด เช่น เสพยาเสพติด ลักขโมย ถูกล่อลวงให้ขายยาเสพติด และขายบริการทางเพศ เด็กจึงควรเข้าอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ แทนการอุปการะเลี้ยงดูของครอบครัว

3) เด็กมาจากครอบครัวที่ประสบปัญหา ไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้

โดยมีสาเหตุมาจาก พ่อแม่ของเด็กหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเจ็บป่วยเรื้อรัง ทูพพลภาพต้องโทษจำคุกในเรือนจำ มีอาการป่วยทางจิตประสาท พิการ มีปัญหาเรื้อรัง รวมถึงพ่อแม่ที่เป็นผู้เยาว์ ส่งผลให้พ่อแม่ไม่มีความพร้อมที่จะอุปการะเลี้ยงดูเด็ก บางคนต้องอยู่ในการเลี้ยงดูของปู่ย่า ตายาย หรือญาติพี่น้องฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ของเด็ก ซึ่งก็มีสภาพความเป็นอยู่คล้าย ๆ กัน จึงไม่ได้ทำให้เด็กมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่มีคนให้การอบรมสั่งสอน ไม่มีโอกาสได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการเหมือนที่เด็กคนอื่น ๆ ได้รับ สมควรส่งเด็กกลุ่มนี้ให้มาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดู และได้รับการพัฒนาชีวิตจากสถานสงเคราะห์

4) เด็กมาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีพฤติกรรม หรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม

พฤติกรรมที่พบมากคือ พ่อแม่หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งติดสุรา เป็นผู้เสพหรือจำหน่ายยาเสพติด เมื่อเสพนานไปก็ส่งผลให้มีพฤติกรรมแปรปรวน หงุดหงิดง่าย ควบคุมอารมณ์ของตัวเองไม่ได้ ก้าวร้าวโดยไม่มีเหตุผล คลุ้มคลั่ง ทะเลาะเบาะแว้ง และทำร้ายคนในครอบครัว แต่ในบางครั้ง

ก็เก็บตัวทำตัวลึกลับ การที่เด็กคลุกคลีอยู่กับพ่อแม่ที่มีดื่มสุรา หรือเสพยา จึงทำให้เด็กมีความเสี่ยงที่จะติดยาเสพติด หรือถูกใช้ให้จำหน่ายยาเสพติด อยู่ในครอบครัวอย่างหวาดระแวง กลัวโดนทำร้าย กลัวพ่อแม่ถูกจับกุม ขาดแคลนเงินทอง ขาดคนอบรมสั่งสอน ปัญหาครอบครัวเหล่านี้ ล้วนมีผลกระทบต่อสภาพร่างกาย และจิตใจของเด็กทั้งสิ้น เมื่อครอบครัวไม่มีความพร้อมที่จะเลี้ยงดูลูก จึงจำเป็นต้องแยกเด็กกลุ่มนี้ออกจากครอบครัว และให้เด็กมาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ แทนการเลี้ยงดูของพ่อแม่

5) เด็กมาจากครอบครัวที่ให้การเลี้ยงดูโดยมิชอบ

การเลี้ยงดูโดยมิชอบ หมายถึงการที่พ่อแม่ไม่ได้ให้ความสนใจ เอาใจใส่เลี้ยงดูลูก ทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาชีวิต ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอน เด็กโดนบังคับจิตใจ หรือพ่อแม่ ผู้ปกครองนำไปแสวงหาประโยชน์ เช่น บังคับลูกไปนั่งขอทานหาเงินเลี้ยงครอบครัว เร่ขายของตามร้านอาหาร ตอนกลางคืน แม่บางคนพาลูกไปเร่ขายตัว เพื่อหวังเงินค่าตัวของลูกมาจับจ่ายใช้สอย พบว่าการที่เด็กบางคนยอมปฏิบัติตาม ก็เพราะคิดว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กบางคน ถูกคนในครอบครัวกระทำทารุณกรรม โดยเฉพาะในครอบครัวที่เด็กอยู่กับพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ย่อมไม่มีความรัก ความผูกพันกับเด็ก เวลาโกรธ โมโหจะทุบตีทำร้ายร่างกาย จนบางครั้งปรากฏบาดแผลให้เห็น ได้แก่ แผลฟกช้ำ แผลที่เกิดจากรอยไหม้ของบุหรี่ แผลถูกน้ำร้อนลวก แผลจากรอยไม้ รอยเข็มขัด นอกจากแผลที่พบทางร่างกายแล้ว เด็กยังมีบาดแผลทางใจปรากฏให้เห็น เช่น มีอาการซึมเศร้า หวาดระแวง เก็บตัว บางคนมีพฤติกรรมต่อต้าน กลายเป็นเด็กก้าวร้าว เกเร และเป็นเด็กที่ชอบใช้ความรุนแรง กลุ่มตัวอย่างระบุว่าเด็กกลุ่มนี้น่าสงสารที่สุด เพราะแม้ว่าบาดแผลทางร่างกายจะหายไปแล้ว แต่บาดแผลทางจิตใจ ต้องใช้เวลายาวนานในการรักษาเยียวยา ซึ่งเจ้าหน้าที่ทุกคนในสถานสงเคราะห์ จะเข้าใจสภาพจิตใจของเด็กกลุ่มนี้ดี และพยายามดูแลจิตใจของเด็กเป็นอย่างดี

6) เด็กมาจากครอบครัวยากจน ได้รับความยากลำบาก

เด็กกลุ่มนี้โดยมากเป็นเด็กที่อยู่กับครอบครัวตามปกติ คือเด็กใช้ชีวิตอยู่กับพ่อแม่ หรืออยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง บางมีปู่ย่า ตายายเป็นผู้ให้การเลี้ยงดู แต่ว่าเด็กครอบครัวประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ มีฐานะยากจน จึงไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาศักยภาพของเด็กได้อย่างเต็มที่ หากให้เด็กใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัว อาจไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาชั้นต่ำ ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาตัวเอง บางครอบครัวยังไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ย้ายที่อยู่ไปเรื่อย ๆ ตามงานที่ทำ ย้ายออกเพื่อหนีค่าเช่าบ้าน ย้ายที่อยู่เพื่อหนีเจ้าหนี้ ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงต้องนำเด็กมาฝากให้อยู่ในการดูแลของสถานสงเคราะห์ เพราะมั่นใจว่า ที่สถานสงเคราะห์นี้สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูลูกของตนได้ เพราะอย่างน้อยเด็กก็มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่ง ไม่ต้องร่อนเร่ไปเรื่อย ๆ ไม่ต้องย้ายโรงเรียนนับครั้งไม่ถ้วน ได้รับประทานอาหารครบทุกมื้อ มีคนคอยให้การดูแล อบรมสั่งสอน หากเจ็บป่วยก็ได้รับการรักษาพยาบาล ชีวิตของเด็กย่อมดีกว่าอยู่กับพ่อแม่ จึงนำเด็กมาฝากเด็กไว้ที่สถานสงเคราะห์ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยแจ้งว่าเมื่อใดที่ครอบครัวมีความพร้อม จะมารับเด็กกลับไป

เลี้ยงดูเอง โดยนักสังคมสงเคราะห์จะให้ผู้ปกครองของเด็ก กรอกข้อความแสดงความจำนงฝากเด็กไว้ ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์เป็นการชั่วคราว และจะรับเด็กกลับไปอุปการะเอง เมื่อครอบครัวมีความพร้อม

จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันแต่ละสถานสงเคราะห์ มีเด็กที่มาเข้ารับสงเคราะห์คัดแยกตามประเภทของเด็ก ตามจำนวนที่ปรากฏใน ตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 ประเภทของเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์

สถาน สงเคราะห์	ประเภทของเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์						
	ถูก ทอดทิ้ง/ พลัดหลง	เร่ร่อน / กำพร้า	ครอบครัว ประสบ ปัญหา	ครอบครัว พฤติกรรม ไม่เหมาะสม	ครอบครัว เลี้ยงดูเด็ก มิชอบ	ครอบครัว ยากจน	รวม
เด็กชาย บ้านมหาเมฆ	39	17	60	3	12	31	162
เด็กหญิง บ้านราชวิถี	60	38	105	74	58	52	387
เด็กชาย บ้านปากเกร็ด	24	48	43	5	42	33	195
เยาวชนมูลนิธิ มหาราช	26	31	20	11	23	48	159

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

การที่ทีมสหวิชาชีพมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการคัดแยกประเภทของเด็กที่เข้ารับ การปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์เป็นอย่างดีนั้น ทำให้ทีมสหวิชาชีพสามารถตัดสินใจรับเด็ก ที่ประสบปัญหาเข้ามาอุปการะเลี้ยงดู ได้ตรงตามภารกิจของสถานสงเคราะห์ ส่งผลให้ทีมสหวิชาชีพ สามารถจัดสวัสดิการให้กับเด็กทุกคน ได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กแต่ละคน

4.2.2 การนำเด็กมาขอรับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์

ในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับวิธีการนำเด็กมาขอเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์นั้น พบว่า เด็กที่จะมาเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ได้ จะต้อง เป็นเด็กที่ผ่านการคัดกรองจากหน่วยงานแรกรับ โดยมีขั้นตอนการนำส่งเด็ก ตามคู่มือการประสาน ส่งต่อผู้ให้บริการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสถานสงเคราะห์มีหน้าที่เป็นหน่วยรับ รับเด็กที่ส่งต่อเด็กมาจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่เป็น หน่วยส่ง อาทิ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน บ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 และสถานแรกรับเด็ก เป็นเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของหน่วยงานนั้น ๆ มาช่วงระยะเวลาหนึ่ง ระหว่างนั้นนักสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานนั้น ๆ ทำการประสาน เพื่อติดตาม

ครอบครัวเดิมให้เด็ก และสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงของเด็กและครอบครัว ตรวจสอบและนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ และจำแนกปัญหาของเด็กแต่ละคน เพื่อคัดกรองเด็กก่อนวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก โดยแต่ละหน่วยงานจะมีกระบวนการดำเนินงานภายในหน่วยงานของตน ก่อนที่จะส่งต่อเด็กมาให้สถานสงเคราะห์เด็ก ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1) การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กก่อน

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า สถานสงเคราะห์เด็กก่อนเป็นสถานสงเคราะห์ ที่อุปการะเลี้ยงดูเด็ก ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด - 6 ขวบ อาจเป็นเด็กที่ถูกครอบครัวทอดทิ้ง เด็กพลัดหลงกับครอบครัว เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่พ่อแม่เจ็บป่วยเรื้อรัง ทูพพลภาพ มีอาการป่วยทางจิตประสาท หรือต้องโทษถูกคุมขังในเรือนจำ เมื่อสถานสงเคราะห์เด็กก่อนรับเด็กไว้อุปการะแล้ว ทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์เด็กก่อน จะดำเนินการติดตามประวัติ เพื่อสืบหาพ่อแม่หรือผู้ปกครองพร้อมบันทึกประวัติความเป็นมาของเด็ก มีการตรวจสอบและเก็บรวบรวมเอกสาร หลักฐานของเด็ก เช่น สูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน หลักฐานทางการแพทย์ ข้อมูลการคลอดของแม่เด็ก และรายละเอียดของเด็กและแม่ (ถ้ามี) และบันทึกการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งด้านพฤติกรรม ด้านสุขภาพ และพัฒนาการ ในกรณีที่เด็กไม่มีสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน สถานสงเคราะห์เด็กก่อนจะดำเนินการแจ้งเกิดให้กับเด็ก และขอเพิ่มชื่อเข้าไปในทะเบียนบ้านของสถานสงเคราะห์เด็กก่อน กรณีที่เด็กไม่มีชื่อหรือนามสกุล จะทำการตั้งชื่อและขอตั้งชื่อสกุลให้สมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของเด็ก ทีมสหวิชาชีพนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อให้การสงเคราะห์ แก้ไขปัญหาให้กับเด็ก และคัดกรองเด็กก่อนประสานส่งต่อเด็กแต่ละราย ด้วยการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม ครอบครัวทดแทนหรือส่งต่อมาให้สถานสงเคราะห์เด็กโต โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1.1) ในกรณีที่พบครอบครัวเดิมของเด็ก และครอบครัวเดิมมีความพร้อมสามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ สถานสงเคราะห์จะดำเนินการส่งเด็กคืนครอบครัวเดิม เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กต่อไป

1.2) สำหรับเด็กบางคนที่มีครอบครัวเดิม แต่ครอบครัวไม่มีความพร้อมที่จะเลี้ยงดูเด็กได้ ครอบครัวขอทำเรื่องยกเด็กให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยเด็ดขาดสถานสงเคราะห์จะดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทนให้ แต่เมื่อใดที่เด็กมีอายุ 6 ขวบ ต้องพ้นสงเคราะห์ตามเกณฑ์การพ้นสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็กก่อน แต่ไม่มีครอบครัวทดแทนมาขอรับไปอุปการะ หรือว่าอยู่ในระหว่างรอประสานรับเด็กจากครอบครัวทดแทน สถานสงเคราะห์เด็กก่อนต้องทำหน้าที่เป็นหน่วยส่ง ส่งต่อเด็กก่อนที่พ้นสงเคราะห์ พร้อมกับประวัติ ข้อมูล และเอกสาร หลักฐานของเด็ก เพื่อให้สถานสงเคราะห์เด็กให้การอุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาชีวิตเด็กต่อไป

1.3) ในกรณีที่พบครอบครัวเดิม แต่ครอบครัวยังไม่พร้อมที่จะรับเด็กกลับไปเลี้ยงดู จึงทำเรื่องขอฝากเด็กไว้ในการอุปการะเลี้ยงดู ของสถานสงเคราะห์เด็กก่อนไปก่อน แต่ไม่ได้ยกเด็กให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยเด็ดขาด และเมื่อใดที่ครอบครัวมีความพร้อม จะมารับเด็ก

กลับไปเลี้ยงดูเอง กรณีนี้สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ไม่สามารถจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็กได้ และจะต้อง ให้การสงเคราะห์เด็กต่อจนมีอายุครบ 6 ขวบ ต้องพ้นสงเคราะห์ ทางสถานสงเคราะห์ จะประสานกับครอบครัวเด็ก เพื่อแจ้งกับทางครอบครัวว่าได้ส่งต่อเด็กไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์เด็กโต และประสาน ขอส่งต่อเด็ก พร้อมประวัติ ข้อมูล เอกสาร หลักฐานของเด็กมาที่สถานสงเคราะห์เด็ก เพื่ออุปการะเลี้ยงดูเด็กต่อไป

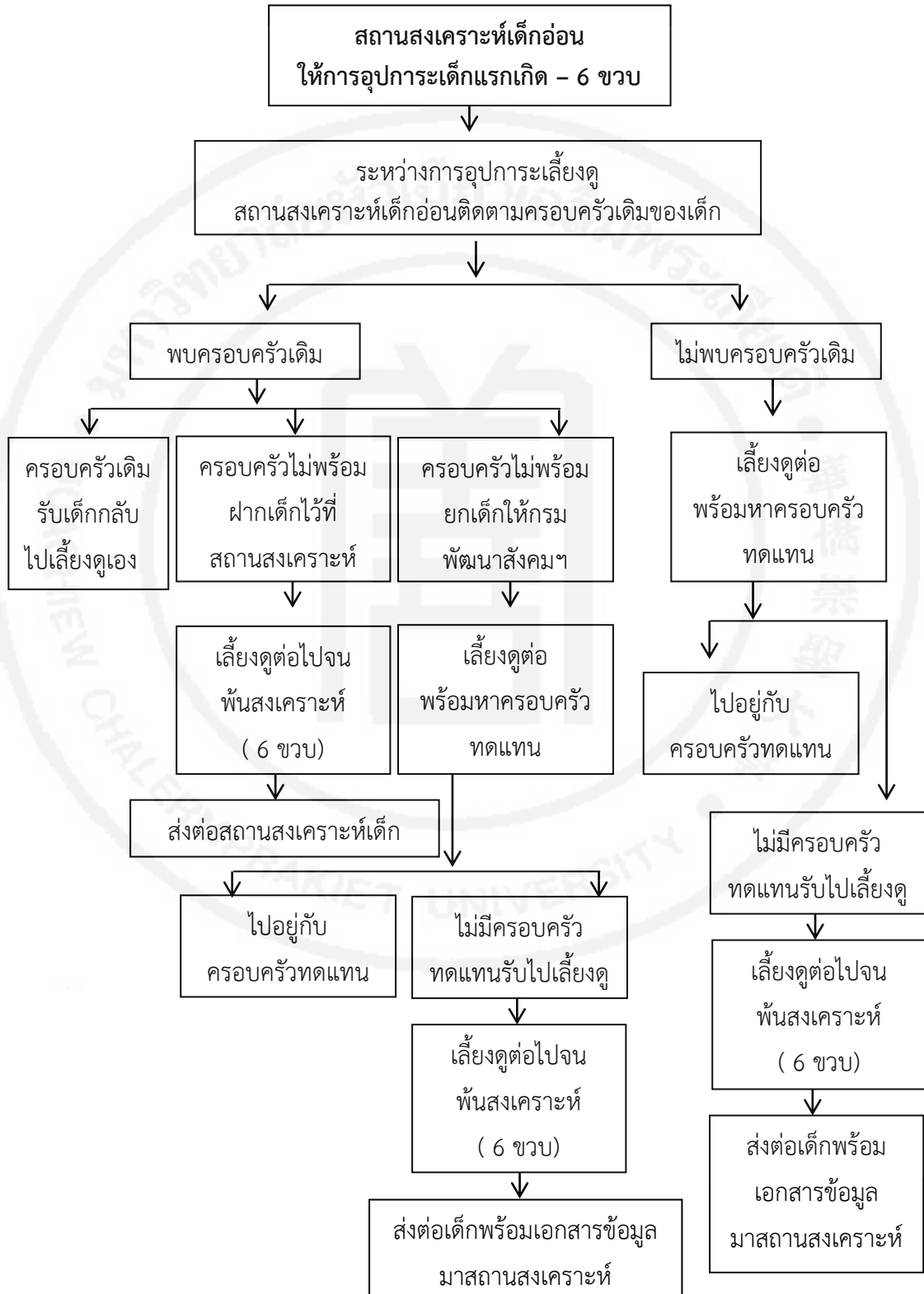
1.4) จัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก จะจัดทำให้ในกรณีที่เด็กไม่มีครอบครัวเดิม หรือครอบครัวเดิมยกเด็กให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยเด็ดขาด

1.5) ในกรณีที่ไม่มีครอบครัวเดิมของเด็ก หรือไม่มีครอบครัวทดแทนมารับเด็ก ไปอุปการะ หรือกำลังอยู่ในระหว่างรอประสานรับเด็กจากครอบครัวทดแทน เมื่อเด็กอายุครบ 6 ขวบ ถือว่าพ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน เด็กกลุ่มนี้จะถูกประสานขอส่งต่อตัวเด็ก พร้อมทั้งแฟ้มข้อมูล ประวัติ และเอกสารหลักฐานมาที่สถานสงเคราะห์เด็ก เพื่ออุปการะเลี้ยงดูต่อไป

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ได้มีการนำร่องส่งต่อเด็ก ที่มีอายุครบ 4 ขวบ มาให้สถานสงเคราะห์อุปการะแทนเด็ก 6 ขวบ ทั้งนี้เพราะสถานสงเคราะห์ ประสบปัญหาเด็กอ่อนมีเด็กเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีเด็กที่เกิดจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ในวัยรุ่นจำนวนมาก แม่เด็กบางคนทอดทิ้งเด็กไว้ที่โรงพยาบาลหลังคลอด สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน จึงต้องรับเด็กมาให้การอุปการะเลี้ยงดู ทำให้ สถานสงเคราะห์ไม่มีสถานที่รองรับ ชาติพี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้านที่จะให้การดูแลเด็ก จำเป็นต้องกระจายเด็กที่มีอยู่ออก ด้วยการทดลองส่งต่อเด็กอายุ 4 ขวบ ซึ่งอยู่ในวัยที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้ มาให้สถานสงเคราะห์เด็กโตอุปการะเลี้ยงดูแทน จึงทำให้ ทางสถานสงเคราะห์เด็กต้องเตรียมความพร้อม ทั้งในด้านอาคารสถานที่ และปรับวิธีการทำงาน ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ให้สามารถดูแลเด็กได้เหมาะสมกับตามวัยเช่นกัน สำหรับการดำเนินการ ของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ก่อนทำการส่งต่อเด็กมายังสถานสงเคราะห์ มีการดำเนินงานปรากฏ ในแผนภูมิที่ 3 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กก่อน ก่อนส่งต่อเด็กมาสถานสงเคราะห์

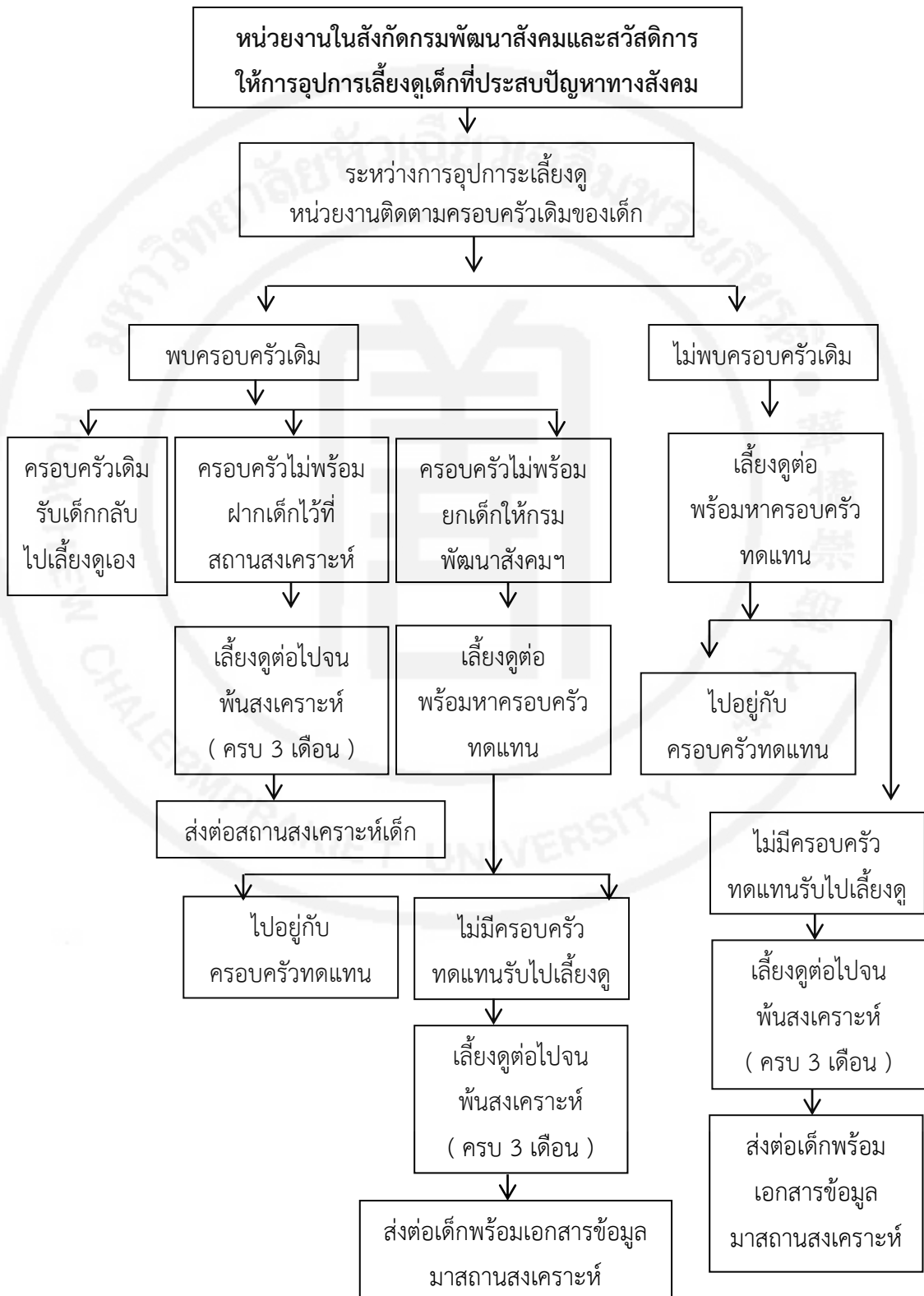

2) การนำส่งเด็กโดยหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

นอกจากสถานสงเคราะห์จะรับเด็ก ที่นำส่งโดยสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 และสถานแรกรับเด็ก ซึ่งเป็นหน่วยแรกรับรับเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม ทุกประเภท อาทิ ยากจน กำพร้า เร่ร่อน พลัดหลง ถูกทอดทิ้ง คนในครอบครัวทำร้าย ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กประพฤติตัวไม่เหมาะสม เข้ามาอยู่ในการดูแลในช่วงระยะเวลาหนึ่งก่อนส่งต่อ ซึ่งเด็กต้องผ่านขั้นตอนตามกระบวนการรับเข้าของหน่วยงาน โดยนักสังคมสงเคราะห์ติดตามครอบครัวเดิม ให้เด็ก รวบรวมข้อมูลเท็จจริงของเด็ก ลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน ทำการสัมภาษณ์เด็ก คนในครอบครัว และบุคคลอื่นที่ใกล้ชิดกับเด็ก ตรวจสอบเอกสารประวัติต่าง ๆ เช่น ทะเบียนบ้านที่มีชื่อพ่อแม่/เด็ก บัตรประจำตัวประชาชนของพ่อแม่/เด็ก สูติบัตรเด็ก เอกสารทางการแพทย์ เอกสารทางการศึกษา เป็นต้น เพื่อประเมินสภาพเด็กและสภาพครอบครัวเป็นการคัดกรองเด็กเพื่อส่งต่อ เพราะหน่วยงานแรกรับจะทำหน้าที่ดูแลเด็ก เป็นระยะเวลา 3 เดือน จะทำหน้าที่เป็นหน่วยส่ง ส่งต่อเด็กมายังหน่วยรับ คือสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สามารถจัดสวัสดิการสังคมให้เด็ก ได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กแต่ละคน โดยการพิจารณาส่งเด็กนั้น จะเริ่มพิจารณาส่งเด็กคืนครอบครัวเป็นอันดับแรก หากพบว่าครอบครัวมีความพร้อม สามารถเลี้ยงดูเด็กได้จะดำเนินการส่งเด็กคืนครอบครัวเดิม สำหรับเด็กที่พิจารณาแล้วพบว่า 1) ครอบครัวไม่สามารถดูแลเด็กได้ และทำเรื่องยกเด็กให้อยู่ในการดูแลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการแล้ว 2) ครอบครัวยังไม่พร้อมรับเด็กกลับไปดูแลขอฝากเด็กไว้ก่อน 3) ติดตามแล้วไม่พบครอบครัวเดิมของเด็ก ทั้ง 3 กรณีนี้ เมื่อหน่วยงานนั้น ๆ ให้การอุปการะเด็กครบ 3 เดือนแล้ว หน่วยงานนั้น ๆ จะประสานส่งต่อตัวเด็ก พร้อมข้อมูลประวัติ และเอกสารหลักฐานของเด็ก มาให้สถานสงเคราะห์อุปการะเลี้ยงดูต่อไป เพื่อทำหน้าที่เสริมสร้างพัฒนาการ และฟื้นฟูศักยภาพของเด็ก ตามกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ต่อไป

โดยการดำเนินการของหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนก่อนส่งต่อเด็กมายังสถานสงเคราะห์ ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 การดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ก่อนส่งต่อเด็ก
มายังสถานสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการรับเด็กที่นำส่งมาจากหน่วยงานแรกรับ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการนั้น มักพบว่าบางหน่วยงานขาดประสิทธิภาพ ในการคัดกรองเด็กเบื้องต้น เช่น เมื่อหน่วยงานนั้นรับเด็กไว้ในการดูแลแล้ว กลับไม่ได้ให้ความสำคัญ ในการแสวงหาข้อมูลเท็จจริงของเด็กเลย ไม่มีการติดต่อประสานกับครอบครัวเด็ก ไม่ลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน ข้อมูลที่ได้รับมาจากการสัมภาษณ์เด็ก หรือคนที่นำเด็กมาส่งเท่านั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ข้อมูลเท็จจริงทั้งหมด เพราะคนนำเด็กมาส่งบางคนไม่เคยรู้จักเด็กมาก่อน ที่นำเด็กมาส่งก็เพราะต้องการช่วยเหลือเด็กเท่านั้น เมื่อหน่วยงานนั้นรับเด็กไว้ดูแลจนครบ 3 เดือน พ้นกำหนดการสงเคราะห์แล้ว ก็ประสานส่งต่อเด็ก มาที่สถานสงเคราะห์เด็กทันที เมื่อสถานสงเคราะห์มาดำเนินการสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก เพื่อที่จะ วางแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก จึงพบปัญหาที่ว่าเด็กบางคนไม่จำเป็นต้องมาอยู่ในสถานสงเคราะห์ เพียงให้คำปรึกษา แนะนำกับครอบครัว ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก ด้วยการให้ความรัก สนใจ ดูแลเอาใจใส่ เด็กอย่างใกล้ชิด หรือปรับทัศนคติของเด็กและพ่อแม่ที่มีต่อกันเสียใหม่ เด็กก็สามารถอยู่กับครอบครัว ได้ การแยกเด็กจากครอบครัวให้มาอยู่ที่สถานสงเคราะห์ จึงไม่ใช่การแก้ปัญหาให้กับเด็ก แต่เท่ากับ เป็นการผลักไสเด็กไปพบกับปัญหามากกว่า โดยกลุ่มตัวอย่างระบุว่า แม้ว่าสถานสงเคราะห์จะมีที่อยู่ ที่กิน มีคนดูแลเอาใจใส่ ได้เรียนหนังสือ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ชีวิตของเด็ก มีความสุขได้เท่ากับการ ได้อยู่กับครอบครัว แม้จะอดบ้าง อิ่มบ้าง แต่ก็ได้อยู่กับคนที่เขารัก ครอบครัวจึงเป็นศูนย์รวมความรัก ความอบอุ่นที่เด็กทุกคนปรารถนา ทำให้เขาเติบโตขึ้นอย่างคนดีมีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ทีมสหวิชาชีพ จึงต้องทำการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริง และประสานกับครอบครัวของเด็กใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน และทำเรื่องจำหน่ายเพื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัว ปัญหาที่ตามมาคือเด็กต้องย้ายโรงเรียน เพื่อกลับไปเรียนใกล้ ๆ บ้าน ครอบครัวเองก็ต้องเสียเวลาในการหาที่เรียนให้เด็กใหม่ และยังทำให้ การเรียนของเด็กไม่ต่อเนื่อง

3) สถานีตำรวจ หรือ โรงพยาบาลเป็นผู้ประสานนำส่งเด็ก

สำหรับการประสานเพื่อขอส่งต่อเด็ก โดยสถานีตำรวจหรือโรงพยาบาล เด็กกลุ่มนี้ ส่วนมากเป็นกลุ่มเด็กเร่ร่อน เด็กพลัดหลง ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกทารุณกรรม ที่มีผู้พบเห็นและนำมาส่ง ไว้ที่สถานีตำรวจ หรือเด็กที่พ่อแม่ส่งเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแล้วทิ้งเด็กไว้ ทางสถานีตำรวจ หรือโรงพยาบาล ไม่สามารถติดตามญาติและครอบครัวของเด็กได้ จึงนำเด็กมาส่งให้สถานสงเคราะห์ เพื่อให้สถานสงเคราะห์ช่วยอุปการะเลี้ยงดู แต่เนื่องมาจากสถานีตำรวจ หรือ โรงพยาบาลไม่ได้เป็น หน่วยแรกรับของสถานสงเคราะห์ ทำให้ทีมสหวิชาชีพไม่สามารถรับเด็กไว้ในการอุปการะภายใน สถานสงเคราะห์ได้ แต่ทีมสหวิชาชีพจะให้ความช่วยเหลือในเบื้องต้น โดยนักสังคมสงเคราะห์จะ ช่วยสืบหาข้อมูลเท็จจริง ด้วยการสอบถามพูดคุยกับเด็ก เพื่อคัดกรองเด็กและ ให้คำแนะนำเจ้าหน้าที่ ที่นำเด็กมาส่ง หรือช่วยดำเนินการประสานส่งต่อเด็ก ไปที่ยังหน่วยงานแรกรับที่ดูแลเด็กแต่ละประเภท เพื่อให้การอุปการะและคัดกรองเด็กให้ ก่อนที่จะดำเนินการส่งเด็กต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ตรงตามภารกิจที่ กำหนดไว้ของแต่ละหน่วยงาน

4) ครอบครัวหรือเครือญาตินำเด็กมาส่ง

กรณีที่พ่อแม่หรือผู้ปกครอง นำเด็กมาขอรับการอุปการะเลี้ยงดูจากสถานสงเคราะห์ แม้ว่าทีมสหวิชาชีพจะไม่สามารถ รับเด็กไว้ในการอุปการะได้เอง แต่สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ กับพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ โดยนักสังคมสงเคราะห์จะทำการพูดคุยกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและตัวเด็ก เป็นการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงเบื้องต้น เพื่อทำการประเมินและจำแนกปัญหาของเด็กและครอบครัว หากพบว่า เป็นปัญหาครอบครัวที่ไม่ร้ายแรง เช่น พ่อแม่แต่งงานไม่มีรายได้ เกรงว่าจะเลี้ยงดูลูกได้ไม่ดี ไม่มีเงินส่งลูกเข้าโรงเรียน หรือเด็กมีพฤติกรรมเกเร ดื้อรั้น ก้าวร้าว ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน จึงต้องการ จะปรับพฤติกรรมของเด็ก ด้วยการส่งเด็กมาอยู่ในการเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ ในกรณีดังกล่าวมานี้ เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ หรือทีมสหวิชาชีพประเมินแล้วว่า เป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ ไม่จำเป็นต้อง แยกเด็กออกจากครอบครัว แต่สามารถช่วยเหลือได้ด้วยวิธีอื่น เช่น ให้เป็นเงินลงทุนประกอบ อาชีพ เพื่อมีรายได้เลี้ยงดูคนในครอบครัว ให้ทุนการศึกษาแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนหนังสือ แนะนำ สถานที่ทำงานที่เหมาะสม กับความรู้ความสามารถของพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก ให้คำแนะนำ พูดคุย ประสานความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ให้เข้าใจในบทบาทของแต่ละคน และให้คำแนะนำคนที่อยู่ใน ครอบครัว ให้เข้าใจถึงความสำคัญของครอบครัว ที่สามารถใช้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ เลี้ยงดูเด็ก เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้เด็กมีพลังในการพัฒนาตน จนเติบโตขึ้นอย่างผู้มีพัฒนาการที่ดี รอบด้าน ซึ่งแน่นอนว่าพัฒนาการที่เสริมสร้างโดยครอบครัว ย่อมสมบูรณ์แบบมากกว่าพัฒนาการ ที่เสริมสร้างโดยการเลี้ยงดูของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ สำหรับครอบครัวที่ประสบปัญหา ไม่สามารถให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กได้จริง ๆ ทั้งที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาการขาดคนเลี้ยงดูเด็ก ปัญหาด้านความปลอดภัยของเด็ก จนทำให้เด็กไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวได้ สถานสงเคราะห์ จะแนะนำหน่วยงาน ที่เป็นหน่วยงานต้นทาง มีกระบวนการทำงานด้านการรับเรื่อง และช่วยเหลือ เบื้องต้น ตามภารกิจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ด้วยการแนะนำให้ครอบครัว เข้ารับคำปรึกษา จากหน่วยงานที่อยู่ในภูมิลำเนาของเด็ก เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 หรือติดต่อที่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในกรณีที่ครอบครัวมีหลักแหล่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยเหลือ เด็กและครอบครัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

4.2.3 การสืบหาข้อมูลเท็จจริง

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นในเรื่อง การดำเนินการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ว่า ทีมสหวิชาชีพจะทำการประสานเพื่อรับตัวเด็ก โดยเริ่มมาจากนักสังคมสงเคราะห์จากหน่วยส่งเดินทาง มาติดต่อกับนักสังคมสงเคราะห์ หรือโทรศัพท์ประสานกับนักสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ เพื่อขอส่งต่อเด็กมาเข้ารับการสงเคราะห์ที่สถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะทำหน้าที่สอบถาม ประวัติเบื้องต้นของเด็กจากผู้ประสานงานก่อน เพื่อทราบสาเหตุถึงในการมาขอรับการสงเคราะห์ และความจำเป็นต้องส่งเด็กมาที่สถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์นำเรื่องมาปรึกษากับผู้ปกครอง

สถานสงเคราะห์ในการตัดสินใจรับเด็ก ผลการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเด็กอยู่ในข่ายที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 32 ตรงตามภารกิจของสถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะประสานกลับไปยังหน่วยงานนั้น นัดหมายวัน - เวลา และกำชับเรื่องเอกสารข้อมูลของเด็กที่ต้องนำมาพร้อมกับตัวเด็ก จัดเตรียมสถานที่ เตรียมแฟ้มเอกสารให้เด็กใหม่ พร้อมทั้งทำการนัดหมายกับนักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อร่วมกันสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก

ในการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงในกระบวนการรับเด็กนั้น เป็นกระบวนการที่ทีมสหวิชาชีพให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะมีผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาการ และฟื้นฟูชีวิตของเด็ก ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่สืบค้นหาข้อมูลเท็จจริง ในกระบวนการรับเด็กเข้าทุกคน จะต้องทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบ สุขุม มุ่งมั่น ตั้งใจ ช่างสังเกต และใช้เวลาอย่างคุ้มค่า เพื่อให้ได้ข้อมูล ประวัติความเป็นมาของเด็ก และเข้าใจถึงภูมิหลังของเด็กแต่ละคนให้มากที่สุด และถูกต้องที่สุด สำหรับข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ เด็กมาจากไหน พบกับปัญหาอะไรมาบ้าง สภาพความเป็นอยู่ที่ผ่านมาเป็นอย่างไร และเด็กแต่ละคนน่าได้รับการเติมเต็มในเรื่องใด ซึ่งผลที่ได้รับจากการสืบหาข้อมูลเท็จจริง จะทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก ทั้งในเรื่องสภาพความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของเด็ก นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และจำแนกปัญหาของเด็กเพื่อนำมาวางแผน จัดสวัสดิการให้เด็กเหมาะสมกับความต้องการ และเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กได้ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อให้การสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริง ในกระบวนการรับเข้ามีประสิทธิภาพที่สุด ได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กที่ถูกต้องที่สุดและมากที่สุด ทีมสหวิชาชีพจึงมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากผู้นำส่ง

เมื่อผู้นำส่งนำเด็กมาถึงสถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ให้การต้อนรับ พร้อมทั้งเชิญผู้นำส่งเด็กเข้าประชุมร่วมกับทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์ เพื่อทำการสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็กจากผู้นำส่ง โดยนักสังคมสงเคราะห์ทำการสัมภาษณ์ซักถามสิ่งที่เป็นข้อสงสัย และสอบถามรายละเอียดในเชิงลึกของเด็ก รายละเอียดในการศึกษาข้อมูล เป็นการถามถึงสาเหตุ ที่เด็กเข้ามาขอรับการสงเคราะห์จากหน่วยงาน เพื่อศึกษาถึงต้นเหตุของปัญหา เช่น เด็กพลัดหลงไม่สามารถติดต่อพ่อแม่/ผู้ปกครองของเด็กได้ พ่อเสียชีวิตแม่ต้องทำงานไม่มีเวลาเลี้ยงดู เด็กอาศัยอยู่กับครอบครัวที่มีความเสี่ยงพ่อแม่ติดสารเสพติด จำเป็นต้องแยกเด็กออกจากครอบครัว เด็กถูกทำร้ายจากคนในครอบครัวจึงหนีออกจากบ้าน รวมถึงการสอบถามถึงประวัติความเป็นมา เพื่อศึกษาภูมิหลังของเด็กแต่ละคน และทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแฟ้มประวัติเด็กอย่างละเอียด

นักจิตวิทยา สอบถามพูดคุยถึงชีวิตประจำวันของเด็ก การมีมนุษยสัมพันธ์ของเด็กเป็นอย่างไร อารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกให้เห็นบ่อย ๆ มีอารมณ์รุนแรง หรือทำร้ายตัวเองบ้างหรือไม่ หรือเป็นเด็กไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบ มีนิสัยลักขโมย ชอบพูดโกหก แอบอ้างสร้างเรื่องหรือไม่ เป็นต้น

พยาบาล สอบถามเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของเด็ก ว่าเด็กมีโรคประจำตัวหรือไม่ เด็กบางรายที่มียามาด้วย เจ้าหน้าที่นำส่งจะต้องแจ้งพยาบาลให้ทราบถึงการทานยา และอาการต่าง ๆ ของเด็ก หรือข้อห้ามต่าง ๆ ของเด็ก เช่น ห้ามเล่นบริเวณที่มีหญ้า ห้ามวิ่งเล่นบริเวณที่มีฝุ่น หรือต้องหยุดตาเด็กทุก 1 ชั่วโมง เพราะเด็กเป็นโรคน้ำตาแห้ง เป็นต้น รวมถึงสิทธิการรักษาพยาบาลของเด็กในแต่ละราย และตรวจสอบบาดแผลต่างๆ ตามร่างกายของเด็ก ซึ่งต้องพยายามซักถามอย่างละเอียด และส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของเด็กแต่ละราย

นักการศึกษา สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ของเด็กว่า เด็กกำลังศึกษาอยู่ในระดับใด ผลการเรียนรู้เป็นอย่างไร เด็กมีความสนใจในด้านการเรียนมากน้อยเพียงใด มีความสนใจหรือมีความสามารถในวิชาใดเป็นพิเศษ หรือเด็กมีความสามารถพิเศษที่ควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนในด้านใดบ้าง

นักพัฒนาการ สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก รวมถึงพฤติกรรมในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรม พฤติกรรมการเล่น และการใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อน พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน

พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ร่วมสังเกตการณ์การประชุม ช่วยดูแลและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความไว้วางใจ ผ่อนคลาย ไม่มีความเครียด และกังวลที่จะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์เพียงลำพัง

ในการสืบหาข้อมูลเท็จจริงจากผู้นำส่งเด็กนี้ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แม้ว่าสถานสงเคราะห์จะเตรียมการรับเด็กเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่บรรลุดตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร เพราะที่ผ่านมาผู้นำส่งมักรีบเร่งดำเนินการ เมื่อส่งเด็กพร้อมกับยื่นเอกสารให้ถึงมือผู้รับ ก็ จะเดินทางกลับทันที โดยอ้างว่ามีภารกิจอื่นรออยู่ บางครั้งหน่วยงานให้เด็กมากับเจ้าหน้าที่ ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลเท็จจริงได้ และแจ้งว่าหากมีปัญหาให้โทรกลับไปสอบถามพูดคุยได้ เมื่อโทรไปก็มักจะไม่ได้รับรายละเอียดกลับมามากนัก

2) ศึกษาข้อมูลเท็จจริงจากตัวเด็ก

นักสังคมสงเคราะห์ทำการสอบถาม พูดคุยกับเด็ก เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา ภูมิหลังของเด็ก ครอบครัว ชีวิตความเป็นอยู่ที่ผ่านมา ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อพ่อแม่/คนในครอบครัว ในการสอบถามพูดคุยกับเด็ก อาจไม่ได้ข้อมูลเท็จจริงมากนัก เพราะเด็กยังไม่ไวใจไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลกับคนแปลกหน้า บางคนเป็นเด็กเล็กไม่สามารถให้รายละเอียดได้ แต่การพูดคุยกับเด็กพบว่า มีข้อดีคือทำให้นักจิตวิทยา พยาบาล นักพัฒนาการ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน มีโอกาสได้สังเกตพฤติกรรม การแสดงออกของเด็ก ว่าเด็กแต่ละคนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เป็นอย่างไร เช่น บางคนสามารถพูดจาโต้ตอบได้เป็นอย่างดี ร่าเริง แจ่มใส มั่นใจในตัวเอง กล้าแสดงออก แต่เด็กบางคนจะมีอาการนิ่งเงียบ ไม่ยอมพูดคุย ไม่สบตา ต่อด่าน หงุดหงิด เป็นต้น ข้อมูลที่ได้จากการพูดคุย และสังเกตพฤติกรรม เป็นข้อมูลเท็จจริงที่ได้รับในวันแรกรับ ทีมสหวิชาชีพจะต้องบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตทั้งหมดลงในทะเบียนประวัติของเด็ก

3) ศึกษาเอกสารข้อมูลจากหลักฐานของเด็ก

นอกจากสืบหาข้อมูลด้วยการสอบถามผู้นำส่งและตัวเด็กแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ และทีมสหวิชาชีพ จะทำการตรวจสอบเอกสาร หลักฐานที่แสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของเด็กที่ได้รับมาจากผู้นำส่ง ประกอบด้วยหลักฐานทะเบียนราษฎร ได้แก่ สำเนาทะเบียนบ้านที่มีชื่อเด็ก/พ่อแม่ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง/ใบแจ้งย้าย สำเนาบัตรประจำตัวเด็ก/พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง สูติบัตรเด็ก หนังสือสำคัญที่ถึงแสดงการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุลเด็ก/พ่อแม่/ผู้ปกครอง/ผู้นำส่ง ใบหย่า คำสั่งศาล ใบมรณะบัตรพ่อแม่ (ถ้ามี) เป็นต้น

พยาบาล ตรวจสอบเอกสารข้อมูลการคลอดของแม่เด็ก และรายละเอียดของเด็กและแม่เด็ก/สมุดบันทึก สุขภาพ หลักฐานทางการแพทย์ของเด็ก ได้แก่ ประวัติการรักษาพยาบาล ใบส่งต่อการรักษาพยาบาล/ใบความเห็นแพทย์ (ถ้ามี) บันทึกการให้ภูมิคุ้มกันโรค และรายงานบันทึกการเจริญเติบโต น้ำหนัก/ส่วนสูง พร้อมซักถามผู้นำส่งหากมีข้อสงสัย

นักการศึกษา ตรวจสอบเอกสารหลักฐานด้านการศึกษาของเด็ก ได้แก่ ใบรับรองผลการการศึกษา (ปพ.7) แบบรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายบุคคล (ปพ.6) และบัญชีบันทึกทรัพย์สินของเด็ก

สำหรับเอกสารที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่ได้หมายความว่าเด็กทุกคนต้องมีเอกสารตามนี้ เพราะที่มาของเด็กต่างกัน ภูมิหลังของเด็กต่างกัน ดังนั้นเอกสาร หลักฐานของเด็กทุกคนจึงมีมาน้อย ไม่เท่ากัน เป็นรายกรณี ๆ ไป ส่วนเด็กมีทรัพย์สินติดตัวมาด้วย นักสังคมสงเคราะห์ จะทำการตรวจสอบทรัพย์สิน และบันทึกลงในรายงานการบันทึกทรัพย์สิน โดยมีทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ และผู้นำส่งเด็กเป็นพยานรู้เห็น

เอกสารข้อมูลเหล่านี้เป็นเอกสารที่หน่วยงานแรกรับ ได้ทำการสอบประวัติ วิเคราะห์ และจำแนกปัญหาของเด็กแต่ละรายไว้แล้ว ก่อนที่จะส่งต่อเด็กมาให้กับสถานสงเคราะห์ แต่ก็ยังพบปัญหาในเรื่องเอกสารหลักฐานเด็กไม่ครบถ้วน บางครั้งหน่วยส่งแจ้งว่าขอส่งเด็กมาก่อน ส่วนเอกสารต่าง ๆ จะส่งตามมา พอติดตามก็ผัดผ่อนไปเรื่อย ๆ นาน ๆ ไปก็ไม่สามารถติดตามได้ บางครั้งก็พบว่าเจ้าหน้าที่คนนั้นย้ายหน่วยงานไปแล้ว ผู้ที่ทำหน้าที่แทนไม่รู้เรื่อง หาเอกสารให้ไม่ได้ กลายเป็นปัญหาให้ต้องมาคอยแก้ไข โดยเฉพาะการขาดเอกสารที่มีความสำคัญกับเด็กมาก ๆ เช่น สูติบัตรเด็ก เพราะหมายถึงเด็กจะไม่ได้รับสิทธิต่าง ๆ จากภาครัฐ โดยเฉพาะสิทธิในด้านการรักษาพยาบาล และด้านการศึกษา ที่ผ่านมาจะพบว่าเด็กบางคนอายุเกิน 7 ขวบแล้ว แต่ยังไม่ได้ทำบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้เด็กขาดเอกสารในการสมัครเรียน ไม่สามารถเข้าเรียนได้ ฝ่ายการศึกษาต้องแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน ส่วนเด็กบางคนมีปัญหาทางด้านสุขภาพ แต่ไม่มีเอกสารทางการแพทย์ส่งมา จึงไม่ทราบประวัติในการรักษาพยาบาลของเด็กที่ผ่านมา เมื่อเด็กมาอยู่ในการดูแลจึงพบว่าเด็กมีโรคประจำตัว กลายเป็นว่าทำให้เด็กขาดความต่อเนื่องในการรักษาพยาบาล หรือพบว่าเด็กบางคนมีปัญหาด้านพัฒนาการทางสมอง ไม่สามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มเพื่อนได้ เมื่อรับเด็กไว้แล้วต้องมาทำเรื่อง

ประสานส่งเด็กต่อไปยังหน่วยงานที่เหมาะสมกับการดูแล และเสริมพัฒนาการของเด็ก เป็นผลให้เกิดการซับซ้อนในการทำงาน เสียเวลา

4) ทำการตรวจร่างกายของเด็ก

พยาบาลจะทำการตรวจร่างกายของเด็ก ซึ่งในการตรวจร่างกายนั้นจะต้องตรวจทั้งสุขอนามัยทางผิวหนัง เพื่อสังเกตว่าเด็กได้รับการดูแลรักษาความสะอาด ผอม เเสบ ฟัน หู หรือเด็กมีโรคทางผิวหนัง เช่น กลาก เกื้อน หิดและเหา ที่ต้องให้การดูแลรักษาต่อไปหรือ ไม่แล้วยังต้องตรวจเพื่อหาบาดแผลทางร่างกายของเด็ก ซึ่งบาดแผลทางร่างกายที่ปรากฏให้เห็นนี้ ทำให้เราทราบถึงภูมิหลัง และการดำเนินชีวิตของเด็กที่ผ่านมา เพราะบาดแผลที่พบอาจเกิดจากการถูกทำร้ายร่างกายจากพ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก เช่น แผลไฟไหม้จากบุหรี่ กระจกน้ำร้อนลวก มีรอยแผลแตก แผลถูกของมีคมหรือฟกช้ำที่เกิดจากการถูกทุบตี หรือเป็นบาดแผลที่เกิดจากการเล่นซุกซนของเด็ก กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า นอกจากบาดแผลทางร่างกายที่ปรากฏให้เห็นยังสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเด็กคนนั้นไม่ได้ถูกทำร้ายให้ได้รับบาดเจ็บทางร่างกายเท่านั้น แต่ได้ถูกทำร้ายทางด้านจิตใจด้วย โดยปรากฏอาการให้เห็น เช่น มีความหวาดระแวง ซึมเศร้า หงุดหงิด ขี้โมโห เป็นต้น การตรวจร่างกายของเด็กผู้ทำหน้าที่ตรวจ จึงต้องบันทึกข้อมูลที่ได้อย่างละเอียด เพื่อนำมาวางแผนให้ การช่วยเหลือเด็กในการฟื้นฟูสภาพร่างกาย และจิตใจของเด็กต่อไป

5) ถ่ายรูปเด็กแรกรับเข้าสถานสงเคราะห์

ในวันที่รับเด็กทุกคนเข้าสถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะทำการถ่ายรูปเด็ก ณ จุดแรกรับไว้ด้วย ทั้งรูปหน้าตรงเต็มตัว ครึ่งตัว และหันข้างซ้าย ขวา เพื่อให้เห็นถึงสภาพจริงของเด็กในขณะรับเข้า ทั้งสภาพร่างกาย ความพิการ ตลอดจนบาดแผลต่าง ๆ ตามร่างกาย (ถ้ามี) นอกจากนี้ยังสามารถนำมาใช้เปรียบเทียบพัฒนาการของเด็ก ภายหลังจากเข้ารับการสงเคราะห์ได้ด้วย

4.2.4 การพิจารณาวางแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของ การวางแผนเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กรายใหม่ที่รับเข้าสถานสงเคราะห์ไว้ว่า การทำงานในขั้นตอนนี้ทุกวิชาชีพ ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กในทุกๆด้านเท่าเทียมกันหมด เพราะต้องการให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไม่ใช่การพัฒนาเด็กเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น จึงต้องใช้ทักษะกระบวนการวิชาชีพของนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล มาร่วมมือกันในการดำเนินงาน ด้วยการที่ทีมสหวิชาชีพนำผลที่ได้รับ จากการสืบหาข้อมูลเท็จจริง ทั้งจากผู้นำส่งตัวเด็ก และเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ดังที่ปรากฏในกระบวนการรับเข้า มาร่วมกันพิจารณา และศึกษาด้วยกัน เพื่อวางแผนในการให้ความช่วยเหลือเด็กแต่ละราย ตามขั้นตอน ดังนี้

1) ทำการคัดกรองเด็กรายใหม่จากข้อมูลเท็จจริง

การคัดกรองเด็กรายใหม่เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ แต่ละวิชาชีพ นำข้อมูลที่ได้ จากการสืบหาข้อมูลเท็จจริงมาวิเคราะห์สภาพปัญหาของเด็กในด้านที่ตนรับผิดชอบ เช่น

นักจิตวิทยาทำการวิเคราะห์ทางด้านอารมณ์ของเด็ก พบว่าเด็กมีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง หรือเด็กมีความหวาดระแวง เก็บตัว ซื่ออาย ใจร้อน ขาดความมั่นใจในตนเอง รวมถึงวิเคราะห์ทางด้านสติปัญญาของเด็ก โดยดูจากการแสดงออก ทางความคิดของเด็ก โต้ตอบได้เร็ว รู้จักตัดสินใจ และแก้ไขปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหา

พยาบาลทำการวิเคราะห์สภาพร่างกายของเด็ก โดยพิจารณาว่าเด็ก มีน้ำหนัก ส่วนสูงขนาดศีรษะ และลำตัว ที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีการเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ แข็งแรงตามวัย หรือไม่ หรือเด็กมีความผิดปกติทางกายที่แสดงให้เห็น เช่น น้ำหนักและส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ในช่วงวัยของเด็ก ปากแห้ง เพดานโหว่ สายตาสั้น ลิ่นไก่อ้วน หรือมีปัญหาทางการได้ยินหรือไม่

นักการศึกษาทำการวิเคราะห์ด้านการศึกษาของเด็กโต ว่ามีผลการเรียนเป็นอย่างไร เด็กมีเวลาเรียนมากน้อยเพียงใด ขาดเรียนบ่อยหรือไม่ ผลการประเมินด้านความประพฤติที่ได้รับเป็น อย่างไร และความคิดเห็นของครูประจำชั้นที่มีต่อเด็กทั้งในด้านการเรียน และพฤติกรรมการแสดงออก ของเด็ก สำหรับเด็กเล็กก็ศึกษาในเรื่องความคิดของเด็ก ความสามารถในการโต้ตอบ เพื่อใช้เป็นข้อมูล ในการประสานส่งเด็กเข้าโรงเรียน

นักพัฒนาการวิเคราะห์เด็กทางด้านสังคม คุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัยของเด็ก โดยใช้การสังเกตทั้งจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การสื่อสารพูดคุยของเด็ก มนุษย์สัมพันธ์ที่เด็ก แสดงออกให้เห็น มีการปรับอารมณ์ ปรับตัว และการปฏิบัติอย่างผู้ที่มีมารยาททางสังคม

โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่ในรวบรวม และการบันทึกข้อมูลที่ได้ ลงในแฟ้ม ประวัติของเด็ก ในการดำเนินการเช่นนี้ ทำให้เรารู้จักเด็กคนหนึ่งมากยิ่งขึ้น นำผลที่ได้จากการศึกษานี้ มาวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคลต่อไป

2) นำข้อมูลมาวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการคัดกรองเด็กรายใหม่ ที่ทีมสหวิชาชีพดำเนินการร่วมกัน เพื่อคัดกรองเด็กคนหนึ่ง เช่น ผลการคัดกรองเด็กพบว่า เด็กมีน้ำหนักตัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำ รูปร่างผอม เตี้ย แต่เป็นเด็กอารมณ์ดี คุยเก่ง ชอบซักถาม แต่บางครั้งจะพูดล้อเลียนคำพูดของผู้ใหญ่ เมื่อศึกษา ถึงประวัติการรักษาพยาบาล พบว่าเด็กป่วยเป็นไข้บ่อย สรุปได้ว่าเด็กคนนี้มีปัญหาทางด้านร่างกาย และสังคม เพราะเด็กมีรูปร่างและน้ำหนักไม่ได้มาตรฐาน แม้จะเป็นเด็กอารมณ์ดี ดูเหมือนเด็กฉลาด แต่การพูดล้อเลียนผู้ใหญ่ ถือว่าเด็กขาดกิริยามารยาทที่ดีทางสังคม ในการวางแผนเพื่อช่วยเหลือเด็ก จึงไม่ใช่แค่ให้เด็กได้รับการจัดสวัสดิการให้เหมือนกับเด็กคนอื่น ๆ แต่เด็กรายนี้ต้องเสริมทางด้านอาหารการกิน และมารยาททางสังคมให้กับเด็กเป็นพิเศษ จึงจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ครอบคลุม สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข

โดยทีมสหวิชาชีพนำผลการคัดกรองที่ได้ มาวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก ด้วยการ ทำงานแบบเป็นองค์รวม โดยนักสังคมสงเคราะห์จัดประชุมทีมสหวิชาชีพ ชี้แจงขั้นตอนการทำงาน

และกำหนดให้แต่ละวิชาชีพนำผลการคัดกรองเด็กไปวางแผนพัฒนาเด็กตามทักษะกระบวนการในวิชาชีพของตน โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่หลัก ในการประสานและเชื่อมต่อกับงานด้านอื่น ๆ ดังนี้

2.1) ประสานกับนักจิตวิทยา ที่ทำหน้าที่ในการวางแผน เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูสภาพจิตใจ ส่งเสริมความฉลาดให้กับเด็ก ทำแบบประเมิน IQ หรือ EQ เด็ก หากพบว่ามีปัญหาด้านสติปัญญาหรือทางด้านอารมณ์ เพื่อวางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามสภาพปัญหาของเด็ก

2.2) ประสานกับพยาบาล ที่ต้องดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาสุขภาพร่างกายของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่ไม่เหมาะสมกับวัย เด็กเตี้ยเกินไป ผอมเกินไป อ้วนเกินไป ร่างกายอ่อนแอเจ็บป่วยบ่อย ๆ เพื่อหาวิธีการฟื้นฟูสุขภาพร่างกายให้กับเด็ก ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมด้านกีฬา ด้านอาหาร รวมไปถึงศึกษารายละเอียดเพื่อดูแลเด็กที่มีโรคประจำตัวได้อย่างถูกต้อง

2.3) ประสานกับฝ่ายการศึกษา เพื่อวางแผนจัดการด้านการศึกษาและดำเนินการติดตามเอกสาร หลักฐานเกี่ยวกับสมัครเรียนให้กับเด็กเล็ก รวมไปถึงทำการศึกษาข้อมูลจากหลักฐานการเรียนเดิมของเด็กโต เพื่อจัดส่งเด็กเข้าเรียนชั้นเรียนของเด็ก ให้เหมาะสมกับความรู้เดิมของเด็กตามระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพิจารณาส่งเด็กที่ไม่สามารถเรียนในระบบได้ ให้เข้าเรียนตามการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หรือเข้ารับการศึกษาตามความถนัดและความสามารถของเด็กแต่ละคน

2.4) ประสานกับพี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อทำหน้าที่วางแผนในการอุปการะเลี้ยงดู และเสริมสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก ดูแลการจัดเตรียมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้กับเด็ก ประสานกับฝ่ายโภชนาการในเรื่องอาหารการกินของเด็ก จัดที่อยู่อาศัยและที่นอนให้เด็ก และศึกษาวิธีการดูแลเด็กในกรณีเด็กมีปัญหาทางสุขภาพ รวมไปถึงการวางแผนเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต การสร้างระเบียบวินัย และมารยาททางสังคมให้กับเด็ก เช่น สอนให้เด็กมีสัมมาคารวะ ตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และสอนให้เด็กเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานสงเคราะห์ โรงเรียน และสังคม

2.5) ประสานกับนักพัฒนาการ ติดตามด้านการวางแผนงาน จัดกิจกรรม/โครงการเสริมสร้างพัฒนาการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีครอบคลุมรอบด้านเหมาะสมกับวัย ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะในการเล่น การออกกำลังกาย การศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสร้างสมาธิให้กับเด็ก เช่น การประกอบอาหาร วาดภาพ และระบายสี เป็นต้น

จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์รวบรวมแผนงานจากทุกวิชาชีพ มาศึกษาทำความเข้าใจกับแผนงานนั้น จัดประชุมทีมสหวิชาชีพ เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้ร่วมกัน นำข้อมูลมาจัดทำแผนพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล ทั้งหมดนี้คือกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาเด็ก 1 คน กลุ่มตัวอย่างแสดงความความคิดเห็น

เพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่า การที่จะทำให้เด็กคนหนึ่งมีโอกาสได้รับการพัฒนาชีวิต และเกิดการฟื้นฟูศักยภาพ นั้น ผู้ที่มีบทบาทความสำคัญที่สุด ก็คือทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ที่ต้องใช้ทั้งความรับผิดชอบ และความรู้ในวิชาชีพของตน มาประสานเชื่อมโยงกับวิชาชีพอื่น เพื่อทำให้กระบวนการวางแผน ให้ความช่วยเหลือเด็กเกิดประสิทธิภาพ แต่ที่ผ่านมาพบว่ากระบวนการทำงาน ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เท่าที่ควร แม้จะทำให้ผลที่ได้รับ จะทำให้ชีวิตของเด็กคนหนึ่งเกิดการพัฒนา แต่เด็กยังมีจุดอ่อน ของชีวิตในบางด้าน

3) ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน

ในการกระบวนการทำงานของทีมสหวิชาชีพ เพื่อวางแผนในการช่วยเหลือเด็ก รายบุคคล พบว่ายังมีปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้การทำงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยสาเหตุ ของปัญหาสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1) การขาดความรับผิดชอบของทีมสหวิชาชีพ ทั้งนี้เกิดจากการผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ ในทีมสหวิชาชีพบางคน ไม่ทำความเข้าใจในกระบวนการทำงานของตนเอง และไม่เข้าใจถึงวิธีการ ทำงานเป็นทีม ต่างคนต่างทำ ไม่ยอมประสานงานกับวิชาชีพอื่น ไม่เปิดใจยอมรับวิธีการทำงานใหม่ ๆ ไม่ให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกระบวนการสืบหาข้อมูลเท็จจริง ไม่ศึกษาในเรื่องของการคัดกรองเด็ก ว่าทำอะไร ไม่เปิดใจรับรู้ และไม่ทำความเข้าใจว่าแผนพัฒนาเด็กรายบุคคล ต้องเริ่มต้นจากจุดไหน งานที่ทำมาก็ทำตามที่ตนเองคิด และทำตามวิธีการที่ตนเองเคยทำผ่าน ๆ มา ไม่มีการพัฒนาให้ดีขึ้น จึงทำให้ผลงานในภาพรวมขาดคุณภาพ

3.2) ผู้ปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพบางคน ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีทักษะ ในการทำงาน ในวิชาชีพที่ตนเองปฏิบัติหน้าที่อยู่ แม้จะรับผิดชอบงานในส่วนของตัวเอง แต่ก็เป็นการช่วยเหลือเด็กที่ทำไปตามบทบาทหน้าที่ ทำตามความเคยชินที่เคยทำ ๆ มาเท่านั้น ยังไม่ได้เจาะลึก ลงในปัญหาของเด็กแต่ละคน ไม่รู้ว่าเด็กขาดอะไร ต้องการอะไร การช่วยเหลือเด็กจึงเป็นในลักษณะ ภาพรวม เด็กทุกคนได้รับเหมือนกันหมด เด็กไม่มีโอกาสได้รับการเสริมส่วนที่ขาดให้เป็นพิเศษ เพราะคิดว่าเมื่อรับเด็กไว้ก็ส่งให้เข้าเรียนตามระบบ มีอาหารให้กินตามเวลา มีที่พักผ่อนหลับนอน ถึงเวลาก็จัดกิจกรรมให้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ยกให้อยู่ในความรับผิดชอบของนักสังคมสงเคราะห์ทั้งหมด เพราะคิดว่านักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ดูแลพฤติกรรม ให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาพฤติกรรม ของเด็กอยู่แล้ว วิชาชีพอื่น ๆ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ จึงพบว่าเด็กในสถานสงเคราะห์มีพฤติกรรม ทั้งขาดทั้งเกิน เป็นปัญหาให้คอยแก้ไขตลอดเวลา

3.3) บางสถานสงเคราะห์ขาดผู้ปฏิบัติงานในบางสาขาวิชาชีพ ส่งผลให้ไม่สามารถ จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพครบทุกด้าน ดังที่พบจากการศึกษาข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สถานสงเคราะห์ทั้ง 4 แห่ง มีสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีแห่งเดียว ที่มีนักจิตวิทยา สำหรับเจ้าหน้าที่พยาบาลของสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง ก็ไม่ใช่พยาบาลวิชาชีพ ซึ่งทั้ง 2 วิชาชีพต่างก็มีความสำคัญ ต่อการพัฒนาและเสริมสร้างสุขภาพให้กับเด็ก ทั้งด้านสุขภาพ

ร่างกาย และสุขภาพจิต เช่น ในกรณีที่เด็กมีสุขภาพร่างกายอ่อนแอ เจ็บป่วยบ่อย ๆ แต่เด็กก็ยังไม่ได้รับการจับบริการ เพื่อฟื้นฟูร่างกายอย่างถูกต้องเหมาะสม เด็กก็ไม่มีโอกาสที่จะสร้างภูมิคุ้มกันโรคได้ เคยเจ็บป่วยอย่างไรก็เจ็บป่วยอยู่อย่างนั้นต่อไป

3.4) ขาดการวางแผนการประชุมสรุปงานร่วมกัน ต่างฝ่ายต่างอ้างว่าตนไม่มีเวลา เพราะมีภาระหน้าที่อื่นต้องรับผิดชอบ ทั้งที่เกี่ยวกับงานเอกสารอื่น ๆ การเตรียมโครงการ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก บางคนเข้าประชุมโดยไม่เตรียมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงาน ในส่วนของตน ปล่อยให้เป็นที่ของประธานการประชุม คิดเพียงว่าตนเองมีหน้าที่เพียงผู้เข้าร่วมประชุมเท่านั้น

4.2.5 การจัดเก็บเอกสารหลักฐานต่างๆของเด็ก

ในเรื่องของเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญกับเด็กมาก เพราะนอกจากจะเป็นเอกสารทางทะเบียนราษฎร ที่แสดงให้เห็นว่าเด็กเป็นคนไทย ทำให้มีสิทธิเข้ารับบริการสาธารณสุขของรัฐแล้ว ยังมีเอกสารต่าง ๆ ที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาทั้งหมดของเด็กตั้งแต่เล็กจนโต ทีมสหวิชาชีพจึงต้องดูแลรักษาเป็นอย่างดี และที่สำคัญข้อมูลของเด็กจะต้องเป็นความลับ ไม่ให้บุคคลภายนอก หรือผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดูแลเด็ก มาหยิบดูได้ เพื่อให้การเก็บรวบรวมเอกสาร หลักฐานของเด็กเป็นระบบ และง่ายต่อการดูแลรักษาเอกสาร ทีมสหวิชาชีพจึงจัดทำแฟ้มประวัติ ให้กับเด็กทุก ๆ รายเป็นรายบุคคล

กล่าวคือเด็ก ๆ ทุกคนจะมีแฟ้มบันทึกข้อมูล ที่เก็บรวบรวมเอกสารข้อมูล และประวัติของเด็กแต่ละคนเป็นส่วนตัว ซึ่งทั้งหมดเป็นข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นในเชิงลึก ทั้งในเรื่องประวัติความเป็นมาของเด็ก ประวัติด้านครอบครัวเดิม เอกสารทางการศึกษา หลักฐานทะเบียนราษฎร ประวัติการรักษาพยาบาล รูปภาพแรกรับ ผลงานแสดงถึงความสามารถที่เด็กได้รับ รายงานพฤติกรรมของเด็กในแต่ละช่วงวัย และแผนพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล ที่จัดแยกตามกระบวนการทำงานของแต่ละวิชาชีพ เป็นข้อมูลที่แสดงถึงปัญหา และพัฒนาการของเด็ก ที่บันทึกอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน ในทุก ๆ ด้าน แฟ้มเด็กแต่ละคนจะมีชื่อ- นามสกุลของเด็กติดไว้ที่สันแฟ้ม ด้วยขนาดตัวอักษรที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน จัดวางไว้ในตู้กระจก แยกเป็นอาคารพัก ในการวางแผนจะตั้งแฟ้มขึ้น โดยหันสันแฟ้มที่ปรากฏ ชื่อ -นามสกุล และชื่ออาคารพัก ออกมาทางด้านนอกให้เห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกในการค้นหา

เพื่อเป็นการรักษาความลับข้อมูลของเด็ก แต่ละสถานสงเคราะห์มีตู้ใส่เอกสารเหล่านี้ โดยทุกตู้จะล็อกกุญแจไว้ ซึ่งตู้จัดเก็บเอกสารจะอยู่ที่ฝ่ายสวัสดิการสังคม หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคมเป็นผู้จัดเก็บกุญแจ หรือมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่แทนตน รวมไปถึงการทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในการใช้หยิบใช้แฟ้ม โดยมีข้อกำหนดไว้ว่าผู้ที่จะใช้แฟ้มประวัติเด็กได้ ต้องเป็นบุคคลที่ทำงานด้านเด็ก คือทีมสหวิชาชีพ และเป็นเจ้าหน้าที่ของฝ่ายสวัสดิการสังคมเท่านั้น ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องการนำแฟ้มประวัติเด็กออกไปใช้ศึกษาข้อมูล หรือบันทึกข้อมูลของเด็กเพิ่มเติม

จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ดูแลรับผิดชอบก่อนทุกครั้ง และต้องใช้ในท้องถิ่นเท่านั้น ห้ามนำออกจากห้อง และเมื่อใช้เสร็จต้องนำมาเก็บในตู้ทันที

4.2.6 การจัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องของการจัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก พบว่าแต่ละสถานสงเคราะห์จัดประชุมทีมสหวิชาชีพ ร่วมกันพิจารณาจัดเด็กแต่ละรายเข้าอาคารพัก โดยให้เด็กเข้าในอาคารพัก ตามรูปแบบที่ทีมสหวิชาชีพจัดไว้ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่ประสานกับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน โดยจะเน้นเป็นพิเศษที่จะให้เด็กอยู่กับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่มีความรู้ความสามารถในการดูแลเด็กรายนั้น แม้ว่าในการจัดเด็กของแต่ละสถานสงเคราะห์ จะไม่ได้เป็นรูปแบบเดียวกัน แต่ก็มีคล้ายคลึงกัน และมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ ต้องการดูแล เอาใจใส่ เด็กทุกคนได้อย่างทั่วถึง โดยมีรูปแบบการจัดเด็กเข้าอาคารพักในหลายรูปแบบ ดังนี้

1) จัดตามเกณฑ์อายุ (ช่วงวัย) ของเด็ก

สถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจะมีอาคารพักของเด็กแยกเป็นหลัง ๆ ในการจัดเด็กเข้าอาคารพักตามเกณฑ์อายุ (ช่วงวัย) ของเด็กนี้ นักสังคมสงเคราะห์จะจัดแบ่งเด็กเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเด็กเล็กอายุ 6-7 ขวบ และกลุ่มเด็กโตที่มีอายุตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป โดยจัดให้กลุ่มเด็กเล็กได้พักอยู่ในอาคารเดียวกัน สาเหตุที่แยกเด็กเล็กไว้ด้วยกัน ก็เพราะว่าเด็กในวัยนี้ต่างมีความชอบ และมีพฤติกรรมที่คล้าย ๆ กัน เด็กจะเป็นเพื่อนเล่นกัน ดูแลกันเอง ทำให้ง่ายต่อการดูแลของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง จะมีอาคารพักของเด็กเล็กอยู่ 2-4 หลัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานสงเคราะห์ แต่ละหลังจะบรรจุเด็กประมาณ 15-25 คน แล้วแต่จำนวนเด็กในวัยนี้ และขนาดของอาคารพัก

สำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป ก็จะนำเด็กเข้าพักในอาคารพักที่คละเด็กที่นำเด็กอายุตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป มาคละอยู่ในบ้านเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ในการจัดก็เพื่อให้เด็กเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแบบครอบครัว มีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ทำหน้าที่เสมือนพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็ก มีพี่ มิน้องตามลำดับอาวุโส สอนให้เด็กรักกันแบบพี่น้อง มีความเคารพกันตามอาวุโส ให้พี่ช่วยดูแลน้อง ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน ในการทำงานบ้านและให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยแต่ละสถานสงเคราะห์จะมีอาคารพักประมาณ 3-5 หลัง บรรจุเด็กหลังละประมาณ 20-25 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนเด็ก ขนาดของอาคารพัก และจำนวนอาคารพักที่สถานสงเคราะห์มีอยู่

ในการจัดเด็กรายใหม่เข้าพักอาคารพักตามเกณฑ์อายุ (ช่วงวัย) ของเด็ก ส่วนมากจะดูที่ความสามารถ ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในการดูแลเด็กเป็นเกณฑ์ เช่น ผลการคัดกรองเด็ก รายใหม่ พบว่าเด็กมีอายุ 9 ขวบ เป็นเด็กที่มีอาการซึมเศร้า ชอบเก็บตัว จะนำจัดเด็กเข้าพักในอาคารพักแบบคละเด็ก ที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านผู้ดูแลอาคารพักหลังนี้ เป็นคนที่เข้าใจเด็ก มีความอดทนสูง สนใจติดตามดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ชอบพูดคุยกับเด็กเพื่อปรับทัศนคติ และพยายามหากิจกรรมเสริมให้ เช่น ชวนเด็กออกกำลังกาย นั่งสมาธิก่อนนอน เป็นต้น เมื่อมีเด็กรายใหม่ส่งเข้าไปอยู่ในอาคารพัก

แต่ละหลัง พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ต้องให้ความสนใจ ดูแลเอาใจใส่และติดตามดูแลพฤติกรรมของเด็กเก่า ที่แสดงต่อเด็กใหม่อย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันปัญหาพี่น้องใหม่ ที่เกิดจากพี่เอาเปรียบน้อง แกล้งหรือรังแกน้อง เพราะถือว่าพวกตนอยู่มานานกว่า ต้องการชมเพื่อให้เด็กใหม่ยอมรับตน

2) จัดเด็กแยกตามอายุ

โดยนักสังคมสงเคราะห์จัดให้เด็กอยู่ในอาคารพัก ที่แยกเป็นหลังๆตามอายุของเด็ก ได้แก่ อาคารพักสำหรับเด็กอายุ 4-7 ขวบ อาคารพักสำหรับเด็กอายุ 8-12 ขวบ อาคารพักสำหรับเด็กอายุ 13-15 ปี และอาคารพักสำหรับเด็กอายุ 16-18 ปี เมื่อมีเด็กรายใหม่เข้ามา ก็พิจารณาตามอายุของเด็ก จากนั้นก็นำเด็กเข้าในอาคารพักที่ตามจัดไว้กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การจัดในลักษณะนี้ทำให้ดูแลเด็กได้ง่าย เพราะเด็กอยู่ในวัยเดียวกัน มีพัฒนาการในช่วงวัยเหมือนกัน เรียนอยู่ในระดับชั้นเดียวกัน เด็กจึงสามารถช่วยเหลือและดูแลกันและกันได้ แต่ก็มีข้อจำกัดที่ว่า เด็กในวัยเดียวกันจะมีพัฒนาการตามวัยที่เหมือนกัน อาจชักชวนกันทำในสิ่งที่ผิดได้ เช่น ชวนกันเล่นเกม จับกลุ่มกันต่อต้านพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน การจัดพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเพื่อดูแลเด็กแต่ละบ้าน ต้องมั่นใจว่าเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติของเด็กในวัยนั้นเป็นอย่างดี เพราะจะเข้าใจในตัวเด็ก และพูดคุย สั่งสอนได้ง่ายขึ้น

3) การจัดเด็กโดยแยกตามระดับการศึกษา

โดยนักสังคมสงเคราะห์จัดให้เด็กอยู่ในอาคารพัก ที่แยกเป็นหลัง ๆ ตามระดับการศึกษาของเด็ก ได้แก่ อาคารเด็กประถมศึกษา (อายุ 6- 12 ปี) และอาคารเด็กโต (มัธยมศึกษา) เมื่อมีเด็กรายใหม่เข้ามา ก็พิจารณาว่าเด็กเรียนอยู่ชั้นเรียนใด จากนั้นก็นำเด็กเข้าในอาคารพักตามที่จัดไว้กลุ่ม ตัวอย่างระบุว่า การจัดในลักษณะนี้ทำให้ดูแลเด็กได้ง่าย เพราะเด็กวัยเดียวกันย่อมมีพฤติกรรมตามวัยคล้าย ๆ กัน เด็กจะคุยในเรื่องเดียวกัน สะดวกในการติดตามพฤติกรรมของเด็ก ทั้งเรื่องการกิน การนอน การเรียน การดูแลรักษาความสะอาดร่างกาย และเสื้อผ้า แต่ก็มีข้อจำกัดที่ว่า พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่ดูแลเด็กในแต่ละบ้าน ต้องเรียนจบในระดับการศึกษาใกล้เคียงกับเด็กของตน คือพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านที่ดูแลเด็กในอาคารเด็กโต ต้องมีการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษา เพื่อที่จะสามารถให้คำแนะนำเด็กได้ ทั้งในเรื่องการเรียน และการใช้ชีวิตในโรงเรียนตามวัยของเด็ก นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่มีผลต่อวัยของเด็ก ที่ตนเองดูแลอยู่ด้วย โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น เมื่อมาอยู่ด้วยกันอาจทำให้ควบคุมได้ยาก เพราะเด็กที่มีความชอบเหมือนกัน จะร่วมมือกันทำในสิ่งที่ตนเองชอบ และจะช่วยกันปกปิดเรื่องที่ทำผิด หรือชักชวนกันไปในทางที่ผิด เมื่อมีเด็กใหม่มาอยู่ในอาคารพักพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ต้องเฝ้าระวังในเรื่องพฤติกรรมของเด็กเป็นพิเศษ เพราะเด็กเก่าอาจชักชวนเด็กใหม่เข้ากลุ่มเป็นพรรคเป็นพวก หรือเด็กที่รับเข้ามาใหม่บางคนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และยังไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็อาจชักชวนให้เด็กเก่าทำตามความคิดของตนได้

นอกจากนี้ยังพบว่า นักสังคมสงเคราะห์บางสถานสงเคราะห์ ได้จัดอาคารพักสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางพัฒนาการ และพฤติกรรมแยกไว้ต่างหาก เช่น เด็กชายใหม่เป็นเด็กที่มีการรับรู้ซ้ำ พูดไม่ชัด เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก ก็จะจัดให้เด็กอยู่ในอาคารพักนี้ เพราะจะง่ายต่อการเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็ก โดยสถานสงเคราะห์จะจัดพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ และได้รับการยอมรับว่า เป็นคนที่สามารถเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็กได้ ทำให้เด็กมีโอกาสได้พัฒนา และปรับพฤติกรรมของตนแต่มีข้อยกเว้นว่า ต้องมีเด็กอยู่ในความรับผิดชอบน้อยกว่าอาคารหลังอื่น ๆ เพื่อจะได้ดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง เมื่อเด็กสามารถปรับพฤติกรรมได้ จึงแยกเด็กออกไปอยู่ที่อาคารอื่น

จากข้อมูลที่ศึกษาพบว่า สถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจะประสบปัญหาเหมือน ๆ กัน นั่นคือเรื่องของจำนวนเด็กในแต่ละอาคารพักที่มีมากเกินไป โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเล็กซึ่งเดิมก็มีมากอยู่แล้ว เมื่อมีเด็กชายใหม่ที่มาเพิ่มในแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ก็เป็นเด็กที่ถูกส่งต่อมาจากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ทำให้มีจำนวนเด็กเล็กมากกว่าจำนวนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ทำให้การดูแลเอาใจใส่เด็กไม่สามารถทำได้ทั่วถึง โดยแต่ละสถานสงเคราะห์จะมีจำนวนเด็กในแต่ละอาคารพัก ดังปรากฏในตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 สัดส่วนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านต่อจำนวนเด็กที่รับผิดชอบ

สถานสงเคราะห์	อัตราแสดงสัดส่วนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านต่อจำนวนเด็กที่รับผิดชอบ				
	เด็กเล็ก	: พี่เลี้ยง	เด็กโต	: พี่เลี้ยง	หมายเหตุ
เด็กชายบ้านมหาเมฆ	25-26	1	25	1	แยกเป็นอาคารเด็กเล็กกับอาคารคละอายุเด็กโต
เด็กหญิงบ้านราชวิถี	22	1	25 และ 27	1	จัดแบบคละอายุจำนวนเด็กแต่ละอาคารพักขึ้นอยู่กับขนาดของอาคาร
เด็กชายบ้านปากเกร็ด	25	1	25	1	จัดเด็กแยกตามอายุเด็ก
เยาวชนมูลนิธิมหาราช	20	1	20	1	จัดเด็กแยกตามระดับการศึกษา

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานสงเคราะห์ตอนนี้ ก็คือการทดลองส่งเด็ก 4 ขวบ จากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน มาให้สถานสงเคราะห์เด็กอุปการะเลี้ยงดูต่อ ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาเด็กอ่อน ล้นสถานสงเคราะห์ ซึ่งเด็กจะมาอยู่ในอาคารเด็กเล็ก แม้ว่าเด็กจะอายุ 4 ขวบ แต่เด็กก็ยังเล็กเกินไป และด้วยวัยของเด็กที่ยังไม่สามารถเข้าเรียนในระดับปฐมวัยได้ ในขณะที่บางสถานสงเคราะห์ และบริเวณใกล้เคียงไม่มีศูนย์เด็กเล็ก เด็กต้องอยู่กับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ทั้งวัน

และต้องอยู่ในสายตาดูตลอดเวลา จึงทำให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านต้องทำงานเพิ่มขึ้น ไม่มีเวลาดูแล
ทำความสะอาดอาคารพัก และซัก-รีดเสื้อผ้าของเด็กที่ตนเองดูแลอยู่

จากผลการศึกษา ในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ในกระบวนการรับเด็กเข้า
ของสถานสงเคราะห์ ที่ทีมสหวิชาชีพในแต่ละสถานสงเคราะห์ดำเนินการอยู่นี้ สรุปได้ว่าทีมสหวิชาชีพ
มีการดำเนินการในกระบวนการรับเด็กเข้า ที่เริ่มตั้งแต่การคัดแยกประเภทเด็กที่รับเข้าสถานสงเคราะห์
ทำการสืบหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก นำข้อมูลที่ได้มาทำการคัดกรองเด็ก จนทำให้ทีมสหวิชาชีพรู้จักเด็ก
คนหนึ่งอย่างชัดเจน ว่าเด็กมีความบกพร่องทางด้านใดบ้าง ควรได้นับเสริมสร้างพัฒนาการในด้านใด
เป็นพิเศษ และพฤติกรรมใดของเด็กที่ต้องได้รับการแก้ไขปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน
ในการช่วยเหลือ พื้นฟูชีวิตของเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคมคนหนึ่ง ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ครอบคลุม
ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถกลับไปดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
อีกครั้ง การทำงานในกระบวนการรับเข้าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงไม่ใช่หน้าที่ของวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง
แต่เป็นการร่วมมือกันของหลายวิชาชีพ ที่เรียกกันว่าการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ โดยแต่ละวิชาชีพ
ต่างก็รู้ถึงหน้าที่ และขอบเขตในงานของตน รู้ถึงวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ และทุกวิชาชีพต่างก็
มีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก ในการทำงานจึงต้องมีประชุม
ปรึกษาหารือกัน เพื่อระดมความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ
และกำหนดแนวทางในการจัดสวัสดิการ เพื่อช่วยเหลือเด็กร่วมกัน แม้ว่าการทำงานโดยทีมสหวิชาชีพ
จะมีความสำคัญ ต่อพัฒนาการของเด็กในสถานสงเคราะห์ทุกคน แต่ก็ยังพบปัญหาในด้านการทำงาน
ของทีมสหวิชาชีพ ที่เกิดจากการขาดผู้ปฏิบัติงานในบางสาขาวิชาชีพ โดยเฉพาะนักจิตวิทยาที่ทำหน้าที่
ในการดูแล และพัฒนาสุขภาพของเด็ก ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปฏิบัติงาน
ในบางวิชาชีพ ขาดความรู้ ความชำนาญในการทำงานในทักษะวิชาชีพของตน รวมไปถึงระบบการ
ทำงานของหน่วยงาน ที่ให้ความสำคัญกับเอกสาร มากกว่าการเข้าไปสัมผัสกับตัวเด็ก ทีมสหวิชาชีพ
จึงใช้เวลาอยู่ที่เอกสารเป็นส่วนใหญ่ และที่สำคัญคือขาดความรู้ความเข้าใจในการทำงานเป็นทีม
ต่างคนต่างทำงานของตนเอง รับรู้แค่เพียงงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง และไม่ให้ความสำคัญ
กับการประชุมรับรู้อะไรและจัดสรรงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง พัฒนากระบวนการ
ทำงานของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4.3 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา: ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน และกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และ สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช สถานสงเคราะห์ละ 2 คน รวม 8 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จำนวน 5 คน สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) รวม 17 คน ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลในลักษณะการสนทนา ซักถาม โต้ตอบระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างแบบตัวต่อตัว โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่จัดทำเป็น ชุดคำถาม เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งคำถามสำหรับการสอบถาม ในเรื่อง กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การศึกษาข้อมูลจากสถานสงเคราะห์ของรัฐ ที่นำเอากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก มาใช้ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูทุกคน ได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการที่ดี และฟื้นฟูชีวิตในทุกด้าน การดำเนินงานที่จะทำให้กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ทีมสหวิชาชีพตั้งเป้าหมายไว้ ทำให้สถานสงเคราะห์มีค่าใช้จ่าย ที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นเงินงบประมาณที่สถานสงเคราะห์นำมาใช้ ในการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นเงินงบประมาณที่ได้รับมาจากภาครัฐ และอีกส่วนหนึ่งได้รับการบริจาคเพื่อสนับสนุนการทำงานจากหน่วยงานภาคเอกชน และจากบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

ด้านงบประมาณรายได้ที่นำมาใช้ในการจัดสวัสดิการสังคมในสถานสงเคราะห์

1) เงินงบประมาณประจำปีจากภาครัฐ

เป็นเงินงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรร ให้กับสถานสงเคราะห์ทุกแห่งในทุกปีงบประมาณ ซึ่งแต่ละสถานสงเคราะห์จะได้รับเงินงบประมาณจำนวนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานสงเคราะห์ หากเป็นสถานสงเคราะห์ขนาดใหญ่ มีเด็กในการดูแลรับผิดชอบจำนวนมาก ก็จะได้เงินงบประมาณ ในจำนวนที่มากกว่า สถานสงเคราะห์อื่น ๆ ที่เป็นสถานสงเคราะห์ขนาดเล็ก มีเด็กในความรับผิดชอบ น้อยกว่า โดยสถานสงเคราะห์นำมาใช้ในการบริหาร จัดการเป็นค่าใช้จ่ายของเด็ก ดังนี้

ก. จัดสรรเพื่อเป็นค่าอาหารสำหรับเด็ก สถานสงเคราะห์ให้บริการสวัสดิการด้านอาหาร กับเด็ก โดยคิดคำนวณค่าอาหารเป็นมื้อ ๆ มื้อละ 40 บาทต่อเด็กหนึ่งคน มีพนักงานประกอบอาหาร

(แม่ครัว) ทำหน้าที่ในการจัดซื้ออาหารทั้ง อาหารสด อาหารแห้ง และมีหน้าที่ในการประกอบอาหารให้กับเด็ก ๆ ทุกคน

ข. จัดสรรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายประจำวันสำหรับเด็ก ทีมสหวิชาชีพจะจัดสรรให้กับเด็กทุกคน คนละ 57 บาท ต่อวัน สำหรับเด็กเล็กซึ่งยังไม่มีควมจำเป็นในการใช้เงิน เงินจำนวนนี้จัดได้ว่าเป็นเงินค่อนข้างสูง ทีมสหวิชาชีพจะให้แม่บ้าน เก็บเงินของเด็กไว้เป็นบางส่วน เช่น วันละ 20 บาท โดยจะนำเงินที่เก็บไว้ส่วนนี้ ไปฝากไว้ในบัญชีเงินออมของเด็ก เพื่อให้เด็กมีเงินเก็บสะสมไว้ใช้เมื่อโตขึ้น

ค. จัดสรรเพื่อเป็นค่าลงทะเบียน ค่าเสื้อผ้า และค่าอุปกรณ์การเรียนของเด็กในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับปริญญาตรี ส่วนเด็กที่เรียนในระดับอนุบาล – มัธยมศึกษา และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบและนอกระบบ เด็กไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในด้านการเรียน เพราะรัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดสรรงบประมาณมาช่วยในด้านนี้ ตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี โดยให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานสงเคราะห์จึงไม่ต้องรับผิดชอบเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียนสำหรับเด็กกลุ่มนี้

ง. จัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงเรียน สำหรับเด็กทุกคนที่เดินทางไปโรงเรียน โดยรถโดยสารประจำทางเอง ทีมสหวิชาชีพจัดสรรค่าเดินทางให้กับเด็ก เป็นค่ารถโดยสารประจำทาง โดยจ่ายให้เป็นทอด ๆ ทอดละ 6. 50 บาท

จ. จัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ข้าวของเครื่องใช้ ประเภท สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผงซักฟอก เป็นต้น

ฉ. จัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลสถานสงเคราะห์ เช่น ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ค่าใช้จ่ายในการบำรุง ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ เพื่อให้เด็กได้พักอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย ส่งผลต่อสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจของเด็ก

ในการบริหาร จัดการเงินงบประมาณในส่วนนี้ กลุ่มตัวอย่างระบุว่าทุกสถานสงเคราะห์ต่างมีระบบการบริหาร จัดการ ใช้จ่ายเงินงบประมาณที่ได้รับมาทั้งหมดอย่างเป็นระบบ คุ่มค่า รัตกุม ครอบคลุม และเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการเบิกจ่ายเงินตามแผนปฏิบัติงาน ที่แต่ละฝ่ายนำเสนอมา มีการทำระบบบัญชีการเงิน ที่รัดกุม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ สำหรับงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการจัดทำกิจกรรม/โครงการ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็กในด้านอื่น ๆ เช่น กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ทางสถานสงเคราะห์จะต้องจัดทำโครงการ พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ไปที่สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก เพื่อของบประมาณในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ ซึ่งจะเป็นเงินคนละส่วนกับเงินงบประมาณประจำปี ที่ภาครัฐได้จัดสรรมาให้แล้ว

2) เงินสนับสนุนจากมูลนิธิของสถานสงเคราะห์ เป็นเงินที่ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้ เพื่อนำมาใช้บริหาร จัดการและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กทุกคน ที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์

โดยสถานสงเคราะห์ตั้งเป็นมูลนิธิ เพื่อดูแลและจัดสรรเงินส่วนนี้ โดยมีบุคคลภายนอกสถานสงเคราะห์ จดทะเบียนเป็นเจ้าของมูลนิธิ สำหรับรายได้ที่มูลนิธิได้รับในแต่ละเดือน จะมีจำนวนเงินที่ได้รับบริจาค เข้ามาไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้บริจาค และจำนวนเงินที่แต่ละคนบริจาค แต่ส่วนใหญ่จะไม่ใช้ จำนวนเงินที่มากนัก เพราะคนส่วนใหญ่มักให้ความสนใจบริจาคเงิน ให้กับสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน และสถานสงเคราะห์ที่ดูแลเด็กพิการ มากกว่าที่จะนำมาบริจาคให้กับสถานสงเคราะห์เด็ก เนื่องจาก คนทั่วไปจะมองว่ากลุ่มเด็กอ่อน และเด็กพิการมีชีวิตที่น่าสงสารกว่า

3) เงินสนับสนุนจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น บริษัท ห้างร้าน ซึ่งเงินสนับสนุนในส่วนนี้ เป็นการให้ในลักษณะเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว หรือมอบให้ในโอกาสสำคัญขององค์กร ไม่ได้ให้ต่อเนื่อง ทุก ๆ เดือน หรือทุก ๆ ปี จึงเป็นรายรับที่ไม่แน่นอน ในการใช้จ่ายเงินแต่ละครั้งสถานสงเคราะห์ จำเป็นต้องพิจารณาการใช้จ่าย ให้เป็นการใช้จ่ายที่คุ้มค่าและเกิดประโยชน์กับเด็กจริง ๆ

4) ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา ที่บริจาคมาในลักษณะให้เป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็ก เป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการเรียน หรือจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนเพิ่มเติม ของเด็ก โดยเงินส่วนนี้จะให้เด็กนำไปฝากไว้ในธนาคาร ซึ่งเป็นบัญชีเงินออมของเด็ก โดยมีผู้ปกครอง สถานสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่การเงิน หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ หรือนักสังคมสงเคราะห์และเด็ก มีหน้าที่ ดูแลบัญชีร่วมกัน ในการเบิกเงินแต่ละครั้ง เด็กต้องเขียนบันทึกแจ้งความจำเป็น ในการใช้เงินแนบ มากับใบถอนเงินด้วย หากพิจารณาแล้วพบว่าเป็นการนำเงินไปใช้ไม่เหมาะสม หรือเบิกเงินมากเกินไป ความจำเป็นต่อการนำไปใช้ หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ หรือนักสังคมสงเคราะห์ จะเรียกเด็กมาพูดคุย และชี้แจงเหตุผลที่ไม่อนุญาตให้เบิกเงิน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังวินัยในการใช้เงินให้เด็ก รู้จักประหยัด เห็นคุณค่าของเงิน เพื่อจะได้มีเงินเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในยามที่จำเป็นต่อไป นอกจากนี้ยังมีในส่วนที่ ผู้มีจิตศรัทธาได้มาบริจาคเป็นสิ่งของ ประเภทเครื่องอุปโภคและบริโภค เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ข้าวสาร อาหารแห้ง เป็นต้น สิ่งของที่ได้รับบริจาคเหล่านี้ สามารถช่วย ลดภาระค่าใช้จ่ายของสถานสงเคราะห์ ได้มาก ทีมสหวิชาชีพจึงมีงบประมาณไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กได้มากขึ้น

สำหรับเงินงบประมาณจากภาครัฐ และเงินสนับสนุนของภาคเอกชน รวมถึงเครื่องอุปโภค บริโภค ที่สถานสงเคราะห์ได้รับทั้งหมดนี้ ฝ่ายบริหารและฝ่ายสวัสดิการสังคมนำมาจัดสรร เพื่อใช้ในการจัดสวัสดิการให้กับเด็ก ตามกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในแต่ละด้าน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ให้เด็กได้รับการฟื้นฟู ชีวิต พร้อมทั้งจะออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีการศึกษารายละเอียดในการจัด สวัสดิการให้กับเด็กในแต่ละด้าน ดังนี้

- 4.3.1 การจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4
- 4.3.2 การจัดสวัสดิการด้านการศึกษา
- 4.3.3 การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล
- 4.3.4 การจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์

- 4.3.5 การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการ
- 4.3.6 การจัดสวัสดิการด้านคุณธรรม จริยธรรม
- 4.3.7 การจัดสวัสดิการด้านการจัดหางานทำ
- 4.3.8 การจัดสวัสดิการด้านการติดตามผล

ผลการศึกษา พบว่า

4.3.1 การจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4

ในการศึกษาถึงกระบวนการจัดสวัสดิการ ในการจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ให้กับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์นั้น ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ เพราะการจัดสวัสดิการในการบริการด้านปัจจัย 4 นั้น เป็นงานที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของกลุ่มตัวอย่างโดยตรง ผลการศึกษาพบว่า ในการจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ให้เด็กนั้น กลุ่มตัวอย่างระบุว่า พวกตนมีบทบาทหน้าที่เปรียบเสมือนพ่อ หรือแม่ของเด็ก ที่ต้องรับผิดชอบอบรมเลี้ยงดู และให้ความเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ทั้งเรื่องอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย/ที่นอน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และให้การดูแลรักษาเมื่อยามเจ็บป่วย ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนต้องได้รับ แต่ก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูชีวิตของเด็กสถานสงเคราะห์ โดยกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลถึงจุดมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการให้บริการด้วยปัจจัย 4 ให้กับเด็ก รวมไปถึงระบุถึงปัญหาอุปสรรค และนำเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ที่พบในให้บริการในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านอาหาร

การให้บริการด้านอาหาร ที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้กับเด็ก มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกายให้กับเด็ก เพราะอาหารจะช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโต สมบูรณ์ แข็งแรงตามวัย และมีภูมิคุ้มกันโรค นอกจากนี้สารอาหารยังมีส่วนช่วยพัฒนาสมอง และจิตใจของเด็ก ทำให้เด็กมีสติปัญญาดี อารมณ์แจ่มใส ด้วยเหตุนี้สถานสงเคราะห์จึงจัดให้เด็กทุกคนได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ในแต่ละวันจะจัดอาหารให้เด็กรับประทานวันละ 3 มื้อ คือ อาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารเย็น ส่วนขนมในแต่ละอาคารพักจะมีขนมแจกให้เด็กทุกวัน สำหรับวันจันทร์-วันศุกร์ ส่วนมากเด็กใช้ชีวิตอยู่ที่โรงเรียน จึงรับประทานอาหารที่สถานสงเคราะห์ 2 มื้อ คืออาหารเช้า และอาหารเย็น ส่วนอาหารกลางวันเด็กจะรับประทานที่โรงเรียน โดยพ่อบ้าน หรือแม่บ้านจะจ่ายเป็นเงินค่าอาหารกลางวัน และค่าขนมให้เด็กไปซื้อกินที่โรงเรียน เหมือนกับเด็กที่ใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวปกติทั่วไป โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

1.1) การกำหนดเวลาในการรับประทานอาหาร เพื่อดูแลสุขภาพของเด็กทุกคน จึงกำหนดเวลาในการรับประทานอาหารเช้า ตั้งแต่เวลา 05.30-06.30 น. เนื่องจากเด็กต้องไปโรงเรียนตั้งแต่เช้า โดยเฉพาะเด็กโตที่เดินทางไปโรงเรียนเอง หากให้เด็กรับประทานอาหารเช้า อาจจะทำให้

การเดินทางไม่สะดวกไปโรงเรียนไม่ทัน ส่วนในวันหยุดเมื่อเด็กตื่นนอนแล้ว จะให้เด็กทำภารกิจส่วนตัว และช่วยกันทำงานบ้านให้เรียบร้อย จึงมารับประทานพร้อมกัน ในช่วงเวลา 08.00-08.30 น. สำหรับอาหารกลางวันจะอยู่ในช่วงเวลา 12.00-13.00 น. และอาหารเย็นจะอยู่ในช่วงเวลา 17.00-18.00 น. ในกรณีเด็กที่มีความจำเป็นมารับประทานอาหารไม่ทันเวลา เด็กจะต้องแจ้งให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านของตนทราบ ทั้งที่แจ้งด้วยตนเองล่วงหน้า หรือให้เพื่อนแจ้งแทนในกรณีเร่งด่วน พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านแต่ละบ้าน ก็จะจัดแยกอาหารไว้ให้เด็กของตัวเอง และนำไปไว้ที่บ้านพัก เพื่อให้เด็กกลับมารับประทาน

1.2) บทบาท หน้าที่ของผู้ดูแลรับผิดชอบในการประกอบอาหาร ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลรับผิดชอบ ในการจัดสวัสดิการด้านอาหาร คือพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) มีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการด้านอาหารในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดรายการในแต่ละมื้อไว้ จดรายการอาหารลงบนบอร์ด เพื่อแจ้งรายการอาหารในแต่ละวันให้ทุกคนทราบล่วงหน้า โดยภายในสัปดาห์เดียวกันจะต้องไม่มีรายการอาหารซ้ำกัน รวมถึงการจัดทำบันทึกรายการอาหารประจำวัน รายการอาหารประจำเดือน ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรสามารถตรวจสอบได้ สำหรับบางมื้ออาหารที่มีบุคคลภายนอก มาขอจัดเลี้ยงอาหารให้กับเด็ก ๆ ในการติดต่อผู้จัดเลี้ยงจะต้องกำหนด วัน เวลา พร้อมทั้งแจ้งรายการอาหาร ให้พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) ทราบก่อนทุกครั้ง เพื่อพิจารณาว่าอาหารที่นำมา นั้น มีความเหมาะสมกับเด็กหรือไม่เช่นกัน

1.3) การดูแลด้านสุขาภิบาลอาหาร ในการดำเนินการนั้นสถานสงเคราะห์ จะให้ความสำคัญในการดูแลทั้งด้านความสะอาด คุณภาพและรสชาติของอาหาร ให้เป็นไปตามมาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร ดังนี้

ก. ด้านความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) โดยเริ่มจากการดูแลรักษาสุขอนามัยของพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) เช่น การดูแลด้านความสะอาดของร่างกาย มือ เล็บผม เครื่องนุ่งห่ม โดยผู้ที่เป็นพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) จะต้องตัดเล็บให้สั้น ทุกครั้งที่ประกอบอาหารต้องเก็บผม และสวมหมวกคลุมผมให้มิดชิด สวมใส่ผ้ากันเปื้อนทุกครั้ง ในการจัดเตรียมอาหารหรือประกอบอาหารจะต้องล้างมือบ่อย ๆ เพื่อป้องกันเชื้อโรค และป้องกันสิ่งสกปรกติดลงไป ในอาหาร ในการจัดอาหารทุกครั้งต้องไม่ใช้มือสัมผัสอาหารโดยตรง แต่ต้องสวมใส่ถุงมือหรือใช้คีบคีบอาหาร หากพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) คนใด มีอาการเจ็บป่วยเนื่องจากเป็นหวัด เป็นไข้ หรือมีอาการท้องเสีย จะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ในช่วงนั้น เพราะอาจทำให้เชื้อโรคแพร่กระจายสู่เด็กได้ นอกจากนี้พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) ทุกคน ยังต้องเข้ารับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี เพื่อดูแลสุขภาพอนามัยและป้องกันการแพร่ระบาดของโรค อันมีสาเหตุจากพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) มีโรคประจำตัวที่เป็นโรคติดต่อ เช่น วัณโรค เป็นต้น

สำหรับการจัดซื้ออาหารสดและอาหารแห้งทุกครั้ง จะเลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพสด ใหม่ สะอาด และจัดเก็บอาหารที่ซื้อมาอย่างถูกสุขอนามัย โดยอาหารแห้งจัดเก็บในภาชนะรองรับ

ที่สะอาด มิดชิด เพื่อป้องกันหนู แมลงสาบมารบกวน ส่วนอาหารสดเก็บเข้าตู้เย็นในอุณหภูมิที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการเน่าเสีย สำหรับอาหารสดที่เตรียมไว้เพื่อปรุง และอาหารที่ปรุงสุกแล้ว จะบรรจุลงในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิดมิดชิด ไม่ให้แมลงวันมารบกวน ในการประกอบอาหารให้เด็ก แต่ละมือ พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) คำนึงถึงความสะอาด อาหารปรุงสุกใหม่ ๆ ไม่มีเชื้อโรค และที่สำคัญที่สุด คือเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสารอาหารครบ 5 หมู่ และอาหารที่จัดให้เด็กทุกมือจะต้องมีทั้งผัก และเนื้อสัตว์ เป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร

ข. ด้านความสะอาด และรสชาติของอาหาร (Clean Food Good Taste) สำหรับด้านการรักษาความสะอาด ทุกสถานสงเคราะห์จะมีสถานที่ประกอบอาหาร และสถานที่รับประทานอาหารแยกเป็นสัดส่วน จัดสถานที่เป็นระเบียบ เรียบร้อย สำหรับเก็บภาชนะใส่อาหารที่ใช้แล้วทุกชิ้นจะล้างทำความสะอาด คว้าให้แห้ง และจัดเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้ง ก่อนเสร็จสิ้นการประกอบอาหาร ในแต่ละครั้ง จะดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่ที่จัดเก็บอาหาร พื้นที่ประกอบอาหารไม่ให้มีเศษอาหาร ตกค้าง และรักษาความสะอาดรอบบริเวณโรงอาหาร โดยเก็บเศษขยะ เศษอาหาร ใส่ลงในถังขยะที่มีฝาปิดมิดชิด และทิ้งขยะทุกครั้งหลังเด็กรับประทานอาหารเสร็จ เพื่อไม่ให้มีขยะตกค้างในสถานที่ประกอบอาหาร จนเกิดเป็นที่อยู่ของหนู แมลงสาบ และแมลงวัน

ในด้านรสชาติของอาหารนั้น พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) จะคำนึงถึงอาหารที่มีรสชาติความอร่อยตามวัยของเด็ก เพราะสถานสงเคราะห์จะมีทั้งเด็กเล็กและเด็กโตอยู่ด้วยกัน จึงมีความชอบในรสชาติอาหารที่ต่างกัน โดยเฉพาะอาหารที่มีรสเผ็ดในการประกอบอาหารในแต่ละมือ ต้องเป็นอาหารที่สามารถรับประทานได้ทั้งเด็กเล็กและเด็กโต หากต้องประกอบอาหารที่ใช้พริกเป็นส่วนประกอบ ก็จะแยกปรุงรสให้ต่างกัน โดยปรุงรสค่อนข้างเผ็ดสำหรับเด็กโต และรสอ่อนสำหรับเด็กเล็ก หรือถ้าหากในมือนั้นมีอาหารรสเผ็ด ก็ต้องมีอาหารจืดควบคู่กันไปด้วย นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปริมาณของอาหารในแต่ละมือ ที่ต้องมีปริมาณที่เหมาะสม เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก หากเป็นอาหารที่เด็ก ๆ ชอบก็จะเพิ่มปริมาณให้มากกว่าเดิม เพื่อเด็กจะได้รับประทานทั่วถึงกันทุกคน การดำเนินการเช่นนี้ทำให้แต่ละสถานสงเคราะห์ ผ่านการประเมินมาตรฐานด้านอาหารในแต่ละด้าน ดังปรากฏในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การรับรองการตรวจมาตรฐานด้านอาหารของแต่ละสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์	การรับรองมาตรฐานด้านอาหารของสถานสงเคราะห์			
	Clean Food Good Taste		Food Safety	
	ผ่าน	ไม่ผ่าน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
เด็กชายบ้านมหาเมฆ	✓	-	✓	-
เด็กหญิงบ้านราชวิถี	✓	-	✓	-
เด็กชายบ้านปากเกร็ด	✓	-	✓	-
เยาวชนมูลนิธิมิถิหาราช	✓	-	✓	-

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

1.4) บทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ในการจัดสวัสดิการด้านอาหารนั้น กลุ่มตัวอย่างระบุว่า แม้ว่าสถานสงเคราะห์จะมีพนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการจัดอาหารให้กับเด็กแล้ว ในส่วนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านก็ต้องมีส่วนร่วมในการให้บริการด้วยเช่นกัน โดยมีหน้าที่ในการรับผิดชอบดูแลเด็กที่อยู่ในอาคารพักของตน ที่เริ่มตั้งแต่การประสานแจ้งยอดเด็กแก่ พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) ในกรณีที่เด็กบางคนไปร่วมกิจกรรมภายนอก ไม่อยู่รับประทานอาหารเช้าในมื้อนั้น ๆ หรือในกรณีที่มิเด็กป่วยพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่พยาบาล จะต้องแจ้งให้พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) ทราบ เพื่อจะได้ประกอบอาหารแยกจากเด็กปกติ ให้เหมาะสมกับสภาพความเจ็บป่วยของเด็ก เช่น เด็กป่วยเป็นไข้ หรือท้องเสีย จะทำข้าวต้มโจ๊ก หรืออาหารรสอ่อนให้เด็ก สำหรับเด็กที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคธาลัสซีเมีย ที่ทางแพทย์แจ้งว่าเด็กต้องได้รับการบำรุงร่างกายด้วยไข่ พนักงานประกอบอาหาร (แม่ครัว) ก็จะประกอบอาหารที่มีไข่เป็นส่วนประกอบ โดยให้เด็กได้รับประทานไข่ทุกวัน วันละ 1 ฟอง ในการรับประทานอาหารเช้าของเด็กแต่ละมื้อ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านก็ต้องทำหน้าที่ ในการดูแลเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน ด้วยการนำเด็กเดินแถวจากอาคารพักมาที่โรงอาหาร ดูแลให้เด็กเข้าแถว เพื่อรอรับอาหารอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และอยู่ดูแลเด็กในขณะที่รับประทานอาหารเช้า จนกว่าจะรับประทานอาหารเช้าในแต่ละมื้อเสร็จสิ้น เมื่อเด็กได้รับอาหารและนั่งรับประทานอาหารเช้าแล้ว พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะตักอาหารมารับประทานอาหารร่วมโต๊ะเดียวกับเด็ก เพื่อใช้เวลานี้ปลูกฝังในเรื่องระเบียบวินัย และมารยาทที่ดีในการรับประทานอาหารเช้าให้กับเด็ก ๆ เสมอ เช่น ไม่เคี้ยวอาหารเสียงดัง ไม่เล่นหยอกล้อกันในระหว่างรับประทานอาหารเช้า ไม่เลือกรับประทานแต่เฉพาะอาหารที่ชอบ ไม่พูดคุยในขณะที่มีอาหารอยู่ในปาก อาหารที่ตักมาต้องทานให้หมด เมื่อทานอาหารเสร็จสิ้นต้องรวบซ้อนและส้อมไว้ด้วยกัน รวมไปถึงการสนทนา พูดคุยกับเด็กถึงกิจวัตรประจำวัน ดูแลให้เด็กรับประทานอาหารเช้าให้อิ่ม และดูแลให้เด็กจัดเก็บล้างภาชนะใส่อาหารให้สะอาด และจัดเก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อยทุกครั้ง

2) ด้านที่อยู่อาศัย

การจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้เด็กสถานสงเคราะห์ มีจุดประสงค์ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีทางด้านอารมณ์ และสังคมให้กับเด็ก ทีมสหวิชาชีพโดยนักสังคมสงเคราะห์ จึงจัดให้เด็กได้พักอยู่ในอาคารพักเดียวกัน มีสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบไปด้วยพ่อ แม่ พี่ น้อง ที่ต้องมีน้ำใจต่อกัน พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ในการดูแลรักษาความสะอาดบ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ในเรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เมื่อถึงวันที่เด็กต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ จะได้ปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ในการจัดที่พื้นที่อยู่อาศัยของเด็ก ทีมสหวิชาชีพจะจัดพื้นที่ภายในสถานสงเคราะห์ อย่างเป็นสัดส่วน โดยจัดอาคารพักเด็กแยกเป็นหลัง ๆ แต่ละหลังมีพื้นที่ว่างรอบบริเวณ มีทางเดินเชื่อมถึงกัน และมีต้นไม้ให้ร่มเงาทั้งตัวบ้านและทางเดิน มีบริเวณพื้นที่ให้เด็กวิ่งเล่นออกกำลังกาย เช่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล วอลเลย์บอล มีรั้วล้อมรอบสถานสงเคราะห์ และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ให้การติดตาม ดูแล รักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง จึงทำให้บริเวณที่ตั้งของสถานสงเคราะห์มีสภาพเหมือนกับชุมชนเล็ก ๆ เป็นหมู่บ้านเดียวกัน มีเพื่อนบ้านอยู่รายรอบ มีพื้นที่โล่ง เดินไปมาหาสู่กันได้ ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

2.1) การจัดอาคารพักสำหรับเด็ก อาคารพักของเด็กแต่ละหลัง ๆ จะมีลักษณะเป็นบ้านเดี่ยวสองชั้น มีการจัดพื้นที่ใช้สอยอย่างเป็นสัดส่วน โดยจัดให้ชั้นบนของอาคารจัดให้เป็นที่นอนของเด็ก ซึ่งเด็กทุกคนจะมีเตียงหรือที่นอนเป็นของตัวเอง เครื่องนอน ประกอบด้วย หมอน ปลอกหมอน ผ้าปูที่นอนและผ้าห่ม จัดเว้นที่ว่างรอบ ๆ ที่นอนของเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสม ทำให้เด็กไม่รู้สึกอึดอัด พื้นที่ห้องและผ้าห้องสะอาดไม่มีฝุ่นจับ จัดวางข้าวของอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย หลังเด็กตื่นนอน เด็กต้องพับผ้าห่มและจัดที่นอนของตนเองให้เรียบร้อย พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะนำเครื่องนอนมาตากแดด ซัก และทำความสะอาดทุกสัปดาห์ โดยพี่เลี้ยงกับเด็กโตช่วยกันซักและตาก ส่วนเด็กเล็ก จะฝึกให้เด็กทุกคนช่วยกันปูที่นอน และใส่ปลอกหมอนเอง สำหรับชั้นล่างมีลักษณะเป็นห้องโถงกว้าง จัดเป็นมุมต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น มุมดูโทรทัศน์ มุมอ่านหนังสือ มุมรับประทานอาหาร มุมของเล่น เด็กสามารถใช้พื้นที่ในการทำกิจกรรมได้ตามมุมที่กำหนด ภายในอาคารพักมีห้องน้ำให้เด็ก เพื่อความสะดวก ปลอดภัยหากต้องใช้ห้องน้ำในตอนกลางคืน นอกจากนี้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม ตู้เสื้อผ้า และตู้จัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ ถูกจัดวางเป็นสัดส่วน มีถังขยะให้เด็กทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง จัดให้เด็กช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด และเก็บข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ที่ตั้งของอาคารพักแต่ละหลังมีพื้นที่ว่างรอบบริเวณ ปลอดภัยจากสิ่งกีดขวาง และไม่ให้เป็นที่ยุกซ่อนของสัตว์มีพิษ จึงมีการจัดสรรพื้นที่รอบนอกอาคารพักเป็นสัดส่วน เพื่อให้เด็กใช้เป็นที่ยังเล่นได้ แต่ละอาคารพักจะมีต้นไม้ให้ร่มเงา ทำให้ตัวอาคารพักไม่ร้อนเกินไป บริเวณหน้าอาคารด้านนอกมีโต๊ะนั่งเป็นชุด สำหรับให้เด็กพักผ่อน พูดคุยกัน ทำการบ้าน

อ่านหนังสือในช่วงเย็น รักษาความสะอาดเป็นอย่างดี จากการสังเกตรอบ ๆ บริเวณยังพบว่าอาคารพักบางหลัง มีการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับ ทำให้บรรยากาศดูสดชื่น สวยงามน่าพักอาศัย

สำหรับจำนวนเด็กในอาคารพักแต่ละหลัง จะมีประมาณ 20-25 คน ในกรณีที่อาคารพักนั้นมีเด็กมากกว่า 20 คน กลุ่มตัวอย่างระบุว่า ถ้าเป็นอาคารเด็กเล็กจำนวนเด็กต่อสัดส่วนพื้นที่ค่อนข้างจะเหมาะสม เพราะแม้ว่าจำนวนเด็กจะมาก แต่เด็กตัวเล็กจึงใช้พื้นที่ไม่มากนัก แต่ถ้าเป็นอาคารพัก ของเด็กโตก็ค่อนข้างจะคับแคบไปหน่อย ส่วนเรื่องการจัดเด็กเข้าอาคารพักแต่ละหลังเป็นการจัดเด็กเข้าพักตามกระบวนการรับเข้าของทิมสหวิชาวชิพ แต่ก็อาจมีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายเด็กออกจากอาคารบ้างตามความเหมาะสม เช่น เด็กที่อยู่ในอาคารเด็กเล็ก เมื่อโตขึ้นอายุเกิน 7 ปี ต้องย้ายไปอยู่บ้านเด็กโต หรือมีการย้ายเด็กออก เพื่อป้องกันการกระทบกระทั่งกันของเด็ก ในกรณีที่พบว่าเด็กในบ้านมีปัญหาอื่นนอกจากนี้ยังมีการย้ายเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรม ให้ไปอยู่ในการดูแลของแม่บ้าน ที่ปรับพฤติกรรมของเด็กได้ หรือในกรณีที่อาคารพักมีเด็กย้ายออก จะมีการเกลี้ยเด็กจากบ้านอื่นมาเข้าแทน ทุกขั้นตอนในการย้ายเด็ก ทั้งการย้ายเด็กเข้าและย้ายเด็กออกจากอาคารพักเป็นการทำหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ร่วมกับทิมสหวิชาวชิพ ซึ่งพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในแต่ละอาคารพัก ไม่สามารถย้ายเด็กได้เอง และในการย้ายเด็กออกจากอาคารพักทุกครั้ง นักสังคมสงเคราะห์และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จะต้องพูดคุยทำความเข้าใจกับเด็กก่อน เพราะเด็กแต่ละคนจะใช้ชีวิตอยู่ในอาคารพักนั้น ๆ มาเป็นเวลานาน เด็กจึงมีความคุ้นชินกับกลุ่มเพื่อน พี่ น้อง พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในบ้านของตน แม้ว่าบางครั้งจะโดนดุ โดนทำโทษบ้าง แต่ก็มีเหตุผลกัน การย้ายเด็กจึงต้องพูดคุยเพื่อบอกถึงสาเหตุของการย้าย ให้เด็กเกิดความเข้าใจทุกครั้ง เพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกที่ตนเองทำความผิดอะไร จนต้องถูกลงโทษ ถูกทอดทิ้ง ให้แยกออกจากเพื่อน และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านที่อยู่ด้วยกันมานาน ทำไมตนต้องไปปรับตัวอยู่กับเพื่อน และพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านกลุ่มใหม่ ซึ่งอาจจะมีผลทางด้านสุขภาพจิตของเด็กตามมาได้

2.2 ด้านการรักษาความปลอดภัย ทุกสถานสงเคราะห์ต่างมีการจัดระบบการรักษาความปลอดภัยในอาคารพักให้กับเด็ก โดยเฉพาะภัยที่เกิดจากไฟไหม้ที่อาจมีสาเหตุมาจากระบบไฟหรือเกิดจากความประมาท ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อันมีสาเหตุมาจากความซุกซนของเด็ก เนื่องจากแต่ละอาคารพักมีเด็กอยู่จำนวนมาก หากเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น อาจนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อเป็นการป้องกันและสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ สถานสงเคราะห์จึงจัดให้อาคารแต่ละหลัง มีถังดับเพลิงและอุปกรณ์ตัดไฟฉุกเฉิน ไว้คอยป้องกันภัยเบื้องต้น มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตรา ดูแล และบำรุงรักษาอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้อุปกรณ์พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา ในแต่ละปี จะมีเจ้าพนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากสถานีดับเพลิงมาอบรมให้ความรู้ในเรื่องการใช้อุปกรณ์ดับเพลิงในกรณีที่เกิดไฟไหม้ ให้กับเด็กและเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้มีความรู้ สามารถนำอุปกรณ์มาใช้ได้อย่างถูกต้อง มีสติ และสามารถให้การช่วยเหลือตัวเองได้ในเวลาคับขัน นอกจากนี้ยังมีการดูแลรักษาความสะอาด เก็บสิ่งของเครื่องใช้ภายในอาคารพัก และบริเวณ

รอบอาคารพัก ให้เป็นระเบียบไม่รกรุงรัง ป้องกันสัตว์มีพิษเข้ามาอยู่อาศัย มีการรักษาความปลอดภัย รอบบริเวณ ด้วยการติดกล้องวงจรปิด มีเจ้าหน้าที่เวรยามในตอนกลางคืน และมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง ดังปรากฏในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ระบบรักษาความปลอดภัยของแต่ละสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์	ระบบรักษาความปลอดภัยของสถานสงเคราะห์			
	กล้องวงจรปิด	รปภ. 24 ชั่วโมง	เจ้าหน้าที่เวรยาม	
			มี	จำนวน
เด็กชายบ้านมหาเมฆ	✓	มีเฉพาะเวลา 18.00 - 6.00 น.	✓	1
เด็กหญิงบ้านราชวิถี	✓	✓	✓	3
เด็กชายบ้านปากเกร็ด	✓	✓	✓	1
เยาวชนมูลนิธิมหาธาร	✓	✓	✓	2

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

2.3) บทบาท หน้าที่ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ในการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย ให้กับเด็กนั้น พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านทำหน้าที่ให้การอบรม สั่งสอน และดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของเด็กในบ้านทุก ๆ คน โดยทีมสหวิชาชีพจัดให้มีผู้ดูแลเด็ก อาคารพักละ 2 คน โดยเป็นแม่บ้านหรือพ่อบ้าน 1 คนกับพี่เลี้ยง 1 คน ทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนเวรกันดูแลเด็ก โดยจัดให้คนหนึ่งทำงาน 3 วันพัก 2 วัน สำหรับในหยุดวันเสาร์-อาทิตย์ ต้องอยู่ดูแลเด็กทั้ง 2 คน แต่เท่าที่ผ่านมาในวันหยุดงานของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ก็ไม่มีใครไปไหนอยู่แล้ว เพราะแต่ละคนจะมีที่พักอยู่ในสถานสงเคราะห์ จึงใช้เวลาในวันหยุดของตนอยู่ที่อาคารพัก และทำหน้าที่ของตนตามปกติ ในการทำงานของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน มีบทบาทเหมือนเป็นพ่อแม่ หรือผู้ปกครองของเด็ก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องสอนให้เด็ก รู้บทบาทของตัวเองเมื่ออยู่ในครอบครัว โดยรู้ว่าเมื่ออยู่ในบ้านตนเองมีฐานะเป็นพี่ เป็นน้อง เป็นเพื่อน เป็นลูก โดยกลุ่มตัวอย่างระบุไว้ว่า การที่เด็กหลาย ๆ คนมาใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเดียวกัน ย่อมมีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเด็กตามช่วงวัย เช่น เด็กเล็กชอบแย่งของเล่นกัน ทะเลาะกัน ตีกัน ส่วนเด็กที่กำลังเป็นวัยรุ่นจะใจร้อน พุดจาไม่สุภาพ เมื่อน้อง ๆ ทะเลาะกัน หรือน้องมาเล่นด้วยจะรู้สึกหงุดหงิด ทะเลาะโต้เถียงกัน จึงต้องคอยให้การอบรม สั่งสอน และปลูกฝังให้เด็กตระหนักว่า นี่คือการครอบครัวของเขาทุกคนเป็นพี่น้องกันต้องรักกัน ที่ต้องช่วยดูแลอบรมสั่งสอนน้อง และต้องเสียสละ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับน้อง ๆ สำหรับน้องก็ต้องรู้จักเกรงใจ เคารพ และเชื่อฟังพี่ สำหรับในการเป็นลูกก็ต้องให้ความเคารพนับถือ และเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่

สำหรับวิธีการอบรม สั่งสอน และการทำโทษเด็กในกรณีที่เด็กทะเลาะวิวาทกัน ทีมสหวิชาชีพจะเรียกคู่อริทั้งคู่มาสอบถามข้อเท็จจริง ให้ปรับความเข้าใจกัน อบรม สั่งสอน ตักเตือน

หรือลงโทษตามความเหมาะสม เช่น ให้กรอกน้ำในตู้เย็น 1 สัปดาห์ ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณบ้าน 3 วัน เป็นต้น แต่ถ้าเป็นปัญหาใหญ่ ๆ เช่น เด็กกลับเข้าบ้านผิดเวลาบ่อย ๆ หรือกลับเข้าบ้านดึก ลักขโมย หนีเรียน ก็จะต้องให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบเพื่อแก้ปัญหาต่อไป ในการสอนเด็กเช่นนี้ เพราะตระหนักว่าหากเด็กทุกคนรักกัน รู้จักให้อภัยกัน มีความเกรงใจ และเคารพสิทธิของกันและกัน ตั้งแต่ตอนนี้แล้ว เมื่อเด็กออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ เด็กสามารถนำสิ่งที่ตนเองประพฤติปฏิบัติ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ในการทำงานบ้านให้กับเด็กทุกคน เพื่อให้เด็กเรียนรู้ ว่าการใช้ชีวิตอยู่ในบ้านเดียวกัน ทุกคนจะต้องมีหน้าที่และช่วยเหลืองานบ้าน เช่น ถูบ้าน กวาดบ้าน เทขยะ เติมน้ำตู้เย็น ล้างห้องน้ำ เก็บกวาดรอบบริเวณบ้าน เด็กโตช่วยดูแลน้องเล็ก ๆ จัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านให้การดูแล ติดตาม และสอนงานให้ เพราะต้องการสอนให้เด็กมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบด้วยตนเอง ทำงานบ้านเป็น รักความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้สามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้เมื่อเติบโตขึ้น

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในความรู้สึกของเด็กในสถานสงเคราะห์ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านก็คือพ่อแม่ ผู้ปกครองของเขา เด็กจึงให้ความความรัก ความผูกพัน รู้สึกได้ว่าเป็นคนที่เขาไว้วางใจมากที่สุด จึงเชื่อฟังปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอน เพื่อตอบสนองความไว้วางใจของเด็ก จำเป็นอย่างยิ่ง ที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ด้วยการดูแลเอาใจใส่ ในชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กทุกคนในบ้านอย่างใกล้ชิด ให้ความรักความเมตตา สั่งสอน อบรมเพื่อไม่ให้เด็กกระทำผิด แต่ถ้าเมื่อใดที่พบว่าเด็กทำผิดก็ต้องคอยตักเตือน และให้คำแนะนำในทางที่ถูกให้ ในขณะเดียวกันก็คอยเป็นกำลังใจให้ เมื่อเด็กรู้สึกท้อแท้หรือผิดหวัง ให้คำยกย่องชมเชยเมื่อเด็กทำความดี และที่สำคัญคือการปกครองเด็กด้วยความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ทำให้เด็กรู้สึกถึงความอบอุ่นปลอดภัยเหมือนอยู่ในครอบครัวของตนเอง การดูแลเด็กในสถานสงเคราะห์จึงเป็นงานที่ค่อนข้างหนัก เพราะเท่ากับทำงานตลอด 24 ชั่วโมง การทำงานที่ต้องดูแลรับผิดชอบ ทั้งในเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้าน เอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก รวมไปถึงดูแลอบรมสั่งสอนทางด้านพฤติกรรม และดูแลสุขภาพจิตใจของเด็กจำนวนมาก ซึ่งเด็กแต่ละคนต่างก็มีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งซุกซน เกเร ตื้อรั้น ขี้แฉง ก่อแฉง เก็บตัว อ่อนแอ ซึ่งก็มีโอกาสที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะเกิดความเครียด ใช้อารมณ์กับเด็กบ้าง สำหรับการดูแลเด็กนั้น แม้จะมีความรักและความยุติธรรมให้กับเด็กทุกคน แต่ก็ไม่สามารถเข้าถึงความต้องการทางด้านจิตใจได้หมดทุกคน เพราะส่วนใหญ่จะให้ความใกล้ชิดกับเด็กเล็ก และเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมเสียมากกว่า ส่วนเด็กบางคนที่เป็นเด็กที่ไม่ค่อยพูดคุย ไม่ค่อยเข้ามาหา ไม่เคยสร้างปัญหาให้ จึงคิดว่าเด็กมีความสุขดีไม่มีอะไรให้ห่วง จึงไม่ได้เข้าไปดูแลเอาใจใส่ และการติดตามดูพฤติกรรมเด็กกลุ่มนี้มากนัก ในภาพรวมพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านอาจมองว่าสิ่งที่ปฏิบัติอยู่ ทำให้เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่ทำให้เด็กมีความสุข คือได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายให้เท่านั้น แต่การเข้าถึงเด็กเพื่อตอบสนอง

ความต้องการทางด้านจิตใจ ยังไม่สามารถทำให้กับเด็กได้ทุกคน ซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนของ พี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน ที่รับผิดชอบดูแลเด็กในแต่ละอาคารพักมีจำนวนน้อยเกินไป หากมีแม่บ้าน หรือพี่เลี้ยง มากกว่านี้ น่าจะเกิดผลดี ต่อเด็กมากยิ่งขึ้น

3) ด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูล ในเรื่องของการจัดสวัสดิการด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้กับ เด็กสถานสงเคราะห์ไว้ว่า การใช้ชีวิตของเด็กในแต่ละวัน ก็เป็นการดำเนินชีวิตประจำวันเหมือนเด็ก ที่อยู่กับครอบครัวทั่ว ๆ ไป เด็กต้องกิน นอน วิ่งเล่น ไปโรงเรียน ไปเที่ยวกับครอบครัว จึงต้องมีเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายไว้ใช้ในหลายโอกาส นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีของใช้ส่วนตัว ได้แก่ ผ้าเช็ดตัว ถุงเท้า รองเท้า แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ยาสระผม สบู่ เพื่อใช้สำหรับการดูแลสุขภาพ รักษาความสะอาดร่างกาย เพื่อเป็นการตอบสนองต้องการของเด็ก โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัสดุเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการเบิกจ่าย ให้กับเด็ก ตามที่เด็กทำเรื่องขอเบิกผ่านทางพ่อบ้าน/แม่บ้าน โดยมีการดำเนินการในเรื่องเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มให้กับเด็ก ดังนี้

3.1) สำหรับเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่แจกให้เด็ก ประกอบด้วย ชุดนักเรียนที่ถูกต้อง ตามระเบียบของโรงเรียนที่เด็กเรียนอยู่ โดยนักการศึกษาจะประสานกับโรงเรียนของเด็กแต่ละคน เพื่อรับเงินเป็นค่าจัดซื้อชุดนักเรียนตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจะจัดให้ เด็กตอนเปิดภาคเรียนคนละ 2 ชุด หรือจัดซื้อให้เพิ่มเติมตามโอกาสที่เหมาะสม โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้านรับผิดชอบ ดูแลความพร้อมของเด็กในบ้านตนเอง หากพบว่าในระหว่างปี ชุดนักเรียนของเด็ก เก่ามาก คับ ปริ ขาด พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะทำรายงาน เพื่อแจ้งความต้องการมาที่เจ้าหน้าที่ฝ่าย พัสดุ จากนั้นเจ้าหน้าที่พัสดุจะดำเนินการจัดซื้อให้ ทั้งนี้รวมถึงอุปกรณ์การเรียนอื่น ๆ เช่น ถุงเท้า รองเท้า และกระเป๋านักเรียนด้วย นอกจากนี้เด็กยังมีชุดที่ไว้ใส่อยู่บ้าน ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน และวันหยุด รวมไปถึงชุดนอน โดยพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะแจกให้เป็นส่วนตัวของเด็ก ไม่ให้ใส่เสื้อผ้า รวมกัน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเหล่านี้ ส่วนหนึ่งจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณของสถานสงเคราะห์อีกส่วนหนึ่ง ที่ได้รับ มาจากผู้มีจิตศรัทธา นำมามอบให้ทางสถานสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่พัสดุจะจัดสรรให้กับพี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อแจกจ่ายให้กับเด็กในอาคารพักของตน ที่ผ่านมาก็พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นบ้าง เช่น จำนวนเสื้อผ้าที่ได้รับมาไม่เพียงพอกับเด็กทุกคน บางตัวมีขนาดใหญ่เกินไป หรือเล็กเกินไป เหมาะกับเด็กบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้เด็กได้รับไม่เหมือนกัน เด็กบางคนตัวโตเร็วต้องเปลี่ยนขนาดเสื้อผ้า บ่อย ๆ ก็จะได้รับแจกบ่อย ในขณะที่เด็กบางคนยังใช้ชุดเดิม ๆ อยู่ เด็กจึงมองว่าไม่ยุติธรรมสำหรับตน เพราะเป็นเสื้อผ้าที่มีผู้บริจาคเข้ามา ทุกคนน่าจะได้รับเหมือน ๆ กัน พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจำเป็นต้องอธิบายสร้างความเข้าใจกับเด็ก เพราะอาจทำให้เด็กน้อยใจได้ สำหรับสถานสงเคราะห์เด็กหญิง จะมีปัญหาในเรื่องของกางเกงขายาว ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก ในส่วนนี้สถานสงเคราะห์ ต้องจัดหาเพิ่มให้กับเด็กเอง ซึ่งใช้งบประมาณค่อนข้างสูง สำหรับชุดที่ใช้ใส่ในกรณีที่เด็กต้องเดินทาง ออกนอกสถานสงเคราะห์ เช่น ไปเล่นกีฬา ไปโรงเรียนในวันหยุด ไปร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น

หรือไปทำกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์ที่จัดขึ้นภายนอก เด็ก ๆ จะมีเสื้อผ้าแยกต่างหากจากชุดอยู่บ้าน ซึ่งแม่บ้านจะจัดเก็บไว้ให้ในกรณีที่เป็นเด็กเล็ก และนำมาให้เด็กใส่ตามโอกาสต่างๆ ส่วนเด็กโตให้เด็กดูแลรับผิดชอบเอง แต่ห้ามนำมาใส่เล่นอยู่บ้าน

3.2) การดูแลรักษาความสะอาด ในการดูแลรักษาความสะอาดเสื้อผ้าของเด็กนั้น กำหนดให้เด็กโตรับผิดชอบซัก-รีดเสื้อผ้าของตัวเอง โดยพี่เลี้ยง พ่อบ้าน/แม่บ้านคอยควบคุมดูแล ทั้งในเรื่องความรับผิดชอบของเด็ก และความสะอาดของเสื้อผ้าที่ซักแล้ว รวมถึงตรวจความเรียบร้อยของสถานที่ซักผ้า หลังจากที่ได้ซักผ้าเสร็จ และเมื่อซักผ้าเสร็จแล้วให้นำไปแขวนตากที่ราวตากผ้า อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยทุกครั้ง เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเอง เมื่อต้องไปอยู่ภายนอก สถานสงเคราะห์จะได้ดูแลตัวเองได้ ในส่วนของเด็กเล็กพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะซักรีดเสื้อผ้าให้ เพราะเด็กยังไม่พร้อมที่จะดูแลตัวเอง สำหรับการเก็บรักษาเสื้อผ้า และของใช้ส่วนตัวของเด็กนั้น เด็กทุกคนจะมีตู้ใส่เสื้อผ้าเป็นส่วนตัว เมื่อซักรีดเสื้อผ้าเสร็จแล้ว ต้องเก็บเข้าตู้ให้เรียบร้อย โดยแต่ละตู้ จะมีกุญแจล็อก เพื่อให้เด็กรู้สึกเป็นส่วนตัว ไม่มีใครมาก้าวร้าวทรมาน หรือสิ่งของเครื่องใช้ ของตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ของตนเอง แต่มีข้อยกเว้นที่ว่า พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านสามารถตรวจค้นตู้เสื้อผ้าของเด็กได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เป็นการตรวจตราดูความเรียบร้อย และป้องกันไม่ให้เด็ก นำสิ่งของที่อาจเป็นอันตราย หรือบุหรี่ยาเสพติดมาซุกซ่อนไว้ หากพบว่าตู้เสื้อผ้าของใคร ไม่เป็นระเบียบ แม่บ้านจะให้เด็กหรือของออกมาจัดเก็บใหม่ เพื่อปลูกฝังความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้กับเด็ก สำหรับการจัดสรรอุปกรณ์ ของใช้ส่วนตัวให้กับเด็ก อาทิ ผ้าเช็ดตัว แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ยาสระผม สบู่ ให้ตามความเหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยเด็กเล็กจะแจกแปรงสีฟัน ยาสีฟันให้เป็นส่วนตัว เด็กแต่ละคนจะมีแก้วใส่แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ที่ติดชื่อของเด็กแต่ละคนตั้งไว้ เมื่อใช้เสร็จต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ส่วนสบู่และยาสระผมจะใช้ส่วนกลางร่วมกัน พี่เลี้ยง พ่อบ้าน/แม่บ้านคอย ตรวจตราดูความเรียบร้อย หากหมดหรือชำรุดเสียหายจะเบิกมาเปลี่ยนใหม่ให้ ส่วนเด็กโตจะแจก ของทุกอย่างให้เป็นรายบุคคล ให้เด็กดูแลและจัดเก็บของตนเองให้เรียบร้อย หากชำรุดหรือเสียหาย ให้ แจ้งความต้องการมาที่พี่เลี้ยง พ่อบ้าน/แม่บ้านเพื่อทำเรื่องขอเบิกให้ใหม่

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ในเรื่องของการดูแลเสื้อผ้า และอุปกรณ์ ของใช้ส่วนตัวของเด็กว่า แม้จะอบรมสั่งสอนเด็กเสมอว่า ให้รู้คุณค่าของสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ โดยให้ใช้อย่างประหยัด เมื่อใช้เสร็จแล้วต้องจัดเก็บให้เป็นที่เป็นที่ทางทุกครั้ง แต่ก็ยังพบว่าเด็กบางคน ไม่รักษาข้าวของเครื่องใช้ของตนเอง โดยเฉพาะรองเท้านักเรียนแม้ว่าจะมีชั้นวางรองเท้าให้ เมื่อถอดแล้วต้องหยิบวางบนชั้นให้เรียบร้อย แต่เด็กโดยเฉพาะเด็กเล็กก็ถอดทิ้งไว้ ต้องคอยตักเตือนอยู่เสมอ ส่วนรองเท้าที่เด็กใช้สำหรับใส่อยู่บ้าน เวลาเล่นจะถอดทิ้งไม่เป็นที่เป็นทาง เวลาจะใช้กลับหารองเท้าใส่ ไม่เจอ เด็กบางคนถอดรองเท้านักเรียนยัดใส่ไว้ในรองเท้า ไม่เก็บไปซักให้เรียบร้อย หากไม่คอยตรวจตรา ตอนเช้าก็หยิบมาใส่ต่อ บางคนชี้แจงซักพอใช้เสร็จจะแอบเอาไปทิ้งและขอเบิกใหม่ ส่วนของใช้ ประเภทสบู่ ยาสีฟัน ยาสระผม มักจะปล่อยทิ้งขว้างไว้ พอของหายก็มาทำเรื่องขอเบิกใหม่อยู่ตลอด

พี่เลี้ยง พ่อบ้าน/แม่บ้านทุกสถานสงเคราะห์จะใช้วิธีการแก้ปัญหาเหมือน ๆ กัน คือ ถ้าจะเบิกของใหม่ เด็กต้องนำซากสิ่งของ เครื่องใช้มาแสดงให้เห็นก่อนว่า ขาด ชำรุด หรือหมดจริง จึงจะให้ทำเรื่องขอเบิกใหม่ได้ ซึ่งก็พอที่จะแก้ปัญหาไปได้ส่วนหนึ่ง แต่จริง ๆ แล้วอยากให้เด็กมีจิตสำนึกในเรื่องของการประหยัด และรู้จักรักษาสิ่งของเครื่องใช้ด้วยตนเองมากกว่า การนำกฎระเบียบมาใช้บังคับเด็ก

4) ด้านยารักษาโรค

การจัดสวัสดิการด้านยารักษาโรค ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การป้องกัน และดูแล รักษาพยาบาลเบื้องต้นให้กับเด็ก พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจึงมีการดำเนินการด้านยารักษาโรคในแต่ละอาคารพัก ดังนี้

4.1) การจัดยาสามัญประจำบ้านให้กับเด็ก ในการดูแลด้านสุขภาพของเด็กนั้น นอกจากเด็กจะได้รับการดูแล รักษาอาการเจ็บป่วย จากเจ้าหน้าที่พยาบาลที่อาคารพยาบาลแล้ว พี่เลี้ยง/แม่บ้านพ่อบ้านยังได้จัดเตรียมตู้ยาสามัญประจำบ้าน ไว้ภายในอาคารพักของตน กลุ่มตัวอย่างระบุว่า ในการรับผิดชอบดูแลเด็กนั้น จะพบว่าในแต่ละวันเด็กในบ้านจะมีการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ อยู่ตลอด อาการที่พบคือ เจ็บคอ ไอ เป็นหวัด ปวดท้อง ถูกแมลงกัด ต่อย คันตามผิวหนัง เป็นต้น เพื่อความสะดวก และรวดเร็ว ในการดูแลช่วยเหลือเด็กเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ จึงจำเป็นต้องจัดตู้ยาสามัญประจำบ้านไว้ในอาคารพักทุกหลัง ภายในตู้มียาสามัญประจำบ้าน ประเภทยาแก้ปวด ลดไข้ พาราเซตามอล คลอเฟนิรามีนแก้แพ้ลดน้ำมูก ยาธาตุน้ำแดง ยาธาตุน้ำ แก้วปวดท้อง ท้องอืด ผงน้ำตาลเกลือแร่ เวลาถ่ายท้อง ท้องเสีย ทิงเจอร์ใส่แผลสด ยาล้างตา ล้างแผล คาลาไมน์ทาแก้แพ้ แก้คัน ยาแก้ไอขับเสมหะ ยาแก้ไอเด็กเล็ก ยาหม่อง ยาดม ทั้งนี้เพื่อให้หยิบใช้ได้ง่ายและทันท่วงที หากเด็กเกิดอุบัติเหตุ เด็กมีอาการเจ็บป่วยอย่างกะทันหัน หรือเจ็บป่วยในเวลากลางคืน พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะดูแลจัดหายาให้กับเด็ก เพื่อเป็นการรักษาในเบื้องต้นก่อน การที่ทีมสหวิชาชีพ อนุญาตให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจัดยาสามัญประจำบ้านให้กับเด็กได้เอง เพราะเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์ทุกคน ต่างก็ผ่านการศึกษอบรมในเรื่อง สรรพคุณของยา ปริมาณการใช้ยาทุกชนิด รู้จักสังเกตอาการเจ็บป่วย วัดไข้ เช็ดตัว พนยา และวินิจฉัยโรคในเบื้องต้นมาแล้ว จึงมีความรู้สามารถจ่ายยาให้กับเด็กได้ในยามฉุกเฉิน เช่น เด็กมีไข้ตัวร้อนตอนกลางคืนจะเช็ดตัว และให้ยาพาราเซตามอล กับเด็ก เมื่อเด็กมีอาการท้องอืด แน่นท้องให้กินยาธาตุ เด็กท้องเสีย ถ่ายท้องเสีย น้ำมากให้เด็กกิน ผงน้ำตาลเกลือแร่ ในกรณีที่เด็กมีบาดแผลจากการหกล้ม ต้องล้างแผลให้สะอาดก่อนใส่ยาฆ่าเชื้อโรค เป็นต้น หากมีอาการรุนแรง หรืออาการแตกต่างจากไข้หวัดธรรมดา จะส่งเด็กให้เจ้าหน้าที่พยาบาล ตัดสินใจในการดูแล หรือส่งเด็กไปโรงพยาบาลที่เด็กมีประกันสุขภาพอยู่

เพื่อความสะดวก ปลอดภัย ป้องกันการหยิบยาและใช้ยาผิด พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จึงดูแลและจัดเก็บยาภายในตู้ยาสามัญประจำบ้าน ที่อยู่ในอาคารพักของตนอย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งตู้ยาให้สูงห่างจากมือเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็ก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดหยิบยากินเอง หรือหยิบไปกิน เพราะเข้าใจผิดว่าเป็นของกินเล่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาน้ำเชื่อมที่มีรสหวาน ภายในตู้ยามี 3 ชั้น

จึงจัดแยกยาประเภทเดียวกันในชั้นเดียวกัน โดยชั้นบนเป็นยาใช้สำหรับรับประทาน หรือยาที่ใช้ภายใน ส่วนชั้นกลางเป็นยาภายนอก หรือยาที่ไม่ใช่ยารับประทาน และชั้นล่างใช้ใส่เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฐมพยาบาล ยาทุกประเภทจะมีฉลากบอกชื่อยา สรรพคุณของยา วิธีใช้ยา ขนาดที่ใช้ และข้อระวังต่าง ๆ รวมทั้งบอกวัน เดือน ปี ที่หมดอายุของยาติดไว้อย่างชัดเจน ด้วยการ ทำสีฉลากตามประเภทยาที่เห็นเด่นชัด โดยยาที่ใช้ทาภายนอกจะติดฉลากสีแดงไว้ที่ช่อง หรือขวดยา ที่ใช้ภายในจะติดฉลากสีน้ำเงิน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหยิบใช้ยาผิดประเภท นอกจากนี้ยังตรวจสอบจำนวนยา เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการรักษาพยาบาล เช่น ผ้าพันแผล สำลี พลาสเตอร์ แก้วสำหรับกินยา ปรอทวดใช้ หากหมดลง เก่า หรือชำรุด จะทำการจัดหาทดแทน ในกรณีที่พบว่า ยาหมดอายุ ยาเก่า หรือสังเกตเห็นว่ายามีผิดปกติไปจากธรรมดา เช่น พบว่ายาน้ำขุ่นมีตะกอน ขึ้นรา กลิ่น รส สีเปลี่ยนไป จากเดิม ยาเม็ด สีซีด แตก บิ่น เป็นจุด จะนำยาเหล่านี้ไปทิ้งใน ที่ปลอดภัยห่างจากมือเด็ก และจัดหา ยาใหม่มาไว้แทน เมื่อนำยาออกมาใช้ก่อนเก็บเข้าที่ จะสำรวจความเรียบร้อยก่อนทุกครั้ง เช่น ยาน้ำ หรือขี้ผึ้งจะปิดฝาจุก หรือฝาเกลียวให้แน่น ป้องกันการหกเปื้อนและการระเหยของยา เครื่องมือ เช่น ปรอทวดไว้ แก้วยา จะล้างและเช็ดให้สะอาดก่อนเก็บ สำหรับตุ้มยาจะทำการรักษาความสะอาดตุ้ม ยา ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

4.2) การดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก นอกจากการดูแลจ่ายยา และทำแผล ให้กับเด็กที่เจ็บป่วยในเบื้องต้นแล้ว พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ยังให้การดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก ด้วย โดยจะสอนให้เด็กรู้ว่า รอบ ๆ ตัวเราล้วนมีแต่ฝุ่นละออง และเชื้อโรคปะปนอยู่มากมาย เด็กจึง ต้องให้ความสนใจดูแลสุขภาพอนามัย และรักษาความสะอาดส่วนต่างๆของร่างกาย เพื่อไม่ให้เชื้อโรค เข้าสู่ร่างกายของเราได้ ดังนั้นเด็กจึงต้องอาบน้ำทุกวัน อย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง คือในตอนเช้า และก่อนนอน เวลาที่อาบน้ำต้องฟอกสบู่ทั้งตัว เพื่อฆ่าเชื้อโรคและขจัดคราบสกปรก ที่จับอยู่ตามมือ ตามขา หรือตามซอกนิ้ว รวมถึงซัดซีโคลบริเวณลำคอ หลังใบหู บริเวณแผ่นหลังให้สะอาด นอกจากนี้ ยังต้องสระผมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง และทุกครั้งหลังสระผมต้องเช็ดผมให้แห้ง ใช้แปรงหวีผม ที่สะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเด็กผู้หญิงต้องหมั่นดูแลผมของตนเองเป็นพิเศษ เพราะถ้าปล่อยให้ผม สกปรก อาจติดเชื้อได้ง่าย ส่วนมือซึ่งเป็นอวัยวะที่ใช้จับสิ่งของต่าง ๆ สารพัด ย่อมสกปรกและมีโอกาส สัมผัสเชื้อโรคได้ง่าย ๆ ดังนั้นก่อนรับประทานอาหาร และหลังจากเข้าห้องน้ำ เราจึงต้องล้างมือให้ สะอาดด้วยน้ำและสบู่ ส่วนเล็บมือต้องตัดให้สั้นอยู่เสมอ ไม่ควรกัดเล็บและไม่อมนิ้วมือ เพราะจะทำให้ เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายได้ง่าย ฝ่าเท้าของเราก็เป็นส่วนที่ต้องสัมผัสและเหยียบย่ำ สิ่งต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา จึงทำให้สกปรก เปื้อนได้ง่าย เพื่อเป็นการป้องกันเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย เราจึงควรสวมรองเท้า ก่อนออกจากบ้านทุกครั้ง หมั่นล้างเท้าให้สะอาดและเช็ดเท้าให้แห้ง จะได้ไม่อับชื้น เล็บเท้าต้องตัดสั้น เวลาอาบน้ำหรือซักผ้าเสร็จ ให้ใช้แปรงซักผ้าขัดเล็บเท้าให้สะอาด เพื่อจะได้ไม่เป็นที่สะสมเชื้อโรค นอกจากนี้ยังอวัยวะสำคัญ ที่เราต้องให้การดูแลเป็นพิเศษก็คือปากและฟัน เพราะชีวิตประจำวัน เราต้องติดต่อพูดคุยกับผู้อื่น ถ้าเราไม่ให้ความสนใจดูแลรักษาความสะอาดปากและฟัน จะทำให้ฟันผุ

มีกลิ่นปากถูกคนรังเกียจ และที่ทรมานมากคือการปวดฟัน ดังนั้นเด็ก ๆ จึงต้องรักษาความสะอาดของปากและฟัน ด้วยการแปรงฟันต้องแปรงทุกเช้าและก่อนเข้านอน และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่งสอน สนใจดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย สุขอนามัยของตัวเอง พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจึงตรวจเล็บ ฟัน ผมห ขี้โคล และดูแลเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ของเด็กทุกเช้าก่อนไปโรงเรียน หากเด็กคนใดที่สามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ก็จะทำให้คำชมเชยเด็กอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงนำไปเป็นกล่าวชื่นชมเพื่อให้เด็กคนอื่น ๆ นำไปปฏิบัติตาม

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า สำหรับบทบาทหน้าที่ของ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านนั้น นอกจากจะให้การดูแลด้านสุขอนามัยของเด็กแล้ว ยังต้องคอยสอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของเด็กในแต่ละวันด้วย ซึ่งเป็นการเฝ้าสังเกตเพื่อดูว่าเด็กมีอาการผิดปกติหรือไม่ เช่น เด็กมีอาการซึม ไม่สดชื่น หน้าซีด ปากแดง นอนซม หากพบจะเข้าไปซักถาม และจับดูตัวเด็กทันที เพราะเด็กอาจมีอาการเจ็บป่วยโดยไม่ยอมบอก หรือไม่รู้ตัวตนเองเจ็บป่วย การกระทำเช่นนี้ทำให้เด็กได้รับการดูแลรักษาทันทีที่เจ็บป่วย ในกรณีที่มีเด็กในบ้านเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อ ที่สามารถติดต่อไปสู่คนอื่นได้ เช่น เด็กเป็นไข้หวัด ตาแดง หรือสุกใส จะแยกเด็กออกจากกลุ่มเพื่อน ด้วยการให้เด็กหยุดเรียน และให้ไปพักที่อาคารพยาบาล โดยเฉพาะหากพบว่าเด็กเป็นโรคตาแดง หรือสุกใสจะไม่ให้เด็กเล่นด้วยกัน และ ห้ามใช้ของร่วมกันจนกว่าเด็กจะหายดีเป็นปกติ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังระบุว่าอาการเจ็บป่วยของเด็กในสถานสงเคราะห์นั้น นอกจากอาการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายแล้ว เด็กบางคนยังมีอาการเจ็บป่วยทางด้านจิตใจ โดยสังเกตได้จากการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็ก ที่ผิดปกติไปจากเด็กคนอื่น ๆ เช่น ใจร้อน ก้าวร้าว ชอบเล่นรุนแรงกับเพื่อน เวลาโมโหจะทำร้ายตัวเอง บางคนก็มีลักษณะตรงกันข้าม คือ ซึมเศร้า เก็บตัว ไม่เล่นกับเพื่อน ซึ่งเป็นอาการที่แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัด เด็กกลุ่มนี้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะใช้ความใกล้ชิด โอบกอด และพูดคุยกับเด็กบ่อย ๆ สอนให้เขารู้จักใช้สติ มีเหตุผล รู้จักรงับอารมณ์ตนเอง คอยสังเกตว่าเด็กมีความชอบและความถนัดในเรื่องใด จากนั้นเสนอให้ทีมสหวิชาชีพ จัดให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เด็กชอบ เพื่อให้เด็กได้แสดงออกอย่างภาคภูมิใจ เช่น เล่นกีฬา เล่นดนตรี วาดรูป หากเด็กสามารถทำได้ก็ให้คำชมเชย ให้รางวัล การให้เด็กทำกิจกรรมที่ตนเองชอบจะทำให้เด็กมีสติ สมาธิ สนุก และเพลิดเพลิน ในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ ทั้งยังทำให้เด็กรู้สึกว่ามีคุณค่า มีคนรัก มีคนให้ความสนใจ ทั้งนี้เพื่อปรับพฤติกรรมและปรับอารมณ์ให้กับเด็กกลุ่มนี้

4.3.2 การจัดสวัสดิการด้านการศึกษา

ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องการดำเนินการเพื่อจัดสวัสดิการ ด้านการศึกษาให้กับเด็กพบว่า การจัดการศึกษาให้เด็กมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กทุกคน ได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเองทางด้านสติปัญญา เป็นคนที่มีความรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองได้เมื่อเติบโตขึ้นไป ทีมสหวิชาชีพมีการดำเนินการ ในเรื่องของการจัดการศึกษาให้กับเด็กดังข้อมูลที่ได้รับต่อไปนี้

1) สืบหาข้อเท็จจริงด้านการศึกษาของเด็กแรกรับ

เมื่อรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์แล้ว นักการศึกษาทำหน้าที่สืบหาข้อเท็จจริงในเรื่อง การเรียนของเด็กแต่ละคน ในกรณีของเด็กที่รับมาจากสถานสงเคราะห์เด็กก่อน ส่วนมากเด็กมาเริ่มต้น เรียนระดับปฐมวัย นักการศึกษาสืบหาข้อเท็จจริง เรื่องความพร้อมของเด็กแต่ละคน เช่น เด็กสามารถ บอกชื่อ-นามสกุล อายุ ช่วยเหลือตนเองได้ สามารถสนทนาโต้ตอบได้ และดำเนินการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานที่ใช้ในการสมัครเรียน ได้แก่ สูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้านที่มีชื่อเด็ก รูปถ่าย สมัครเด็กเข้า เรียน ปัญหาที่พบคือการรับเด็กเข้าตอนกลางภาคเรียน ทำให้ไม่สามารถส่งเด็กเข้าโรงเรียนได้ หรือเด็ก ขาดเอกสารหลักฐาน ทำให้ไม่สามารถสมัครเข้าเรียนได้ทันที ต้องติดตามเอกสาร หรือไปคัดสำเนา เอกสารจากสำนักงานเขตให้กับเด็กใหม่ ทำให้เด็กเสียโอกาสในการเข้าเรียน ในภาคเรียนนั้น สำหรับ เด็กที่ส่งต่อมาจากหน่วยงานอื่น ๆ และเด็กเคยรับการศึกษาจากที่อื่นแล้ว นักการศึกษาสืบหา ข้อเท็จจริง ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับชั้นเรียนเดิมของเด็ก ประเภทของโรงเรียนที่เคยศึกษาอยู่ ศึกษา เอกสารทางการศึกษาของเด็ก และทดสอบความรู้ด้านการเรียนของเด็กแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลใน การส่งเด็กเข้าเรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ทั้งในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ได้เหมาะสม ตามศักยภาพของเด็ก

2) การจัดเด็กเข้าเรียน

นักศึกษาดำเนินการ จัดเด็กเข้าชั้นเรียนในระดับปฐมวัย โดยดูตามเกณฑ์อายุ ของเด็ก สำหรับเด็กในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา จัดเด็กเข้าเรียนในระดับชั้น ตามข้อมูลที่ปรากฏผลการเรียนเดิมของเด็ก หรืออาจให้เด็กเรียนซ้ำชั้นเดิมไปก่อน ในกรณีที่ทดสอบ ความรู้เดิมของเด็กแล้วพบว่า เด็กไม่มีพื้นฐานความรู้ในระดับชั้นที่เรียนจบ ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนที่เด็ก จะมาเข้ารับการศึกษาสงเคราะห์เด็กขาดเรียนบ่อย หรือไม่มีใครสนใจติดตามดูแลด้านการเรียนให้ จึงทำให้ ความรู้บางช่วงบางตอนขาดไป หากให้เด็กเลื่อนชั้นไปเรียนในระดับชั้นเรียนใหม่ เด็กจะยังไม่เข้าใจ ในบทเรียนมากยิ่งขึ้น การเรียนไม่ทันเพื่อนทำให้ไม่มีความสุขในการเรียน จึงจำเป็นต้องให้เด็กเรียน ซ้ำชั้นเดิมอีกปี เพื่อให้เด็กได้มีความพร้อม และได้รับการพัฒนาตัวเองก่อน สำหรับการจัดสวัสดิการ ด้านการศึกษาที่นักการศึกษาจัดให้เด็กนั้น จะจัดให้เด็กได้รับการศึกษาในทุกระดับชั้น ดังนี้

2.1) การศึกษาระดับปฐมวัย ส่วนมากเป็นเด็กที่มาจากสถานสงเคราะห์เด็กก่อน เมื่อรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์แล้ว นักการศึกษาติดต่อส่งเด็กเข้าเรียน ในโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายของ สถานสงเคราะห์ ที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานสงเคราะห์ เพื่อติดตามดูแลรับ-ส่งเด็ก ได้สะดวก เพราะเด็กเล็กจะเดินทางไปโรงเรียนพร้อมกัน ด้วยรถประจำที่ทางสถานสงเคราะห์จัดให้ โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้ดูแล ในการจัดเด็กเล็กเข้าโรงเรียนนั้น จะพบปัญหาที่ว่ารับเด็ก เข้ามาในช่วงกลางปี คือไม่อยู่ในช่วงเปิดภาคการศึกษาใหม่ บางครั้งทางโรงเรียนไม่สามารถรับเด็ก เข้าเรียนได้ทันที การปล่อยเด็กไว้สถานสงเคราะห์ ในขณะที่เด็กคนอื่น ๆ ไปโรงเรียน ทำให้เด็กรู้สึก ว่าเหว พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านก็ต้องมีภาระมากยิ่งขึ้น นักการศึกษาจึงต้องส่งเด็กเข้าสถานบริบาล

ที่รับเลี้ยงเด็กเล็ก ตั้งอยู่ใกล้สถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้เรียนรู้ และฝึกตัวเองก่อน เข้าเรียน ซึ่งสถานสงเคราะห์ต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เพิ่มขึ้น

2.2) การศึกษาระดับประถมศึกษา เมื่อเด็กเรียนจบการศึกษาในระดับปฐมวัย หากเป็นโรงเรียนเปิดสอนในระดับประถมศึกษาด้วย นักการศึกษาจะติดต่อประสานกับทางโรงเรียน ให้เด็กได้เรียนต่อในระดับประถมศึกษา เพื่อความสะดวกในการเดินทาง เพราะเด็กกลุ่มนี้จะเดินทางไปโรงเรียนด้วยรถรับ-ส่งเหมือนเด็กปฐมวัย สำหรับเด็กใหม่จะจัดให้เด็กเข้าเรียนในโรงเรียนที่เด็ก ๆ ในสถานสงเคราะห์เรียนอยู่ สำหรับสถานสงเคราะห์ที่ดูแลเด็กหญิง จะมีเด็กส่วนหนึ่งศึกษาอยู่ภายในสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนให้เด็ก ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่1-6 โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ

2.3) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในการเรียนในระดับมัธยมศึกษา นี้ เด็กจะมีอิสระในการเลือกเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะนอกจากจะเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นเครือข่ายกับสถานสงเคราะห์แล้ว หากเด็กคนใดสนใจที่ต้องการเรียนในโรงเรียนที่ตนชอบ นักการศึกษาจะเปิดโอกาสให้เด็กไปสอบประเมินความรู้ เพื่อเข้าเรียนตามระเบียบที่ทางกระทรวงศึกษาธิการ กำหนด ถ้าสอบผ่านเด็กจะได้เรียนในสถานศึกษาที่ตนเองชอบ เด็กบางคนมีผลการเรียนในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในเกณฑ์ดี ได้รับทุนเรียนจากโรงเรียนให้เข้าเรียนตามโควตาของแต่ละโรงเรียนแจ้งมา ก็จะทำให้การสนับสนุนเด็กกลุ่มนี้ทุกคน ในการเดินทางไปโรงเรียนของเด็กที่เรียนในระดับมัธยมศึกษา ทีมสหวิชาชีพจะให้อิสระเด็ก ให้เดินทางไปโรงเรียนเอง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตภายนอกสถานสงเคราะห์

2.4) การศึกษาระดับอาชีวศึกษาหรือระดับอุดมศึกษา เมื่อเด็กเรียนจบการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3) แล้ว เด็กสามารถตัดสินใจเลือกเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ก็ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามความสามารถของเด็กแต่ละคน ในกรณีที่เด็กแจ้งความประสงค์ว่าจะเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เมื่อเรียนจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเด็กที่สนใจเรียนสายอาชีพ เมื่อเรียนจบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะเข้าเรียนต่อในโรงเรียนอาชีวศึกษา โดยเด็กจะใช้เวลาในการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ตามลำดับจนจบการศึกษา

สำหรับเด็กที่เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และปริญญาตรี ในแต่ละสถานสงเคราะห์จะมีเด็กกลุ่มนี้อยู่ไม่มากนัก แม้ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กที่ไม่มีโอกาสได้รับการดูแลตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของกระทรวงศึกษา แต่สถานสงเคราะห์ยังต้องดูแลเด็กให้ได้ศึกษาต่อ โดยในต้นปีการศึกษาฝ่ายบริหารจะให้เด็ก คิดคำนวณงบประมาณในการใช้เงินมาให้ ทั้งในส่วนที่เป็นค่าลงทะเบียนเรียน ค่าเสื้อผ้า และอุปกรณ์การเรียน จากนั้นนักการศึกษาจะประสานกับฝ่ายบริหาร เพื่อจะจัดสรรค่าใช้จ่ายให้ตามความเหมาะสม สำหรับค่าใช้จ่ายในส่วนที่เพิ่มเติม เช่น ค่าลงทะเบียนซ่อมเสริม ออกค่ายกับทางสถาบัน หรือซื้อเครื่องแบบนักศึกษาเพิ่มเติมจากที่กำหนด ส่วนมากเด็กจะ

ใช้เงินเก็บที่มีอยู่นำมาใช้จ่ายเอง ซึ่งเด็กกลุ่มนี้แม้ว่าบางคนจะมีอายุเกิน 18 ปี พันเกณฑ์การสงเคราะห์ ของสถานสงเคราะห์แล้ว แต่ยังเรียนไม่จบทางทิมสหวิชาชีพ ก็จะจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กต่อไป จนกว่าเด็กจะจบการศึกษาสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ จึงให้เด็กออกไปใช้ชีวิตภายนอกสถานสงเคราะห์

2.5) การศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กที่ไม่สามารถศึกษา ตามระบบการศึกษาได้ ซึ่งมีสาเหตุของปัญหามาจากระดับสติปัญญาของเด็ก ทำให้การเข้าเรียน ในระบบการศึกษาภาคบังคับเป็นเรื่องยากเกินไปสำหรับเด็ก หรือเด็กมีปัญหาทางด้านพฤติกรรม เช่น เด็กเกเร ขี้เกียจเรียน หนีเรียน นักการศึกษาจึงจัดให้เด็กกลุ่มนี้ เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หรือส่งเด็กเข้ารับการฝึกอาชีพ ที่จัดให้เด็กเข้ารับการศึกษาดูแบบทั้งภายในสถานสงเคราะห์ และในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามสาขาอาชีพที่ตนเองชอบและถนัด ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้มีวิชาความรู้ติดตัว และสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองเมื่อพ้นสงเคราะห์

นอกจากนี้ยังมีเด็กเล็กบางคนที่มีปัญหาทางด้านสติปัญญารับรู้ได้ช้ากว่าเพื่อน ๆ ความจำไม่ดี เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้น้อย ทำให้เด็กไม่สามารถเรียนร่วมกับเด็กในโรงเรียนปกติได้ และเนื่องจากเป็นเด็กเล็ก จึงไม่สามารถเข้ารับการฝึกอาชีพได้เช่นกัน นักการศึกษาจะประสานเพื่อส่งเด็กไปเรียนในโรงเรียน ที่สอนเด็กที่มีปัญหาทางด้านสมองโดยเฉพาะ เช่น สถาบันปัญญานุกูล ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กพิเศษ ที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาและบกพร่องทางการได้ยิน โดยนักสังคมสงเคราะห์และนักการศึกษา จะประสานไปยังโรงเรียนเพื่อขอจัดส่งเด็กจะไปอยู่ที่โรงเรียนนั้น ทั้งในลักษณะไป-กลับ หรือเด็กประจำ กินนอนอยู่ที่โรงเรียนเพราะโรงเรียนอยู่ไกลจากสถานสงเคราะห์มาก และจะรับเด็กกลับมาอยู่ที่สถานสงเคราะห์ เฉพาะในช่วงปิดภาคเรียน หรือวันหยุดสำคัญ โดยนักสังคมสงเคราะห์และนักการศึกษา ร่วมกันทำหน้าที่ติดต่อประสานกับทางโรงเรียน ทั้งในด้านการประสานส่งเด็กเข้าเรียนติดตามเรื่องการเรียนของเด็ก การเยี่ยมเด็กและรับ-ส่งเด็กในช่วงที่เด็กไป-กลับสถานสงเคราะห์ การดำเนินการเช่นนี้ส่งผลให้เด็ก ได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ที่เหมาะสมกับศักยภาพของเด็ก โดยแต่ละสถานสงเคราะห์ มีเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในแต่ละระดับทั้งการศึกษาภายใน ดังปรากฏในตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 จำนวนเด็กที่กำลังศึกษาอยู่ในแต่ละระดับ ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์

ระดับการศึกษา	สถานสงเคราะห์							
	เด็กชายบ้าน มหาเมฆ		เด็กหญิง บ้านราชวิถี		เด็กชาย บ้านปากเกร็ด		เยาวชนมูลนิธิ นิรมิตหาราช	
	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก	ภายใน	ภายนอก
- เตรียม ความพร้อม	-	-	5	-	-	-	-	-
- ปฐมวัย	-	5	-	-	-	12	-	4
- ประถมศึกษา	-	94	43	127	-	105	-	81
- มัธยมศึกษา	-	20	-	104	-	51	-	40
- ปวช.	-	-	-	29	-	1	-	14
- ปวส.	-	2	-	2	-	1	-	2
- อุดมศึกษา	-	3	-	7	-	7	-	4
- ฝึกอาชีพ	-	-	-	7	5	1	-	2
- กศน.	-	-	28	-	-	-	-	1
- อื่น ๆ	-	38	-	35	-	12	-	11
รวม		162	76	311	5	190	-	159
		162		387		195		159

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

จากตารางจำนวนเด็กที่กำลังศึกษาในแต่ละระดับชั้น ทั้งที่เรียนภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ ที่ระบุไว้ในช่อง “อื่น ๆ” หมายถึง เด็กที่อยู่ในช่วงเตรียมการพ้นสงเคราะห์ของแต่ละสถานสงเคราะห์ ซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูล โดยมีเด็กส่วนหนึ่งทดลองกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม ทดลองอยู่กับครอบครัวครอบครัวทดแทน และทดลองไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์ที่ย้ายไปใหม่ เด็กจึงย้ายไปเรียนที่สถานศึกษาที่อยู่ใกล้ภูมิลำเนาใหม่ และบางกลุ่มกำลังอยู่ในระหว่างการทดลองทำงาน ซึ่งกลุ่มเด็กที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักสังคมสงเคราะห์ ยังไม่ได้ทำเรื่องจำหน่ายเด็กให้พ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ จนกว่าจะแน่ใจว่าเด็กสามารถไปอยู่กับครอบครัวเดิมครอบครัวทดแทน สถานสงเคราะห์แห่งใหม่และออกไปประกอบอาชีพได้จริง ๆ จึงจะทำการจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ โดยมีระยะเวลาในการเตรียมการพ้นสงเคราะห์เป็นเวลา 3 เดือน

3) การติดตามดูแลด้านการเรียนของเด็ก

ในการติดตามดูแลด้านการเรียนของเด็ก นักการศึกษาพร้อมกับนักสังคมสงเคราะห์ และพี่เลี้ยง / พ่อบ้านแม่บ้าน ทำหน้าที่สอดส่อง ดูแล และติดตามในด้านการเรียนของเด็ก ทั้งในเรื่องระเบียบการแต่งกาย อุปกรณ์การเรียน การทำการบ้าน อ่านหนังสือ เป็นการดูแลทั้งในระหว่างที่เด็ก

อยู่ในสถานสงเคราะห์ และประสานความร่วมมือกับครูระหว่างเด็กอยู่ที่โรงเรียน โดยเฉพาะเด็กที่เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นักการศึกษาจะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะเด็กในวัยนี้มักให้ความสำคัญกับเพื่อน และสิ่งแวดล้อมรอบตัว มากกว่าสนใจเรียนหนังสือ จึงต้องเข้มงวดกวดขันในเรื่องของการบ้าน การอ่านหนังสือในช่วงเย็นและวันหยุด รวมไปถึงติดตามดูผลการเรียนอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่าเด็กมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ หรือลดต่ำลงกว่าเดิม จะค้นหาสาเหตุด้วยการเรียกเด็กมาพูดคุย สอบถามจากพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อนที่เรียนอยู่ในชั้นเดียวกัน และเพื่อนสนิทของเด็กในสถานสงเคราะห์ ถึงพฤติกรรมเด็ก รวมถึงการปรึกษาหารือร่วมกันกับครูประจำชั้น เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน

4) ปัญหาที่พบในการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา

สำหรับปัญหาที่พบมากที่สุด ในการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา ให้กับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ คือ ปัญหาเด็กหนีเรียน ทั้งในลักษณะหลบหนีอยู่ในบริเวณโรงเรียน หนีออกข้างนอกโรงเรียน หนีไปเล่นเกม และหยุดโรงเรียนบ่อย ๆ ในการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการหนีเรียนของเด็ก นักการศึกษา นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ จะพูดคุยกับเด็กเพื่อค้นหาสาเหตุของการที่เด็กไม่อยากไปโรงเรียน ไม่อยากเรียนหนังสือ พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุ ดังนี้

4.1) ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากตัวของเด็กเอง ทั้งที่เกิดจากความเกียจคร้าน ไม่ให้ความสำคัญในการเรียน ไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูสอน เรียนไม่ทันเพื่อน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไม่เอื้อให้เด็กอยากอยู่ในโรงเรียน ทะเลาะกับเพื่อนในห้องเรียน ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อน ๆ ในห้องได้ เพื่อนไม่ให้การยอมรับเพราะมาจากสถานสงเคราะห์ หรือเด็กมีความรู้สึกที่ครูไม่เคยให้ความสนใจในขณะเดียวกันก็อาจมีสาเหตุมาจาก อยากทำตามเพื่อน ๆ โดยเฉพาะเพื่อนที่เป็นเด็กบ้าน ซึ่งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างจากเด็กในสถานสงเคราะห์ ทั้งในเรื่องของการมีชีวิตที่อิสระ การมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อเด็กไปคลุกคลีพูดคุยด้วยบ่อย ๆ ทำให้เกิดความอยากรู้ อยากเห็น และอยากมีชีวิตเหมือนเพื่อน ๆ บ้าง เด็กจึงคิดว่าในเมื่อวันธรรมดาต้องไปโรงเรียน วันหยุดต้องอยู่ในสถานสงเคราะห์ ไม่มีความเป็นอิสระในชีวิต จึงเลือกใช้การหนีออกจากโรงเรียนแทน เพราะคิดว่าทางที่มหัศจรรย์ไม่รู้ สำหรับเป้าหมายในการหนีเรียน ก็เพื่อหวังจะไปเรียนรู้ชีวิตแบบเพื่อน ๆ บ้าง เช่น ไปเล่นเกม ในร้าน เดินเล่นในสวนสาธารณะ ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น นักศึกษาร่วมมือกับทีมสหวิชาชีพ ดำเนินการแก้ปัญหา ดังนี้

ก. ทำการปรับทัศนคติใหม่ให้กับเด็ก และสร้างแรงจูงใจให้เด็กเห็นถึงความสำคัญของการเรียน ด้วยการพูดคุยกับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจ และเข้าใจในตนเองให้มากยิ่งขึ้น ให้เด็กรู้จักปรับตัวเมื่อออกไปอยู่ในสังคมภายนอก ทั้งในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ครู และสิ่งแวดล้อมภายนอก อย่าสร้างปมด้อยให้กับตัวเอง ต้องมีจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง พอใจ และภูมิใจในตนเอง ไม่คล้อยตามสิ่งชั่วร้ายที่ก่อให้เกิดกิเลส มีความคิด มีเหตุผลไม่ทำตามเพื่อน และต้องยอมรับว่าการหนีเรียนไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ถือว่าเป็นความคิดที่ผิด และเป็นความผิดที่ต้องแก้ไข

และปรับปรุงตนเอง เพื่อไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ ในส่วนของโรงเรียนจะมีการประสานความร่วมมือกับทางโรงเรียน โดยนักการศึกษาจะติดต่อกับทางโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อติดตาม สอบถามถึงพฤติกรรม และปัญหาของเด็กที่ระหว่างอยู่ที่โรงเรียน ขอให้คุณครูช่วยสังเกต และรายงานพฤติกรรมที่พบ ให้กับนักการศึกษาทราบเป็นระยะ ๆ หากพบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางที่ผิด จะร่วมมือกับคุณครูปรับพฤติกรรมให้กับเด็ก เพื่อให้เขาสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างปกติสุข

ข. ใช้วิธีการควบคุมพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน ด้วยการสร้างกฎ กติกาขึ้นมาตามสถานการณ์ปัญหาของเด็ก ทั้งนี้เพื่อควบคุมและปรับพฤติกรรมของเด็ก ส่วนเด็กต้องปฏิบัติตามกฎ กติกานั้นอย่างเคร่งครัด เช่น เมื่อได้รับการร้องเรียนมาจากทางโรงเรียน ว่าเด็กไม่ตั้งใจเรียน ขอบุญตกอยู่ในห้องเรียน นักการศึกษาหรือนักสังคมสงเคราะห์จะเรียกเด็กมาสอบถามสาเหตุ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวในห้องเรียน โดยยังไม่ลงโทษแต่มีข้อตกลงร่วมกันกับเด็กว่า เมื่อกลับมาจากโรงเรียนต้องมารายงานตัว ที่ฝ่ายการศึกษา หรือที่นักสังคมสงเคราะห์ทุกวัน เพื่อเล่าให้ฟังว่าวันนี้เรียนอะไรมาบ้าง ได้ความรู้อะไรมาบ้าง อยากเล่าอะไรให้ฟัง เล่นอะไรกับเพื่อนบ้าง ครูเป็นอย่างไร ให้เด็กนำเสนอมาให้คุณครู หากไม่เข้าใจบทเรียน และต้องการให้เสริมในเรื่องใดให้บ้าง โดยมอบหมายให้เพื่อนที่เรียนอยู่ด้วยกัน คอยสังเกตและติดตามพฤติกรรม หรือประสานติดตามผลจากทางโรงเรียนโดยตรง หากเด็กสามารถปรับพฤติกรรมได้ก็ให้คำชมเชยเด็ก หรือเด็กยังมีพฤติกรรมเดิม ๆ อยู่ ก็ต้องลงโทษตามที่ได้ตกลงกันไว้ เช่น ทำบ้านที่กยอมรับความผิด ทำบ้านที่กลงสมุดประวัติ ทำงานพัฒนาพื้นที่ภายในสถานสงเคราะห์ตามที่มอบหมาย งดจ่ายค่าขนม โดยนำเงินไปฝากในบัญชีเงินออมของเด็กแทน งดกิจกรรมพิเศษภายนอก เป็นต้น โดยก่อนจะลงโทษเด็กทุกครั้ง ต้องบอกเด็กว่าเกิดอะไรขึ้น เหตุใดจึงมีการลงโทษ และเด็กต้องยอมรับในความผิดนั้น ในขณะเดียวกันก็กระตุ้น ให้เด็กรู้จักคิด ถ้าจะไม่ให้มีความผิดเกิดขึ้นอีก ไม่อยากถูกลงโทษอีก เขาควรจะทำอย่างไร และบอกให้เด็กรู้ว่าเราคาดหวังว่าเด็กน่าจะทำได้ เราจะคอยเฝ้าดูและชื่นชม หากว่าเขาสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก

ค. มอบหมายให้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ติดตาม สอบถาม สอดส่อง ดูแลพฤติกรรมของเด็ก เมื่อเด็กกลับมาจากโรงเรียน เช่น กลับมาตามเวลาหรือไม่ ในแต่ละวันให้ความสนใจการเรียนมากน้อยเพียงใด มีการบ้านมาทำบ้างหรือไม่ รวมถึงต้องมีการจูงใจให้เด็กอ่านหนังสือ เพื่อเตรียมตัวสอบด้วย ส่วนในตอนเช้าก่อนเด็กไปโรงเรียน ก็ต้องคอยกำชับเด็กให้ตั้งใจเรียนหนังสือ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการติดตามสอบถาม ถึงพฤติกรรมของเด็กที่ระหว่างที่อยู่โรงเรียน จากเพื่อนในสถานสงเคราะห์ที่เรียนอยู่ด้วยกัน รวมถึงใช้วิธีการสนทนา พูดคุยกับตัวเด็กเอง ถึงกิจกรรมที่ทำในโรงเรียนในแต่ละวัน การดำเนินการเช่นนี้ต้องไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณครูจับผิด แต่ต้องทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณครูให้ความสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ของเขา จะทำให้เด็กมีกำลังใจในการเรียนมากขึ้น

ง. เสริมความรู้ด้วยการจัดแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมในสถานสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีห้องสมุด และคอมพิวเตอร์ไว้ภายในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้

เพิ่มเติมจากหนังสือเรียนที่มีอยู่ และเปิดให้เด็กได้ใช้งานในช่วงเวลาที่กำหนดให้ แต่ก็พบปัญหาที่ว่า หนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุด ไม่สามารถนำมาใช้เสริมความรู้ ให้กับเด็กได้ครบทุกวิชา และทุกระดับชั้นเรียนของเด็ก สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ก็มีจำนวนไม่เพียงพอกับเด็ก รวมถึงไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ในการควบคุม ดูแลการใช้คอมพิวเตอร์ของเด็ก ทำให้เกิดปัญหาว่าเด็กใช้งานไม่เป็นเวลา ส่วนเด็กเล็ก ๆ ก็อยากมีส่วนร่วมในการใช้คอมพิวเตอร์ แต่ยังไม่เป็น ใจร้อน ทำให้คอมพิวเตอร์เสียหายบ่อย ๆ โดยแต่ละสถานสงเคราะห์จะมีแหล่งค้นคว้าข้อมูล ด้านการศึกษาเพิ่มเติม ดังปรากฏในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แหล่งค้นคว้าข้อมูลด้านการศึกษาในแต่ละสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์	แหล่งค้นคว้าข้อมูลด้านการศึกษาในสถานสงเคราะห์				
	เครื่องคอมพิวเตอร์			ห้องสมุด	มุมมอง แต่ละอาคารพัก
	มี	ไม่มี	จำนวน		
เด็กชายบ้านมหาเมฆ	✓	-	10	✓	✓
เด็กหญิงบ้านราชวิถี	✓	-	20	✓ (ออนไลน์)	✓
เด็กชายบ้านปากเกร็ด	✓	-	20	✓	✓
เยาวชนมูลนิธิธรรมา	✓	-	10	✓	✓

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

4.2) ปัญหาที่มีสาเหตุมาจากระดับสติปัญญาของเด็ก ซึ่งจะพบว่าเด็กบางคน มีพัฒนาการทางสมองที่ช้ากว่าเด็กทั่วไป มีความจำไม่ดี คิดไม่ทัน เด็กจึงไม่เข้าใจในเรื่องที่ครูสอน ไม่สามารถเรียนรู้ในสิ่งเดียวกัน ไปพร้อม ๆ กับเด็กคนอื่น ๆ ได้ เมื่อถูกครูตำหนิหรือถูกลงโทษบ่อย ๆ จึงเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากไปโรงเรียน คอยหาสาเหตุมาอ้างเพื่อหยุดเรียนบ่อย ๆ เมื่อถูกบังคับให้ไปโรงเรียนเด็กก็จะต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ ในส่วนของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านก็พยายามให้การดูแล เอาใจใส่เด็กอย่างใกล้ชิด ให้ความช่วยเหลือเรื่องเรียนของเด็กอยู่ตลอด เช่น สอนการบ้าน สอนอ่านหนังสือ เป็นต้น โดยหวังว่าเด็กจะมีกำลังใจ ไม่ท้อ หากพบว่าเด็กมีปัญหาในเรื่องการเรียน ดังที่กล่าวมา นักการศึกษาและนักจิตวิทยาจะทำการประเมินระดับสติปัญญาของเด็ก เมื่อพบว่าเด็กมีระดับสติปัญญาค่อนข้างต่ำ หากให้เรียนในระบบต้องไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนแน่นอน ก็จะทำให้การจัดหาที่เรียนให้ใหม่ ตามศักยภาพของเด็กที่มีอยู่ เช่น ให้เรียนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ถ้าเป็นเด็กโตก็ส่งไปฝึกอาชีพ ส่วนเด็กเล็กก็ส่งไปเรียนในโรงเรียน ที่สอนเด็ก ที่มีปัญหาทางด้านสติปัญญาโดยเฉพาะ เป็นต้น

ในการจัดสวัสดิการด้วยการจัดการศึกษาให้กับเด็กนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่เด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีระดับสติปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กสถานสงเคราะห์ ไม่ประสบผลสำเร็จในด้านการศึกษาเท่าที่ควร การให้เด็กเรียนร่วมกับเพื่อน ๆ ในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เด็ก เกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และพัฒนาให้เด็กมีผลการเรียนที่ดีได้ สถานสงเคราะห์จึงส่งเสริม และให้ความช่วยเหลือทางด้านการเรียนของเด็ก ด้วยการจัดให้มีโครงการสอนเสริมให้กับเด็ก โดยนักการศึกษาจัดให้เจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์ มาสอนในช่วงเย็นวันจันทร์-วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.30-18.30 น. ในลักษณะสอนการบ้านให้ สอนอ่านหนังสือ และทบทวนบทเรียนที่เด็กเรียนมาจากโรงเรียน ซึ่งพบว่า การดำเนินการเช่นนี้จะทำได้ เฉพาะสถานสงเคราะห์ขนาดใหญ่ เพราะมีบุคลากรในการทำงานมากกว่าสถานสงเคราะห์ขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนอาสาสมัครที่ขอมาสอนเด็ก ด้วยการอนุญาตให้มาจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ และช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้เด็กได้ทบทวนบทเรียน เกิดความรู้อย่างเข้าใจในเรื่องการเรียนเพิ่มขึ้น แต่ก็อาสาสมัครเข้ามาสอนเด็กไม่มากนัก

4.3.3 การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

เนื่องจากสถานสงเคราะห์เป็นสถานที่ที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กจำนวนมาก ในแต่ละวัน จึงมีเด็กที่มีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้นอยู่เสมอ ทั้งจากการเจ็บป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บและจากอุบัติเหตุ จึงจำเป็นต้องมีทีมสหวิชาชีพ จะต้องให้การดูแล เอาใจใส่ ในการดูแล ป้องกัน และรักษาโรค ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ จึงจัดให้มีอาคารพยาบาลหรือห้องพยาบาล และเจ้าหน้าที่พยาบาล อยู่ประจำในสถานสงเคราะห์ เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลรักษาสิทธิด้านสุขภาพของเด็ก ให้การดูแล เพื่อป้องกันการเกิดโรค และดูแลรักษาพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วย ดังนี้

1) สืบค้นข้อมูลทางสุขภาพและรักษาสิทธิให้กับเด็ก

เมื่อทีมสหวิชาชีพรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ่มครองในสถานสงเคราะห์ พยาบาล ทำหน้าที่ในการสืบค้นหาข้อมูล เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของเด็ก เพื่อตรวจสอบประวัติการเจ็บป่วยของเด็ก ว่าเด็กมีพื้นฐานทางสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ และอารมณ์เป็นอย่างไร เด็กเคยเข้ารับการรักษาพยาบาลด้วยโรคใดบ้าง มีโรคประจำตัวหรือไม่ เคยได้รับการผ่าตัดมาก่อนหรือไม่ มีประวัติเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลใด เพื่อให้จัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล ให้กับเด็กแต่ละรายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงการดำเนินการในเรื่อง สิทธิในการรักษาพยาบาลของเด็กทุกคน เพื่อให้เด็กในสถานสงเคราะห์มีสิทธิ ที่จะได้รับมาตรฐานทางสาธารณสุขที่ดีที่สุดเท่าที่เด็กควรจะได้รับ รวมถึงได้รับการดูแลรักษาจากแพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะทาง จากโรงพยาบาลที่เด็กมีสิทธิเข้ารักษาพยาบาล ด้วยความสะดวก รวดเร็ว ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นการรักษาสิทธิในด้านการรักษาพยาบาล ตามสิทธิที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับการดูแลจากภาครัฐ

2) ให้การดูแลเมื่อมีอาการเจ็บป่วย

ในการดูแลด้านสุขภาพให้กับเด็ก เป็นการดูแลเด็กที่เจ็บป่วยด้วยโรคทั่วไปตามปกติ เช่น ไข้หวัด ท้องเสีย ตาแดง พยาบาลจะให้การดูแลรักษาพยาบาลเบื้องต้น ด้วยการให้ยากับเด็ก สังเกต และสอบถามอาการเจ็บป่วยเป็นระยะ ๆ รวมไปถึงการสอนวิธีการดูแลตัวเองให้กับเด็กด้วย เช่น หากเด็กเป็นไข้หวัดให้นอนพักผ่อนห้ามวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ ให้ดื่มน้ำมาก ๆ เพื่อช่วยลดไข้ ไม่ปล่อยให้เด็กนอนตากพัดลม รวมไปถึงการดูแลในเรื่องอาหารการกินของเด็ก หากพบว่าเด็กมีอาการไข้สูงมาก ให้แยกเด็กออกจากอาคารพัก มาพักที่เรือนพยาบาล เพื่อให้การดูแลอย่างใกล้ชิด หรือตัดสินใจส่งเด็กเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล หากเด็กมีอาการป่วยรุนแรง สำหรับเด็กที่เจ็บป่วยเรื้อรัง อันมีสาเหตุมาจากโรคประจำตัว ที่ต้องดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะพบว่ามียุติในสถานสงเคราะห์ หลายคนที่เป็นโรคประจำตัว อันมีสาเหตุมาจากเด็กขาดการดูแลเอาใจใส่ หรือขาดสารอาหาร ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ หรือระหว่างการตั้งครรภ์ แม่เด็กไม่ดูแลเอาใจใส่ตนเอง ทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจ ส่งผลให้เด็กที่เกิดมามีสุขภาพอ่อนแอ เป็นโรคประจำตัว เช่น โรคคลื่นหัวใจรั่ว ธาลัสซีเมีย ภูมิแพ้ เป็นต้น ในการดูแลเด็กนั้นพยาบาลต้องทำความเข้าใจ ในอาการของโรคที่เด็กเป็นอยู่ สามารถให้การรักษายาบาลเบื้องต้นได้ หรือตัดสินใจส่งเด็กเข้ารับการรักษาพยาบาล ในโรงพยาบาลได้ทันที เมื่อพบอาการของโรค รวมไปถึงการให้ความรู้กับเด็ก ในการดูแลและสังเกตตนเอง เมื่อมีอาการของโรคที่เป็นอยู่เกิดขึ้น เช่น แขนงหน้าอก หายใจไม่ออก ตัวซีด ให้เด็กรีบบอกพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน หรือพยาบาลทันที นอกจากนี้พยาบาลยังทำหน้าที่นำเด็กไปตรวจเช็คสุขภาพ และรับยาตามกำหนดนัดหมายของแพทย์ มอบหมายพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ดูแลเด็กให้ทานยาอย่างสม่ำเสมอ ตรงเวลา ดูแลจัดอาหารที่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีสุขภาพดี ไม่มีอาการรุนแรง ในกรณีเด็กบาดเจ็บเนื่องจากอุบัติเหตุ เช่น ตกจากที่สูง ถูกของมีคมบาด หกล้ม วิ่งชนของแข็ง ถูกสัตว์หรือแมลงมีพิษกัดต่อย พยาบาลจะสังเกตอาการบาดเจ็บ และตัดสินใจให้ความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง ด้วยการปฐมพยาบาลเด็กเพื่อช่วยเหลือในเบื้องต้น หรือตัดสินใจนำส่งโรงพยาบาลหากพบว่ามีอาการบาดเจ็บรุนแรง

3) การป้องกันไม่ให้เกิดอาการเจ็บป่วย

ในการทำหน้าที่ของพยาบาลนั้น นอกจากการดูแลด้านการรักษาสิทธิให้กับเด็ก ให้การดูแลรักษาพยาบาลเมื่อเด็กเจ็บป่วยแล้ว ยังมีหน้าที่ในการให้ความรู้ ฝึกระวัง และป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ที่มีการแพร่ระบาดในทุก ๆ ปี เช่น โรคตาแดง โรคสุกใส โดยเฉพาะโรคไข้เลือดออก ที่มีอยู่กลายเป็นพาหะนำโรค ซึ่งมีโอกาสที่จะแพร่เชื้อให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ได้ เพราะมีเด็กอยู่จำนวนมาก บริบทของสถานสงเคราะห์เป็นพื้นที่กว้าง มีต้นไม้ปกคลุม มีการตกแต่งบริเวณด้วยมุมสวนต่าง ๆ อาจมีบางจุดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ซึ่งเป็นสาเหตุให้เด็กมีโอกาสป่วยเป็นไข้เลือดออกได้ พยาบาลจึงดำเนินการป้องกัน แก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของโรค ด้วยการให้ความรู้กับเด็กในการดูแล ป้องกันตนเอง และดูแลอาคารสถานที่ เช่น ช่วยกันดูแลกำจัดลูกน้ำ

ยุ้งลาย หากพบว่ามีอุปกรณ์ใดหรือภาชนะใดที่มีน้ำขัง หรือมีน้ำเน่าเสียต้องเททิ้งให้หมด เพื่อไม่ให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุง ปิดประตูมุ้งลวดให้สนิททุกครั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้ยุงเข้ามาในห้อง พยายามไม่ให้ถูกยุงกัด โดยเฉพาะยุ้งลายในตอนกลางวัน ในแหล่งน้ำที่ปลูกดอกบัวสวยงาม ให้เลี้ยงปลาหางนกยูง เพราะปลาหางนกยูงจะกินลูกน้ำ ทำให้ยุ้งลายถูกทำลายไปด้วย ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก อาทิ สาธารณสุขมาฉีดพ่นยากันยุงในสถานสงเคราะห์ โดยกระทำอย่างต่อเนื่องทุกปี เชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่และเด็ก ในการช่วยกันเฝ้าระวังและป้องกันไข่เลือดออก ให้ความรู้ในเรื่องของอาการเริ่มต้นของการป่วยเป็นไข้เลือดออก หากพบเด็กมีอาการของโรคไข้เลือดออก จะแยกเด็กออกจากกลุ่มเพื่อน และนำเด็กเข้ารับการรักษาพยาบาลทันที

นอกจากนี้พยาบาลยังต้องให้ความรู้กับเด็ก ในการดูแลตนเองไม่ให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งจะเกิดขึ้นในแต่ละช่วงฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝน และฤดูหนาว เด็กมักป่วยเป็นหวัดได้ง่าย จึงต้องให้ความรู้กับเด็กในการรักษาสุขภาพตนเอง เช่น ระวังอย่าให้เปียกฝน เวลานอนกลางคืนต้อง ห่มผ้า เพื่อให้ร่างกายอบอุ่น รับประทานอาหารผักและผลไม้ เพื่อจะได้มีภูมิคุ้มกันโรค ไม่เล่นคลุกคลีกับเพื่อนที่เป็นหวัด เพราะจะทำให้ติดหวัดได้ง่าย สำหรับในฤดูร้อนเชื้อโรคต่าง ๆ จะเจริญเติบโตได้รวดเร็ว โดยเฉพาะโรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย ทำให้เกิดอาการท้องเสียได้ง่าย จึงสอนให้เด็กระวังในเรื่องของน้ำและอาหาร ด้วยการรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ ๆ ไม่รับประทานอาหารที่มีแมลงวันไต่ตอม ก่อนรับประทานอาหารและหลังจากเข้าห้องน้ำทุกครั้งต้องล้างมือให้สะอาด ดื่มน้ำที่สะอาด ดูแลรอบบริเวณอาคารพักให้สะอาด ช่วยกันกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เพื่อไม่ให้แหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวันซึ่งเป็นพาหะนำโรค

4) ปัญหาที่พบในการจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล

ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ที่ทำหน้าที่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาลในสถานสงเคราะห์ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นพยาบาลวิชาชีพ เพราะบางคนไม่ได้จบในสาขาพยาบาลศาสตร์โดยตรง จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้พบว่าในสถานสงเคราะห์ 2 แห่ง ผู้ที่ทำหน้าที่พยาบาลและผู้ช่วยพยาบาล จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีด้านศึกษาศาสตร์ และจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ส่วนสถานสงเคราะห์อีก 2 แห่ง เจ้าหน้าที่พยาบาลไม่ขอเปิดเผยข้อมูลด้านการศึกษาของตน และมีผู้ไม่ขอเปิดเผยข้อมูลสาขาวิชาที่เรียนจบมาด้วย จึงทำให้ไม่ทราบพื้นฐานความรู้ในวิชาชีพพยาบาล ของผู้ที่ปฏิบัติงานพยาบาลของสถานสงเคราะห์นั้น ๆ

4.3.4 การจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ถึงการจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ให้เด็กสถานสงเคราะห์ พบว่า เป็นการดำเนินการโดยนักสังคมสงเคราะห์ ด้วยการให้คำปรึกษา แนะนำกับเด็กในทุก ๆ ด้าน จุดมุ่งหมายคือ ต้องการทราบถึงปัญหาของเด็ก และนำมาวางแผนช่วยเหลือตามปัญหาของเด็กที่เกิดขึ้น เพราะนักสังคมสงเคราะห์มีทักษะทางวิชาชีพ ในเรื่องของเทคนิค

การให้คำปรึกษา แนะนำและการแสวงหาข้อมูลเท็จจริง ปฏิบัติตามจรรยาบรรณนักสังคมสงเคราะห์ ส่งผลให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองมีที่พึ่งทางใจ มีคนคอยรับฟังปัญหา ให้คำปรึกษา แนะนำ ทำให้เด็กรู้จัก และเข้าใจตัวเองมากขึ้น จนนำไปสู่การแก้ปัญหาให้กับตัวเองได้ถูกวิธี ทั้งยังเป็นการฟื้นฟูจิตใจ รวมถึง การแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม ที่เป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ให้สามารถดำเนินชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยมีวิธีการให้คำปรึกษากับเด็ก ดังนี้

1) เด็กเข้ามาขอคำปรึกษาจากนักสังคมสงเคราะห์ด้วยตัวเอง

คือการที่เด็กเข้ามาขอคำปรึกษาจากนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ตัวเด็กมีปัญหา หรือต้องการขอแนะนำ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ หรือต้องการคำยืนยันว่าตนเองตัดสินใจ ไม่ผิด เช่น ขอข้อมูลเพื่อตัดสินใจเลือกสถานที่เรียนต่อ เลือกสถานที่ทำงานหารายได้พิเศษ ขอคำแนะนำในกรณีที่ทะเลาะกับเพื่อนในกลุ่ม ว่าควรจะทำตัวอย่างไรดี หรือขอคำปรึกษาในกรณีที่ มีความรู้สึก ว่า พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านลำเอียง ไม่ให้ความเป็นธรรมกับตนเอง เป็นต้น สำหรับปัญหา เกิดขึ้นระหว่าง เด็กกับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านนั้น กลุ่มตัวอย่างระบุว่า กลุ่มเด็กที่เข้ามาขอคำปรึกษา ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่อยู่ในอายุ 13-16 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น ที่มักจะมีปัญหากับพี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน โดยเฉพาะกับแม่บ้านที่มีอายุมาก ๆ เด็กจะรู้สึกว่าแม่บ้านจู้จี้ จุกจิก ขี้บ่น ชอบฟ้อง ไม่มีเหตุผล ชอบใช้งาน ลำเอียง เด็กบางคนจึงต่อต้าน ไม่ยอมให้ความร่วมมือ และไม่ยอมปฏิบัติตาม ที่แม่บ้านสั่ง ซึ่งเป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากช่องว่างระหว่างวัยของทั้ง 2 ฝ่าย เพราะโดยมากพ่อบ้าน แม่บ้านมักจะอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ที่มีความแตกต่างทางกันในเรื่องของความคิด และไม่เข้าใจพฤติกรรม ของเด็กวัยรุ่น จึงมองว่าการที่เด็กไม่ยอมทำงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นเพราะเกียจคร้าน ไม่มีระเบียบ ขาดวินัยในตนเอง นักสังคมสงเคราะห์จะใช้วิธีการสร้างความเข้าใจกับเด็ก ถึงวิธีการใช้ชีวิตร่วมกัน ของคนในครอบครัว ที่ต้องมีญาติผู้ใหญ่คอยให้คำแนะนำ สั่งสอน หากไม่ยอมอยากถูกตำหนิก็ต้องเชื่อฟัง ช่วยเหลืองานในบ้าน และรับผิดชอบตนเองให้มากที่สุด เพราะสุดท้ายผลที่ได้ก็คือสิ่งดี ๆ ที่ตกอยู่กับ ตัวเรา เช่น การที่เรามีความรับผิดชอบ ช่วยดูแลรักษาความสะอาด และจัดเก็บบ้านให้เป็นระเบียบ อยู่เสมอ ก็จะติดเป็นนิสัยเมื่อต้องไปอยู่คนเดียว หรือออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ ก็สามารถรับผิดชอบ ดูแล ตกแต่งบ้านของเราได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคอย ทำความเข้าใจกับแม่บ้าน ถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ของเด็กในวัยนี้ สำหรับแม่บ้านก็ต้องให้คำแนะนำ ในเรื่องของวิธีการใช้คำพูดในการให้คำแนะนำ สั่งสอน ให้เป็นในลักษณะพูดคุย สั่งสอน ไม่ใช่อารมณ์ จนดูเหมือนว่าเป็นการดูว่ากล่าว หรือกล่าวโทษเด็ก เพื่อไม่ให้กระทบกับความรู้สึกของเด็กมากนัก สำหรับทีมสหวิชาชีพเองก็ต้องตั้งกฎ ระเบียบ ให้ชัดเจน และอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงเหตุผลของ การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการยอมรับในกฎ ระเบียบนั้น เช่น ทุกคนต้องมีหน้าที่ในการช่วยกันรักษา ความสะอาดอาคารพัก และรอบบริเวณ โดยกำหนดตารางทำหน้าที่ ทั้งนี้เพราะสถานสงเคราะห์ คือบ้านของเรา หากคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ ต่างคนต่างไม่ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด บ้านก็จะสกปรก เป็นแหล่งรวมเชื้อโรค เป็นต้น

2) เด็กมีปัญหาที่ต้องแก้ไขและปรับพฤติกรรม

ในกรณีนี้เป็นการให้คำปรึกษากับกลุ่มเด็กที่กระทำผิด ถูกพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ลงโทษ หรือรายงานพฤติกรรมเด็กมาที่นักสังคมสงเคราะห์ เช่น หนีไปเล่นเกมในวันหยุด ลักขโมย ก้าวร้าว หรือเด็กกระทำความผิดที่โรงเรียน และถูกรายงานพฤติกรรมมาที่ทีมสหวิชาชีพ ในการแก้ไขปัญหานักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา โดยการสนทนาซักถาม ถึงสาเหตุของปัญหา เหตุผลในการกระทำความผิดในครั้งนั้น ให้เด็กคิดและหาคำตอบว่า สิ่งที่ตนเองกระทำเป็นความผิดหรือไม่ เพราะอะไรจึงตัดสินใจทำอย่างนี้ และคิดว่าจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร เพื่อให้เด็กรู้ถึงปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง นักสังคมสงเคราะห์จะค่อย ๆ ป้อนคำถามให้เด็ก คิดและพูดออกมา จากนั้นให้คำแนะนำ สั่งสอน ชี้แนะแนวทาง รวมถึงให้กำลังใจกับเด็กทุกครั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเข้าใจในตนเอง และค้นพบแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้ด้วยตัวเอง จึงจัดได้ว่าเด็กได้ปรับพฤติกรรม ด้วยสำนึกของตนเอง ไม่ได้ถูกบังคับให้ทำ วิธีการนี้จะทำให้เด็กสามารถแก้ไขพฤติกรรมได้อย่างยั่งยืน และสามารถนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาในครั้งนี้ ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ที่พบในชีวิตประจำวันได้ทุก ๆ ครั้ง สำหรับเด็กที่ไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นักสังคมสงเคราะห์ จะลงโทษ ตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในแต่ละปัญหา เช่น เด็กที่หนีออกไปเล่นเกมในวันหยุด จะให้ดูแลรักษาความสะอาดบริเวณสถานสงเคราะห์ในวันหยุด เด็กที่ชอบลักขโมยของผู้อื่น อาจใช้การตี เพื่อให้หยาบช้า หากยังไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อาจจะทำให้ย้ายสถานสงเคราะห์ เด็กบางคน มีพฤติกรรมก้าวร้าว ทีมสหวิชาชีพจะตกลงร่วมกันส่งไปวชนเณรในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นต้น

3) ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์

ในการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานของนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อพัฒนาเด็กในสถานสงเคราะห์นั้น แม้ว่าเด็กจะได้รับคำปรึกษา แนะนำจากนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กนำไปพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพ แต่ก็ถือว่าผลที่เด็กได้รับจากการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ทั้งหมด ทั้งนี้เกิดจากการขาดประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานของนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากบางสถานสงเคราะห์ มีนักสังคมสงเคราะห์น้อยกว่าต้องการของเด็ก ในขณะที่หน้าที่ในความรับผิดชอบมีมากกว่า ทั้งหน้าที่ในการเสริมสร้างพัฒนาการ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การให้คำปรึกษา แนะนำให้กับเด็ก รวมไปถึงการทำหน้าที่ในการประสานงานกับวิชาชีพอื่น เพื่อร่วมกันวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กแต่ละราย และประสานงาน กับหน่วยงานภายนอก บางครั้งต้องลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมบ้านเด็ก และต้องติดตามเด็ก หลังพ้นสถานสงเคราะห์ ทั้งในระยะใกล้ ๆ และเดินทางไปต่างจังหวัดไกล ๆ เวลาอยู่ที่สถานสงเคราะห์ ก็ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร มากกว่าลงมาทำงานกับตัวเด็ก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาพบปะ พูดคุย และสังเกตพฤติกรรมเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด การรับรู้ปัญหาของเด็กก็ได้มาจากการรายงานของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งบางครั้งอาจมีบ้างที่มีอคติเด็กบางคน เมื่อเด็กเกิดปัญหาที่ไม่เข้าใจ

ปัญหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา การแก้ปัญหาจึงเป็นแบบภาพรวม ๆ ไม่ตรงจุด เด็กเองก็ไม่กล้าเข้ามาขอคำปรึกษา เพราะว่าเด็กไม่มั่นใจในตัวของนักสังคมสงเคราะห์ว่าจะช่วยเขาได้จริงหรือไม่

นอกจากนี้ยังพบว่านักสังคมสงเคราะห์บางคนจบไม่ตรงตามสาขาวิชาชีพ เช่น ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ แต่จบการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาการแนะแนว และจิตวิทยาการให้คำปรึกษา บางคนจบศิลปศาสตร สาขาการพัฒนาชุมชน ในการปฏิบัติหน้าที่จึงใช้ประสบการณ์ของตนเองในการทำงาน มากกว่าที่จะใช้ความรู้ตามทักษะวิชาชีพทำงาน ไม่มีความรู้ด้านเทคนิคการให้คำปรึกษา ขาดความเข้าใจเรื่องธรรมชาติของเด็ก และนักสังคมสงเคราะห์บางคนเรียนจบมาใหม่ ๆ มีอายุน้อย ไม่มีประสบการณ์ในการทำงาน หรือประสบการณ์ในการทำงานน้อย เมื่อต้องประสานงานกับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่ส่วนมากทำงานในสถานสงเคราะห์มาเป็นระยะเวลายาวนาน และมีความคิดว่าตนเองอยู่มานานกว่า ย่อมมีประสบการณ์มากกว่า จึงไม่เกรงใจนักสังคมสงเคราะห์ รวมไปถึงพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านบางคน ที่ไม่ยอมมาขอคำปรึกษา แนะนำ หรือเมื่อนักสังคมสงเคราะห์ให้คำแนะนำไปแล้ว กลับไม่ยอมนำไปปฏิบัติตาม

4.3.5 การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการ

จากการศึกษาเรื่อง การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการ ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า นันทนาการเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก ที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการจึงเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่ทีมสหวิชาชีพให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงมีการจัดให้กับเด็กอย่างต่อเนื่อง และเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กครบทุกด้าน โดยมีนักพัฒนาการเป็นตัวหลัก ในดำเนินการกิจกรรมร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย

นักพัฒนาการร่วมกับทีมสหวิชาชีพ จัดพื้นที่ภายในสถานสงเคราะห์ ให้เด็กได้ใช้ออกกำลังกาย เช่น สนามฟุตบอล สนามวอลเลย์บอล สนามบาสเกตบอล สำหรับเด็กเล็ก ๆ จะมีพื้นที่วิ่งเล่นที่ปลอดภัย นอกจากนี้นักพัฒนาการยังจัดให้มีการแข่งขัน กีฬาสัมพันธ์ระหว่างเด็กภายในสถานสงเคราะห์ และการแข่งขันกีฬากับเด็กในสถานสงเคราะห์อื่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เข้าร่วมแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ กับหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้เพราะสถานสงเคราะห์มั่นใจว่าการเล่นกีฬา นอกจากจะทำให้เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ยังสอนให้เด็กมีน้ำใจนักกีฬารู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

2) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ และจิตใจ

จากการทำงานกับเด็กในสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างระบุว่า เด็กส่วนหนึ่งเป็นเด็กที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ ส่งผลให้เด็กซื่อๆ ซักแล้ว ไม่กล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจในตนเอง แต่เด็กบางคนกลับมีพฤติกรรมชอบใช้กำลังทำร้ายผู้อื่น และมีอารมณ์เกรี้ยวกราดง่าย ด้วยเหตุนี้ นักพัฒนาการจึงจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์ และจิตใจให้เด็ก ด้วยการให้เด็กได้

เล่นดนตรี เช่น กลองยาว อังกะลุง ได้ร่วมกิจกรรมสหนาการในโอกาสต่างๆ มีการเชิญวิทยากร มาให้ความรู้ในเรื่อง การจัดสวนถาด การวาดภาพ การประกอบอาหาร การปลูกพืชผักสวนครัว ทำให้ เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ช่วยลดความก้าวร้าว ได้ผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ส่งผลให้เด็ก มีสติ มีสมาธิมากยิ่งขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง และรู้จักเลือกใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับตนเอง อย่างเหมาะสม ผลของการทำกิจกรรมเหล่านี้ พบว่าเด็กบางคนมีความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ ที่ควรได้รับการส่งเสริม เช่น การวาดภาพ การเล่นดนตรีไทย การประกอบอาหาร เป็นต้น

3) กิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสังคม

การมีพัฒนาการทางด้านสังคม คือ การทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี นักพัฒนาการและทีมสหวิชาชีพจึงเปิดโอกาสให้เด็ก เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเด็ก วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญ ทางศาสนา โดยมีการจัดกิจกรรมทั้งภายใน และภายนอกสถานสงเคราะห์ เช่น ในการจัดงานวันเด็ก ทีมสหวิชาชีพจะเชิญเด็กและครอบครัว ในชุมชนใกล้เคียงสถานสงเคราะห์มาร่วมกิจกรรม โดยให้เด็กสถานสงเคราะห์ทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านดูแลแขกผู้มาเยือน และมีการนำเด็กไปร่วมกิจกรรม กับหน่วยงานภายนอก เช่น พาเด็ก ๆ ไปร่วมเวียนเทียนที่วัด ไปรับประทานอาหารภายนอก สถานสงเคราะห์ ไปชมภาพยนตร์ ส่งผลให้เด็กได้เห็นการใช้ชีวิตของคนอื่น ๆ ในสังคม ทำให้รู้จัก วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย เกิดความสนุกสนาน และเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมด้วย

4) กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

นักการศึกษาตระหนักถึงความจำเป็นของเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่จะต้อง ได้รับการพัฒนาทางสมองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นพัฒนาการและความจำเป็นของเด็ก จึงจัดให้เด็กเข้าค่ายส่งเสริมทักษะในช่วงปิดภาคเรียน เช่น ค่ายคณิตศาสตร์ ค่ายภาษาอังกฤษ จัดเด็ก เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ โดยการจัดกิจกรรมสอนเสริม กิจกรรมคอมพิวเตอร์ ส่งเด็กแข่งขันทักษะต่างๆตามความรู้ ความสามารถของเด็กแต่ละคน นักพัฒนาการจัดกิจกรรม พาเด็กไปทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ศึกษาธรรมชาติ ป่าชายเลน ศูนย์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน และโบราณสถานต่าง ๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ รอบตัว รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สนุกสนาน รู้จักโลก และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เฉกเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ ในช่วงวัย เดียวกัน

5) ปัญหาที่พบในการจัดสวัสดิการด้านนันทนาการให้กับเด็ก

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมด้านนันทนาการให้กับเด็กนั้น แม้ว่า จะส่งผลดีต่อการพัฒนาการของเด็กในทุก ๆ ด้าน แต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากนัก เพราะประสบกับปัญหาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

5.1) ปัญหาที่เกิดจากการอนุมัติโครงการ และการของบประมาณการจัดโครงการ การดำเนินเรื่องเพื่อขออนุมัติโครงการ ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน เบิกงบประมาณ ได้ล่าช้า มีงบประมาณจำกัด ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กได้หลากหลาย และตรงตามสภาพปัญหาของเด็กทุกกลุ่ม รวมถึงความล่าช้าของนักพัฒนาการในการจัดทำโครงการ เพื่อเสนอขออนุมัติ

5.2) ปัญหาที่เกิดจากตัวเด็ก ซึ่งจะเกิดจากเด็กบางคน โดยเฉพาะเด็กโต ๆ ไม่ค่อยให้ความสำคัญ กับกิจกรรมที่ทางสถานสงเคราะห์จัดให้ จึงหลีกเลี่ยงไม่เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีสาเหตุ มาจากความแตกต่างทางด้านอารมณ์ และด้านจิตใจของเด็กแต่ละคน เพราะบางคนชอบสนุกสนาน เด็กบางคนไม่ชอบการเดินทาง บางคนชอบเก็บตัว นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กบางคนไม่ชอบร่วมกิจกรรม ที่นักพัฒนาการจัดให้ แต่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางโรงเรียน มากกว่ากิจกรรมที่ทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์จัดให้

5.3) ปัญหาความแตกต่างด้านช่วงวัยของเด็ก เนื่องจากเด็กสถานสงเคราะห์ มีช่วงอายุที่ห่างกันมาก คือ มีอายุตั้งแต่ 6-18 ปี จึงมีทั้งวัยเด็ก วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย กิจกรรมที่นักพัฒนาการจัดให้ อาจถูกใจเด็กกลุ่มหนึ่ง แต่เด็กอีกกลุ่มกลับรู้สึกเบื่อหน่าย ไม่มีความสุข การจัดกิจกรรมจึงต้องแยกจัดไปตามช่วงวัย ให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก ทำให้การทำงาน ยุ่งยาก ต้องทำงานซับซ้อน

5.4) ปัญหาจากจำนวนเด็กในสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เนื่องจากทีมสหวิชาชีพ ของแต่ละสถานสงเคราะห์ต่างต้องทำหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลเด็กจำนวนมาก กิจกรรมที่จัดให้เด็ก อาจทำได้ไม่ครอบคลุม ตามความต้องการของเด็กแต่ละคน ทำให้เด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการ ในแต่ละด้านไม่เท่าเทียมกัน

5.5) ปัญหาจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ ในด้านเสริมสร้างนันทนาการให้กับเด็ก พบว่า บทบาท หน้าที่ในการจัดกิจกรรม/โครงการ ส่วนใหญ่มอบหมายให้อยู่ในความรับผิดชอบ ของนักพัฒนาการเพียงฝ่ายเดียว ทั้งเสนอโครงการ การจัดกิจกรรมตามโครงการ โดยที่นักพัฒนาการ ไม่ยอมประสานงาน และทำงานร่วมกับวิชาชีพอื่น ๆ ไม่เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีม ทำให้ การทำงานไม่เป็นระบบ ติดขัด ไม่ราบรื่น เมื่อประสบปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรม ต้องรอให้ นักพัฒนาการมาแก้ปัญหา หรือตัดสินใจเพียงคนเดียว ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ประสบผลสำเร็จ เท่าที่ควร เด็กรู้สึกเบื่อหน่าย หลังจากการจัดกิจกรรมตามโครงการเสร็จสิ้น ก็ถือว่าโครงการนั้นจบลง แล้ว จึงทำการสรุปและประเมินกิจกรรมทันที โดยไม่มีการติดตามผล และไม่มีการติดตามพัฒนาการ ของเด็ก เด็กจึงขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่า นักพัฒนาการบางคน มีอายุมาก บางคนจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในการจัดทำกิจกรรม/โครงการ ไม่ได้คำนึงถึง ความเหมาะสม ในเรื่องของการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก และไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

ของสังคม เป็นการจัดกิจกรรม/ โครงการไปตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติมา กิจกรรมที่จัดให้เด็ก จึงไม่สามารถเสริมสร้างพัฒนาการ ให้กับเด็กได้ดีเท่าที่ควร

4.3.6 การจัดสวัสดิการด้านคุณธรรม จริยธรรม

การจัดสวัสดิการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นการดำเนินกิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนาให้กับเด็กทุกคน ทำให้เกิดสมาธิ และมีสติปัญญาที่ดี มีพื้นฐานของจิตใจที่โอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เป็นการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมลงไปในชีวิตจิตใจของเด็ก ส่งผลให้เด็กเป็นคนดี มีความคิด ไม่เป็นภาระและไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาให้กับสังคมได้ สำหรับกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่นักพัฒนาการดำเนินการจัดให้เด็ก เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องทำเป็นประจำทุกปี ประกอบด้วย

1) ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

นักพัฒนาการได้จัดกิจกรรม ให้เด็กทำบุญตักบาตรร่วมกันภายในสถานสงเคราะห์ ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา รวมไปถึงวันสำคัญอื่น ๆ เช่น วันก่อตั้งสถานสงเคราะห์ วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โดยนักพัฒนาการจะแจ้งให้เด็ก รู้ถึงจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง เพื่อให้เด็กได้มีความรู้เกี่ยวกับวันสำคัญนั้น ๆ ช่วยกันรักษาประเพณีของไทย และเรียนรู้การทำบุญตักบาตรที่ถูกต้อง การทำบุญยังทำให้เกิดความสุข เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ปลูกฝังเด็กให้กตัญญูกตเวทิต่อ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสถานสงเคราะห์ที่มีพระคุณต่อเรา

สำหรับการร่วมกิจกรรมทางศาสนาภายนอกสถานสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพก็จะพาเด็กไปเวียนเทียนที่วัด ในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันวิสาขบูชา เพื่อให้เด็กเรียนรู้ และปฏิบัติกิจทางพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ที่คนไทยปฏิบัติร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้ยังพบว่า การนำเด็กไปทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับบุคคลอื่นภายนอกสถานสงเคราะห์ ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะพัฒนาตน ให้มีกิริยามารยาทที่ดีในการอยู่ในสังคม ทั้งในด้านการพูด การเดิน และการควบคุมอารมณ์ของตนเอง

2) ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันของนักพัฒนาการ นักสังคมสงเคราะห์ นักการศึกษา ในสถานสงเคราะห์เด็กชาย ในการจัดกิจกรรมสามเณรน้อยโดยให้เด็กในสถานสงเคราะห์ที่สนใจหรือเด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เข้ารับการบวชเณรที่วัดในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สอนให้เด็กทำหมั่นความดี ละเว้นความชั่ว รู้จักสำรวมกาย วาจา และจิตใจของตนเอง การอยู่ในศีลธรรมคำสอนจะทำให้เด็กมีสติ รู้จักคิดไตร่ตรอง มีเหตุผล และมีสมาธิที่ตีมากขึ้น ทั้งยังเป็นการใช้เวลาว่างในช่วงปิดภาคเรียน ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเด็กเอง

จัดให้เด็กเข้ารับการอบรมด้านคุณธรรม โดยนักพัฒนาการจะนิมนต์พระมาเทศน์ สอนธรรม ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี ได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำสิ่งที่ได้รับมาสอน และเตือนใจตนเองในการดำเนินชีวิต ลดพฤติกรรมความก้าวร้าว ทำให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

จัดให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา โดยทีมสหวิชาชีพจัดให้เด็กร่วมกันทำกิจกรรม ในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ด้วยการทำความสะอาดสถานที่สำคัญ ๆ ที่อยู่รอบบริเวณสถานสงเคราะห์ สำหรับสถานสงเคราะห์เด็กหญิงจะพาเด็ก ไปดูและผู้สูงวัยในสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อปลูกฝังความ มีน้ำใจให้กับเด็ก รู้จักการให้ รู้จักการเสียสละ และช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคม

สำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์บางคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว ดื้อรั้น ไม่มีสัมมาคารวะ ทีมสหวิชาชีพพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับเด็กกลุ่มนี้ ด้วยการนำเด็กไปเข้ารับการอบรม คุณธรรม จริยธรรมที่วัด โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น เช่น ฟังธรรม นั่งสมาธิ ร่วมกัน ทำความสะอาดวัด และมีดำเนินการต่ออย่างต่อเนื่อง ด้วยการให้เด็กกลุ่มนี้นั่งสมาธิทุกวันก่อนนอน หรือเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ หรือมอบหมายหน้าที่ให้ช่วยดูแลรับผิดชอบ น้อยๆ ในอาคารพัก เมื่อเด็กสามารถปฏิบัติได้ ก็กล่าวยกย่องชมเชยว่าสิ่งที่เด็กทำเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตัวเอง

3) จัดกิจกรรมปลูกฝังมารยาททางสังคมให้กับเด็ก

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า การที่คนเรามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันจะต้อง เคารพกฎ กติกา ขนบธรรมเนียมประเพณี และบรรทัดฐานของสังคมที่เราอยู่ เพื่อให้ดำเนินชีวิต และทำงานอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การเป็นผู้มีมารยาททางสังคมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนเรารู้สึก ดีต่อกัน ผู้ที่มีมารยาทดีมักประสบความสำเร็จในชีวิต และหน้าที่การงาน เพราะได้รับการชื่นชม การยอมรับและเชื่อถือจากคนในสังคม ทีมสหวิชาชีพจึงจัดกิจกรรม เพื่อปลูกฝังมารยาทที่ดีทางสังคม ให้กับเด็ก ด้วยการจัดอบรมมารยาทไทยให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีมารยาทที่ดี ในทุก ๆ ด้านละ ดังนี้ 1) ด้านการพูด ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเลือกใช้คำพูดได้อย่างเหมาะสม กล่าวสวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ จนติดเป็นนิสัย 1) มีมารยาทที่ดีในการเดิน ยืน และนั่ง รู้จักสำรวมกิริยาเมื่อต้องอยู่ กับผู้ใหญ่ 3) มีมารยาทที่ดี ในการรับประทานอาหาร ทั้งเรื่องการตักอาหารใช้ช้อนกลาง เคี้ยวอาหาร 4) มีมารยาทที่ดีในการแต่งกาย ด้วยการสวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาด สุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตาม กาลเทศะ นอกจากนี้ยังสอนให้เด็กเป็นคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใส รู้จักแสดงความเคารพด้วยการไหว้ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

4) สร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเด็ก

การสร้างแรงจูงใจเป็นการกระตุ้นให้เด็ก มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ด้วยการเป็นคนดี เสียสละ ซื่อสัตย์ มีวินัย ซึ่งแรงจูงใจที่ทีมสหวิชาชีพ ทำให้เด็ก ได้แก่ การกล่าวยกย่องชมเชยเด็กในที่ประชุม ให้รางวัลเป็นของขวัญหรือเกียรติบัตรกับเด็ก

ที่ประพฤติปฏิบัติ ทั้งที่เด็กกระทำในสถานสงเคราะห์ ที่โรงเรียน และในสังคม โดยมีการดำเนินการอย่างในลักษณะนี้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นความเคยชิน เช่น เสียสละช่วยเหลือแบ่งเบาภาระหน้าที่ ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ช่วยดูแลรักษาความสะอาด รอบบริเวณสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลืองานครูที่โรงเรียน ช่วยคนแก่ข้ามถนน เก็บของได้ส่งคืนเจ้าของ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับน้อง ๆ ในสถานสงเคราะห์

4.3.7 การจัดสวัสดิการด้านการหางานให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างให้ความรู้ ความเข้าใจถึงเรื่องของการจัดสวัสดิการด้านการหางานให้กับเด็กว่า เป็นการดำเนินการที่ทีมสหวิชาชีพ จัดให้กับเด็กใน 2 ลักษณะ คือ 1) เด็กในวัยเรียนต้องการหางานทำพิเศษ 2) จัดหางานให้กับเด็กในกรณีที่เด็กพ้นสงเคราะห์ คือเด็กจบการศึกษา และมีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และรวมถึงเด็กที่ไม่มีความสามารถ หรือศักยภาพในการเรียนต่อได้ และมีความสมัครใจที่จะทำงาน นักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการจัดหางานในแต่ละลักษณะ ดังนี้

1) เด็กในวัยเรียนต้องการหางานทำพิเศษ

เป็นการจัดหางาน ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ที่ยังอยู่ในวัยเรียน แต่ต้องการทำงานเพื่อหารายได้พิเศษให้กับตนเอง โดยมากเป็นเด็กที่เรียนในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ที่ในแต่ละสัปดาห์จะมีเวลาว่างมาก ต้องการใช้เวลาว่างที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ด้วยการรับจ้างทำงานตามบริษัทห้างร้าน หรือสถานประกอบการ ที่รับคนงานเข้าทำงานเป็นกะ ๆ เป็นการหารายได้เสริมให้กับตัวเองเพื่อนำไปใช้ในด้านการเรียน หรือเก็บเป็นทุนสำรองของตนเอง นอกจากนี้การทำงานยังทำให้เด็กเรียนรู้ วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการเตรียมความพร้อมให้ตนเอง ก่อนที่จะจบออกไปประกอบอาชีพ นักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในการดำเนินการติดต่อ ประสานงานกับบริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการที่เด็กสนใจ เพื่อขอส่งเด็กเข้าทำงานในสถานนั้น และติดตาม ดูแล ให้คำปรึกษากับเด็กอย่างสม่ำเสมอ

2) การจัดหางานให้กับเด็กพ้นสงเคราะห์

เป็นการจัดหางานที่ทีมสหวิชาชีพ จัดหาให้กับเด็กที่เตรียมการพ้นสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุครบ 18 ปี หรือจบการศึกษาแล้วและอยู่ในระหว่างหางานทำ โดยทีมสหวิชาชีพ มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1) ติดต่อไปที่สถานประกอบการเดิมที่เด็กเคยทำงานพิเศษอยู่ เพื่อสมัครเด็กเข้าทำงานในลักษณะงานประจำ โดยนักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์ จะติดต่อหาสถานที่ทำงานให้เด็ก โดยเริ่มแรกจะพิจารณาไปยังสถานประกอบการ บริษัท หรือห้างร้านที่เด็กเคยฝึกงาน หรือที่เด็กเคยทำงานพิเศษอยู่ทั้งในช่วงปิดภาคการศึกษา และทำงานนอกเวลาในช่วงวันหยุด เสาร์-อาทิตย์ ซึ่งเป็นสถานประกอบการที่ผ่านการพิจารณาแล้วว่า มีความเหมาะสมกับเด็ก เพราะตลอดระยะเวลาที่เด็กฝึกงานหรือทำงานอยู่ นักสังคมสงเคราะห์ได้ทำการประเมินสถานประกอบการแห่งนั้น และมีการติดตามผลการทำงานของเด็ก จากสถานประกอบการเป็นระยะ ๆ จนเกิดความมั่นใจว่า

เป็นสถานประกอบการที่มีคุณภาพ ไม่เอารัดเอาเปรียบเด็ก สะดวกและปลอดภัยทั้งในสถานที่ทำงาน สถานที่พักอาศัย และการเดินทางมาทำงานของเด็ก ที่ผ่านมาสถานประกอบการมีความพึงพอใจในการทำงานของเด็ก เด็กก็พอใจที่จะทำงานที่นี้ต่อไป จากเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้นักการศึกษา และนักสังคมสงเคราะห์จะพาเด็กไปสมัครงานที่นั่นทันที

2.2) สถานประกอบการเข้ามาติดต่อเพื่อขอเด็กไปทำงาน เป็นการจัดหางาน โดยสถานประกอบการเข้ามาติดต่อ เพื่อหาเด็กในสถานสงเคราะห์ไปทำงานที่สถานประกอบการนั้น โดยทางสถานประกอบการจะระบุ คุณสมบัติต่าง ๆ ของเด็กไว้อย่างชัดเจน ส่วนทางนักการศึกษา และนักสังคมสงเคราะห์ จะมีหน้าที่พิจารณาเด็กที่มีความเหมาะสม มีคุณสมบัติตามที่สถานประกอบการกำหนด เช่น วุฒิการศึกษา ความสามารถพิเศษ คุณธรรมจริยธรรมของเด็ก เด็กแจ้งความจำนง มาว่าอยากทำงานที่นี้ เมื่อได้ข้อตกลงแล้วนักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์ จะลงพื้นที่ไปยังสถานประกอบการนั้น เพื่อประเมินความเหมาะสมก่อนส่งเด็กเข้าทำงาน ทั้งในด้านความปลอดภัย ของงาน ความยุติธรรมของข้อตกลง ไม่เอาเปรียบเด็กในเรื่องเวลา รวมไปถึงทำความเข้าใจกับสถานประกอบการถึงข้อจำกัดต่าง ๆ ของเด็กสถานสงเคราะห์ ที่อาจมีพฤติกรรมแสดงออก หรือมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ไม่เหมือนกับคนทั่วไป และเมื่อสถานประกอบการตกลงรับเด็กเข้าทำงาน แล้ว นักการศึกษา และนักสังคมสงเคราะห์ ยังคงติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ

2.3) นักการศึกษาติดต่อสถานประกอบการ เพื่อขอสมัครงานให้กับเด็ก ซึ่งเป็นสถานประกอบการ บริษัท ห้างร้าน ที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับเด็ก และเด็กมีความต้องการ และมีความสามารถพอที่จะทำงานที่นั่นได้ เมื่อเด็กเข้าทำงานแล้ว นักการศึกษา และนักสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่ติดตามดูแล ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กเป็นระยะ โดยแต่ละสถานสงเคราะห์จะมีเด็กที่อยู่ในการสงเคราะห์ ออกไปทำงานภายนอกสถานสงเคราะห์ ทั้งในลักษณะเต็มเวลา และทำงานพิเศษนอกเวลาเรียน ดังปรากฏในตารางที่ 12 ดังนี้

ตารางที่ 12 การจัดหางานให้กับเด็กในแต่ละสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์	การจัดหางานให้กับเด็ก		
	เด็กทำงานพิเศษ	เด็กพ้นสงเคราะห์	หมายเหตุ
เด็กชายบ้านมหาเมฆ	✗	✓	สถานสงเคราะห์ที่เด็กไม่ได้
เด็กหญิงบ้านราชวิถี	✓	✓	ทำงานพิเศษ เพราะเด็กต้องทำ
เด็กชายบ้านปากเกร็ด	✓	✓	กิจกรรมกับสถานสงเคราะห์
เยาวชนมูลนิธิมหาราช	✓	✓	ในช่วงเย็นและวันหยุด

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

2.4) ปัญหาที่พบในการจัดหางานให้กับเด็ก พบว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานของเด็ก ซึ่งมีสาเหตุที่เกิดจากตัวเด็กเอง คือเด็กไม่มีความอดทน ไม่มุ่งมั่นในการทำงาน

เบื่อง่าย ใจน้อย คิดมาก เมื่อถูกตำหนิจะขาดกำลังใจในการทำงานทันที บางรายมีปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน หรือกฎ ข้อบังคับของสถานประกอบการได้ ทำให้งานที่ทำไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เพราะเด็กมักจะเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าเจ้าของสถานประกอบการ บริษัท ห้างร้าน และเพื่อนร่วมงานบางคน มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็กสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เกิดจากความรู้อย่างน้อย ๆ รวมไปถึงความรู้สึกของคนในสังคมที่ผ่าน ๆ มา ที่ต่างก็คิดกันว่าเด็กที่มาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ก็คือเด็กที่มีปัญหา เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เกเร ลักขโมย ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้เกิดความหวาดระแวง ไม่ให้ความไว้วางใจเด็ก การที่เด็กต้องมาอยู่ในสังคมที่มีหวาดระแวง ย่อมทำให้เด็กเกิดปมด้อยและไม่มีความสุขในการทำงาน

กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้ว่า ปัญหาที่กล่าวมานี้แม้ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเพียงบางรายเท่านั้น แต่ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ จะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาลำนี้ให้หมดไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคม ที่มีต่อเด็กในสถานสงเคราะห์เสียใหม่ เพื่อให้คนในสังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ว่า แม้ว่าเด็กจะเจริญเติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ แต่เด็กก็ได้รับการเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน แนะนำ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และสิ่งที่ดีงามให้กับเด็ก ๆ เหมือนกับเด็กที่เติบโตมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว จึงอยากให้ทางสถานประกอบการ บริษัท ห้างร้าน และเพื่อนร่วมงาน ให้การยอมรับและให้โอกาสเด็กได้พิสูจน์ความสามารถของเขาก่อน ในขณะที่เดียวกันก็ให้คำปรึกษา ให้คำชี้แนะ สร้างขวัญ และกำลังใจให้กับเด็ก จนกว่าเด็กจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีเหตุผล มีความคิดใช้สติไตร่ตรอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง ที่จะใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ได้อย่างปกติสุข

4.3.8 การจัดสวัสดิการด้านติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์ ไว้ว่า การที่เด็กเข้ามาขอรับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์นั้น เด็กจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาชีวิต ตามกระบวนการสวัสดิการสังคมที่สถานสงเคราะห์จัดให้ เพื่อให้ได้เด็กรับการส่งเสริม พัฒนา และฟื้นฟูศักยภาพ ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้เด็กในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น วันหนึ่งเมื่อเด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาแล้ว เด็กก็ต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว และสังคมภายนอกสถานสงเคราะห์ ที่เราเรียกว่า “การพ้นสงเคราะห์” สำหรับความคิดและความรู้สึกของเด็ก ที่มีต่อการพ้นสงเคราะห์นั้น เด็กต่างก็มีความคิดและความรู้สึกที่แตกต่างกันไป เด็กที่ครอบครัวนำมาฝากให้สถานสงเคราะห์เลี้ยงดู เป็นกลุ่มเด็กที่มีครอบครัวเดิม ยังมีความรักและความผูกพันกับครอบครัวตนเอง ต้องการกลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว ที่ถึงแม้ชีวิตจะไม่สบาย เหมือนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ แต่ก็มีความสุขมากกว่า จึงมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อจะได้กลับบ้านอย่างคนที่มีความรู้ ส่วนในกลุ่มของเด็กกำพร้า เด็กที่ถูกทอดทิ้งได้ตั้งแต่เล็ก ๆ เด็กจะนึกถึงภาพครอบครัวไม่ออก จึงมีความรู้สึกเฉย ๆ ไม่กระตือรือร้น เด็กมักจะคิดว่าสถานสงเคราะห์คือบ้าน ที่มีพี่เลี้ยง/พ่อบ้าน

แม่บ้าน เป็นพ่อแม่ที่เขารู้สึกผูกพัน เด็กจึงไม่ให้ความสนใจทั้งครอบครัวเดิม และครอบครัวทดแทน การพ้นสงเคราะห์ออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคม แม้จะเป็นสิ่งที่เด็กหลาย ๆ คนต้องการและรอดปลอดภัย แต่ก็ยังรู้สึกกลัวและไม่มั่นใจที่จะต้องไปใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง เพื่อไม่ให้เด็กรู้สึกวุ่นวายตนเองถูกทอดทิ้ง นักสังคมสงเคราะห์ และทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์ จึงมีการติดตาม ดูแลเด็กที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้ว โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1) ลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมบ้านเด็ก โดยนักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมบ้านเด็ก มีจุดมุ่งหมายเพื่อดูสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัว ในกรณีที่บ้านเด็กอยู่ไกลจากสถานสงเคราะห์มาก ไม่สะดวกที่จะลงพื้นที่ไปเยี่ยมเด็กได้เอง นักสังคมสงเคราะห์จะประสานให้หน่วยงานที่อยู่ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัว ทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคของเด็ก ให้ส่งนักสังคมสงเคราะห์ หรือทีมสหวิชาชีพลงพื้นที่เพื่อเยี่ยมบ้านเด็กแทน ทั้งนี้เพื่อสำรวจชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต หน่วยงานบันทึกผลการเยี่ยมบ้าน และส่งผลที่ได้มาที่นักสังคมสงเคราะห์

2) ลงพื้นที่เยี่ยมสถานที่ทำงานของเด็ก ในกรณีที่เด็กออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอก และประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง ในระยะ 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปีแรก นักสังคมสงเคราะห์ และทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์ จะติดต่อหน่วยงานหรือสถานประกอบการที่เด็กทำงานอยู่ เพื่อขอเยี่ยมเด็ก ติดตามดูแลชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ระหว่างอยู่ในที่ทำงาน รวมถึงซักถามพูดคุยกับเจ้าของสถานประกอบการ หัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน ถึงบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบในการทำงาน และความมีมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

3) นักสังคมสงเคราะห์ติดต่อกับเด็กและครอบครัวทางโทรศัพท์ ทั้งที่บ้านเด็ก และที่ทำงาน เพื่อพูดคุยกับพ่อแม่ หัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน และตัวเด็ก เพื่อสอบถามถึงชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาที่พบในการดำเนินชีวิต รวมถึงการให้คำปรึกษา แนะนำ และให้กำลังใจกับเด็ก

4) ติดต่อกับไปรษณีย์ ตามที่อยู่ที่ได้รับแจ้งไว้ ทั้งนี้เพื่อไต่ถามถึงชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัว พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง ต้องการให้นักสังคมสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง และให้เด็กหรือครอบครัวส่งจดหมายกลับมาที่นักสังคมสงเคราะห์

ปัญหาที่พบในการติดตามเด็ก มักจะพบในเรื่องของการย้ายที่อยู่ของเด็กและครอบครัว โดยไม่ได้แจ้งให้ทางสถานสงเคราะห์ จึงทำให้เด็กและสถานสงเคราะห์ขาดการติดต่อกัน ไม่สามารถติดตามดูแลเด็กได้ต่อไป

จากผลการศึกษา ในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กของทีมสหวิชาชีพ ในกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์นั้น สรุปผลได้ว่าทีมสหวิชาชีพมีการจัดสวัสดิการให้กับเด็กในด้านปัจจัย 4 ด้านการศึกษา ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการให้

คำปรึกษา ด้านนันทนาการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการจัดหางานให้ทำ และด้านติดตามเด็ก พันสงเคราะห์ ซึ่งการจัดสวัสดิการให้กับเด็กในแต่ละด้านล้วน มีผลต่อพัฒนาการของเด็ก ที่ครอบคลุม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพราะจะทำให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี สุขภาพ ร่างกาย สมบูรณ์ แข็งแรงเติบโตสมวัย สามารถนำความรู้ ความคิดที่มีไปใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ด้วยตนเอง มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีระเบียบวินัยและมีกิริยามารยาทที่ดี ทางสังคม เด็กที่ได้รับการจัดสวัสดิการตามกระบวนการทำงานที่สหวิชาชีพจัดให้กับเด็ก ทำให้สามารถออกไปใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

แต่ก็ยังพบว่าการทำงานในแต่ละด้านยังมีปัญหาอยู่ เช่น ปัญหาการดูแลเด็กที่ไม่สามารถทำได้ทั่วถึง เนื่องจากในแต่ละอาคารพักมีเด็กจำนวนมาก เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ที่พี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้านไม่สามารถเข้าไปให้การดูแลได้เท่าเทียมกันทุกคน นอกจากนี้ยังพบปัญหาในเรื่องการเรียนที่เกิดจากความไม่สนใจในด้านการเรียน และเกิดจากสติปัญญาของเด็ก ปัญหาด้านการให้คำปรึกษากับเด็ก ที่มีสาเหตุมาจากจำนวนนักสังคมสงเคราะห์ที่มีน้อยกว่างานที่ทำ ต้องรับผิดชอบทั้งด้านเอกสาร ลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน ติดตามเด็กพันสงเคราะห์ ประสานงานกับหน่วยงานอื่น จนไม่มีเวลาดูแล และให้คำปรึกษาแนะนำ เพื่อปรับพฤติกรรมให้กับเด็ก และที่สำคัญคือปัญหาในด้านการจัดสวัสดิการ ในด้านนันทนาการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นงานที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านอารมณ์ และสังคมของเด็ก แต่ยังพบว่าผลของการดำเนินงาน ยังไม่สามารถเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็กได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งมีปัญหาจากกิจกรรมที่จัดให้ ไม่กระตุ้นความสนใจของเด็ก และไม่ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม ปล่อยให้ นักพัฒนาการเป็นผู้ดำเนินงานเพียงคนเดียว ตั้งแต่การกำหนด กิจกรรม /โครงการ การเตรียมงาน การดำเนินกิจกรรมตามโครงการ และสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรม/โครงการ เกิดประสิทธิภาพกับเด็กมากยิ่งขึ้น ทีมสหวิชาชีพจึงควรพัฒนาการทำงาน ในเรื่องการจัดกิจกรรม/โครงการ ให้เป็นการทำงานที่เป็นระบบ และควรเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กได้จริง

4.4 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม: ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ และพยาบาล ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี จำนวน 5 คน สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาเมฆ จำนวน 4 คน (ไม่มีนักจิตวิทยา) รวมทั้งหมด 17 คน ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในลักษณะการสนทนา ซักถามโต้ตอบระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างแบบตัวต่อตัว โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำเป็นชุดคำถาม เป็นแนวทางในการตั้งคำถาม เพื่อศึกษาข้อมูล ในเรื่อง กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม โดยมีรายละเอียดในการศึกษา ถึงการดำเนินงานของทีมสหวิชาชีพ ในกระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ดังนี้

- 4.4.1 สาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์
- 4.4.2 การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์
- 4.4.3 การดำเนินการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม และติดตามเด็ก
- 4.4.4 การพัฒนากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมของทีมสหวิชาชีพ ผลการศึกษา พบว่า

4.4.1 สาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาถึงกระบวนการส่งเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ กลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ไว้ว่า กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดให้สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู เสริมสร้าง พัฒนา และฟื้นฟูชีวิตเด็ก ที่ประสบปัญหาทางสังคม พึงได้รับการสงเคราะห์ตามกระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก ซึ่งการทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพนั้น จะรับผิดชอบดูแลเด็กกลุ่มนี้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เมื่อเด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการ และฟื้นฟูชีวิตคุณภาพชีวิตที่ดีแล้ว เด็กก็จะต้องออกไปจากภายนอกสถานสงเคราะห์ เพื่อไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัว กับคนในสังคมเหมือนคนอื่นทั่ว ๆ ไป ที่เรียกว่า “การพ้นสงเคราะห์” การพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์ จึงเป็นเรื่องของการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เด็ก และดำเนินการจำหน่ายเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ ให้ออกจากสถานสงเคราะห์นั่นเอง โดยมีสาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ ดังนี้

1) เด็กพ้นสงเคราะห์เมื่อมีอายุครบ 18 ปี

การพ้นสงเคราะห์ของเด็กในสถานสงเคราะห์ เมื่อเด็กมีอายุครบ 18 ปี หมายถึง การพ้นสงเคราะห์ที่กำหนดตามเกณฑ์อายุของเด็ก ที่มีอายุครบ 18 ปีจบการศึกษาหรือเด็กได้รับการฝึกทักษะทางวิชาชีพ จนสามารถนำความรู้ที่มีอยู่ ไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้แล้ว เด็กจึงพ้นจากการสงเคราะห์ และออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ด้วยตัวเอง แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ได้ขยายเวลาการสงเคราะห์เด็กออกไปว่า หากเด็กมีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ แต่เด็กยังเรียนอยู่ มีความจำเป็นต้องเรียนให้จบการศึกษา ยังไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ สถานสงเคราะห์ก็จะต้องให้การสงเคราะห์ต่อไปจนมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ แต่ถ้ายังมีเหตุจำเป็นที่ต้องได้รับการสงเคราะห์ต่อไป สถานสงเคราะห์ก็จะให้การสงเคราะห์เด็กต่อ ตามความจำเป็นและสมควรของเด็ก แต่การจะให้การสงเคราะห์เด็กต่อไปได้นั้น จะต้องไม่เกินอายุ 24 ปีบริบูรณ์ เมื่อพ้นเกณฑ์การสงเคราะห์แล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะทำเรื่องขอจำหน่ายเด็กไปยังกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ จึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเด็กพ้นสงเคราะห์ตอนอายุ 18 ปี หรือ 24 ปี ต่างก็เป็นเด็กที่ได้รับการเสริมสร้างพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิต จนมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กมีงานทำสามารถดูแลรับผิดชอบตนเองได้ เด็กพวกนี้จึงมีความพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ ๆ สิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ รู้จักใช้สติยั้งคิด กล้าเผชิญหน้ากับปัญหา รู้จักนำเหตุผลมาใช้แก้ปัญหา รู้จักเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้สามารถเลี้ยงดูตนเอง และพร้อมที่จะเป็นผู้ดูแลครอบครัวของตนเองให้มีความสุข และได้รับการยอมรับจากคนในสังคม

2) ส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม

การส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม หมายถึง กลุ่มเด็กที่แม้ว่าจะอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ แต่เด็กก็ยังมีครอบครัวเดิมของตนอยู่ เพียงแต่ครอบครัวมีสาเหตุจำเป็น ทำให้ไม่พร้อมที่จะเลี้ยงดูเด็กได้ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และเมื่อใดที่ครอบครัวพร้อมที่จะให้การเลี้ยงดูเด็ก ทีมสหวิชาชีพก็จะส่งเด็กคืนให้กับครอบครัวเดิม เพื่อให้เด็กไปใช้ชีวิตอยู่กับพ่อแม่ พี่น้องของตน การพ้นสงเคราะห์ในกรณีนี้จะไม่จำกัดอายุของเด็ก แต่จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัวเป็นหลัก กล่าวคือเมื่อไรก็ตามที่พ่อแม่ของเด็ก มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ที่แน่นอน เลี้ยงดูคนในครอบครัวของตนได้ มีบ้าน มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ในได้โดยไม่มีความเสี่ยง เมื่อครอบครัวแจ้งความจำนงขอรับเด็กกลับไปเลี้ยงดูเอง นักสังคมสงเคราะห์จะลงพื้นที่เยี่ยมบ้าน เพื่อประเมินความพร้อมของครอบครัว และส่งเด็กไปทดลองอยู่กับครอบครัวเป็นเวลา 3 เดือน นักสังคมสงเคราะห์จะติดตามเยี่ยมเด็กเป็นระยะ ๆ หากพบว่าครอบครัวสามารถเลี้ยงดูเด็กได้ นักสังคมสงเคราะห์จะทำเรื่องขอจำหน่ายเด็ก ไปยังกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้เด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม ถือเป็นกรณีการพ้นสงเคราะห์ที่เด็กทุกคนต้องการมากที่สุด

เพราะการอยู่กับครอบครัวไม่ได้เพียงทำให้เด็กมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเท่านั้น แต่ส่งผลถึงสภาพจิตใจของเด็กด้วย ครอบครัวเป็นศูนย์รวมของความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครอง และมีความปลอดภัยในชีวิต ย่อมส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมไปถึงการได้รับยอมรับจากคนในสังคมด้วย

3) เด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน

กลุ่มตัวอย่างระบุว่า ครอบครัวทดแทนไม่ใช่ครอบครัวเดิมของเด็ก แต่เป็นครอบครัวที่มีความพร้อม และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการอุปการะเลี้ยงดูเด็ก มาแจ้งความจำนงขอรับเด็กในสถานสงเคราะห์ไปอุปการะเลี้ยงดู ทั้งในลักษณะครอบครัวอุปถัมภ์ที่รับเด็กไปเลี้ยงดูอย่างถูกเป็นการชั่วคราว และครอบครัวบุญธรรมที่รับเด็กไปเลี้ยงเป็นลูก ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กอย่างถาวร ตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การที่เด็กที่ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน จะทำให้เด็กได้มีโอกาสเติบโตขึ้น ด้วยวิธีการเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งแม้ว่าจะจะเป็นเพียงครอบครัวทดแทน ไม่ใช่ครอบครัวที่แท้จริงของเด็ก แต่ก็สามารถให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม สามารถให้ความรัก ความอบอุ่น และเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก ได้ดีกว่าที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ด้วยเหตุนี้ทีมสหวิชาชีพจึงมีการประสานกับศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กอย่างต่อเนื่อง

4) ส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น

การที่ทีมสหวิชาชีพส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น เป็นการพ้นสงเคราะห์ของเด็ก โดยวิธีการส่งต่อเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดู ไปให้ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์อื่นเลี้ยงดู และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กต่อไป โดยมีสาเหตุของการส่งต่อมาจากตัวเด็ก มาจาก

4.1) เด็กมีปัญหา ซึ่งมีสาเหตุของปัญหาจากพฤติกรรมของเด็ก หรือพบว่าเด็กมีความบกพร่องทางด้านระดับสติปัญญา ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาระดับมัธยม และสายอาชีพต่อไปได้ ในขณะที่อายุเด็กก็ยังไม่พ้นเกณฑ์การสงเคราะห์ (18 ปี) จำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ต่อไป นักการศึกษาจึงพิจารณาส่งเด็กกลุ่มนี้ ไปเข้ารับการฝึกอาชีพ ในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อให้เด็กมีความรู้ในทักษะวิชาชีพที่แต่ละคนถนัด เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ เมื่อถึงวันที่เด็กต้องพ้นจากการสงเคราะห์ จะได้มีศักยภาพพอที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้

4.2) เด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของทีมสหวิชาชีพบางคน ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องมาอยู่ในการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์เด็ก เช่น เด็กมีความบกพร่อง ด้านสติปัญญา พิกัดหรือเจ็บป่วย แต่มาทราบว่าเด็กไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ก็ต่อเมื่อรับเด็กเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์แล้ว เมื่อให้แพทย์ได้ตรวจและลงความเห็น ว่า เด็กมีความบกพร่องจริง จึงจำเป็นต้องย้ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ และส่งต่อไปอยู่ในการเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์คนพิการ และทุพพลภาพแทน เพื่อให้เด็กจะได้รับการพัฒนาชีวิต และฟื้นฟูศักยภาพ ได้ตรงกับสภาพของเด็ก

4.3) เด็กมีครอบครัวอยู่ไกลจากที่ตั้งของสถานสงเคราะห์ ในกรณีนี้เป็นเด็กที่มีครอบครัวเดิม เช่น พ่อแม่เด็กมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ แต่เด็กมาเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร อาจทำให้เด็กและครอบครัวขาดการติดต่อกัน เพราะติดขัดเรื่องการเดินทางมาเยี่ยมเด็ก จึงจำเป็นต้องย้ายเด็กไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ ที่อยู่ใกล้เคียงกับครอบครัวของเด็ก เพื่อไม่ให้เด็กและครอบครัวขาดการติดต่อกัน

4.4) สำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์บางคน เป็นเด็กที่มีความสามารถมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ควรได้รับการส่งเสริมทางการศึกษา ในสถาบันที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก ก็จะส่งเด็กไปอยู่หน่วยงานที่สามารถพัฒนาทางการศึกษากับเขาได้ดีกว่าสถานสงเคราะห์เดิม การส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น จึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมนั่นเอง ซึ่งในกรณีนี้จะพบน้อยมาก

5) เด็กหลบหนี

คือการที่เด็กออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ โดยไม่ได้รับการอนุญาตจากทีมสหวิชาชีพ หมายความว่า เด็กคนนั้นได้หลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจของเด็ก โดยมีสาเหตุของการหลบหนีของเด็ก ดังนี้

5.1) เด็กเกิดความรู้สึกคิดถึงบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีครอบครัวเดิม มีพ่อแม่พี่น้อง ยังมีการติดต่อกับครอบครัวเป็นระยะ ๆ เช่น ครอบครัวเคยมารับกลับบ้านในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือในช่วงปิดภาคเรียน หรือเคยมาพบปะเยี่ยมเยียนเด็กที่สถานสงเคราะห์เป็นประจำ แต่เมื่อถึงเวลาครอบครัวกลับไม่มาเยี่ยมตามที่รับปากกับเด็กไว้ หรือขาดการติดต่อกับเด็กในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เด็กเกิดความกังวลเป็นห่วงคนในครอบครัว และทนความคิดถึงบ้านไม่ไหว จึงตัดสินใจหนีออกจากสถานสงเคราะห์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกลับบ้าน

5.2) เด็กต้องการอิสระ เกิดจากเด็กบางคนที่ไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ต้องการความเป็นอิสระ เด็กพวกนี้ส่วนมากมีสาเหตุการรับเข้ามาจาก การเป็นเด็กเร่ร่อน ที่ถูกนำมาขอเข้ารับ การสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์ เมื่อมาอยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของทีมสหวิชาชีพ ที่นำเอา กฎ ระเบียบ และข้อตกลงต่าง ๆ มาใช้ในการอยู่ร่วมกัน ในการเสริมสร้างพัฒนาการทางสังคม และควบคุมพฤติกรรมของเด็ก เพื่อให้การทำหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพ เกิดประสิทธิภาพ แต่เด็กกลับ รู้สึกว่าการอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อตกลงต่าง ๆ เป็นความอึดอัด ไม่มีความสุข ชีวิตเหมือน ถูกบังคับ กักขัง ต้องการออกไปใช้ชีวิตอยู่อย่างอิสระเหมือนเดิม จึงทำให้ตัดสินใจหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์

5.3) ได้รับการชักจูงจากบุคคลภายนอก เช่น เพื่อน หรือผู้ที่เด็กได้รู้จักพูดคุยด้วย และให้ความหวังกับเด็กว่า การอยู่นอกสถานสงเคราะห์จะทำให้เด็กมีชีวิตที่ดีกว่านี้ หรือล่อลวงให้เด็กหนีออกจากสถานสงเคราะห์มาอยู่กับตน โดยหวังประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดจากเด็ก ทำให้เด็กบางคนตัดสินใจหนีออกจากสถานสงเคราะห์

5.4) มีปัญหาเรื่องการปรับตัวของเด็ก คือการที่เด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้ ทั้งนี้อาจเกิดจากตัวเด็กที่เป็นคนใจร้อน เล่นรุนแรง ซึ่งอง แงง เก็บตัว ทำให้เพื่อนไม่ยอมเล่นด้วย เด็กบางคนไม่ยอมรับ และไม่เชื่อฟังพี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้าน จึงต่อต้านและปฏิบัติตัวตรงกันข้ามกับคำแนะนำ สั่งสอน เมื่อถูกตำหนิ หรือถูกลงโทษ ก็จะคิดว่าว่าตนเองถูกกลั่นแกล้ง ไม่ได้รับความยุติธรรม ไม่มีคนเข้าใจ ทำให้ไม่อยากอยู่ในสถานสงเคราะห์ต่อไป

5.5) สำหรับเด็กบางคนไม่ได้มีความตั้งใจ ที่จะหนีออกจากสถานสงเคราะห์มาก่อน แต่จะไปทำความผิดมา เช่น แอบไปเล่นเกมจนเกินเวลากลับเข้าอาคารพัก หนีเรียน ชกต่อยกับเพื่อน มีปัญหากับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน รู้สึกกลัวความผิด กลัวโดนทำโทษ เด็กจึงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการหนีออกจากสถานสงเคราะห์

6) เด็กถึงแก่กรรม

เด็กถึงแก่กรรม หมายถึง เด็กที่เสียชีวิตระหว่างอยู่ในการปกป้อง คุ้มครองของสถานสงเคราะห์ เมื่อเด็กเสียชีวิตลงนักสังคมสงเคราะห์จึงจำหน่ายเด็ก ให้พ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ โดยแต่ละสถานสงเคราะห์มีการจำหน่ายเด็ก ให้พ้นจากการสงเคราะห์ ที่จำแนกตามสาเหตุการพ้นสงเคราะห์ ดังปรากฏในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 จำนวนเด็กพ้นสงเคราะห์จำแนกตามสาเหตุการพ้นสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์	จำนวนเด็กพ้นสงเคราะห์จำแนกตามสาเหตุ					
	อายุครบ 18 ปี	กลับครอบครัวเดิม	ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน	ย้ายสถานสงเคราะห์	หลบหนี	รวม
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ	-	11	-	-	2	13
สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี	1	8	-	-	1	10
สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด	-	9	-	2	3	14
สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหाराช	17	58	-	4	50	129

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2557

4.4.2 การเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์

จากการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องของการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ว่า การทำหน้าที่จัดสวัสดิการให้กับเด็กของสถานสงเคราะห์นั้นเป็นการให้บริการช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคม ให้ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีให้กับเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การดำเนินการเช่นนี้ก็คือการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ก่อนที่จะพ้นสงเคราะห์นั่นเอง ซึ่งการเตรียมความพร้อมให้เด็กนี้จัดได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับเด็กเป็นอย่างมาก เพราะการที่ใครสักคนจะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แสดงว่าคนนั้นต้องมีความสมบูรณ์พร้อม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความมั่นใจ และกล้าใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง (ในกรณีไม่มีครอบครัว) สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนในครอบครัว และบุคคลอื่นในสังคมได้ ใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ สังคมใหม่อย่างมีความสุข ไม่สร้างปัญหาให้สังคม และไม่เป็นภาระของสังคม ทีมสหวิชาชีพจึงทำหน้าที่เตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ก่อนที่เด็กจะพ้นจากการสงเคราะห์ ในทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1) การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย

ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของทีมนสหวิชาชีพที่มีจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็ก ก็เพื่อให้เด็กมีร่างกายเจริญเติบโต สุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรงตามวัย มีบุคลิกภาพดี และมีภูมิคุ้มกันโรค หรือเมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ จะหายป่วยได้เร็ว เมื่อมีสุขภาพร่างกายที่ดี ก็ส่งผลให้เด็กมีความสุขจิตใจที่ดีตามไปด้วย เพราะไม่ต้องมาคอยวิตกกังวลกับอาการเจ็บป่วย เด็กจึงสดชื่น ร่าเริง แจ่มใส พร้อมที่จะเรียนรู้ในการใช้ชีวิต และสามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ ของสังคมภายนอกสถานสงเคราะห์ ด้วยความมั่นใจ ทีมนสหวิชาชีพจึงเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายให้กับเด็กทุกคน ดังนี้

1.1) การให้สวัสดิการด้านอาหาร โดยมีแม่ครัวทำหน้าที่ในการประกอบอาหารให้กับเด็กได้รับประทาน และมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้ดูแลเด็กในขณะที่รับประทานอาหาร โดยให้เด็กได้รับประทานอาหารวันละ 3 มื้อ ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละมื้อ ในปริมาณที่เพียงพอเหมาะสมต่อความต้องการของร่างกาย สำหรับอาหารที่จัดให้เด็กนั้น แม่ครัวจะประกอบอาหารโดยคำนึงถึง รสชาติของอาหาร ความสด สะอาด ปรุงสุกใหม่ มีสารอาหารครบ 5 หมู่ ถูกหลักอนามัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ การที่ทีมนสหวิชาชีพให้ความสำคัญ ในการดูแลเรื่องอาหารการกินของเด็ก เพราะอาหารเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ร่างกายเจริญเติบโต ให้พลังงาน สร้างความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย เด็กมีความสุขแข็งแรงไม่เจ็บป่วยง่าย รวมไปถึงช่วยควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ด้วย

1.2) จัดให้พื้นที่ให้เด็กได้การออกกำลังกาย นักพัฒนาการจะทำหน้าที่ในการดูแลด้านความสมบูรณ์ แข็งแรงทางร่างกายของเด็ก ด้วยการจัดสรรพื้นที่รอบบริเวณ ให้เด็กมีพื้นที่ไว้วิ่งเล่น และมีพื้นที่ที่เป็นสนามสำหรับเด็กได้เล่นกีฬาต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามวอลเลย์บอล และอุปกรณ์กีฬา อาทิ แบดมินตัน ปิงปอง ลูกบาสเกตบอล

ลูกฟุตบอล จัดแข่งขันกีฬาภายในสถานสงเคราะห์ในช่วงเย็นของวันศุกร์ เพื่อให้เด็กได้ออกกำลังกายร่วมกัน ได้ฝึกทักษะทางกีฬา และรู้ถึงกฎ กติกาในการเล่นกีฬาแต่ละประเภทด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง ผ่อนคลายความตึงเครียด เรียนรู้กฎ กติกา และเกิดความสามัคคีในการอยู่ร่วมกัน

1.3) ได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอ นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ดูแลในการจัดเด็กเข้าอาคารพัก โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้ให้การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ในอาคารพักที่ตนเองรับผิดชอบ การให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดที่พัก เพื่อให้เด็กมีที่พักผ่อนนอนหลับอย่างดี เพราะทีมสหวิชาชีพต่างตระหนักดีว่า ของคนเรานั้นต้องมีการพักผ่อนร่างกายบ้าง และการพักผ่อนที่ดีที่สุดก็คือการนอนหลับ เพราะเมื่อนอนหลับร่างกายจะหยุดการเคลื่อนไหว สมองได้รับการพักผ่อนเมื่อตื่นขึ้นมาจะรู้สึกสดชื่นกระปรี้กระเปร่า สมองปลอดภัย โปร่ง พร้อมจะปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เด็กได้รับการพักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอ เหมาะสมตามความต้องการของร่างกาย จึงจัดให้เด็กทุกคนเข้าพักอาศัยอยู่ในอาคารพัก ที่มีการจัดห้องนอนไว้อย่างเป็นสัดส่วน เด็กแต่ละคนมีเครื่องนอนสะอาด แยกเฉพาะเป็นของตัวเอง มีพื้นที่ว่างรอบ ๆ ที่นอน ทำให้ไม่อึดอัด อากาศถ่ายเทได้สะดวก พื้นห้องและผนังห้องสะอาดปราศจากฝุ่นละออง

1.4) การดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมภายในสถานสงเคราะห์ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน และเด็กร่วมกันกำจัดขยะ ใบไม้โดยเก็บกวาดพื้นที่ให้สะอาด ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค บริเวณรอบ ๆ อาคารพักแต่ละหลังจะมีต้นไม้ที่ให้ความสดชื่น ร่มรื่น และทำให้อากาศบริสุทธิ์ ทำให้เด็กทุกคนในสถานสงเคราะห์มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

1.5) การจัดสวัสดิการด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ร่างกายต้องการเสื้อผ้าปกคลุมร่างกาย เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายจากเชื้อโรค ปกป้องร่างกายจากอากาศที่หนาวเย็น และป้องกันความร้อนจากแสงแดด เด็กสถานสงเคราะห์ทุกคนจึงสวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาด ไม่อับชื้น ปราศจากคราบสกปรก เพราะเด็กต้องซักทำความสะอาดเสื้อผ้าทุกชุดหลังการใส่ทุกครั้ง โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเป็นผู้ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย เสื้อผ้าของเด็กแต่ละชุดจะสุภาพเรียบร้อย ถูกต้องตามกาลเทศะ เช่น ชุดนักเรียนสำหรับใส่ไปโรงเรียน ชุดนอน ชุดอยู่บ้าน โดยทุกชุดจะมีขนาดเหมาะสมกับตัวเด็กแต่ละคน

1.6) การดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก เป็นการทำหน้าที่ของพยาบาลในการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยทั่วไป และป้องกันอันตรายจากเชื้อโรค ป้องกันเด็กจากอาการเจ็บป่วยเรื้อรังซึ่งจะมีผลไปถึงการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็ก นอกจากนี้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านยังช่วยดูแล ให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้นให้กับเด็ก และปลุกฝังเด็ก ๆ ในเรื่องการรักษาความสะอาดส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็น ผิวหนัง มือ เท้า เล็บ ฝ่าเท้า และฟัน ให้การดูแลรักษาเมื่อเด็กมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยเรื้อรัง รวมไปถึงการให้ความรู้กับเด็ก เพื่อช่วยกันดูแล และป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ไม่ให้เกิดขึ้นภายในสถานสงเคราะห์

ในการเตรียมความพร้อมทางร่างกาย ที่สถานสงเคราะห์ดำเนินการทั้งหมด ก็เพื่อให้เด็กทุกคนมีพัฒนาการทางร่างกายที่ดี เติบโต แข็งแรง สมบูรณ์ตามวัย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่เป็นภาระของสังคม และพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งทุกสถานสงเคราะห์จะให้ความสำคัญ ในการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย ให้กับเด็กทุกคนเป็นอย่างดี

2) การเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์

ในการเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์ ที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้เด็กนั้น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการ ที่ส่งผลต่อการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเด็ก ทำให้เด็ก รู้จักสงบจิตใจ มีสติอยู่เสมอ เกิดสมาธิในการทำงาน รู้จักการรอคอย รู้จักยับยั้งชั่งใจตนเอง สามารถ ระวังความโกรธ ความเครียดที่เกิดขึ้น ให้อยู่ในภาวะปกติได้ทันที สถานสงเคราะห์จึงให้เด็กเข้าร่วม กิจกรรม ตามความถนัดและความชอบของเด็กแต่ละคน ทำให้เด็กเกิดความสุข สดชื่น เพลิดเพลิน สนุกสนาน ร่าเริง และฝึกเด็กให้มีสติ สมาธิที่ดี ดังนี้

2.1) จัดให้เด็กเข้ารับการอบรมในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้ โดยมีนักพัฒนาการเป็นหลักในการจัดทำโครงการ/กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความสุขทางอารมณ์ให้เด็ก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นอกจากจะทำให้เด็กได้รับความรู้แล้ว ยังเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีสมาธิ และผ่อนคลายความตึงเครียดด้วย เช่น อบรมการประกอบอาหาร การจัดสวนถาด การเล่นดนตรีไทย ดนตรีสากล วาดภาพ การเล่นเกม การพาเด็กไปทัศนศึกษาตามสถานที่ท่องเที่ยว รวมไปถึงการพาไป แหล่งศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ในช่วงวันหยุดและช่วงปิดภาคเรียน สำหรับเด็กคนใดที่มีความสามารถ ในกิจกรรมใดเป็นพิเศษ เช่น ด้านการวาดภาพ การจัดสวนถาด นักสังคมสงเคราะห์และนักการศึกษา ก็จะทำให้การส่งเสริมทักษะนั้น ๆ ให้กับเด็ก เพื่อให้เป็นความสามารถพิเศษ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ในชีวิตได้ เช่น เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดวาดภาพ ประกวดจัดสวนถาด ประกวดดนตรีสากล เป็นต้น ส่งผลให้เด็กบางคนได้รับรางวัลจากความสามารถพิเศษของตน

2.2) ฝึกให้เด็กช่วยเหลืองานส่วนรวม พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจะสอนให้เด็กช่วยกัน ดูแล รักษาความสะอาดเรียบร้อยของสถานสงเคราะห์ ด้วยการกวาดบ้าน ถูบ้าน กรอกน้ำตู้เย็น ดูแล จัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ในบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้เด็กมีส่วนร่วม ในการรับผิดชอบสังคม เป็นคนช่างสังเกต มีความละเอียดรอบคอบ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และรู้จัก ช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ จะทำให้เด็กซึมซับการกระทำ วิธีคิดของผู้ใหญ่ สามารถนำไป เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเมื่อเติบโตขึ้นได้

2.3) การให้คำปรึกษา แนะนำในเรื่องต่าง ๆ กับเด็ก โดยมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ทำหน้าที่ในส่วนนี้ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของการดูแล ด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเด็ก ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กมาขอคำปรึกษา แนะนำด้านทักษะในการดำเนินชีวิต ทีมสหวิชาชีพจะสอน ให้เด็กรู้จักคิด และรู้จักวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีความพร้อม ที่จะใช้ชีวิตอย่างผู้ที่มีชีวิตตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และมองโลกในแง่ดี

3) การเตรียมความพร้อมด้านสังคม

ทีมสหวิชาชีพมีการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมด้านสังคม ให้กับเด็ก ในสถานสงเคราะห์ทุกคน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็ก สามารถใช้ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข ภายใต้กฎ ระเบียบของสังคม และปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมาย อย่างเคร่งครัด ทีมสหวิชาชีพจึงจัดให้เด็กได้รับการส่งเสริมทักษะต่าง ๆ ดังนี้

3.1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง นักพัฒนาการและทีมสหวิชาชีพ ร่วมมือกัน ในการทำหน้าที่พาเด็กไปร่วมกิจกรรม ทางศาสนาที่วัดในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีโอกาส ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ฟังธรรม และเวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา จัดให้เด็กเข้ารับการอบรมด้านคุณธรรม และพาเด็กไปร่วมกิจกรรมจิตอาสา ด้วยการไปพัฒนาและทำความสะอาด สถานที่สำคัญ ๆ ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังให้เด็กรู้จักและปฏิบัติตาม อยู่ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ทำให้เด็กมีจิตสำนึกของความเป็นไทย รู้จักที่จะเป็นผู้ให้ เสียสละมีน้ำใจ เมตตา กรุณา กตัญญูทศเวทต่อผู้มีพระคุณ และไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว รวมไปถึงการเป็นผู้ที่เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ได้แก่ การเคารพกฎหมาย ข้อบังคับ หรือจารีต ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละท้องถิ่น

3.2) การปลูกฝังในเรื่องของระเบียบวินัย พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก จะทำหน้าที่ในการปลูกฝังด้านระเบียบวินัยให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กเป็นคนตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรับผิดชอบ รู้จักแสดงความเคารพ ที่สำคัญคือจัดให้เด็กเข้ารับการอบรม เพื่อให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติตนให้มีมารยาทที่ดีทางสังคม เด็กจึงสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ มีความสำรวมทั้งการกระทำและการใช้คำพูด และรู้จักยับยั้งชั่งใจตนเอง กิจกรรมที่ทีมสหวิชาชีพ จัดให้เด็กทั้งหมดนี้ เป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านสังคมให้เด็ก ซึ่งทีมสหวิชาชีพมั่นใจว่า เมื่อเด็กต้องออกไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์เพียงลำพัง พวกเขาจะสามารถปรับตัว ให้เข้ากับบุคคลอื่น และอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นได้เป็นอย่างดี เด็กได้รับการยอมรับจากเพื่อน ร่วมสังคม และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับในสังคมอย่างมีความสุข

4) การเตรียมความพร้อมด้านสติปัญญา

กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การที่จะทำให้เด็กในสถานสงเคราะห์ สามารถออกไปใช้ชีวิต หลังพ้นจากการสงเคราะห์ได้อย่างมีความสุขนั้น เด็กจำเป็นต้องมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่ดี คือเด็กต้องมีการศึกษา เพื่อให้มีวิชาความรู้และเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ สามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ ไปใช้ในการทำมาหากินเลี้ยงดูตนเอง และคนในครอบครัวได้ ทีมสหวิชาชีพจึงเตรียมความพร้อม ทางด้านสติปัญญาให้กับเด็กทุกคน โดยนักการศึกษาทำหน้าที่ในการดูแลในเรื่องการศึกษาของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้ารับการศึกษาระดับภาคบังคับ (ม.3) และเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเรียน ต่อในระดับอาชีวศึกษา (ปวช./ปวส.หรือ ระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) ตามความสามารถของเด็ก แต่ละคน สำหรับเด็กที่ไม่สามารถเรียนตามระบบการศึกษาภาคบังคับได้ อันมีสาเหตุมาจากสติปัญญา

ของเด็ก หรือเด็กมีปัญหาทางด้านพฤติกรรม นักการศึกษาจะพิจารณาเด็กเป็นราย ๆ ไป เพื่อให้เด็กเข้ารับการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ที่จัดให้ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ หรือส่งเข้าฝึกอาชีพในศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตามสาขาอาชีพที่ตนเองชอบและถนัด เพื่อให้เด็กมีความรู้ในทางวิชาชีพ นำความรู้ที่ได้ไปใช้ ในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้

ในการส่งเด็กไปเรียนหนังสือและฝึกวิชาชีพนั้น นอกจากเด็กจะได้วิชาความรู้แล้ว โรงเรียนยังเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ อีกด้วย เพราะที่โรงเรียนจะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตของกลุ่มเพื่อนที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดู พื้นฐานทางครอบครัว รวมถึงสภาพแวดล้อมทางบ้าน ซึ่งจะทำให้เด็กรู้จักโลกที่กว้างและฉลาดขึ้น นอกจากนี้เด็กยังได้รับการเสริมทักษะ จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครู ช่วยกลมเกลียววิธีการคิด ให้รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักคิดด้วยเหตุผล และแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้เด็กกล้าคิด กล้าแสดงออก และกล้าตัดสินใจ การที่เด็กมีพัฒนาการที่ดีทางสติปัญญา ทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง สามารถพัฒนาตนเองจนได้รับการยอมรับ รู้จักพัฒนางานในความรับผิดชอบของตนให้เจริญก้าวหน้า และเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี

ในการดำเนินการเตรียมความพร้อม เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกคนที่มสหวิชาชีพ จะทำการบันทึกข้อมูล ที่แสดงถึงพัฒนาการที่ดีของเด็ก ลงในแฟ้มประวัติของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเด็กในทุกๆด้าน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ๆ ในทุก ๆ ด้านนั้น ทีมสหวิชาชีพจะเปิดโอกาสให้เด็กได้รับสวัสดิการที่จัดให้เท่า ๆ กันทุกคน เพราะต้องการเห็นเด็กทุกคนมีชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ที่ดี มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย สามารถออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเหมือน ๆ กัน แต่ด้วยข้อจำกัดของเด็กแต่ละคน อันมีผลมาจากสภาพร่างกาย ระดับสติปัญญา และภูมิหลังของเด็กที่แตกต่างกัน จึงส่งผลไปถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งเห็นได้จากการที่เด็กแต่ละคน แม้จะมีพัฒนาการที่ดี แต่ก็เป็นพัฒนาการเหล่านั้นก็ไม่ได้ไม่เท่ากัน จึงทำให้พบว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ที่เติบโตขึ้น ต่างก็เป็นการเจริญเติบโตตามวัยของเด็กแต่ละคน แต่เด็กจะมีความสมบูรณ์ แข็งแรงของร่างกายไม่เท่ากัน หรือแม้แต่ทางด้านความคิด การตัดสินใจของเด็ก ก็มีความคิดและการตัดสินใจที่ไม่เท่าเทียมกัน เด็กจึงมีวิธีการแก้ปัญหาของตนได้ไม่เหมือนกัน ส่วนในด้านการมีระเบียบวินัยในตนเองของเด็กนั้น บางคนก็มีมาก บางคนก็มีน้อย จึงเป็นข้อสรุปได้ว่า แม้ว่าเด็กในสถานสงเคราะห์ จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู และผ่านการเสริมสร้างพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน จากทีมสหวิชาชีพมาเหมือน ๆ กัน แต่ก็ไม่สามารถทำให้เด็กทุกคนมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเท่าเทียมกันได้ การที่เด็กจะมีความพร้อมมากหรือพร้อมน้อยนั้น จึงไม่ได้หมายความว่าทีมสหวิชาชีพจัดสวัสดิการให้กับเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน ไม่เท่าเทียมกัน แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพในตัวของเด็กแต่ละคนว่า สามารถพัฒนาตนเองได้ตามกระบวนการสวัสดิการที่ได้รับหรือไม่มากกว่า

4.4.3 การดำเนินการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมและการติดตามเด็ก

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ถึงขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ตามสาเหตุการพ้นสงเคราะห์ของเด็ก พบว่า การทำหน้าที่จัดสวัสดิการให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ของทีมสหวิชาชีพนั้น ทุกคนต่างก็ความคาดหวังว่าเด็กทุกคนจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าวันที่ผ่านมา วันใดที่เด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาและฟื้นฟูชีวิต จนเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์พร้อม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาแล้ว ก็ถึงเวลาที่เด็กจะต้องกลับออกไปใช้ชีวิตอยู่กับคนในครอบครัว และดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคม สำหรับหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพก็ไม่ใช่เพียงแค่ให้การอุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาชีวิตเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่ส่งเด็กพวกนี้กลับคืนครอบครัว และสังคมอย่างคนที่มีคุณภาพด้วย ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการติดตามดูแล เด็กที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้ว เพื่อให้มั่นใจว่าการพ้นสงเคราะห์ของเด็กในครั้งนี้เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่กับคนในครอบครัวของตน และอยู่ในสังคมนั้นได้อย่างปกติสุข ทีมสหวิชาชีพจึงมีการดำเนินงาน ตามขั้นตอนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม และติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ที่ไปอยู่กับครอบครัวและสังคม ดังนี้

1) การดำเนินการส่งเด็กที่พ้นสงเคราะห์เมื่อมีอายุครบ 18 ปีคืนสู่สังคม

เป็นการดำเนินงานในเรื่องการพ้นสงเคราะห์กลุ่มเด็กโต ที่พ้นการอุปการะเมื่อมีอายุครบ 18 ปี (ไม่เกิน 24 ปีบริบูรณ์) โดยมีการดำเนินการ ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่มีความพร้อม ต้องดูแลรับผิดชอบ และทำมาหากินเลี้ยงดูตัวเอง ด้วยการออกไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ที่อยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์ เด็กกลุ่มนี้จึงต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามที่ทีมสหวิชาชีพได้เตรียมความพร้อมให้กับเด็ก คือ เด็กมีร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีความคิด รู้จักเลือกตัดสินใจ รู้จักการวางแผน และแก้ไขปัญหา เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม และมีมารยาทที่ดีทางสังคม ทั้งนี้เป็นไปตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน เมื่อเด็กมีอายุอยู่ในช่วงพ้นสงเคราะห์ หรือเรียนจบแล้ว ทีมสหวิชาชีพโดยนักการศึกษาจะดูแลและจัดการเรื่องงานให้กับเด็ก จนเด็กมีงานทำ มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูตนเองได้ มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง ปลอดภัย จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์จึงทำหนังสือแจ้งไปที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ และถือว่าเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์

การติดตามเด็กหลังออกไปใช้ชีวิตภายนอกสถานสงเคราะห์ ในการติดตาม ดูแลเด็กพ้นสงเคราะห์เมื่อมีอายุครบ 18 ปีนั้น กลุ่มตัวอย่างระบุว่า เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่อยู่ ในการอุปการะเลี้ยงดู ของสถานสงเคราะห์มาเป็นเวลานาน ตลอดระยะเวลาที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็กจะมีคนคอยดูแลเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ คอยอบรมสั่งสอน ให้คำปรึกษา แนะนำ และยังคงอยุ่ให้กำลังใจอยู่เสมอ การปล่อยให้เด็กออกไปใช้ชีวิต อยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์เพียงลำพัง อาจทำให้เด็กรู้สึกแคว้งคว้าง ว่างเปล่า สับสนในการดำเนินชีวิตได้ เวลาที่ประสบปัญหาต้องการที่ปรึกษา ต้องการกำลังใจ ก็ไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร อาจส่งผลให้การเริ่มต้นชีวิตใหม่ของเด็ก ประสบความล้มเหลวได้

นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพจึงต้องคอยติดตาม ดูแล ทั้งชีวิตและความเป็นอยู่ของเด็ก หลังพ้นสงเคราะห์ไปแล้ว ในช่วงเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี และ 2 ปีแรก เป็นระยะ ๆ ด้วยการ โทรศัพท์สอบถามชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงการไปเยี่ยมเยียน พบปะ พูดคุยกับเด็กที่บ้าน เพื่อดูชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพที่พักอาศัย การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน และศึกษาถึงชุมชนและสภาพแวดล้อม ที่เด็กพักอาศัยอยู่ สอบถามถึงความรู้สึกของเด็กที่มีต่องานที่ทำ มีรายได้และมีการจัดระบบการใช้เงิน อย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับรายได้ที่รับ นอกจากนี้ยังติดต่อกับที่ทำงานของเด็ก เพื่อพูดคุยกับนายจ้าง หัวหน้างาน หรือเพื่อนร่วมงาน สอบถามถึงพฤติกรรมการทำงานของเด็ก ทั้งเรื่องบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับ ความรับผิดชอบ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความพึงพอใจของนายจ้างที่มีต่อการทำงานของเด็ก รวมไปถึงข้อเสนอแนะที่ทุกคนต้องการให้เด็กปรับปรุงตัว หรือพัฒนาตัวเอง เพื่อปรับวิธีการทำงาน และการดำเนินชีวิต ให้ตรงกับความต้องการของนายจ้างและเพื่อนร่วมงาน นักสังคมสงเคราะห์ และทีมสหวิชาชีพจะนำข้อเสนอแนะที่ได้รับมาให้คำแนะนำกับเด็ก แต่จะไม่เปิดเผยที่มาของข้อมูล ด้วยการทำให้เด็กคิดว่าเป็นข้อเสนอแนะ ที่มาจากการที่นักสังคมสงเคราะห์ และทีมสหวิชาชีพ ไปพบเห็นมา ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เด็กเกิดอคติกับนายจ้างหรือเพื่อนร่วมงาน ในการติดตามดูแลเด็กที่ผ่านมา หากพบว่าเด็กยังมีปัญหาไม่สามารถตั้งต้นชีวิตได้ นักสังคมสงเคราะห์ ก็จะทำให้ความช่วยเหลือ ตามความต้องการของแต่ละคน เช่น คนที่มีปัญหาเรื่องงาน ไม่มีความสุขกับงานที่ทำไม่มีความรู้ พอที่จะพัฒนางานที่ทำอยู่ได้ ก็จะทำให้คำแนะนำให้กำลังใจ หรือหางานใหม่ให้ทำ ส่วนเด็กบางคน ที่ต้องการเงินลงทุนประกอบอาชีพ ก็จะมาร่วมกันพิจารณาว่าอาชีพนั้น จะทำให้เด็กมีรายได้ที่แน่นอน จริงหรือไม่ สถานที่ตั้งเหมาะสมหรือไม่ เป็นสินค้าที่ต้องการของตลาดหรือไม่ หากคิดว่าเหมาะสม จึงจะจัดสรรเงินทุนให้ส่วนหนึ่ง หรือหาแหล่งที่ทำกินใหม่ให้ ในกรณีที่พบว่าที่อยู่อาศัยของเด็ก มีความเสี่ยง อาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน เป็นแหล่งอบายมุข หรือไกลจากที่ทำงานมาก ต้องเสียค่าใช้จ่าย เสียเวลาในการเดินทาง จะแนะนำให้เด็กหาที่อยู่ใหม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของเด็ก ทั้งสิ้น

2) การดำเนินการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นในเรื่อง เด็กและครอบครัวไว้ว่า เด็กกับครอบครัว เป็นเรื่องคู่กัน เพราะครอบครัวจะมีทั้งพ่อ แม่ พี่น้อง เป็นกลุ่มคนที่เด็กมั่นใจว่า คือคนที่รักและเข้าใจ เขามากที่สุด การใช้ชีวิตอยู่กับคนในครอบครัว แม้จะไม่สมบูรณ์ เพียงพร้อม ทั้งในเรื่องของอาหาร การกิน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย ที่หลับที่นอน แต่ถ้าจะให้เลือกเด็กก็อยากเลือกใช้ชีวิตอยู่กับ คนในครอบครัวมากกว่าการไปใช้ชีวิตอยู่กับคนอื่น ครอบครัวจึงเป็นที่ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย มากที่สุด สำหรับทีมสหวิชาชีพเองก็ตระหนักดีว่า การจะทำให้เด็กคนหนึ่งเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ นั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการอุปการะเลี้ยงดู และให้คำสั่งสอน อบรม ก็คือคนในครอบครัว ด้วยเหตุนี้ทีมสหวิชาชีพจึงให้ความสำคัญ กับการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิมของเด็กเป็นอันดับแรก โดยนักสังคมสงเคราะห์มีการดำเนินการ ในการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม ดังนี้

2.1) ติดตามครอบครัวเดิมของเด็ก ที่ผ่านมานักสังคมสงเคราะห์มีการติดตามครอบครัวเดิมของเด็ก โดยมีการดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ 1) ดำเนินการในกลุ่มเด็กที่ต้องตามหาครอบครัวเดิม 2) ดำเนินการในกลุ่มเด็กที่ครอบครัวเดิม ผากเด็กไว้ที่สถานสงเคราะห์ ดังนี้

ก. การดำเนินการในกลุ่มเด็กที่ต้องตามหาครอบครัวเดิม ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กที่มีหลักฐานครอบครัวเดิมปรากฏ แต่ครอบครัวขาดการติดต่อกับเด็ก หรือเด็กที่แม้ว่าจะมีหลักฐานเดิม เช่น สำเนาทะเบียนบ้านของพ่อ แม่ หรือปู่ย่า ตายายของเด็ก สูติบัตรที่แสดงชื่อพ่อแม่ของเด็กติดตัวเด็กมา แต่เด็กไม่เคยพบคนในครอบครัวเลย นักสังคมสงเคราะห์ดำเนินการติดตามครอบครัวเดิมของเด็ก โดยติดตามจากตัวบุคคลที่นำส่งตามชื่อ ที่อยู่ ที่ปรากฏในแฟ้มเอกสารเด็ก หรือติดตามบิดามารดาของเด็กจากเอกสารที่ปรากฏชื่อ ที่อยู่ของบิดามารดา หรือบุคคลที่เป็นปู่ย่าตายาย หรือญาติผู้ใหญ่ของเด็ก ซึ่งเป็นเอกสารที่ติดตัวเด็กมา และจัดเก็บไว้ที่สถานสงเคราะห์ เพื่อสืบหาญาติเก่าเดิม และเสาะหาญาติพี่น้องให้เด็ก หากผลการติดตามทำให้พบครอบครัวเดิมของเด็ก นักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการพบปะ พูดคุยกับบุคคลในครอบครัวเดิม เปิดโอกาสให้ญาติมาเยี่ยมเด็กเป็นระยะ ๆ และอนุญาตให้พาเด็กกลับไปเยี่ยมบ้านในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้เด็กและครอบครัวเกิดความใกล้ชิดและผูกพันกัน หากครอบครัวแจ้งความประสงค์จะรับเด็กกลับไปเลี้ยงดูเอง ทีมสหวิชาชีพจะประเมินตัวเด็ก เพื่อศึกษาว่าพร้อมที่จะไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวเดิมหรือไม่ พร้อมทั้งประสานกับหน่วยงานในสังกัด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ที่อยู่ในพื้นที่ภูมิลำเนาของเด็กแต่ละคน เช่น บ้านพักเด็ก และครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด ให้ช่วยลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อประเมินความพร้อมของครอบครัว ทั้งในด้านสภาพที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม และสถานะสภาพทางการเงิน และส่งข้อมูลที่ได้กลับมาแก่นักสังคมสงเคราะห์ จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์ จะทำการประชุมทีมสหวิชาชีพ เพื่อพิจารณาร่วมกันถึงความพร้อมของครอบครัว หากครอบครัวมีความพร้อม สามารถจะรับเด็กกลับไปดูแลเองได้ นักสังคมสงเคราะห์จะให้เด็กทดลองกลับไปอยู่กับครอบครัวไปก่อน และทำการติดตามผลการทดลองอยู่เป็นระยะๆ ทั้งจากการพูดคุยทางโทรศัพท์ และลงพื้นที่เยี่ยมเด็กในช่วงเวลา 1 เดือน 3 เดือน หากพบว่าเด็กและครอบครัวยังมีปัญหาด้านการปรับตัว นักสังคมสงเคราะห์ร่วมพูดคุยให้คำปรึกษากับเด็ก และบุคคลในครอบครัว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการปรับตัวร่วมกัน แต่ถ้าสามารถปรับตัวเข้าหากันได้ และมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านสามารถเลี้ยงดูบุตรให้มีพัฒนาการที่ดีได้ นักสังคมสงเคราะห์ทำเรื่อง ขอจำหน่ายเด็กตามขั้นตอนจำหน่ายเด็กของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อส่งเด็กให้กลับไปอยู่กับครอบครัวอย่างถาวร

ข. การดำเนินการในกลุ่มเด็กที่ครอบครัวเดิม นำเด็กมาฝากไว้ในการอุปการะของสถานสงเคราะห์ เพื่อให้ช่วยดูแลเด็กในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่ได้มอบเด็กให้เป็นสิทธิขาดของสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะพบว่าในสถานสงเคราะห์จะมีเด็กกลุ่มนี้อยู่จำนวนมาก โดยสาเหตุที่นำเด็กมาฝากเพราะครอบครัวประสบปัญหา ไม่พร้อมจะดูแลลูกในช่วงเวลานั้น อาจมีสาเหตุมาจาก

พ่อแม่ของเด็ก ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่งแน่นอน ต้องออกจากบ้านไปประกอบอาชีพ ไม่มีคนดูแลเด็กต้องปล่อยเด็กไว้ตามลำพัง เกรงว่าเด็กจะได้รับอันตราย จึงนำเด็กมาให้สถานสงเคราะห์ดูแล หรือในกรณีที่พ่อแม่ของเด็กมีรายได้ไม่เพียงพอ ที่จะเลี้ยงดูให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีได้ การนำเด็กมาฝากไว้ที่สถานสงเคราะห์ ย่อมมั่นใจว่าเด็กจะได้เรียนหนังสือ และได้รับสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ย่อมจะดีกว่าเลี้ยงดูตัวเองแน่นอน เมื่อทีมสหวิชาชีพรับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูแล้ว ในระหว่างที่เด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะมีการประสาน ติดต่อกับครอบครัวของเด็กเป็นระยะ ๆ เพื่อติดตามประเมินความพร้อมของครอบครัว เปิดโอกาสให้ครอบครัวมาเยี่ยม และพบเด็กในช่วงวันหยุด อนุญาตให้ครอบครัวรับเด็กกลับไปดูแลช่วงวันหยุดยาว หรือช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้เด็กกับครอบครัวมีความใกล้ชิด ผูกพันกัน จากการติดตามครอบครัวเด็กที่ผ่านมา จะพบว่าครอบครัวมักไม่มีความกระตือรือร้นที่จะรับเด็กกลับ เพราะคิดว่าเด็กมีที่อยู่อาศัย มีอาหารการกิน ได้เรียนหนังสือ ซึ่งก็ได้อยู่แล้ว พ่อแม่ก็ไม่ได้ทอดทิ้งเด็กเพราะยังมีการติดต่อ มารับกลับเที่ยวบ้านในช่วงปิดเรียนบ้าง วันหยุดบ้าง การอยู่สถานสงเคราะห์ก็เหมือนกับอยู่โรงเรียนประจำ จึงปล่อยเด็กไว้ที่สถานสงเคราะห์ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพ้นสงเคราะห์ตามเกณฑ์ สำหรับในกรณีที่ครอบครัวของเด็กมาแจ้งความจำนง ขอรับเด็กกลับไปอุปการะเอง ในการส่งเด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวของเด็กนั้น นักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการส่งเด็กกลับ ก็ต่อเมื่อพบว่าครอบครัวเด็กมีความพร้อม สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กให้มีความสุข มีเวลาอบรมสั่งสอน และปลูกฝังทางด้านระเบียบวินัย ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และมารยาททางสังคมให้กับเด็กได้ และที่สำคัญคือ ครอบครัวต้องสามารถให้การสนับสนุนเด็กให้ได้รับการศึกษา และดูแลสุขภาพอนามัยของเด็กได้เป็นอย่างดี ทีมสหวิชาชีพจึงยินยอมให้เด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวได้ และทำเรื่องจำหน่ายเด็กออกจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ ตามขั้นตอนการจำหน่ายเด็กของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เพื่อส่งเด็กคืนให้กับครอบครัวเดิมอย่างถาวร

ในการติดตามหาครอบครัวเดิมของเด็กนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อสรุปว่า นอกจากจะทำให้เด็กมีโอกาสกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวแล้ว ยังทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่ว่าเด็กหลาย ๆ คนในสถานสงเคราะห์ เป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งจากครอบครัวอย่างถาวร เพราะครอบครัวเดิมไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ต่อไป ในหลาย ๆ สาเหตุ เช่น พ่อแม่แยกทางกัน ต่างคนต่างมีครอบครัวใหม่ ไม่สามารถรับเด็กไปเลี้ยงดูได้ พ่อหรือแม่ของเด็กเสียชีวิต ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ไม่สามารถให้การเลี้ยงดูเด็กได้ หรือทั้งพ่อและแม่ของเด็กเสียชีวิต พ่อแม่ของเด็กบางคนเป็นผู้ป่วยจิตเวช ต้องอยู่ในการดูแลของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ญาติพี่น้องที่มีอยู่มีฐานะยากจน ไม่สามารถรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ นักสังคมสงเคราะห์จึงให้คำแนะนำให้ผู้ปกครอง ทำเรื่องมอบเด็กให้กับ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยเด็ดขาด เพื่อให้ทีมสหวิชาชีพทำหน้าที่ให้การอุปการะเด็กต่อไป จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะจัดเด็ก เข้าอยู่ในกลุ่มเด็กที่ควรจัดหาครอบครัวทดแทน และดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กต่อไป

2.2) การติดตามเด็กหลังส่งคืนครอบครัวเดิม เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ทำการส่งเด็กกลับคืนให้กับครอบครัวของเด็กแล้ว นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพจะติดต่อขอเยี่ยมบ้านเด็กเป็นระยะ ๆ เพื่อพบปะ พูดคุยกับครอบครัว และตัวเด็ก ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตในแต่ละวันของคนในครอบครัว ทำการสำรวจบ้าน และประเมินสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก รวมถึงสอบถามเพื่อนบ้านถึงสภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของพ่อแม่ ผู้ปกครอง อาชีพและรายได้ที่ได้รับในแต่ละวัน สังเกตสภาพชุมชนและสิ่งแวดล้อม เพื่อประเมินความเสี่ยงของเด็ก ในกรณีที่นักสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถลงพื้นที่ไปเยี่ยมบ้านเด็กได้เอง นักสังคมสงเคราะห์จะทำหนังสือส่งถึงหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ที่อยู่ในภูมิลำเนาของเด็ก ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด เพื่อให้หน่วยงานนั้นทำการส่งนักสังคมสงเคราะห์หรือทีมสหวิชาชีพ ลงพื้นที่เยี่ยมเด็กแทน และให้ส่งผลการติดตามเด็กพร้อมกับแนบรูปภาพเด็กสภาพที่พักอาศัยและชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ กลับมาที่นักสังคมสงเคราะห์นอกจากนี้ยังมีการติดตามเด็กโดยใช้วิธีการโทรศัพท์ติดต่อสอบถาม จากพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็ก ตามหมายเลขโทรศัพท์ที่แจ้งไว้ และใช้วิธีการติดต่อกับครอบครัวเด็กทางไปรษณีย์ โดยการส่งหนังสือติดตามครอบครัวเด็ก พร้อมทั้งแนบไปรษณียบัตรไปตามที่อยู่ที่ได้รับแจ้ง และให้ครอบครัวช่วยกรอกข้อมูลที่สอบถามลงในไปรษณียบัตรที่แนบไปให้ส่งกลับคืนมาที่นักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ การปรับตัวของเด็กกับครอบครัว และปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กกลับไปอยู่กับครอบครัว นักสังคมสงเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ในกรณีที่พบปัญหา เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กในเบื้องต้น ในกรณีที่จำหน่ายเด็กไปแล้ว แต่มีสาเหตุให้เด็กไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้ นักสังคมสงเคราะห์จะรับเด็กกลับมาอยู่สถานสงเคราะห์ ตามกระบวนการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์

3) การดำเนินการส่งเด็กให้กับครอบครัวทดแทน

กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก เป็นทางเลือกหนึ่ง ที่ทีมสหวิชาชีพดำเนินการให้กับเด็ก เพราะคิดว่าเด็กควรมีโอกาสได้รับการเลี้ยงดู ที่มาจากความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น และได้เรียนรู้การใช้ชีวิตแบบครอบครัว ที่มีผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีการดำเนินชีวิตตามกฎ ระเบียบของครอบครัว รู้จักเสียสละ รู้จักหน้าที่ของตน และมีความรับผิดชอบ เพื่อเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของชีวิตเด็ก ให้สมบูรณ์และเหมาะสม เด็กที่เติบโตมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว ย่อมเป็นเด็กที่พร้อมจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาสังคม การจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กที่ผ่านมา ทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์จะให้ความสำคัญไปที่ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ในการทำหน้าที่จัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก โดยนักสังคมสงเคราะห์มีการประสานกับศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดังนี้

3.1) นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพประชุมร่วมกัน เพื่อคัดเด็กให้อยู่ในกลุ่มที่ต้องจัดหาครอบครัวทดแทนให้ ได้แก่ เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้งไม่มีครอบครัวเดิม หรือเด็กมีครอบครัวเดิม แต่ครอบครัวไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูได้ และได้ทำเรื่องยกเด็กให้กับ

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมสงเคราะห์และความมั่นคงของมนุษย์ โดยเด็ดขาด จากนั้นนักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการยื่นเรื่อง พร้อมทั้งแนบประวัติของเด็กไปที่ ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เพื่อขอให้จัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก เมื่อรับเรื่องแล้ว ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ทำการประสานกับครอบครัวที่ต้องการรับเด็กไปอุปการะ เพื่อให้ศึกษาพิจารณาคุณสมบัติของเด็กตามรายละเอียด และเอกสารที่แนบไปให้ ในส่วนของ สถานสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์จะต้องรอการประสานกลับมาจาก คณะกรรมการรับเด็ก เป็นบุตรบุญธรรม หากมีผู้สนใจขอรับเด็กไปเลี้ยงดู นักสังคมสงเคราะห์จึงประสานส่งตัวเด็ก ให้ครอบครัวทดแทน พร้อมทั้งทำเรื่องจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ ตามขั้นตอนจำหน่ายเด็ก ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3.2) การติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่าที่ผ่านมามีทีมสหวิชาชีพ แต่ละสถานสงเคราะห์ มีการส่งเด็กให้กับครอบครัวทดแทน โดยเฉลี่ยปีหนึ่งประมาณ 1-2 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการไปอยู่กับ ครอบครัวอุปถัมภ์ที่เป็นเครือญาติของเด็ก มากกว่าไปอยู่กับครอบครัว บุญธรรม ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้เป็นอย่างดี ตามที่ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมกำหนดไว้ เมื่อทีมสหวิชาชีพส่งเด็กไปอยู่กับครอบครัว ทดแทนแล้ว นักสังคมสงเคราะห์จะวางแผน ติดตามเด็กในทุก ๆ เดือน ทั้งการโทรศัพท์สอบถาม ข้อมูลเบื้องต้น ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเด็ก กรณีที่นักสังคมสงเคราะห์ไม่สามารถลงพื้นที่ไปเยี่ยมเด็กได้ จะทำหนังสือถึงหน่วยงานในสังกัด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ที่อยู่ในภูมิภาคของเด็ก ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวทั้ง 77 แห่ง ศูนย์ประชาบดี 1300 ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด ให้หน่วยงาน นั้นทำการส่งนักสังคมสงเคราะห์หรือทีมสหวิชาชีพ ลงพื้นที่เยี่ยมเด็กแทน และให้ส่งผลการเยี่ยมบ้าน เด็กมาที่นักสังคมสงเคราะห์ การดำเนินการเช่นนี้เพื่อดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ทั้งการเลี้ยงดูเด็ก สัมพันธภาพในครอบครัว และความปลอดภัยของเด็กอย่างต่อเนื่อง นักสังคมสงเคราะห์รวบรวมข้อมูล และทำรายงานข้อมูลส่งไปที่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ทุก ๆ 3 เดือน จากการดำเนินการ เช่นนี้ ทำให้ทีมสหวิชาชีพ ทราบถึงความเคลื่อนไหวของเด็ก ทั้งในเรื่องความสัมพันธ์ของเด็กที่มีต่อ ครอบครัว และความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อเด็ก หากพบว่าเด็กมีปัญหาในเรื่องของการปรับตัว รู้สึกอึดอัด ไม่มีความสุข ที่จะต้องมาใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวอื่น นักสังคมสงเคราะห์และทีมสหวิชาชีพ จะให้คำปรึกษา แนะนำ ให้กำลังใจ รวมถึงให้ข้อคิดและวิธีการดำเนินชีวิตเมื่อต้องอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น เช่น ให้เด็กมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนในบ้าน สอนให้รู้จักแสดงความคิดเห็น ทุกคนในบ้าน ตามลำดับอาวุโส มีสัมมาคารวะ แสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณ ด้วยการมีน้ำใจช่วยเหลืองานในบ้าน ดูแลรับผิดชอบตัวเอง เพื่อไม่ให้เป็นที่ภาระต่อผู้อื่น จึงทำให้เด็กได้รับความรักใคร่ เมตตา และได้รับการยอมรับจากสมาชิกทุกคนในครอบครัว

3.3) ปัญหาที่พบในการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก จะพบว่ามียุติกาจำนวนมาก ที่ได้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน โดยมีสาเหตุ ดังนี้

ก. เด็กในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีครอบครัวเดิม แต่ไม่สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ จึงส่งเด็กมาให้อยู่ในการเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการศึกษา มีที่อยู่อาศัยที่แน่นอน ไม่ต้องเร่ร่อนไปกับครอบครัว อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง เด็กเหล่านี้จึงไม่อยู่ในกลุ่มที่จะต้องจัดหาครอบครัวทดแทนให้ ในขณะเดียวกัน ครอบครัวก็ยังไม่มีความพร้อม ที่จะรับเด็กกลับไปดูแลเอง ทำให้ไม่สามารถจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ได้ สถานสงเคราะห์จึงมีเด็กอยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับครอบครัวทดแทนที่รับอุปการะเด็ก ก็เป็นในลักษณะของครอบครัวอุปถัมภ์ โดยเครือญาติมากกว่าการรับเด็กไปเลี้ยงอย่างถาวรโดยครอบครัวบุญธรรม

ข. สถานสงเคราะห์เด็กเป็นสถานที่ที่ให้การเลี้ยงดูเด็กโต ที่มีอายุตั้งแต่ 6- 18 ปี เด็กส่วนมากอยู่ในช่วงวัยรุ่น จึงไม่มีครอบครัวใดให้ความสนใจเด็กกลุ่มนี้ เพราะคิดว่าเด็กในวัยนี้จะอบรม สั่งสอน และปรับพฤติกรรมของเด็กได้ยาก ถ้าไม่ใช่ญาติพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน ก็จะไม่กล้าเสี่ยงที่จะรับเด็กไปเลี้ยงดู ทำให้เด็กที่ไม่มีเครือญาติก็ไม่มีโอกาสได้รับการอบรม สั่งสอน และเติบโตขึ้นมา จากการเลี้ยงดูของครอบครัวเหมือนเดิม เด็กจึงเติบโตในสถานสงเคราะห์ ที่แม้จะพยายามทำหน้าที่เป็นครอบครัวทดแทนให้กับเด็กเท่าใด แต่ก็ไม่สามารถทำให้เด็กรู้สึกว่าได้ได้รับความรัก ความอบอุ่น เท่าที่เด็กต้องการได้รับจากครอบครัว

ค. ส่งเด็กคืนสถานสงเคราะห์ เด็กที่ไปอยู่ในความอุปการะของครอบครัวอุปถัมภ์ แม้ว่าจะไม่มีปัญหาว่าเด็กหลบหนีออกจากครอบครัว ที่ให้การเลี้ยงดูกลับมาที่สถานสงเคราะห์ แต่กลับพบปัญหาที่ว่าครอบครัวอุปถัมภ์ นำเด็กมาส่งกลับคืนให้สถานสงเคราะห์ ซึ่งอาจมีสาเหตุจากตัวเด็กที่เริ่มโตขึ้น มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น เกเร ก้าวร้าว ลักขโมย ครอบครัวจึงไม่ประสงค์ที่จะเลี้ยงดูเด็กต่อไป หรือมีสาเหตุมาจากครอบครัวที่รับเด็กไปเลี้ยงดู ประสบปัญหา ทางเศรษฐกิจ มีปัญหาทางการเงิน ทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กต่อไปได้

ง. เด็กไม่เห็นถึงความสำคัญของครอบครัวทดแทน เพราะที่ผ่านมาก็เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ จึงไม่รู้และไม่เข้าใจว่า การเลี้ยงดูจากครอบครัวเป็นอย่างไร จึงไม่เห็นถึงความสำคัญ ของครอบครัวทดแทน ว่ามีผลต่อการเจริญเติบโตและการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างไร คิดว่าอยู่ที่สถานสงเคราะห์ก็ได้ไปโรงเรียน ได้ไปเที่ยว มีที่อยู่อาศัย มีที่วิ่งเล่น มีเพื่อน มีพ่อแม่เหมือนกัน จึงขาดแรงจูงใจ ในการพัฒนาตนให้เป็นที่ต้องการของครอบครัวทดแทน

จ. ทีมสหวิชาชีพขาดความสนใจในการหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก การดำเนินการที่ผ่านมาเป็นเพียงการทำหน้าที่ ในการสำรวจเด็กที่ต้องจัดหาครอบครัวทดแทนให้ แล้วส่งไปให้ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม จัดหาครอบครัวทดแทนให้ โดยที่ทีมสหวิชาชีพยังไม่มี การดำเนินการประชาสัมพันธ์ หรือประสานกับครอบครัว เพื่อให้รับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดูโดยตรง นอกจากนี้ทีมสหวิชาชีพยังไม่มี การให้ความรู้ และปลุกฝังให้เด็กเห็นถึงความสำคัญของครอบครัวทดแทน เพราะทีมสหวิชาชีพเองก็ไม่เคยศึกษาให้เข้าใจ ว่าครอบครัวทดแทนมีความสำคัญกับเด็ก

อย่างไรบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ของทีมสหวิชาชีพ ในด้านการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก ไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงานเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะ ทีมสหวิชาชีพต่างก็ไม่ให้ความสำคัญกับการทำงานในเรื่องนี้

4) การดำเนินการส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น

การส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น เป็นการพ้นสงเคราะห์ของเด็กที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาตนเอง ในสถานที่ที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะ และความพร้อมของเด็ก ดังนี้

4.1) การดำเนินการเพื่อพิจารณาส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น เป็นการดำเนินงาน ร่วมกัน ของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากสุขภาพของเด็ก เช่น เด็กมีสติปัญญา ต่ำ ต้องส่งไปอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา หรือเด็กมีพฤติกรรม ก้าวร้าว เกเร เมื่อทีมสหวิชาชีพทำการประชุมจนได้ข้อตกลงร่วมกันว่า จำเป็นต้องส่งไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์อื่น นักสังคมสงเคราะห์จะทำการพูดคุยกับเด็กก่อน เพื่อให้เด็กเข้าใจถึงสาเหตุ ความจำเป็นที่ต้องให้เด็ก ย้ายออก ในกรณีที่พิจารณาย้ายเด็กเพื่อให้ได้รับการพัฒนา ในที่ที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของเด็ก โดยจะชี้แจงถึงเหตุผล และผลประโยชน์กับตัวเด็กในอนาคต ส่วนเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ก้าวร้าว เกเร ไม่ยอมเรียนหนังสือ ก่อนจะย้ายเด็กนักสังคมสงเคราะห์จะพูดคุย ให้คำปรึกษา พร้อมให้คำแนะนำ เพื่อให้เด็กปรับพฤติกรรม ปรับปรุง และแก้ไขตัวเอง โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ถ้าเด็กไม่ยอมปรับเปลี่ยนตัวเองจะส่งเด็กไปอยู่ที่อื่น โดยมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อเด็ก รับข้อเสนอแล้ว แต่ไม่สามารถปรับปรุงตนเองได้ จึงจะดำเนินการส่งต่อเด็กตามข้อตกลง สำหรับ สถานสงเคราะห์ที่จะส่งเด็กไปอยู่นั้น ต้องผ่านการพิจารณาจากนักสังคมสงเคราะห์ก่อนว่า เป็นสถานสงเคราะห์ที่เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของเด็กจริง ๆ และมั่นใจได้ว่าเด็กจะได้รับการพัฒนาที่ดี ขึ้นจริง โดยนักสังคมสงเคราะห์ลงพื้นที่ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการทำงานของสถานสงเคราะห์นั้น นำมาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจก่อนส่งเด็ก

4.2) การดำเนินการติดตามเด็ก เมื่อส่งเด็กไปที่สถานสงเคราะห์ใหม่แล้ว นักสังคมสงเคราะห์ จะดำเนินการติดตามเด็กเป็นระยะ ๆ แม้ว่าสถานสงเคราะห์ใหม่ที่ส่งต่อเด็ก ให้ไป เข้ารับการสงเคราะห์ จะได้รับการพิจารณาว่ามีความเหมาะสมกับเด็ก สามารถให้การอุปการะเลี้ยงดู เด็กได้ และมีความพร้อมที่จะให้การสงเคราะห์เด็กต่อ แต่ทีมสหวิชาชีพยังทำหน้าที่ติดตามดูแลเด็กอยู่ โดยนักสังคมสงเคราะห์โทรศัพท์ติดต่อสอบถาม ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กจากนักสังคมสงเคราะห์ หรือทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์นั้น หรือติดต่อขอเยี่ยมเด็ก เพื่อไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึก ว่าตนเองไม่ได้ถูกทอดทิ้ง หากพบว่าเด็กสามารถปรับตัวได้ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข จึงปล่อยเด็กให้อยู่ในการอุปการะ ของสถานสงเคราะห์ใหม่อย่างเต็มตัว ในกรณีที่พบว่าเด็กมีปัญหา เนื่องจากเด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน เพื่อน สังคม และสิ่งแวดล้อม ของสถานสงเคราะห์ใหม่ได้ นักสังคมสงเคราะห์จะมีส่วนเข้าไปการแก้ไขปัญหา ด้วยการส่งข้อมูล ของเด็กหรือรายงานพฤติกรรมบางอย่างของเด็ก ให้นักสังคมสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ใหม่

ได้รับทราบ หรือส่งนักสังคมสงเคราะห์เข้าประชุมร่วมกับ ทีมสหวิชาชีพของสถานสงเคราะห์นั้น เพื่อหาแนวทางร่วมกัน ในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกให้กับเด็ก โดยเน้นที่ตัวเด็กเป็นหลัก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของเด็ก

4.3) ปัญหาที่พบในการดำเนินการส่งเด็กไปสถานสงเคราะห์อื่น ในการส่งเด็กไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์อื่นนั้น กลุ่มตัวอย่างให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ปัญหา มักจะเกิดขึ้นในส่วนของ การพิจารณาส่งเด็ก เพราะบางครั้งไม่ได้ดำเนินการ ให้เป็นกระบวนการตามขั้นตอน คือ เมื่อพบว่าเด็กทำความผิด ยังไม่มีการว่ากล่าวตักเตือน หรือทำข้อตกลงร่วมกัน แต่พิจารณาย้ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ทันที เช่น เมื่อผู้ปกครองสถานสงเคราะห์พบว่า เด็กเรียนช้ากว่าเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน จะตัดสินใจว่าเด็กมีความบกพร่องทางสมอง พร้อมกับตัดสินใจส่งเด็กยังสถานสงเคราะห์ ที่ทำหน้าที่ดูแลเด็กที่มีความพิการทางสมองทันที โดยไม่ได้ทำการตรวจวัด IQ หรือผ่านการพิจารณาว่าเด็กบางคน แม้เรียนช้าแต่ก็สามารถพัฒนาได้ การให้เด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์เด็กที่มีความพิการทางสมอง จึงเหมือนการผลักไสให้เด็กไปอยู่ในกลุ่มเด็กพิการ หหมดโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมองต่อไป ปัญหาเช่นนี้รวมไปถึงการย้ายเด็ก ที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรมด้วย เพราะเมื่อพบว่าเด็กทำผิดเพียงครั้งเดียว จะถูกเหมารวมว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และแยกเด็กออกไปก่อน ที่จะทำการไต่สวนข้อเท็จจริงหรือให้โอกาสเด็ก การส่งเด็กไปอยู่ที่อื่นโดยที่เด็กไม่เต็มใจไม่ยอมรับ อาจทำให้เด็กประชด และมีพฤติกรรมเกเรมากยิ่งขึ้น และมีเด็กบางคนที่ตัดสินใจหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์นั้น ทำให้เด็กหมดโอกาสในการพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตต่อไป

5) เด็กหลบหนี และการติดตามเด็กที่หลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับการหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ของเด็กไว้ว่า การหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ของเด็กนั้น แม้ว่าในแต่ละปีจะมีจำนวนน้อยมาก แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่ทำให้ทีมสหวิชาชีพ ต้องมาคอยแก้ไขอยู่ตลอด ทีมสหวิชาชีพจึงมีการดำเนินการเพื่อป้องกันเด็กไม่ให้หลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ ดังนี้

5.1) การป้องกันการหลบหนีของเด็ก มีการดำเนินการโดยทีมสหวิชาชีพจะกำชับ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ให้คอยสังเกตพฤติกรรมเด็กอยู่ตลอด หากพบว่าเด็กมีพฤติกรรม ที่แสดงให้เห็นว่าไม่อยากจะอยู่ในสถานสงเคราะห์ เช่น ชอบขออนุญาตออกจากสถานสงเคราะห์ในวันหยุด และกลับเข้ามาช้าโดยไม่สามารถบอกเหตุผลได้ ติดเพื่อนข้างนอกมาก ชอบออกไปอยู่กับเพื่อนกลุ่มนั้นบ่อย ๆ และนาน ๆ แอบหนีไปเล่นเกมที่ร้านเกมเป็นประจำ พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านต้องรีบแจ้งพฤติกรรมของเด็กให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบ เพื่อพูดคุยสอบถามข้อเท็จจริง ให้คำปรึกษาทำการปรับทัศนคติใหม่ให้กับเด็ก และหางานในสถานสงเคราะห์ให้เด็กทำ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อที่เด็กจะได้ไม่มีเวลาว่าง ให้คิดผิดหรือทำผิด นอกจากนี้ยังร่วมมือกับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สร้างเครือข่ายเด็กด้วยกันในการดูแล สอดส่องพฤติกรรมของเด็กที่มีปัญหา ประสานเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของสถานสงเคราะห์ ให้การดูแลเด็กที่มีพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพิเศษ ในกรณีที่เด็กหนี

กลับบ้าน แสดงว่าเด็กมีความผูกพันกับครอบครัวมาก นักสังคมสงเคราะห์จะทำการประเมินครอบครัวร่วมด้วย หากพบว่าครอบครัวมีความพร้อม นักสังคมสงเคราะห์จะพูดคุย ทำความเข้าใจกับครอบครัว เพื่อส่งเด็กคืนครอบครัวตามความต้องการของเด็ก สำหรับครอบครัวที่ยังไม่พร้อม จะให้คนในครอบครัวมาพูดคุย ชี้แจงกับเด็กเอง เพื่อให้เด็กเข้าใจในความจำเป็นว่าทำไมจึงต้องอยู่ที่สถานสงเคราะห์ต่อไป

5.2) การติดตามเด็กหลบหนี เมื่อพบว่าเด็กหายออกไปจากสถานสงเคราะห์ นานผิดปกติ พี่เลี้ยง/พ่อแม่บ้านต้องรีบแจ้งให้ทีมสหวิชาชีพทราบ ทีมสหวิชาชีพจะดำเนินการติดตามเด็กทุกราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และช่วยกันป้องกันอันตรายที่เด็กอาจได้รับ เมื่อต้องไปอยู่ตามลำพังภายนอกสถานสงเคราะห์ โดยเริ่มจากประสานกับครอบครัวเดิม ในกรณีที่เด็กมีครอบครัวเดิม หรือประสานกับครูและเพื่อนที่โรงเรียนอย่างเร่งด่วน เพื่อร่วมมือกันติดตามเด็กในสถานที่ที่เด็กลงจะไปอยู่ เช่น ร้านเกม บ้านเพื่อนสนิทที่โรงเรียน และวัดที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับโรงเรียนหรือสถานสงเคราะห์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่คิดว่าเด็กลงจะไปพักอาศัยอยู่ หากเด็กหายไปเกิน 24 ชั่วโมง และยังหาเด็กไม่พบ นักสังคมสงเคราะห์จะไปแจ้งความ ที่สถานีตำรวจในพื้นที่ของสถานสงเคราะห์ เพื่อให้ตำรวจช่วยติดตามตัวเด็กให้ รวมไปถึงการประสานกับเครือข่าย 1300 และสถานแรกรับซึ่งเป็นสถานที่ที่บุคคล หรือหน่วยงานมักนำเด็กเร่ร่อนไปส่งไว้ เพราะอาจมีผู้เจอเด็กที่หลบหนีออกไป แล้วใช้ชีวิตเร่ร่อนอยู่ และนำไปส่งไว้ที่นั่น หากพบก็จะขอประสานกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ๆ ให้ส่งเด็กกลับคืนมาที่สถานสงเคราะห์ การดำเนินการเช่นนี้ ทำให้ทีมสหวิชาชีพสามารถติดตามตัวเด็ก กลับมาได้เกือบทุกราย เพราะว่าเด็กมักจะไม่มีที่ไป ก็จะใช้ชีวิตเตร็ดเตร่อยู่แถว ๆ นั้น นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กบางรายเดินกลับมาที่สถานสงเคราะห์เอง เพราะเมื่อเด็กต้องไปเผชิญกับโลกภายนอกเพียงลำพังจริง ๆ ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่า พวกเขาไม่ยังสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยตัวเอง จึงตัดสินใจกลับมาที่สถานสงเคราะห์ เมื่อทีมสหวิชาชีพรับเด็กกลับเข้ามาแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ พี่เลี้ยง/พ่อแม่บ้าน จะพูดคุยถึงสาเหตุที่หนีออกจากสถานสงเคราะห์ ทำความเข้าใจ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และเตือนสติเด็ก ให้เข้าใจถึงอันตรายที่เด็กได้รับระหว่างใช้ชีวิตอยู่ข้างนอก ที่มีทั้งอุปสรรค สิ่งเสียดสี และคนที่อาจชักจูงเราไปในทางที่ผิด ทั้งนี้เพื่อให้เด็กตระหนักรู้ไม่คิดที่จะหลบหนีอีก ในกรณีที่เด็กหลบหนีไปเป็นระยะเวลา 3 เดือนแล้ว ยังไม่สามารถติดตามเด็กกลับคืนมาได้ นักสังคมสงเคราะห์จะทำหนังสือแจ้งไปที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อจำหน่ายเด็กออกจากสถานสงเคราะห์ และถือว่าเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์

6) การดำเนินการจำหน่ายเด็กที่เสียชีวิต

ในกรณีที่มีเด็กในสถานสงเคราะห์เสียชีวิต นักสังคมสงเคราะห์ทำเรื่องแจ้งสาเหตุของการเสียชีวิต และจำหน่ายเด็กให้พ้นจากการอุปการะ ตามขั้นตอนการจำหน่ายเด็กพ้นสงเคราะห์ของ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

4.4.4 การพัฒนากระบวนการส่งเสริมเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมของทิมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์

กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การส่งเสริมเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมของทิมสหวิชาชีพที่ผ่านมาในทุกขั้นตอนมีความสำคัญกับเด็กมาก เพราะจะส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของเด็กหลังพ้นสงเคราะห์ และจากการติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ ทิมสหวิชาชีพ ได้นำผลของการติดตามเด็กมาศึกษาข้อมูล เพื่อพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ต่อไป ซึ่งผลที่ได้จากการติดตามเด็ก ทิมสหวิชาชีพสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) เด็กมีชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ที่ประสบผลสำเร็จตามศักยภาพของแต่ละคน

โดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลในเรื่องนี้ว่า ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กทุกคนในสถานสงเคราะห์นั้น ถึงแม้ว่าทิมสหวิชาชีพจะจัดสวัสดิการสังคม ให้เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพราะอยากเห็นเด็กทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการที่ดีทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เด็กทุกคนจะมีพัฒนาการที่ “ดี” เท่ากันทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กทุกคนต่างมีศักยภาพในตนเองไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีผลมาจากความแตกต่างกันทางระดับสติปัญญา ความสมบูรณ์ของร่างกายตั้งแต่วัยเด็ก และที่มาของภูมิหลังของเด็กแต่ละคน จึงทำให้เด็กแต่ละคนมีความรับผิดชอบ ความสามารถในการเรียนรู้ การคิด การตัดสินใจได้ดี ไม่เท่ากัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างขอให้ข้อมูลของผู้พ้นสงเคราะห์บางคน ที่น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็กสถานสงเคราะห์ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิต ดังนี้

นาย ก. (นามสมมุติ) ปัจจุบันมีอายุ 25 ปี เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์มูลนิธิเยาวชนนพพราช ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2538 ขอเข้ารับการสงเคราะห์โดยมีสาเหตุจากครอบครัวเด็กยากจน จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ ภาควิชาวิศวกรรมสิ่งทอ และพ้นการสงเคราะห์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ปัจจุบันประกอบอาชีพรับจ้าง โดยทำงานที่บริษัท ไทยกาเม้นแอ็กซ์พรอต จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ รายได้เดือนละ 15,000 บาท

หนูแดง เป็นผู้เข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี ขอเข้ารับการสงเคราะห์โดยมีสาเหตุมาจากครอบครัวยากจน โดยน้องชายอีก 2 คน ก็เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์เด็กชายเช่นกัน ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ของหนูแดง แม้จะไม่ใช่วิตที่ประสบความสำเร็จทางด้านการงาน แต่ประสบผลสำเร็จด้านการดำเนินชีวิต เพราะหนูแดงมีมุมมองชีวิตในด้านบวก เลือกทำงานที่ตนเองถนัดมากกว่างานมีชื่อเสียง ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีการติดต่อเพื่ออำความสัมพันธ์ระหว่างพี่-น้อง กับน้องชายทั้งสองคนที่ตอนนี้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน โดยไม่เรียกร้องให้น้องมาอยู่ด้วย เพราะน้องมีครอบครัวที่สมบูรณ์แล้ว เวลาว่างหนูแดงจะช่วยงานในร้านค้าซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัว ควบคู่กับการเรียนในระดับปริญญาตรี โดยบอกว่า “ตอนนี้หนูมีความสุขกับครอบครัว แต่ยังไง ๆ หนูก็ไม่ทิ้งเรื่องเรียนแน่ ๆ”

นายเอ (นามสมมุติ) ก่อนจากการพ้นสงเคราะห์ เด็กได้หลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ในระหว่างรับการสงเคราะห์อยู่ เพราะต้องการอิสระ และคิดว่าสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ จึงหนีออกจากสถานสงเคราะห์ เมื่อทีมสหวิชาชีพทำการติดตามเด็กพบว่า เด็กไปรับจ้างทำงานอยู่ที่ร้านขายก๋วยเตี๋ยว ที่ขายในช่วงเย็น-กลางคืน เด็กแจ้งความจำนงว่าไม่ขอกลับไปสถานสงเคราะห์อีก จากการพูดคุยกับเจ้าของร้านระบุว่า เด็กมาของงานทำจึงสงสารรับเป็นลูกจ้าง เมื่อมาอยู่ด้วยกันก็พบว่า เด็กขยันขันแข็งในการทำงาน มีความรับผิดชอบ มีอัธยาศัยไมตรีดี และมีความซื่อสัตย์ ตนจึงไว้วางใจให้เด็กพักอาศัยอยู่ชั้นล่างของบ้าน ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ 3 ชั้น ทุก ๆ เช้าเด็กจะตื่นก่อนตนและคนในครอบครัว ทำความสะอาดร้าน และช่วยงานทุกอย่างในบ้านเท่าที่เด็กผู้ชายจะทำได้ โดยที่ตนไม่เคยสั่งให้ทำ ปัจจุบันเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ มีเงินเก็บสะสม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเด็กยังคงทำงานและพักอาศัยอยู่กับทางร้าน นอกจากนี้ยังพบว่าทางร้านยังส่งเสริมให้เด็กเข้ารับการศึกษารูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ด้วย

กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ที่ผ่านมายังมีเด็กจากสถานสงเคราะห์อีกหลายคนที่เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ได้รับการยกย่องชมเชยจากคนในสังคม โดยสามารถศึกษาข้อมูลได้จากผู้ที่ได้รับรางวัล “ลายน้ำทอง” ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในทุกปี ซึ่งรางวัล “ลายน้ำทอง” นี้ เป็นรางวัลเกียรติยศที่ทางกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้มอบให้แก่บุคคลที่เคยได้รับการดูแลช่วยเหลือ หรือเคยเข้ารับบริการจากหน่วยงาน ที่อยู่ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ รวมทั้งบุคคลที่ปัจจุบันยังคงอยู่ในความดูแลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ซึ่งบุคคลที่ได้รับรางวัลนี้ เป็นผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองจนประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งด้านการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านครอบครัว และประพฤติ ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม รวมทั้งสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในสังคมด้วย

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังแสดงความคิดเห็นไว้เหมือน ๆ กันว่า การที่เด็กพ้นสงเคราะห์ทุกคน สามารถออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่เป็นภาระของสังคม ได้รับการยอมรับ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม แม้ชีวิตจะประสบความสำเร็จ และมีความสุขกับชีวิตมากบ้าง น้อยบ้าง ก็ขอสรุปว่าทุกคนต่างก็เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งเป็นความสำเร็จที่แตกต่างกันไปด้วย

ประสบความสำเร็จในการทำงานในหน่วยงานราชการ ด้วยการประกอบอาชีพ ทหาร ตำรวจ ครู และทำงานอยู่ในหน่วยงานในสังกัดกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มีผลการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อันมีผลมาจากการมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ และเรียนรู้ที่จะพัฒนางานของตน

ประสบความสำเร็จในวงการธุรกิจ ทั้งด้วยการเป็นเจ้าของกิจการ และเป็นผู้บริหารในบริษัท ห้างร้าน มีคนให้การยอมรับนับถือ หรือเป็นพนักงานในสถานประกอบการ ที่ได้รับ

การยอมรับ และได้รับความไว้วางใจ จากหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงาน ทั้งในเรื่องของ ความเสียสละ ความรับผิดชอบความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริต และตรงต่อเวลา

ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เพราะเด็กสามารถใช้ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ ด้วยการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เหมือนคนปกติทั่วไป รู้จักทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต มั่นคง มีรายได้เลี้ยงดูตนเองได้ เมื่อแต่งงานมีครอบครัว ก็มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง มีระเบียบวินัย ในการดำเนินชีวิต จึงสามารถรับผิดชอบต่อเลี้ยงดูครอบครัวได้ สำหรับเด็กบางคนเมื่อออกจาก สถานสงเคราะห์ไปแล้ว เมื่อกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวเดิม ก็กลายเป็นเสาหลักในการดูแลครอบครัว เพราะเด็กมีความรู้นำไปใช้ประกอบอาชีพได้ ทำให้มีอาชีพที่สุจริต เด็กบางคนสามารถนำความรู้ เพิ่มเติมตนที่ได้รับ เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว และงานประดิษฐ์ต่าง ๆ ไปสอนคนในครอบครัว ให้ทำเป็นอาชีพเสริม สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง เลี้ยงดูพ่อแม่ พี่น้อง ให้มีชีวิตที่ดี ความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายขึ้น สามารถให้การดูแลรักษาเมื่อท่านเจ็บป่วย และพร้อมที่จะช่วยขยาย ครอบครัวให้มีฐานะมั่นคงต่อไป

ในการติดตามเด็กและพบว่า เด็กแต่ละคนต่างดำเนินชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ในสังคม ได้อย่างมีความสุข ด้วยการทำงานที่ตนเองชอบและถนัด ตามศักยภาพของแต่ละคนที่มีอยู่ จึงทำให้ ทีมสหวิชาชีพใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ในเรื่อง ด้านการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กแต่ละคนว่า ทีมสหวิชาชีพจะต้องค้นหาความถนัด และศักยภาพ ของเด็กแต่ละคนให้พบ เพื่อส่งเสริมความสามารถเฉพาะด้านของเด็กแต่ละคนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็น ความสามารถพิเศษ สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ก่อให้เกิด ความภาคภูมิใจในตนเอง ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และสนุกกับงานที่ทำ

2) การจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพที่ผ่านมา มีผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก หลังพ้นสงเคราะห์ของเด็ก

จัดสวัสดิการสังคมที่สถานสงเคราะห์จัดให้เด็กนั้น เป็นการทำหน้าที่ในการอุปการะ เลี้ยงดู และพัฒนาชีวิตให้กับเด็กที่ด้อยโอกาส และประสบปัญหาทางสังคมกลุ่มหนึ่ง ให้มีโอกาสได้รับการสร้างเสริมพัฒนาการอย่างครอบคลุมทุกด้าน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ว่า เด็กในสถานสงเคราะห์ทุกคน ต้องพ้นสงเคราะห์อย่างคนที่มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงดูตนเองได้ มีความคิดสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รู้จักจัดการกับอารมณ์ และความเครียด มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น จากการติดตาม ดูแลถึง การดำเนินชีวิตของเด็กพ้นสงเคราะห์ พบว่า เมื่อเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ ไปแล้ว เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่เด็กได้รับการพัฒนาและฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ตามกระบวนการจัดสวัสดิการ สังคมที่ทีมสหวิชาชีพได้จัดให้กับเด็ก ในการติดตามเด็กจึงพบว่าเด็กมีทักษะในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ดังนี้

2.1) มีความสามารถในการจัดการกับปัญหา การดำเนินชีวิตของเด็กในขณะที่ยังเด็ก อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพต่างก็ทราบกันดีว่า เด็ก ๆ มักจะมีปัญหา ต่าง ๆ เกิดขึ้น ที่ต้องคอยแก้ไขให้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านพฤติกรรม ปัญหากับเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนที่สถานสงเคราะห์ หรือเด็กบางคนมีปัญหากับพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่ดูแลตนอยู่ ในการดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ ให้กับเด็ก ทีมสหวิชาชีพจะให้ความสำคัญ ไปที่ การให้จัดสวัสดิการสังคมในด้านสังคมสงเคราะห์ โดยเน้นไปที่การให้คำปรึกษา แนะนำกับเด็ก ของนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กได้แสวงหาแนวทาง ที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยตนเอง โดยมีจุดมุ่งหมายที่ว่า ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาในเรื่องใด เด็กต้องเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้น และต้องหาวิธีการแก้ปัญหานั้น ๆ ให้หมดไปได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นในการทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อให้เด็กสามารถจัดการกับปัญหาได้ด้วยตัวเองนั้น นักสังคมสงเคราะห์มักจะใช้วิธีตั้งคำถามกับเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดโดยเริ่มจาก คิดว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้ เมื่อเด็กรู้ถึงต้นตอหรือ สาเหตุของปัญหานั้น ๆ เมื่อรู้สาเหตุเด็กก็สามารถหาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เช่น เด็กคนหนึ่งแม่บ้าน ส่งมาให้ให้นักสังคมสงเคราะห์แก้ไขพฤติกรรม เพราะเด็กมักจะกลับบ้านช้ากว่าเด็กคนอื่น ๆ เสมอ ในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ก็จะขออนุญาตออกนอกสถานสงเคราะห์ตลอด เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ สอบถามพูดคุยกับเด็ก เด็กจะบอกว่าเบื่อไม่อยากอยู่บ้าน เพราะแม่ชอบบ่น จู้จี้ น่ารำคาญ เมื่อถามว่า แม่บ่นเรื่องอะไร เด็กจะบอกว่าเรื่องบ้านสกปรก วางข้าวของระเกะระกะไม่เก็บเข้าที่ จึงลองให้เด็ก คิดดูว่าที่แม่บ่นก็เพราะว่าบ้านสกปรก ถ้าเราไม่อยากให้แม่บ่นเราควรทำอย่างไร เด็กก็จะรู้ทันทีว่า เพียงแค่ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด เก็บข้าวของเข้าที่ให้เรียบร้อย แม่ก็จะไม่บ่น เราก็ไม่ต้องทำผิด กฎ ระเบียบของสถานสงเคราะห์ การสอนเด็กให้รู้จักทำความเข้าใจกับปัญหา สามารถหาสาเหตุ ของปัญหา จนนำไปสู่วิธีการแก้ปัญหานั้นๆ เป็นการสอนให้เด็กรู้จักคิดอย่างเป็นระบบ เด็กสามารถนำความคิดนั้นไปใช้ ในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชีวิตได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เด็ก เกิดความมั่นใจ ที่จะวางแผนชีวิตของตัวเอง และมุ่งมั่นที่จะเดินไปตามเส้นทางที่ตนเองวาดฝันไว้ เมื่อเด็กพ้นจากการสงเคราะห์ ต้องทำงานหาเงินเลี้ยงดูตนเอง ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ อยู่กับเพื่อนใหม่ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ ย่อมเป็นธรรมดาที่การดำเนินชีวิต จะต้องพบกับอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่การได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจากทีมสหวิชาชีพ ทำให้เด็ก จะรู้จักใช้สติสัมปชัญญะ ควบคุมอารมณ์ และทบทวนตัวเอง เพื่อหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และหาทางแก้ปัญหานั้นได้ในที่สุด การที่เด็กสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จึงทำให้เด็กใช้ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ ด้วยความมั่นใจ มีสติ รู้จักคิด และกล้าแสดงความคิดเห็น อย่างสร้างสรรค์ ในขณะที่เดียวกันก็รู้จักปรับตัว และยอมรับได้ เมื่อมีปัญหาหรือมีการเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นในชีวิต

2.2) ด้านการปฏิบัติตนเป็นที่ยอมรับจากสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ต่างยอมรับว่า หากจะให้เด็กในสถานสงเคราะห์ มีชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ที่ประสบความสำเร็จ

เพราะความเป็นคนเก่งนั้น คงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง การที่เด็กแต่ละคนรู้จักวางแผนชีวิต และแก้ปัญหาชีวิตได้ด้วยตนเองก็ถือว่าเด็กเก่งมากแล้ว ด้วยเหตุนี้ทีมสหวิชาชีพจึงให้ความสำคัญไปที่ กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมให้เด็กคนดี มากกว่าการส่งเสริมให้เด็กเป็นคนเก่ง เพราะการเป็นคนดีจะทำให้เด็กได้รับการยอมรับ และมีคนให้ความเชื่อมั่นในสิ่งที่เด็กกระทำมากกว่า ดังนั้นตลอดเวลาที่เด็กอยู่ในการสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพจึงเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยให้กับเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กให้รู้จักควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหลังจากพ้นการสงเคราะห์ของเด็ก แม้ว่าในระยะแรก ๆ เด็กจะถูกตีตราจากคนในสังคมว่า หากเป็นเด็กจากสถานสงเคราะห์ จะมีความประพฤติไม่ดี เป็นเด็กเกเร ไม่มีระเบียบ ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่น่าไว้วางใจ โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต แต่ด้วยการแสดงออกที่เหมาะสมของเด็กคือ มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน รู้จักรักษาประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักให้และช่วยเหลือผู้อื่น เป็นผู้ที่มีวินัย ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และซื่อสัตย์ต่องานที่ทำ ในขณะเดียวกันก็ยอมรับ และเคารพในการตัดสินใจของผู้อื่น ปฏิบัติตนอยู่ภายใต้กฎหมาย ข้อบังคับ และระเบียบทางสังคม จึงทำให้เด็ก ๆ ต่างได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนร่วมสังคม

2.3) การเป็นผู้ที่มีความสุขในการดำเนินชีวิต ในการเสริมสร้างพัฒนาการและฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของเด็ก ตามกระบวนการจัดสวัสดิการสังคมที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้เด็ก เพื่อเติมส่วนที่ขาดทั้งทางร่างกายและจิตใจของเด็ก แม้ว่าการจัดสวัสดิการสังคมที่ทางทีมสหวิชาชีพจัดให้กับเด็กนั้น เด็กทุกคนจะมีผลทางพัฒนาการที่ดีไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับศักยภาพของเด็กแต่ละคน แต่เด็กก็พอใจในสิ่งที่ตนได้รับ ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ เด็ก ๆ จะคิดเสมอว่าการพ้นสงเคราะห์คือความสำเร็จขั้นหนึ่งของชีวิต เพราะชีวิตมีอิสระภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น จึงทำให้เด็กมองโลกในมุมมองที่เปลี่ยนไป พร้อมจะเป็นมิตรกับทุกคน การใช้ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ของเด็ก จึงเป็นการดำเนินชีวิตที่มีความสุข แต่ก็เป็นความสุขตามอัตภาพของแต่ละคน เมื่อใดที่เด็กเกิดความเครียด ก็สามารถนำประสบการณ์ที่ตนเคยได้รับจากการร่วมกิจกรรมนันทนาการที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้ มาใช้ผ่อนคลายความเครียดให้กับตัวเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมตามความชอบ และความถนัดของแต่ละคน เช่น เวลาเครียดจากการทำงานก็เลือกที่จะไปดูหนัง ฟังเพลง อ่านหนังสือ เล่นกีฬา ทำบุญตักบาตร ทำอาหาร ทำงานประดิษฐ์ปลูกต้นไม้ วาดภาพ หรือไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ในเรื่องนี้ว่า ในการดูแลเด็กนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ทีมสหวิชาชีพจะต้องพัฒนากระบวนการ ในการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจของเด็กให้เข้มแข็ง ถ้าจะก้าวออกมาเผชิญหน้ากับสังคมใหม่นอกสถานสงเคราะห์ แม้ที่ผ่านมาทีมสหวิชาชีพจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบันที่จะทำให้คนในสังคมมีทั้งความเห็นแก่ตัว ความหวาดระแวง และขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

จึงเป็นหน้าที่ของทีมสหวิชาชีพ โดยเฉพาะนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาและนักพัฒนาการ มีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาระบบการทำงาน ในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก ให้เป็นระบบการทำงานที่สามารถพัฒนาเด็กให้ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่ดี เข้มแข็ง อดทน นอกจากนี้ทีมสหวิชาชีพยังระบุว่าอยากให้คนในสังคมทุกคนเข้าใจ และให้โอกาสเด็กที่เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์บ้าง อย่าให้เด็กสถานสงเคราะห์ปรับตัวเข้าหาท่านเพียงฝ่ายเดียว แต่อยากเห็นคนในสังคมปรับตัวเข้าหาพวกเขาด้วย ช่วยกันเป็นกำลังใจให้พวกเขาได้มีโอกาส เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกันพัฒนาสังคม เพราะเขาก็มีความคิด มีความดี มีความสามารถ และมีศักดิ์ศรีในความเป็นคนเหมือน ๆ กัน

3) การนำผลที่ได้จากการติดตามเด็ก มาพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์

จากคำถามที่ผู้วิจัยนำมาสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ที่ว่า ที่ผ่านมาสถานสงเคราะห์ได้นำผลของการติดตาม ดูแลเด็กหลังพ้นสงเคราะห์ มาใช้เพื่อพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์บ้างหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างระบุว่า การติดตามเด็กหลังพ้นสงเคราะห์ของนักสังคมสงเคราะห์ที่ผ่านมานักสังคมสงเคราะห์ได้ศึกษาข้อมูล ทำความเข้าใจ และวิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมมีผลกระทบ ต่อกระบวนการจัดสวัสดิการที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้กับเด็ก นักสังคมสงเคราะห์จึงนำผลการวิเคราะห์ มาประชุมร่วมกับทีมสหวิชาชีพ เพื่อวางแนวทางในการพัฒนาการ กระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้เด็กก้าวทันโลก ทันสังคม แต่มีภูมิคุ้มกันตนเอง ไม่หลงไปตามกระแสสังคม โดยทีมสหวิชาชีพมีการพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคม ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1) ด้านการพัฒนาทักษะทางการคิดให้กับเด็ก เด็กในสถานสงเคราะห์โดยเฉพาะเด็กที่ถูกส่งต่อมาจากสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน ส่วนมากเป็นเด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง ไม่รู้จักพ่อแม่ ไม่มีครอบครัวเดิม จึงทำให้เด็กกลุ่มนี้ไม่มีจุดมุ่งหมายในชีวิต ไม่รู้ว่าจะต้องตั้งใจเรียนเพื่ออะไร ทำไมต้องอดทน ทำไมต้องทำความดี ทำไมต้องเสียสละ ไม่กล้าแม้แต่จะคิดว่าเมื่อโตขึ้นจะอยากเป็นอะไร การสอนหรือการบอกเล่าด้วยคำพูด ไม่ได้ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจ และปรับวิธีการคิดของตนเองได้ ทีมสหวิชาชีพจึงได้จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางการคิดให้กับเด็ก โดยให้เด็กใช้แรงงูใจของตนเอง ในการค้นหาคำตอบของชีวิต ที่ว่าต่อไปนี้เขาควรทำอะไร ทำเพื่อใคร และจะต้องทำอย่างไร ด้วยการเชิญพี่ ๆ ที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้ว มาร่วมกิจกรรมกับน้อง ๆ ในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้พี่น้อง ๆ เห็นว่าเมื่อที่พ้นจากการสงเคราะห์ไปแล้ว การไปใช้ชีวิตอยู่ภายนอกสถานสงเคราะห์นั้น พี่ ๆ ทุกคนต่างก็ต้องทำมาหากิน ซึ่งแต่ละคนก็จะมีอาชีพที่แตกต่างกันไป ตามความสามารถ และความรักในอาชีพนั้น ๆ แม้จะเป็นเด็กสถานสงเคราะห์แต่ก็สามารถมีชีวิตที่มั่นคง มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย อยู่กับคนอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงงูใจ ทำให้น้องได้เริ่มคิดถึงตัวเอง ให้มีความหวัง และพร้อมที่จะปรับปรุง และพัฒนาตนเอง ให้ก้าวไปถึงสิ่งที่ตนเองหวัง โดยให้พี่บอกเล่าถึงชีวิตของพี่ตอนที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดูของสถานสงเคราะห์นั้น ว่าทีมสหวิชาชีพได้ให้อะไรกับพี่บ้าง พี่มีหลัก

ในดูแลตนเองทั้งในเรื่องการเรียน และการประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ที่มีความฝันและได้ตั้งความหวังอะไรไว้ในชีวิตบ้าง เมื่อพ้นการสงเคราะห์ไปแล้ว พวกเขาที่ดำเนินชีวิตไปถึงความฝัน และความหวังได้อย่างไร อะไรที่ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดว่า พวกเขาไม่ได้อยู่ในสถานสงเคราะห์ตลอดชีวิต วันหนึ่งต้องออกไปใช้ชีวิตภายนอก สถานสงเคราะห์ ต้องทำมาหากินเอง ต้องดูแลตนเอง ด้วยประสบการณ์ของพี่ที่เล่าสู่มาฟัง ๆ จะทำให้เด็กเริ่มมองหาอนาคตของตัวเอง รู้จักวางแผนชีวิตล่วงหน้า สามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้ดีขึ้น และรู้จักที่จะนำความสำเร็จของพี่ ๆ มาเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

3.2) พัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะตอบสนองความต้องการของสังคม จากการติดตามการดำเนินชีวิตของเด็กพ้นสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างพบว่า ปัจจุบันคนในสังคมถูกอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิต แต่แต่ละคนต่างใช้ชีวิตตามกระแสสังคม ถูกครอบงำด้วยวัตถุนิยม และสังคมบริโภค ทำให้กลายเป็นคนที่มีกิเลสอยากได้ไปเสียทุกอย่าง อยากมีและอยากเป็นเหมือนกับคนอื่น ๆ จึงเกิดการแสวงหาอย่างไม่มีสิ้นสุด การอยากได้สิ่งของที่เกินฐานะของตัวเอง ทำให้ต้องไปกู้ยืมจนเป็นหนี้เกินตัว ดิ้นรน เป็นทุกข์ และก่อให้เกิดการทุจริตในอาชีพของตนได้ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และการเสริมสร้างระเบียบวินัยให้กับเด็ก เท่าที่ทีมสหวิชาชีพเคยดำเนินการอยู่คงไม่เพียงพอ ที่จะทำให้เด็กมีภูมิคุ้มกันทางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้ แต่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของทีมสหวิชาชีพ จากการให้เด็กได้รับการอบรมสั่งสอน ไปเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เด็ก ด้วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเสริมสร้างระเบียบวินัยลงในจิตใจของเด็ก เพื่อให้เด็กระลึกได้ตลอดเวลาว่า สังคมไทยทุกวันนี้ไม่ได้ต้องการแค่คนเก่ง แต่ต้องการคนดี มีคุณธรรม และด้วยวุฒิภาวะของเด็กสถานสงเคราะห์ การทำให้พวกเขาเป็นคนดี ย่อมทำได้ง่ายกว่าการทำให้ทุกคนเป็นคนเก่ง เพื่อเป็นการพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะดังกล่าวมา ทีมสหวิชาชีพจึงให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดสวัสดิการสังคม ที่ปลูกจิตสำนึกที่ดีงามให้กับเด็ก ดังนี้

ก. พัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นมารดาแห่งคุณธรรม ทั้งปวง เพื่อให้เด็กทุกคนมีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น เป็นคนมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีเจตนาที่บริสุทธิ์ ไม่คดโกงใคร โดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ได้แสดงให้เห็นว่า เด็กคนใดที่แสดงพฤติกรรมให้เห็นว่า มีความซื่อสัตย์จะไม่ละโมภะโลภมาก ไม่อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน ไม่หลอกลวงของคนอื่นมาเป็นของตน มีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ จะได้รับการยอมรับจากพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ด้วยการมอบหมายหน้าที่สำคัญให้ เช่น ช่วยแม่บ้านดูแลเบิก-จ่าย ค่าขนมในแต่ละวัน หรือ ให้ค่ายกย่องชมเชยในที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กคนอื่น ๆ นำไปเป็นแบบอย่าง

ข. พัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมด้านความความกตัญญูทเวที เพื่อให้เด็กรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อเรา ด้วยการเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นผู้มีคุณ มีเมตตา ซื่อสัตย์สุจริต เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักในเกียรติและศักดิ์ศรีของตน โดยมักจะย้ำเตือนกับเด็กเสมอว่า คนที่มีความกตัญญูจะเป็นผู้ที่มีสติอยู่เสมอ เป็นคนที่สังคมต้องการและให้การยอมรับ ทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างภาคภูมิใจในตนเอง

ค. พัฒนากิจกรรมที่เสริมสร้างจิตสำนึกของเด็ก ให้มีความรับผิดชอบ รู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของตัวเอง และปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด เคารพในกฎเกณฑ์ และกติกา หากมีการกระทำผิดก็พร้อมที่จะยอมรับและแก้ไขในสิ่งที่ผิด มีสติสัมปชัญญะ และรู้ตัวอยู่เสมอ มีจิตใจกว้างขวาง มุ่งรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ให้มาก่อนประโยชน์ส่วนตนเสมอ รู้จักยับยั้งชั่งใจ และต้องไม่เอาเปรียบหรือเบียดเบียนทั้งตัวเองและผู้อื่น

ทีมสหวิชาชีพทุกสถานสงเคราะห์ ต่างก็มั่นใจว่ากิจกรรม/โครงการที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้เด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เด็ก ให้ก้าวทันโลกทันสังคม มีภูมิคุ้มกันในตนเอง ไม่หลงไปตามกระแสสังคม จะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กในทุกๆด้าน แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยน ไปเร็วแค่ไหน เทคโนโลยีจะก้าวไกลแค่ไหน แต่ด้วยคุณธรรม จริยธรรมที่เด็กมีอยู่ในตัวเอง ซึ่งเป็นลักษณะของคนดี ที่ทุกคนในสังคมต้องการ ก็จะทำให้เด็กสามารถ ดำเนินชีวิตในแต่ละวันอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

จากผลการศึกษา ในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ในกระบวนการส่งเด็กกลับบ้าน ครอบครัวและสังคมนี้ สรุปผลได้ว่าทีมสหวิชาชีพมีรูปแบบการดำเนินการ เพื่อส่งเด็กกลับบ้าน ครอบครัวและสังคมที่เป็นระบบ คือ ทีมสหวิชาชีพมีความชัดเจนในเรื่อง สาเหตุการพ้นสงเคราะห์ของเด็กจึงมีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ โดยทีมสหวิชาชีพได้จัดสวัสดิการที่เสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็ก ครอบคลุมในทุกๆด้าน มีการดำเนินการส่งเด็กกลับบ้าน ครอบครัว และสังคม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในการดำเนินการในด้านนี้พบว่า ทีมสหวิชาชีพยังให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเด็กให้กับครอบครัวทดแทนน้อยมาก แม้ว่าครอบครัวทดแทนจะสำคัญต่อการเสริมสร้างพัฒนาการ และฟื้นฟูชีวิตของเด็ก แต่กลับพบว่าในแต่ละปี มีเด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทนโดยเฉลี่ยปีละ 1- 2 คนเท่านั้น การจัดหาครอบครัวทดแทนจึงเป็นเรื่องที่ทีมสหวิชาชีพ ควรให้ความสนใจและพัฒนากระบวนการทำงานในเรื่องนี้มากขึ้น สำหรับการติดตามเด็กหลังพ้นสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพให้ความสำคัญในเรื่องของการปรับตัวของเด็ก และการประพฤติดนให้เป็นที่ยอมรับจากคนในสังคม เพราะทั้งสองเรื่องมีผลต่อการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ที่จะทำให้เด็กมีความสุขมากขึ้นหรือน้อยลง เวลาที่ต้องใช้ชีวิตอยู่กับคนอื่น โดยทีมสหวิชาชีพนำผลที่ได้รับมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ในสถานสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ 3) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 4 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธินันทาราช จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ 4 คน นักจิตวิทยา 1 คน นักการศึกษา 4 คน นักพัฒนาการ 4 คน และพยาบาล 4 คน รวม 17 คน และกลุ่มที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สถานสงเคราะห์ละ 2 คน รวม 8 คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการศึกษา คือ 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 2) การสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยทำเป็นชุดคำถาม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถาม 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการศึกษาถึงบริบทของสถานสงเคราะห์ด้านการจัดองค์กร/การบริหาร และด้านอาคารสถานที่/สิ่งแวดล้อม เพื่อนำผลจากการสังเกตมาวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์ สรุปผลการวิจัยได้ว่า

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้ง 4 แห่ง จำนวน 17 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 82.35 พบอายุ 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 41.17 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 47.06 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 52.94 มีประสบการณ์ทำงาน 1-5 ปี และ 26-30 ปี ร้อยละ 23.53 ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ ร้อยละ 41.17 มีรายได้ต่อเดือน 10,001-18,000 บาท ร้อยละ 41.17 ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาตนเอง ร้อยละ 88.23

2) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน สถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้ง 4 แห่ง จำนวน 8 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.50 พบอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี และอายุ 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 37.50 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 75.00 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 62.50 มีประสบการณ์ทำงาน

1-5 ปี, 6-10 ปี และ 16-20 ปี ร้อยละ 25.00 เป็นลูกจ้างชั่วคราว และพนักงานราชการ ร้อยละ 37.50 มีรายได้ต่อเดือน 8,001- 10,000 บาท และ 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 37.50 ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาตนเอง ร้อยละ 100

5.1.2 กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองโดยทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ

สถานสงเคราะห์ที่ศึกษา เป็นสถานสงเคราะห์ของรัฐ สังกัดสำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กทั้งหญิงและชาย ที่มีอายุตั้งแต่ 6-18 ปี ทั้งสถานสงเคราะห์เด็กหญิงและสถานสงเคราะห์เด็กชาย ที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2556 ประกอบด้วย 1) เด็กถูกทอดทิ้ง หรือเด็กที่พลัดหลงกับผู้ปกครอง ไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองให้การอุปการะเลี้ยงดู 2) เด็กเร่ร่อนหรือเด็กกำพร้า พ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถเลี้ยงดูได้ 3) เด็กมาจากครอบครัวที่ประสบปัญหา ไม่สามารถเลี้ยงดู สั่งสอน อบรมเด็กได้ 4) เด็กจากครอบครัวที่พ่อแม่มีพฤติกรรม หรืออาชีพไม่เหมาะสม เด็กมีความเสี่ยง 5) เด็กมาจากครอบครัวที่ให้การเลี้ยงดูโดยมิชอบ 6) เด็กมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ผากเด็กไว้ที่สถานสงเคราะห์ระยะหนึ่ง ครอบครัวมีความพร้อมจะรับเด็กกลับไปดูแลเอง

รับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ มีขั้นตอนการส่งต่อเด็ก ตามคู่มือการประสานส่งต่อผู้ใช้บริการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยสถานสงเคราะห์ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับ รับเด็กที่ส่งต่อมาจากหน่วยงานแรกรับ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ที่ได้คัดกรองเด็กแล้วว่าเด็กไม่มีครอบครัวเดิม หรือครอบครัวเดิมของเด็กได้ทำเรื่องยกเด็กให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยเด็ดขาด รวมถึงเด็กที่ไม่มีครอบครัวทดแทนขอรับไปเลี้ยงดู และเด็กที่ครอบครัวเดิมขอฝากให้สถานสงเคราะห์อุปการะเลี้ยงดูไปก่อน เมื่อเด็กเหล่านี้ พ้นการสงเคราะห์ของหน่วยงานแรกรับแล้ว จึงส่งต่อเด็กพร้อมข้อมูล ประวัติและเอกสาร หลักฐานของเด็กให้สถานสงเคราะห์เด็ก อุปการะเลี้ยงดู และพัฒนาชีวิตต่อ สำหรับเด็กที่หน่วยงานอื่น ๆ ครอบครัวหรือบุคคล นำเด็กมาเข้ารับการสงเคราะห์ โดยไม่ผ่านการคัดกรองจากหน่วยงานแรกรับ สถานสงเคราะห์จะให้คำปรึกษาแนะนำ และประสานส่งเด็ก ไปยังหน่วยงานแรกรับที่รับผิดชอบโดยตรง การทำงานในกระบวนการนี้มักพบปัญหาในเรื่องเอกสาร หลักฐานของเด็กที่นำมาส่งไม่ครบถ้วน เช่น ไม่มีสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้าน และประวัติ การรักษาพยาบาล

เมื่อหน่วยงานนำเด็กมาส่งที่สถานสงเคราะห์ ทีมสหวิชาชีพทำการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริง เพื่อศึกษาภูมิหลังของเด็ก ด้วยการประชุม และสัมภาษณ์ผู้นำส่ง และตัวเด็ก เพื่อสอบถามถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และพฤติกรรมแสดงออกทางอารมณ์และสังคม ศึกษาข้อมูลประวัติ จากเอกสาร หลักฐานประกอบอื่น ๆ ที่ได้รับมาพร้อมตัวเด็ก ทำการตรวจร่างกายโดยนักจิตวิทยา หรือพยาบาล เพื่อสังเกตสุขอนามัยผิวหนัง และบาดแผลตามร่างกายของเด็ก ที่อาจเกิดจากการ

ถูกทำร้ายจากคนในครอบครัว ที่อาจส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็ก บันทึกข้อมูลทั้งหมดลงแฟ้มประวัติ ข้อมูลเด็กอย่างละเอียด พร้อมทั้งถ่ายรูปหน้าตรง ด้านข้าง และบริเวณบาดแผล เพื่อให้เห็นสภาพเด็ก วันแรกครับ

ทีมสหวิชาชีพนำข้อมูลจากสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริง มาวิเคราะห์สภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาของเด็ก ผลการวิเคราะห์ทำให้คัดกรองได้ว่า เด็กมีสุขภาพร่างกาย รวมถึงวุฒิภาวะ ทางอารมณ์ สังคม และสติปัญญาเป็นอย่างไร จากนั้นจัดประชุมทีมสหวิชาชีพ เพื่อนำผลการคัดกรอง เด็ก มาพิจารณาวางแผนการช่วยเหลือเด็กเป็นรายบุคคล ของแต่ละวิชาชีพ โดยนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่หลักในการประสาน เชื่อมโยงแผนงานของแต่ละวิชาชีพ นำมาสรุปร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเด็ก 1 คน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้มีักพบปัญหาในเรื่องการทำงานของทีมสหวิชาชีพ ที่ขาดความรับผิดชอบ ไม่เข้าใจถึงวิธีการทำงานเป็นทีม ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการทำงานในวิชาชีพตน สถานสงเคราะห์บางแห่งไม่มีผู้ปฏิบัติงาน ในบางสาขาวิชาชีพ หรือผู้ปฏิบัติงานในบางสาขาวิชาชีพมีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของเด็ก

สำหรับข้อมูลที่เป็นประวัติของเด็ก พร้อมทั้งเอกสารทางการแพทย์ การศึกษา หลักฐานทางทะเบียนราษฎร และแผนพัฒนาเด็กรายบุคคลตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นข้อมูลที่เป็นความลับของเด็ก นักสังคมสงเคราะห์จัดเก็บเอกสารหลักฐาน ลงในแฟ้มบันทึกข้อมูลเด็กแยกเป็นรายบุคคล ติดป้ายบอกชื่อ-นามสกุลของเด็กที่สันแฟ้ม ใส่ในตู้กระจกถือคกุญแจตู้ จัดเก็บไว้ที่ฝ่ายสวัสดิการสังคม มีหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคมหรือนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ดูแล และกำหนดให้ทีมสหวิชาชีพและฝ่ายสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ที่นำแฟ้มเด็กออกมาใช้งานได้ โดยต้องขออนุญาตจากผู้ดูแลก่อน และเก็บเข้าที่ทันทีหลังใช้งานเสร็จ ในส่วนเด็กจะนำเข้าพักในอาคารพัก ที่สถานสงเคราะห์จัดไว้ โดยจากสภาพปัญหาของเด็กแต่ละราย และความสามารถของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ที่จะแก้ปัญหาให้กับเด็กได้

5.1.3 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กระบวนการจัดสวัสดิการของสถานสงเคราะห์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนา และฟื้นฟูชีวิตเด็กที่อยู่ในการอุปการะเลี้ยงดู ให้มีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยสถานสงเคราะห์ใช้เงินงบประมาณประจำปีจากภาครัฐ รวมถึงเงินและสิ่งของที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ มาใช้ในการบริการจัดการองค์กร โดยมีฝ่ายบริหารทำหน้าที่จัดสรรงบประมาณ มีการวิเคราะห์ วางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างเป็นระบบ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินเป็นผู้รับผิดชอบ ในการเบิกจ่ายเงินตามแผนปฏิบัติงาน มีการจัดทำระบบบัญชีการเงินอย่างรัดกุม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของสถานสงเคราะห์ได้ผลคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็ก ดังนี้

1) การจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ด้วยการให้เด็กรับประทานอาหารเช้าที่มีรสชาติอร่อย มีคุณค่าทางโภชนาการ พักอยู่ในอาคารพักที่มีพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วน มีสิ่งอำนวยความสะดวก

และระบบป้องกันภัย ทุกคนมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องใช้ส่วนตัวเหมาะสม สะอาดและเพียงพอ มีการดูแลรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านทำหน้าที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้การดูแล และอบรมสั่งสอน เพื่อให้มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ และมารยาทที่ดีทางสังคม

2) การจัดสวัสดิการด้านการศึกษา นักการศึกษาจะจัดให้เด็กทุกคนได้เข้ารับการศึกษ ตามเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.3) และศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษา หรือในระดับอุดมศึกษา ตามความสามารถ สำหรับเด็กที่ไม่สามารถเรียนในระบบได้ จะจัดให้เด็กเข้ารับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) หรือให้ฝึกอาชีพที่ศูนย์ส่งเสริมและการฝึกอาชีพ ในสังกัด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในวิชาชีพที่แต่ละคนถนัด เพื่อให้มีความรู้ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยง ตนเองได้ ปัญหาที่พบมากคือ เด็กหนีเรียน ที่มีสาเหตุมาจากตัวเด็กเองที่ เกเร เกียจคร้าน เข้ากับเพื่อนไม่ได้ อยากรู้อิสระ ติดเกม นักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์แก้ปัญหาด้วยการพูดคุย เพื่อสร้างความเข้าใจกับเด็ก ประสานกับทางโรงเรียนเพื่อช่วยกันดูแลเด็ก ควบคุมพฤติกรรมของเด็ก โดยมีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน และเพื่อน ๆ ช่วยกันติดตามพฤติกรรม

3) การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล มีพยาบาลให้การดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยที่ดีทางร่างกายและจิตใจ ด้วยการจัดให้มีการตรวจสุขภาพ ให้ภูมิคุ้มกัน โรคต่าง ๆ ส่งเด็กเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่เด็กมีสิทธิรับการรักษา ด้วยความสะดวก รวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่าย ให้ความรู้กับเด็กเพื่อให้รู้จักดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง สร้างภูมิคุ้มกันโรค และสอนให้เด็กช่วยกันเฝ้าระวังและป้องกันการเกิดโรคระบาด

4) การจัดสวัสดิการด้านสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขปัญหาเด็ก ทั้งในด้านการเรียน การทำงาน การปฏิบัติตัวต่อผู้อื่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ปัญหาที่พบคือ แต่ละสถานสงเคราะห์มีนักสังคมสงเคราะห์น้อยกว่างานที่ต้องรับผิดชอบ บางคนจบ ไม่ตรงสาขาวิชาชีพ ทำให้ขาดทักษะในการทำงาน และการให้คำปรึกษา บางทีมีนักสังคมสงเคราะห์ จบใหม่ มีอายุและประสบการณ์น้อย พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านไม่ให้ความเกรงใจ

5) การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการ นักพัฒนาการจัดกิจกรรม /โครงการเพื่อเสริม พัฒนาการให้เด็ก ด้วยการจัดสถานที่ให้ออกกำลังกาย แข่งขันกีฬากับหน่วยงานภายนอก จัดอบรม ด้านศิลปะ วาดภาพ จัดสวนถาด เย็บปัก ถัก ร้อย และประกอบอาหาร ตามความสามารถของเด็ก พาไปทัศนศึกษาตามแหล่งเรียนรู้เพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น พบปัญหาที่ว่า ผลที่ได้รับยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เกิดจากงบประมาณที่มีจำกัด เด็กมีจำนวนมากเกินไป ช่วงวัยเด็กแตกต่างกัน จึงจัดกิจกรรมได้ไม่หลากหลาย และตรงกับความต้องการของเด็กแต่ละวัย

6) การจัดสวัสดิการด้านคุณธรรม จริยธรรม นักพัฒนาการนำเด็กร่วมทำบุญตักบาตร และเวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกิจกรรมบวชเณรภาคฤดูร้อน นิมนต์พระมาเทศน์ สั่งสอนธรรมที่สถานสงเคราะห์ นำเด็กเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา จัดอบรมเพื่อปลูกฝังมารยาท

ทางสังคม ให้การยกย่องชมเชย หรือให้รางวัล เด็กที่ประพฤติปฏิบัติดี ทั้งที่ทำในสถานสงเคราะห์ โรงเรียน และสังคม เพื่อกระตุ้นให้เด็กพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี

7) การจัดสวัสดิการด้านการจัดหางานให้กับเด็ก นักการศึกษาและนักสังคมสงเคราะห์ จัดหางานให้เด็กในวัยเรียน ใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนหรือวันหยุดหารายได้เสริม และจัดหางานให้กับเด็กพ้นสงเคราะห์ โดยให้เด็กทำงานในสถานประกอบการที่มีคุณภาพ สะดวก ปลอดภัยการทำงาน ที่พักอาศัยและการเดินทาง ปัญหาที่พบคือตัวเด็กที่ไม่มีความอดทน ปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน หรือ กฎ ข้อบังคับของสถานประกอบการไม่ได้ และสาเหตุจากเพื่อนร่วมงานมีทัศนคติไม่ดีต่อเด็กสถานสงเคราะห์ เด็กเกิดปมด้อย ทำงานไม่มีความสุข

8) การติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ติดตามเด็กที่กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและสังคม มีการติดตาม สอดส่อง ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กเป็นระยะ ๆ ด้วยการเยี่ยมบ้านและที่ทำงานของเด็ก ติดต่อทางโทรศัพท์ ทางไปรษณีย์ และติดต่อหน่วยงานในพื้นที่ที่เด็กอยู่เยี่ยมบ้านเด็กแทน เพื่อทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก

5.1.4 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

การส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม คือการจำหน่ายเด็กให้พ้นจากการสงเคราะห์ของสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กกลับไปอยู่กับครอบครัว หรือดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

1) สาเหตุการพ้นสงเคราะห์ มีสาเหตุมาจาก เด็กอายุครบ 18 ปีหรือสำเร็จการศึกษา ส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม ส่งเด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน ส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น เด็กหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ และเด็กเสียชีวิต

2) เตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนพ้นสงเคราะห์ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการให้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ดูแลสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ แข็งแรง มีภูมิต้านทานโรค ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการทั้งทางด้าน กีฬา ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างระเบียบวินัย เพื่อให้รู้จักการปรับตัว และไม่เป็นปัญหาของสังคม จัดให้เด็กทุกคนเข้ารับการศึกษาและฝึกอาชีพ เพื่อให้มีความรู้ ประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้

3) การดำเนินการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมและติดตามเด็ก ทีมสหวิชาชีพ จัดหางานให้เด็กที่มีอายุพ้นสงเคราะห์และจบการศึกษา ติดตามครอบครัวเดิมและจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็ก ย้ายสถานสงเคราะห์ให้เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรมและระดับสติปัญญา เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาได้ตรงกับสภาพปัญหาของเด็ก ดูแลและป้องกันการหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ หลังพ้นสงเคราะห์ของเด็กทีมสหวิชาชีพติดตามดูแลความเป็นอยู่ของเด็กเป็นระยะ ด้วยการเยี่ยมบ้าน เยี่ยมสถานที่ทำงาน โทรศัพท์พูดคุย ติดต่อทางไปรษณีย์ เพื่อป้องกันการคืนสถานสงเคราะห์ของเด็ก

4) การพัฒนากระบวนการส่งเสริมเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคมของทีมสหวิชาชีพ จากการติดตามเด็กพบว่า เด็กสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ ได้รับการยอมรับ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน จึงประเมินได้ว่าการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพ มีผลต่อการดำเนินชีวิตของเด็ก ให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทีมสหวิชาชีพนำผลการติดตามเด็ก พันสเคราะห์ มาพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ ด้วยการนำความสำเร็จของรุ่นพี่ทั้งในด้านการทำงาน การดำเนินชีวิต มาสร้างแรงจูงใจ ให้น้องพัฒนาตนเอง จัดกิจกรรม/โครงการเพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะตอบสนองความต้องการของสังคม ทั้งด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความรับผิดชอบ เคารพในกฎเกณฑ์และกติกาของสังคม

5.2 การอภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง “การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผู้วิจัยทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 4 แห่ง คือ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด และสถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ทีมสหวิชาชีพสถานสงเคราะห์ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล รวม 17 คน 2) พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 28 คน ด้วยการศึกษาดังกระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก กระบวนการส่งเสริมเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม และศึกษาความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบ และกระบวนการในเชิงสวัสดิการสังคม สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

5.2.1 กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์ โดยทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์

สถานสงเคราะห์ทั้ง 4 แห่ง เป็นหน่วยงานของรัฐ ที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูทั้งเด็กชาย และเด็กหญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 6-18 ปี ซึ่งเป็นเด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม จำต้องได้รับสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 32 โดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ ทำหน้าที่ในจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็ก ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ เพื่อให้เด็กได้รับเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การสงเคราะห์เด็กของสถานสงเคราะห์ เป็นกระบวนการทำงาน ที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ระบุถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ไว้ว่า เป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครอง แก่เด็ก ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงการส่งเสริมช่วยเหลือ พัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของเด็กด้วย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยกำหนดให้การสงเคราะห์เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจาก

ประสบปัญหาต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสได้รับบริการทางการศึกษา หรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ ให้เข้ารับอุปการะในสถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ ทั้งด้านการจัดสวัสดิการสังคมและจัดหาครอบครัวทดแทน เพื่อให้ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัย และสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดสิทธิพื้นฐานของเด็กไว้ว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองในทุกรูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ซึ่งรวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศกับ หรือการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากเด็ก เช่นการค้าประเวณีเด็ก การขายเด็ก การนำเด็กไปใช้ขอรานไม่ว่าโดยบิดา มารดา ผู้ปกครอง เด็กหรือโดยบุคคลอื่น เมื่อเด็กบางคนถูกละเมิดสิทธิกลายเป็นเด็กเร่ร่อน ถูกทอดทิ้ง ถูกทำร้าย รัฐให้การปกป้อง คุ้มครองเด็กกลุ่มนี้ ให้รอดพ้นจากอันตรายในรูปแบบของสถานสงเคราะห์ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ที่สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักประชาสัมพันธ์ (2555) ที่ระบุถึงสิทธิเด็กไว้ว่า สิทธิเด็กใช้เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เจริญเติบโตรอบด้าน เต็มศักยภาพ และไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในการไม่เลือกปฏิบัตินั้น ไม่ได้หมายความว่ารัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กเหมือนกันหมดทุกคน แต่หมายถึงเมื่อพบว่ามีเด็กกลุ่มใดไม่สามารถใช้สิทธิเช่นเดียวกับเด็กอื่น เพราะประสบปัญหาด้านสภาวะทางร่างกาย จิตใจหรือสังคม เช่น เด็กพิการทางร่างกายหรือทางสมอง เด็กเร่ร่อน เด็กยากจน เป็นต้น รัฐอาจจัดบริการเด็กเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยให้เด็กกลุ่มนี้ได้ใช้สิทธิเท่าเทียมกับเด็กอื่นๆ รวมไปถึงการสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52 ระบุว่า เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมที่เหมาะสมจากรัฐ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเติบโตขึ้น เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

ในการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กนั้น สถานสงเคราะห์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาฟื้นฟูชีวิต จนมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งเป้าหมายสูงสุดในการดำเนินการของสถานสงเคราะห์นี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการจัดบริการสถานสงเคราะห์เด็ก ที่ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดไว้ว่า มาตรฐานการบริการสวัสดิการในสังคมเป็นตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด ของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม การให้ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การรักษาความลับของผู้รับบริการสวัสดิการสังคม สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดสวัสดิการสังคม ที่กฏกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พุทธศักราช 2549 กำหนดแนวทางในการพิจารณาว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กที่ว่า ให้คำนึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในด้านร่างกาย สุขภาพอนามัยการเจริญเติบโต การออกกำลังกาย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพอย่างเหมาะสม การพักผ่อนและนันทนาการ ได้รับในด้านการพัฒนาทางสติปัญญา โดยให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทดลองปฏิบัติตามความเหมาะสม และการได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสมจากแหล่งต่างๆ และได้รับในด้านการพัฒนาทางจิตใจและอารมณ์ โดยได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีวิต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว สังคม และการดำเนินชีวิต มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองอย่างถูกต้อง และยังสามารถคล้องกับผลงานวิจัยของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยสังคม (2551) ที่ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็ก ด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน พบว่า เป้าหมายสำคัญของสถานสงเคราะห์ คือ เด็ก ซึ่งจะ อยู่ที่อยู่ดูแลแก้ไข ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาให้ได้รับการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย จิตใจ วิชาความรู้ การประกอบอาชีพ และทักษะชีวิต โดยครอบครัวและสังคม มีส่วนร่วม จนช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ในการดำเนินการรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์นั้น สถานสงเคราะห์ทำหน้าที่เป็นหน่วยรับรับตัวเด็ก พร้อมเอกสารข้อมูลที่แสดงถึงประวัติของเด็ก ที่ส่งต่อมาจากหน่วยงานแรกรับซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยส่ง โดยดำเนินการตามคู่มือการประสานส่งต่อ ผู้ใช้บริการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คือ เมื่อสถานสงเคราะห์ได้รับการประสานส่งต่อเด็กมาจากหน่วยส่ง สถานสงเคราะห์จะเตรียมทีมสหวิชาชีพ ประกอบด้วย นักสังคมสงเคราะห์/นักจิตวิทยา พยาบาล และผู้ดูแลเด็กให้มีความพร้อมในการรับตัวเด็ก เมื่อรับเด็กแล้วทีมสหวิชาชีพ จะดำเนินการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงของเด็ก ด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำส่งเด็ก สัมภาษณ์ตัวเด็ก ตรวจสอบเอกสารที่แสดงประวัติข้อมูลเด็ก ถ่ายรูปแรกรับ ตรวจสอบทรัพย์สิน ตรวจสอบสภาพร่างกาย จัดบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแฟ้มประวัติเด็กอย่างละเอียด ซึ่งกระบวนการทำงานของสถานสงเคราะห์นี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 56 ให้สถานสงเคราะห์ทำการสืบเสาะและพินิจ เกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็ก ที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์ รวมทั้งของผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยตลอดจนสิ่งแวดล้อม ทั้งปวงเกี่ยวกับเด็ก และมูลเหตุ ที่ทำให้เด็กตกอยู่ในสภาวะจำต้องได้รับการสงเคราะห์ เพื่อรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังจัดให้มีการตรวจสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กที่เข้ารับการสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของ ชูรินทร์ ขวัญทอง (2545) ที่ศึกษาในเรื่อง กระบวนการสังคมสงเคราะห์กับการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กด้อยโอกาสในจังหวัดปัตตานี พบว่า เมื่อหน่วยงานต่าง ๆ หรือสถานสงเคราะห์อื่น ๆ ที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะ นักสังคมสงเคราะห์จะสอบข้อมูลเท็จจริงเพิ่มเติมจากเอกสารจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบิดา มารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก (ในกรณีที่มี) โดยเด็กแต่ละคนจะมีสมุดทะเบียนประวัติ เพื่อบันทึกประวัติความเป็นมา พัฒนาการ การศึกษาความประพฤติ ประวัติการเจ็บป่วยและอื่นๆ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสตบงกช สมบูรณ์ สมบูรณ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การให้บริการสวัสดิการด้านเด็กในสถานสงเคราะห์เด็ก พบว่า กระบวนการด้านการศึกษาข้อมูล หรือการสืบหาข้อมูลเท็จจริง ถึงข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติงานมากที่สุด ร้อยละ 98.7 คือ เมื่อรับเด็กเข้าสถานสงเคราะห์ผู้ปฏิบัติงาน ได้ทำการตรวจสอบหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ของเด็ก เช่น หลักฐานการนำส่งเด็ก ทะเบียนบ้าน สูติบัตร หลักฐานการศึกษา ประวัติการรักษาพยาบาล รองลงมาคือ ปฏิบัติงาน ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้นำส่งเด็กโดยละเอียด ร้อยละ 91.4

ทีมสหวิชาชีพนำข้อมูลที่ได้ จากการสืบค้นหาข้อมูลเท็จจริงมาสรุปร่วมกัน เพื่อทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็กแต่ละคน และกำหนดให้แต่ละวิชาชีพนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นหา ไปพิจารณาวางแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก ในด้านที่ตนรับผิดชอบ ตามทักษะกระบวนการวิชาชีพของตน โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่หลักประสานกับทุกวิชาชีพ จัดประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อนำแผนให้ความช่วยเหลือเด็ก มาหาสรุปข้อมูลร่วมกัน และจัดทำเป็นแผนพัฒนาเด็กรายบุคคล การดำเนินการทั้งหมดนี้ เป็นการดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็ก รายใหม่รายบุคคล ตามกระบวนการรับเด็กเข้าของสถานสงเคราะห์ ที่ดำเนินการโดยทีมสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ ซึ่งกระบวนการทำงานของทีมสหวิชาชีพทั้งหมด เป็นการทำงานที่สอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ที่ สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ (2553) ให้นิยามของคำว่า “ทีมสหวิชาชีพ” ไว้ว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือมีความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน มาทำงานร่วมกัน เพื่อมุ่งสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ในการประเมินสภาพการณ์ปัญหา และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ที่ อภิญญา เวชยชัย (2549) ได้อธิบายถึงหลักสำคัญในการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ไว้ว่า ตามที่สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มีเจตนารมณ์ระบุ ให้การทำงานคุ้มครองเด็กมีกระบวนการทำงานร่วมกัน จากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาชีพ บุคลากรหลายหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการร่วมคิด พิจารณาปัญหาครอบคลุมรอบด้าน และมีความละเอียดอ่อน ในการตอบสนองปัญหาความต้องการ ความอ่อนไหว ของเด็ก เยาวชน ด้วยเหตุนี้นักวิชาชีพ บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงต้องทำงานร่วมกันในกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น

ตั้งแต่การสืบค้นข้อเท็จจริง การประเมินสถานะทางสังคม การพิจารณาเพื่อให้การสงเคราะห์ หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ การทำงานภายใต้ภารกิจดังกล่าว จึงต้องมีการประสานงานร่วมกัน โดยมีวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งเป็นเจ้าภาพ รับผิดชอบเป็นตัวเชื่อมประสาน มีระบบส่งต่อไปยังหน่วยงาน หรือวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีความชำนาญ หรือความพร้อมรองรับตามภารกิจเฉพาะของตน และยังคงคล้องกับข้อมูลที่ปรากฏ ในแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพการจัดบริการของ สถานสงเคราะห์ โดยระบุถึง พระราชบัญญัติมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดมาตรฐานการจัดสวัสดิการสังคมของสถานสงเคราะห์ ด้านบุคลากรไว้ว่าบุคลากรที่ทำงานในฝ่ายสวัสดิการสังคม ประกอบไปด้วย นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา นักพัฒนาการ พยาบาล และพี่เลี้ยง/ พ่อบ้านแม่บ้าน มีวิธีการทำงานเป็นคณะหรือเป็นทีม เรียกว่า “ทีมสหวิชาชีพ” เพื่อให้การทำงานเป็นระบบ สถานสงเคราะห์ได้ทำการจัดสรรตำแหน่งงาน ตามความรับผิดชอบของแต่ละวิชาชีพ มีคำสั่งแต่งตั้งการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างชัดเจน มีตารางแสดงอัตรากำลัง รวมถึงวุฒิการศึกษาของบุคลากรในทุกตำแหน่ง มีการบรรยายลักษณะงานแต่ละงาน ในแต่ละบทบาทหน้าที่ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในงานตามวิชาชีพของตนเอง แต่ในการทำงานทุกคนต้องประสานมือกัน ตั้งแต่กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้อง คุ้มครองในสถานสงเคราะห์ ด้วยการดำเนินการสืบค้นหาข้อเท็จจริง ประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็ก และแก้ไขปัญหาในแต่ละด้าน

แม้ว่าการทำงานของทีมสหวิชาชีพ ในการวางแผนเพื่อช่วยเหลือเด็ก จะเป็นการทำงานตามบทบาทหน้าที่ และพื้นฐานความรู้ของแต่ละวิชาชีพ แล้วนำมาประสานเชื่อมโยงกันตามระบบขั้นตอน แต่ก็ยังพบว่าในการวางแผนเพื่อพัฒนาเด็ก ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลที่ได้มาจากการขาดความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในบางวิชาชีพ บางคนขาดทักษะในการทำงานเป็นทีม บางคนขาดความรู้ ความเข้าใจถึงกระบวนการทำงาน ในวิชาชีพที่ตนเองรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่อยู่ รวมไปถึงการที่ทีมสหวิชาชีพไม่สามารถจัดสรรเวลาในการประชุมได้ เนื่องจากแต่ละคนต้องทำงานในส่วนอื่นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าสถานสงเคราะห์บางแห่ง ไม่มีผู้ปฏิบัติงานในบางสาขาวิชาชีพ หรือผู้ปฏิบัติงานในบางสาขาวิชาชีพ มีจำนวนน้อยกว่าความต้องการของเด็ก ปัญหาที่พบในการทำงานของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์นี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบทีมสหวิชาชีพ ที่สุทธิราลักษณ์ ไศจรัตน์. (2549), ศรีทับทิม พานิชพันธ์. (2539) ได้ระบุถึง ปัญหาและข้อจำกัดในการทำงานของทีมสหวิชาชีพว่า ขาดการแบ่งงาน หน้าที่ ความรับผิดชอบที่ชัดเจน และขาดความรู้ ทักษะในการทำงานเป็นทีม นักวิชาชีพไม่ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ประชุม เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในสาเหตุและปัญหาที่เกิดขึ้น ยึดมั่นกับความคิดเห็นของตน ขาดระบบการตรวจสอบในแต่ละวิชาชีพ ว่าผู้ปฏิบัติได้ดำเนินการแบบใด หรืออย่างไร ซึ่งผู้ปฏิบัติไม่ได้นำเสนอในทีมสหวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอำไพรัตน์ อักษรพรหม (2553) ที่ศึกษาวิจัย ในเรื่องการสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพ สังกัดสถานสงเคราะห์เด็ก ในประเทศไทย ที่สรุปถึงปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณและทอดทิ้ง ไว้ว่า

แต่ละวิชาชีพไม่ค่อยมีเวลาที่ตรงกันในการประชุมทีมสหวิชาชีพ มีแนวคิดในการดูแลเด็กแตกต่างกัน นักวิชาชีพรู้สึกมีช่องว่างระหว่างวัยกับเด็ก ในทางปฏิบัติยังไม่มี การแบ่งแยกงานตามตำแหน่งของแต่ละวิชาชีพอย่างชัดเจน และยังคงทำงานนอกเหนือความรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเอกสารที่ทำให้เสียเวลามาก ขาดแคลนบุคลากร ทำให้นักวิชาชีพมีงานมากจนแทบไม่มีเวลาส่วนตัว ในขณะที่นักวิชาชีพยังขาดความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน และยังคงคลั่งอยู่กับผลงานวิจัยของ วิศิษฐ์ ผลดก (2550) ที่ศึกษา เรื่องการพัฒนาทีมสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม จังหวัดอุบลราชธานี พบปัญหาทางด้านทักษะของการปฏิบัติงานร่วมกันของทีม คือการไม่รับผิดชอบต่อ การปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อตกลงที่มอบหมายจากที่ประชุม เมื่อประชุมร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ และแบ่งหน้าที่มอบหมายความรับผิดชอบ เพื่อให้สหวิชาชีพไปดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ บทบาทวิชาชีพของตน บางครั้งพบว่าสหวิชาชีพบางคนไม่ดำเนินการตามข้อตกลงของที่ประชุม ไม่รับผิดชอบต่อ การปฏิบัติตาม บางวิชาชีพยังคงปฏิบัติงานแยกทำตามความรับผิดชอบแบบเดิม ๆ ไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติงาน

5.2.2 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์

กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เป็นการจัดสวัสดิการ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็ก สถานสงเคราะห์จึงเสริมสร้างพัฒนาการทางร่างกาย ด้วยการ จัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 ให้กับเด็ก เด็กจึงได้รับประทานอาหารที่มีรสชาติอร่อย สะอาด และมีคุณค่า ทางโภชนาการ ได้พักผ่อน นอนหลับในที่ที่อบอุ่น ปลอดภัย สวมใส่เครื่องแต่งกายที่สะอาด เพียงพอ ถูกต้องตามกาลเทศะ และได้รับการดูแลเมื่อมีอาการเจ็บป่วย เด็กจึงมีสุขภาพ ร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรค การให้ปัจจัย 4 ที่สถานสงเคราะห์ดำเนินการนี้ สอดคล้องกับ แนวคิด เกี่ยวกับ สถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการอุปการะ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่มีอยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549 ระบุถึงการปฏิบัติ ด้านสภาวะการเลี้ยงดูด้านสุขภาพกาย ด้วยการให้การดูแลสุขภาพอนามัยของร่างกาย เช่น การมีสุขภาพดี การได้รับอาหารที่มีคุณค่า และมีปริมาณเหมาะสม การนอนหลับอย่างเพียงพอ การมีเวลานันทนาการ ที่เหมาะสม การมีร่างกายที่สะอาด มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มอย่างเพียงพอ และการมีที่อยู่อาศัยที่ถูก สุขลักษณะและเป็นหลักแหล่ง ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมเมื่อเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บ ได้รับวัคซีน ตามวัย มีการเจริญเติบโตและการพัฒนาการสมวัย เช่น มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์การทำงาน ของกล้ามเนื้อ การใช้สายตา การได้ยิน และการรับรู้ภาษาเป็นไปตามพัฒนาการตามวัย ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 ที่ให้สถานสงเคราะห์ รับเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ ตามกฎหมายไว้ปกครองดูแล ด้วยการจัดให้มีที่พัก เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และของใช้ที่จำเป็นตาม ความเหมาะสมโดยคำนึงถึงสุขภาพอนามัย พัฒนาการ รวมถึงการบำบัด รักษา ฟื้นฟูสมรรถภาพ

ทั้งร่างกายและจิตใจของเด็ก และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์ (2550) ที่ศึกษาในเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ที่ระบุว่า กระบวนการจัดการของสถานสงเคราะห์ที่ตระหนักต่อความต้องการพื้นฐานของเด็ก ตั้งแต่ การกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็น “พ่อ แม่” หรือ “พี่เลี้ยง” เด็ก ที่คอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ “กิน อยู่ หลับ นอน” ในบ้านหลังเดียวกัน สนับสนุนด้านปัจจัยสี่อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย การดูแลรักษาพยาบาล และทานอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา เมื่อเด็กเกิดความรู้สึก ไม่สบายใจ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เด็กที่เข้ามาอยู่เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่ถูกทอดทิ้ง

การทำหน้าที่ในการจัดสวัสดิการด้านปัจจัย 4 นี้ มีพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ จะทำหน้าที่เสมือนว่าตนเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็ก ด้วยเหตุนี้พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านจึงต้องเป็น ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็ก และเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละวัยเป็นอย่างดี ให้การดูแล เด็กด้วยความรัก ความเมตตา สนใจ เอาใจใส่ และเป็นທີ່ปรึกษาให้กับเด็ก เมื่อเด็กประสบกับปัญหา ในด้านต่าง ๆ การทำหน้าที่ของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน จึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการเสริมสร้าง พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคมของเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ระบุไว้ในระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงาน ของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 ถึงคุณสมบัติของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์ว่า ต้องมีความรู้ ความสามารถ และเหมาะสมในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ทำหน้าที่ในการดูแลเด็กและปฏิบัติตามกิจวัตร เพื่อให้เด็ก มีความเจริญเติบโต มีการพัฒนาการทุกด้านตามวัย ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เด็กได้พัฒนา ด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพ การจัดบริการของสถานสงเคราะห์ ที่มาตรฐานการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กใน สถานสงเคราะห์ ระบุถึงคุณสมบัติของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน โดยเน้นไปที่ความรู้หรือประสบการณ์ ด้านพัฒนาการเด็ก หรือมีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมาก่อน เพราะจะเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก ได้ดีกว่า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคชัย หลีวิจิตร (2555) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเลี้ยงดู เด็กด้อยโอกาสในมูลนิธิบ้านนกขมิ้นที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ที่ว่า พี่เลี้ยง/พ่อบ้าน แม่บ้านควรมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

นอกจากการดูแลด้านชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กแล้ว พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านยังมีบทบาท หน้าที่สำคัญ ในการปลูกฝังระเบียบวินัยที่ดี ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของเด็ก เด็กในสถานสงเคราะห์ ส่วนมากได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจ จนเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และส่วนรวม มีสัมมาคารวะ เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ พร้อมทั้งปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของสังคม รวมไปถึงการเป็นผู้ที่มีมารยาทที่ดีในสังคม การทำหน้าที่ปลูกฝังระเบียบ วินัยให้กับเด็กของพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านที่พบนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย

(2545) ที่ทำการศึกษาในเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก ที่ว่า กลุ่มตัวอย่างในสถานสงเคราะห์ ได้ทำกิจกรรมส่งเสริมด้านระเบียบวินัย โดยสอนให้เด็กเชื่อฟังผู้ใหญ่ มากที่สุด รองลงมาคือด้านความรับผิดชอบ ด้วยการสอนให้เด็กและเยาวชน รู้จักการทำความสะอาด บริเวณที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์ ส่วนกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำในอัตราเท่า ๆ กันคือ ความขยัน หมั่นเพียร และด้านความซื่อสัตย์สุจริต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปนัดดา กุฎแก้ววิเศษกิจ (2553) ที่ศึกษาถึงเรื่อง การปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงในสถานสงเคราะห์เด็กก่อน ตามมาตรฐานส่งเสริม การจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก พบว่า พี่เลี้ยงมีความรู้เรื่องกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กต้องมีความเหมาะสม กับวัยและพัฒนาการของเด็ก และการสอนให้เด็กไหว้ ขอโทษ ขอบคุณ สำรวมในสถานที่ที่ต้องการ ความสงบ เป็นการฝึกให้แก่เด็กเรียนรู้มารยาททางสังคมมากที่สุด

สำหรับการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เด็ก ทีมสหวิชาชีพ ได้จัดให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตามระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นเด็กจะเข้ารับการศึกษาต่อ ในการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา หรือเข้ารับการศึกษาวิชาชีพ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของเด็ก แต่ละคน นอกจากนี้ทีมสหวิชาชีพยังให้การดูแลรักษาสิทธิประโยชน์ ในการรักษาพยาบาลของเด็ก ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริมทางด้านนันทนาการ และคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้เด็กมีคุณภาพชีวิต ที่ดี มีพัฒนาการที่รอบด้าน ได้รับการยอมรับ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การจัดสวัสดิการสังคมที่ทีมสหวิชาชีพดำเนินการจัดให้เด็กนี้ สอดคล้องกับแนวคิดสวัสดิการสังคมที่ กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใด เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พุทธศักราช 2547 ในด้านการศึกษาไว้ว่า เด็กจะได้รับการศึกษาโดยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องไม่หยุดชะงัก และเป็นการศึกษาตามความสามารถของเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็ก ในประเทศไทย ที่ระบุถึงระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการ ดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 ที่ได้วางระเบียบในเรื่องของ ลักษณะการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์ ไว้ว่า สถานสงเคราะห์ต้องจัดให้มีการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งร่างกายและจิตใจเด็ก ตลอดจน ดำเนินการรักษาเด็กที่เจ็บป่วย ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนาทางการศึกษา และอาชีพ ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามความเหมาะสม รวมทั้งจัดสถานที่ในการเล่นกีฬา และนันทนาการ สำหรับเด็ก ให้เหมาะสมกับวัยและสภาพของเด็กแต่ละคน และยังสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยสังคม (2551) ที่ศึกษา ในเรื่อง “การสังเคราะห์ องค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็ก ด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน” ระบุไว้ว่า การพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการเน้นเรื่องการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเอง เสริมเรื่องการรับรู้และเห็นใจผู้อื่น ด้านการให้ความช่วยเหลือและรับผิดชอบ

ต่อสังคม ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา ด้านการจัดการอารมณ์และความเครียด ผ่านการสงเคราะห์ โดยให้บริการด้านศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพตามความสามารถและความถนัด โดยมีเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถออกไปประกอบอาชีพช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.2.3 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม

เป็นการดำเนินการจำหน่ายเด็ก ให้พ้นการสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์ โดยมีสาเหตุการพ้นสงเคราะห์มาจาก 1) เด็กที่มีอายุครบ 18 ปี หรือมีเหตุจำเป็นจะได้รับการสงเคราะห์ต่อไปไม่เกินอายุ 24 ปีบริบูรณ์ 2) เด็กที่มีครอบครัวเดิม เมื่อครอบครัวมีความพร้อมสามารถเลี้ยงดูเด็กได้ สถานสงเคราะห์จะส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม 3) เด็กไม่มีครอบครัวเดิม หรือครอบครัวเดิมยกเด็กให้ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการโดยเด็ดขาด สถานสงเคราะห์จะจัดหาและส่งเด็กให้กับครอบครัวทดแทน 4) ส่งเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่น ที่สามารถพัฒนาเด็กได้ในกรณีที่เด็กที่มีปัญหาทั้งทางด้านพฤติกรรม สติปัญญา หรือพิการ 5) การพ้นสงเคราะห์ที่เกิดจากการหลบหนีออกจากสถานสงเคราะห์ของเด็ก และไม่สามารถติดตามเด็กกลับมาได้ในระยะเวลา 3 เดือน 6) เด็กถึงแก่กรรมระหว่างเข้ารับการสงเคราะห์ ซึ่งสาเหตุของการพ้นสงเคราะห์ของเด็กที่ทางทีมสหวิชาชีพดำเนินการอยู่นี้ สอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 มาตรา 34 กำหนดไว้ว่า ในกรณีเด็กอยู่ระหว่างการรับการสงเคราะห์ ถ้าผู้ปกครองร้องขอและแสดงให้เห็นว่าสามารถปกครอง และอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ ให้ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี สั่งให้เด็กพ้นจากการสงเคราะห์และมอบตัวเด็กให้แก่ผู้ปกครองรับไปดูแลได้ แม้ว่าจะยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาในการสงเคราะห์ก็ตาม รวมถึงกรณีบุคคลที่ได้รับการสงเคราะห์มีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ยังคงอยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องได้รับการสงเคราะห์ต่อไป ปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีอาจสั่งให้บุคคลนั้น ได้รับการสงเคราะห์ต่อไปจนอายุยี่สิบปีบริบูรณ์ก็ได้ แต่ถ้ามิเหตุจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์ต่อไปอีก และบุคคลนั้นมีได้คัดค้านปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี อาจสั่งให้สงเคราะห์บุคคลนั้นต่อตามความจำเป็นและสมควร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินเวลาที่บุคคลนั้นมีอายุครบยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยสังคม (2551) ที่ศึกษา ในเรื่อง “การสงเคราะห์ องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็ก ด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน” ในการพิจารณาผลจากเด็กและเยาวชนที่ออกจากสถานสงเคราะห์ พบว่า สถานสงเคราะห์ได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหรือญาติ สามารถเข้ามาทำเรื่องขอรับเด็กออกไปได้ตามกฎเกณฑ์ที่ทางสถานสงเคราะห์วางไว้ โดยสถานสงเคราะห์จะพิจารณาความพร้อมของครอบครัว และติดตามผลภายหลังจากนำเด็กออกไปอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้เด็กที่บรรลุนิติภาวะและคิดว่าตนเองพร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตด้วยตนเองแล้ว จึงสามารถขอออกจากสถานสงเคราะห์ได้

เพื่อให้เด็กสถานสงเคราะห์พร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ได้รับการยอมรับ และไม่เป็นภาระของสังคม ทีมสหวิชาชีพจึงมีการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เด็ก ส่งผลให้เด็กพ้นสงเคราะห์มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีสุขอนามัยที่ดี มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความสามารถในการคิดและตัดสินใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัยในตนเอง และมีมารยาทที่ดีทางสังคม ทั้งนี้เป็นไปตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน โดยทีมสหวิชาชีพจะทำการบันทึกข้อมูล ที่แสดงถึงพัฒนาการในแต่ละด้านของเด็กลงในแฟ้มประวัติ ของเด็กอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กของทีมสหวิชาชีพนี้ สอดคล้อง กับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ระบุถึงเรื่องการเตรียมความพร้อมไว้ใน คู่มือ การประสานส่งต่อผู้ใช้บริการกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2554) ไว้ว่า ในการส่งต่อผู้ใช้บริการนั้น หน่วยงานที่ทำหน้าที่อุปการะผู้ใช้บริการ ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้ใช้บริการ ที่มีความพร้อมกลับ สู่ครอบครัว สังคม หรือผู้ใช้บริการที่ต้องประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่น เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ให้ช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิชาย ปล้องอ้วน (2542) ที่ศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ก่อนออกสู่สังคมภายนอกของทีมสหวิชาชีพ ด้านลักษณะกิจกรรมที่จัดขึ้นในการเตรียมความพร้อม ให้เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก ด้านกายพบว่า มีการให้การรักษา พยาบาลด้านสุขภาพอนามัย การส่งเด็กเข้าเรียนต่อสถานศึกษาภายนอกสถานสงเคราะห์มีมากที่สุด และการให้บริการพื้นฐานทางด้านปัจจัยสี่ ด้านอารมณ์จิตใจมีการจัดกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมั่น ในตนเองให้กับเด็กมากที่สุด การจัดกิจกรรมการสร้างมนุษยสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ และการให้คำแนะนำปรึกษา ทางด้านจิตวิทยา ด้านสังคม มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ร่วมกิจกรรม ของชุมชนมากที่สุด และการมีส่วนร่วมรณรงค์ตามโครงการต่าง ๆ การจัดหางานให้กับเด็กและเยาวชน ที่สำเร็จการศึกษา หรือมีอายุครบ 18 ปี และการทดลองให้ออกไปทำงานยังภายนอกสถานสงเคราะห์ และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จีรพา กิจเต่ง (2555) ที่ศึกษาในเรื่องรูปแบบการจัดบริการสังคม สำหรับเด็กพิเศษ บ้านลอเรนโซ จังหวัดชลบุรี ที่ว่าในการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเด็กกลับสู่สังคม เป้าหมายที่ต้องการเห็น คือการที่เด็กสามารถรับผิดชอบตนเองได้ ดูแลสุขภาพของตนอย่างรับผิดชอบ มีความมั่นใจและกล้าตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสม มีศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่ดีงาม มีความผูกพันกับบ้านลอเรนโซ รู้จักพอเพียงในการดำเนินชีวิต ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ฟังตนเองได้ เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของการเป็นคนทำงาน ที่มีวินัย ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียร อดทน ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี มีสุขภาพอนามัยที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณและสามารถพัฒนาตน ในทุกมิติเพื่อเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในสังคม

ที่ผ่านมาทีมสหวิชาชีพตระหนักดีว่า ในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กนั้นครอบครัวถือว่าเป็นบทบาท สำคัญต่อเด็กที่สุด แต่เด็กในสถานสงเคราะห์หลาย ๆ คน กลับเป็นเด็กที่ไม่มีครอบครัวเดิมที่จะมา ให้การอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานสงเคราะห์ จะต้องจัดหาครอบครัวทดแทน

ให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่มาจากความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่น และได้เรียนรู้การใช้ชีวิตแบบครอบครัวที่มีผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีการดำเนินชีวิตตามกฎ ระเบียบของครอบครัว รู้จักเสียสละ มีความรับผิดชอบ และรู้จักหน้าที่ของตน เป็นการเสริมส่วนที่ขาดหายของชีวิตเด็กให้สมบูรณ์และเหมาะสม สอดคล้องกับ ระบบการเลี้ยงดูทดแทน ที่ระบุถึงแนวคิดของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก (2556) ไว้ว่า “ไม่มีสถานที่ใด จะดูแลเด็กได้ดีเท่ากับครอบครัว” ครอบครัวทดแทนจึงมีบทบาทเปรียบเสมือนพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก การทำหน้าที่เป็นเสมือนพ่อแม่ ด้วยการเป็นแบบอย่างของครอบครัวที่เหมาะสม รวมไปถึงการดูแลชีวิตประจำวัน หรือการให้ความรัก ความเอาใจใส่แก่เด็ก ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีส่วนช่วยให้เด็กปรับตัวกับอดีตที่เลวร้ายของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นใหม่ เกิดภาพและความรู้สึกใหม่ ทำให้เด็กมีความสุขในการดำรงชีวิต สามารถมองโลกรอบ ๆ ตัวดีขึ้นและเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่ระบุถึงงานวิจัยของ ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2538) ในเรื่องแนวคิดและกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ที่ระบุไว้ว่าครอบครัวบุญธรรมถือเป็นสวัสดิการครอบครัวรูปแบบหนึ่ง ในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้แก่เด็กที่ไร้ที่พึ่ง ตามแนวคิดของการจัดครอบครัวบุญธรรมนั้น โดยเน้นที่การจัดหาครอบครัวที่เหมาะสมให้แก่ เด็กกำพร้า หรือเด็กที่ถูกทอดทิ้ง โดยคำนึงถึงตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมราภรณ์ ตันติวิภาส (2538) ที่ทำการศึกษาในเรื่องการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยให้เด็กได้อยู่กับครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์เด็กอ่อน สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ในเขตภาคกลาง ที่ระบุว่ากลุ่มสหวิชาชีพทั้งหมด เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าเด็กควรได้รับการดูแลจากครอบครัวอย่างใกล้ชิด เพราะจะทำให้เป็นเด็กที่มีคุณภาพของสังคม พัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์เหมาะสมกับวัย การเลี้ยงดูที่เหมาะสมของครอบครัวทดแทนจะช่วยให้เด็กเจริญเติบโตและมีพัฒนาการที่ดี

แต่ในการดำเนินการเพื่อจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก ของทีมสหวิชาชีพเด็กที่ผ่านมา พบว่ามีเด็กจำนวนน้อยมากที่ได้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน โดยมีสาเหตุมาจากทีมสหวิชาชีพยังไม่ได้ให้ความสำคัญ ในการดำเนินการเพื่อจัดหาครอบครัวทดแทนให้เด็กอย่างเต็มที่ โดยยกให้เป็นหน้าที่ของศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมดำเนินการ ทั้งหมด นอกจากนี้ยังพบว่าการมีกฎ ระเบียบมากมาย ทำให้ยุ่งยากซับซ้อน ครอบครัวไม่สามารถเลือกเด็กไปอุปการะได้เอง จึงไม่มั่นใจว่าเด็กที่ตนรับไปเลี้ยงดูจะเข้ากับคนในครอบครัวหรือไม่ รวมไปถึงเด็กในสถานสงเคราะห์เด็กที่เป็นเด็กโต จึงไม่มีครอบครัวใดให้ความสนใจรับไปอุปการะ เพราะกลัวว่าจะอบรมสั่งสอนยาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2538) ศึกษาเรื่องแนวคิดและกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ที่ระบุถึงปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมว่า การเลือกสรรครอบครัวบุญธรรมที่เหมาะสม ให้กับเด็กยังดำเนินการไม่ได้เต็มที่ ส่วนใหญ่ครอบครัวไทยยังมักเป็นผู้คัดเลือกตัวเด็กเอง เช่น การระบุตัวเด็ก การไปรับตัวเด็กจากโรงพยาบาลโดยตรง โอกาสที่เด็กจะได้ไปอยู่กับครอบครัวที่เหมาะสมอย่างแท้จริง จึงมีน้อยลงและในขณะเดียวกัน เด็กที่เป็นกลุ่มขาดโอกาส

ได้แก่ เด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้งที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ก็มีโอกาสน้อยลงที่จะได้มีครอบครัวทดแทน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรรัตน์ ก้านบัวแก้ว (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การจิตสวัสดิการ สังคมแก่เด็กถูกทอดทิ้งในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ พบว่า ปัญหาในการจัดหาครอบครัวทดแทน มาจากขาดการประชาสัมพันธ์ เรื่องระบบครอบครัวอุปถัมภ์ให้ประชาชนทราบ การเลือกเด็กที่จะขออุปการะ หรือขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม โดยคำนึงถึงแต่ความต้องการของผู้ขออุปการะ หรือขอผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม การมีทัศนคติที่ไม่ดีของผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ต่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ขึ้นตอนและกฎ ระเบียบที่ยุ่งยาก

เมื่อเด็กพ้นสงเคราะห์จากสถานสงเคราะห์ และกลับออกไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและสังคม แล้ว ทีมสหวิชาชีพจะทำการติดตามดูแล ชีวิตความเป็นอยู่ ของเด็กที่พ้นสงเคราะห์เหล่านี้ทุกคน ด้วยการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและที่ทำงานเด็ก ติดตามเด็กและครอบครัวทางโทรศัพท์ และทางไปรษณีย์ เพื่อสอบถามถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สัมพันธภาพของเด็กกับครอบครัวและสังคม หากพบว่าเด็ก มีปัญหาจะให้คำปรึกษา แนะนำ ให้กำลังใจ และข้อคิดในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจได้ว่า เด็กสามารถใช้ชีวิตหลังพ้นสงเคราะห์ได้อย่างมีความสุข ซึ่งการติดตามที่ทีมสหวิชาชีพ ดำเนินการทั้งหมดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็ก ที่ระบุถึงระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยวิธีการดำเนินงานของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครอง สวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547 ที่ได้กำหนดให้ สถานสงเคราะห์สอดส่อง และติดตามให้คำแนะนำปรึกษา หรือช่วยเหลือแก่เด็กที่พ้นจากความปกครองดูแล เพื่อป้องกันการกลับไปสู่สภาพเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย ที่กล่าวถึง พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดให้ผู้ปกครองสวัสดิภาพเด็กสถานสงเคราะห์ มีบทบาท หน้าที่ ในการสอดส่องและติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือแก่เด็กที่ออกจาก สถานสงเคราะห์ไปแล้ว เพื่อเป็นการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ที่เคยอยู่สถานสงเคราะห์ มิให้กลับไปสู่สภาพเดิม และยังสอดคล้องกับงาน วิจัยของ โชคชัย หลีวิจิตร (2555) ศึกษาถึงเรื่อง รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กด้อยโอกาสในมูลนิธิบ้านนกขมิ้นที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต ในด้านการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กที่อยู่ในการปกครอง พบว่า แม้ว่าเด็กคนดังกล่าวจะผ่าน กระบวนการช่วยเหลือของมูลนิธิบ้านนกขมิ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง แต่การติดต่อ พูดคุย ให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตของเด็ก

ผลจากการติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ พบว่า กระบวนการจิตสวัสดิการสังคมที่ทีมสหวิชาชีพ จัดให้กับเด็ก ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ จึงถือว่า กระบวนการจิตสวัสดิการสังคม ที่สถานสงเคราะห์จัดให้เด็กนั้น ทำให้เด็กประสบผลสำเร็จในชีวิต แต่เป็นความสำเร็จที่มากบ้าง น้อยบ้าง ทั้งนี้เป็นไปตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ผลการดำเนินงาน ของสถานสงเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ที่กล่าวถึง กฎกระทรวงกำหนด แนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติ

โดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พุทธศักราช 2549 ที่กำหนดไว้ว่า การให้เด็กได้รับความคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์พื้นฐาน รวมทั้งได้รับความช่วยเหลือ ในเวลาที่ประสบปัญหาทางด้านต่าง ๆ ให้สามารถแก้ปัญหาและอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข และยังสามารถคล้องกับ ผลงานวิจัยของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยสังคม (2551) ที่ศึกษา ในเรื่อง “การสังเคราะห์ องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็ก ด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน” ด้านผลการพัฒนาเด็กที่พบว่า ส่วนใหญ่ถ้าเด็กสามารถเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้มีโอกาสเรียนต่อในสายสามัญหรืออาชีวศึกษาหรือพาณิชย์ โดยได้เลือกทางเดินเพื่ออนาคตของตนเองได้ ก็ถือได้ว่าสามารถเลี้ยงดูตนเองได้มีแนวโน้มสูงที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งนี้หากเด็กได้รับการส่งตัว และถูกขังเกลายู่สถานสงเคราะห์ตั้งแต่ยังเด็ก ก็มีโอกาสูงที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา ในเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพ ในสถานสงเคราะห์ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาข้อมูลจะพบว่า การจัดสวัสดิการสังคม ให้กับเด็กสถานสงเคราะห์ เป็นการปฏิบัติงานร่วมกัน ของผู้ปฏิบัติงานในหลายสาขาวิชาชีพ และทุกวิชาชีพต่างต้องใช้ความรู้ ในทักษะวิชาชีพของตน มาใช้ในกระบวนการทำงาน เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีให้กับเด็ก ดังนั้น ผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ จึงควรให้ความสำคัญกับทุกวิชาชีพ ดังนี้

1) ด้านบุคลากร ควรจัดสรรตำแหน่งหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานสงเคราะห์ให้ครบ ในทุกสาขาวิชาชีพ เพราะทุกวิชาชีพต่างมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพัฒนาการ และฟื้นฟูชีวิตของเด็ก ทั้งสิ้น โดยเฉพาะนักการศึกษา นักจิตวิทยา พยาบาล และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งการจัดสรรตำแหน่ง นั้นผู้บริหารต้องพิจารณา ทั้งในเรื่องความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ตามทักษะวิชาชีพ ของแต่ละคนจริง ๆ ไม่ใช่การเลื่อนไหลตำแหน่งจากแม่บ้าน/พ่อบ้าน ให้มาทำงานในตำแหน่ง นักพัฒนาการ หรือนักการศึกษา ที่แม้จะมีประสบการณ์ แต่ขาดศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน ตามวิชาชีพนั้น ๆ เพราะอาจมีผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กได้ หากสาขาวิชาชีพใดมีการโยกย้าย ตำแหน่ง หรือจำเป็นต้องรับผู้ปฏิบัติงานเข้ามาใหม่ไม่มีประสบการณ์ทำงาน ผู้ปฏิบัติงานในสาขาวิชานั้น ควรได้รับการศึกษาดูงาน หรือมีพี่เลี้ยงสอนงานให้ เพื่องานที่ต่อเนื่องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการส่งเสริม พัฒนา และอบรมให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ ในทุกวิชาชีพ ดังนี้

2.1) จัดอบรม เพื่อเรียนรู้ในเรื่องการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ทุกวิชาชีพตระหนักว่าทุกวิชาชีพต่างมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ไม่ใช่มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ทั้งหมด แม้ต่างคนต่างต้องทำงานในวิชาชีพของตน แต่ก็ต้องมีการประสานให้เป็นงานเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ และมีจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน ไม่ใช่รับรู้ หรือทำแต่งานของตนเท่านั้น

2.2) พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน ควรได้รับการเพิ่มพูนทักษะ ความรู้ในเรื่องจิตวิทยา ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และนำความรู้ที่ได้รับ และความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กตามประสบการณ์ ที่มีอยู่มาพัฒนางานของตน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด

2.3) นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ซึ่งมีหน้าที่หลักในการประสานงาน ควรเพิ่มทักษะความรู้ด้านการสื่อสาร และมนุษยสัมพันธ์ เพื่อให้ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดความสุขใจร่วมกัน มีความคล่องตัวในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงการรู้จักวิธีการจูงใจคน

2.4) นักการศึกษา นักพัฒนาการ รวมทั้งพยาบาล ซึ่งมีหน้าที่หลักในการเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็ก ควรพัฒนาตนเองทางด้านทักษะการวางแผน เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด ในการเสริมสร้างพัฒนาการให้เด็กได้อย่างครอบคลุมทุก ๆ ด้าน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า การปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการที่ดีและฟื้นฟูชีวิตให้กับเด็ก ที่ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ดำเนินการอยู่ ยังมีกระบวนการทำงาน ที่ควรได้รับการพัฒนาในแต่ละด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) ด้านการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก

การปฏิบัติงานในกระบวนการส่งเด็กกลับบ้าน ครอบครัวและสังคมของทีมสหวิชาชีพนั้น ทีมสหวิชาชีพควรให้ความสำคัญและร่วมกันพัฒนาแนวทาง ในการดำเนินการจัดหาครอบครัวทดแทน ให้กับเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของตนเอง แทนที่จะปล่อยให้หน้าที่ของศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเพียงฝ่ายเดียว เพราะการร่วมมือกันทำหลายๆฝ่าย จะทำให้เด็กมีโอกาสออกไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวทดแทนมากยิ่งขึ้น ซึ่งทีมสหวิชาชีพสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

1.1) ทีมสหวิชาชีพทุกคนควรศึกษาให้เข้าใจและตระหนักรู้ว่า เด็กที่เติบโตมาจากการเลี้ยงดูของคนในครอบครัว จะมีพัฒนาการที่ดีกว่าการเติบโตจากสถานสงเคราะห์อย่างไร

1.2) จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กที่ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน เข้ามาบอกเล่าเรื่องราวดี ๆ ที่ได้ไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวทดแทน เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดสนใจ และพัฒนาตนเองให้เป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่น เพราะอาจเป็นโอกาสที่จะได้ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน

1.3) ร่วมกันรณรงค์ ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับเด็ก ในเรื่องครอบครัวทดแทน เพื่อให้เด็กมั่นใจว่าการไปอยู่กับครอบครัวทดแทน จะทำให้เด็กได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เด็กปรับพฤติกรรมของตนเองให้ดีขึ้นจนเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของครอบครัวทดแทน

1.4) ควรมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ทุก ๆ ครอบครัว มีความรู้และเข้าใจ ในความสำคัญของครอบครัวทดแทนที่มีต่อเด็กสถานสงเคราะห์ เพื่อเป็นข้อมูลให้กับครอบครัวที่มีความพร้อมทั้งในด้านฐานะทางการเงิน และมีศักยภาพในการเลี้ยงดูเด็ก นำไปใช้ในการตัดสินใจรับเด็กไปอุปการะเลี้ยงดู เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของภาครัฐ และยังเป็นการสร้างบุญกุศลตามความเชื่อของชาวพุทธ และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนของชาติให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

1.5) ให้ความสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเสริมสร้างระเบียบวินัย การเป็นผู้ที่มีมารยาทที่ดีในสังคม และคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กในสถานสงเคราะห์ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปว่า ถ้าเขาตัดสินใจรับเด็กจากสถานสงเคราะห์ไปอุปการะเลี้ยงดูแล้ว เด็กจะสามารถเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ไม่นำปัญหามาให้ และพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป

2) ด้านการจัดกิจกรรม/โครงการ

จากข้อมูลที่ทีมสหวิชาชีพได้รับ ในการติดตามเด็กที่พ้นจากการสงเคราะห์ แม้จะพบว่า เด็กสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พอใจในความเป็นอยู่ของตน ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลที่เกิดมาจากการจัดสวัสดิการสังคม ตามกิจกรรม/โครงการที่ทีมสหวิชาชีพจัดให้กับเด็กทั้งสิ้น แสดงว่าการจัดกิจกรรม/โครงการที่ผ่านมา จะสามารถพัฒนาเด็กได้ก็จริง แต่ความสำเร็จที่ได้รับก็น่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ เช่น ในการจะทำให้เด็กมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ใช่เป็นชีวิตที่ดีเพียงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่เด็กต้องสามารถปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิต ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง ของสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทีมสหวิชาชีพควรจะต้องพัฒนากระบวนการ ในการจัดกิจกรรมนั้น หนากการ กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม การปลูกฝังระเบียบวินัย และมารยาททางสังคมที่ทีมสหวิชาชีพดำเนินการอยู่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ดังนี้

2.1) กิจกรรม/โครงการที่ทีมสหวิชาชีพ นำมาจัดสวัสดิการตามกระบวนการพัฒนาเด็ก ควรเป็นกิจกรรม/โครงการที่ผ่านการพิจารณาาร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ ไม่ใช่เป็นกิจกรรม/โครงการ ที่เกิดจากความคิด หรือดำเนินกิจกรรมโดยคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น ก่อนเสนอโครงการทุกครั้ง จึงต้องมีการประชุมร่วมกันของทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้ทุกวิชาชีพมีส่วนร่วมในการคิดหากระบวนการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ว่าต้องเป็นกิจกรรม/โครงการที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้จริง และสามารถพัฒนาเด็กได้อย่างต่อเนื่อง

2.2) การกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ ในดำเนินการตามกิจกรรม/โครงการ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการให้กับเด็ก ควรให้ทีมสหวิชาชีพมีบทบาท หน้าที่ในการทำงานร่วมกัน ไม่ใช่

เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้ อย่างชัดเจน และมอบหมายงานในแต่ละหน้าที่ ให้เหมาะสมกับงานในวิชาชีพของแต่ละบุคคล

2.3) ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละสาขาวิชาชีพ เมื่อได้รับมอบหมายงานนั้น ๆ แล้ว จะต้อง รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และมีการติดตามความคืบหน้าของงานเป็นระยะ ๆ เมื่อพบปัญหา ระหว่างการดำเนินงานกิจกรรม ต้องนัดหมายประชุมร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่พบในทันที

2.4) หลังเสร็จสิ้นโครงการ ต้องทำการประเมินผลดำเนินการโครงการในทันที และจะต้องมีการติดตามผล การพัฒนาของเด็กอย่างต่อเนื่อง

2.5) ในการจัดกิจกรรม/โครงการทุกครั้ง ต้องตระหนักว่าไม่ได้เสร็จสิ้นเมื่อกิจกรรม นั้น ๆ จบลง แต่ต้องติดตามดูแลพฤติกรรมของเด็กอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้เด็กมีการพัฒนาตัวเอง ตลอดเวลา จึงจะมั่นใจได้ว่ากิจกรรม/โครงการที่จัดสามารถพัฒนาเด็กได้จริง เพราะการพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องของเด็ก จะทำให้เด็กคิดเป็น เข้าใจ และอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง พร้อมทั้งจะ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเองเสมอ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข ในทุกสถานการณ์ ที่ชีวิตหรือสังคมเปลี่ยนแปลงไป เมื่อถึงวันที่เด็กพ้นจากการอุปการะ จึงทำให้เด็กมีภูมิคุ้มกันชีวิตที่ดี ไม่เป็นภาระของสังคม และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษา และรวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ ของทีมสหวิชาชีพ ในการจัดสวัสดิการสังคมของทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์เด็ก เพื่อให้ ทีมสหวิชาชีพมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ แต่เปลี่ยนหน่วยงานเป็นสถานสงเคราะห์ของเอกชน เพื่อได้ทราบถึงกระบวนการทำงานทั้งหมด ของสถานสงเคราะห์เอกชน เพราะอาจส่งผลดีต่อการนำมาพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม ให้กับสถานสงเคราะห์ของรัฐ

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตาม ประเมินผลเด็กที่ไปอยู่กับครอบครัวทดแทน

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก, และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิจัยสังคม. (2551) การสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กด้านทักษะชีวิตนอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สี่ไทย.
- กุศล สุนทรธาดา และ จิตตินันท์ เตชะคุปต์. (2544) รูปแบบและระบบการจัดบริการสถานเลี้ยงดูเด็กที่มีคุณภาพในประเทศไทย : กรณีพินิจศึกษา. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะรัฐมนตรี. (2554) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 -25 สิงหาคม 2555. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- คณะรัฐมนตรี. (2557) คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2557. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- คู่มือการปฏิบัติงาน ตามมาตรฐานกระบวนการของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2553) การจัดหาครอบครัวทดแทน. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.
- ชยันต์ วรรณะภุติ. (2537) การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สายส่งศึกษา เคล็ดไทย จำกัด.
- ชาย โพธิ์ลีตา. (2552) ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โชคชัย หลีวิจิตร. (2555) “รูปแบบการเลี้ยงดูเด็กด้อยโอกาสในมูลนิธิบ้านนกขมิ้นที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิต” วารสารสังคมภิวัตน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2555 สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐและคณะ. (2546) บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นางลักษณ์ วิรัชชัย. (2543) พรหมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ. ชลบุรี : วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2534) เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : B&B Publishing.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2545) **จิตวิทยาครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด.
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (2547) **คู่มือปฏิบัติงานในการฟื้นฟูหญิงและเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : อินโฟเพรส.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2549) **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย (Social Welfare in Thai Society)**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550) กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546) **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- วารสาร ทรรศน์วิระปกรณ์. (2551) วิธีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา. ใน **วารสารศึกษาศาสตร์**. บทความย่อ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2550-มกราคม 2551 หน้า 109 -122. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันเพ็ญ วาสิกะสิน. (เมษายน - มิถุนายน 2536) สวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. **วารสารสมาคมเศรษฐศาสตร์**. 3 (11) : หน้า 60-61.
- วิไลวัจน์ กฤษณะภักดี. (2523) **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ศากุล ช่างไม้. (กันยายน-ธันวาคม 2546) การเก็บข้อมูล การจัดการกับข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. **วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน**, 9 (3) : หน้า 164-173.
- ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์. (2539) รายงานผลการวิจัย เรื่อง “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการทำงานสหวิชาชีพ : ทักษะของนักสังคมสงเคราะห์และสหวิชาชีพ”. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย. (2553) **การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว**. สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2553) **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2546) **นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2547-2556**. กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554) **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555) **สิทธิเด็กตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ**
กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ กลุ่มผลิตเอกสาร (จุลสาร)
สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546) **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 12.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุธารทิพย์ เสือคง. (2547) **การสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี**
สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จังหวัดสิงห์บุรี. เอกสารทางวิชาการเพื่อขอประเมิน
เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นักสังคมสงเคราะห์ 6 ว กระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540) **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553) **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เวชชัย. (2549) **เอกสารประกอบการบรรยายสหวิชาชีพและการคุ้มครองเด็ก**.
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. (2551) **ระเบียบวิธีวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อำไพรัตน์ อักษรพรหม. (2553) **การสนับสนุนทางวิชาชีพในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเด็กที่ถูกทารุณ**
และทอดทิ้งของทีมสหวิชาชีพ สังกัดสถานสงเคราะห์เด็กในประเทศไทย. ใน **วารสารสงขลา**
นครินทร์. ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2553 หน้า 583. สงขลา :
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วิทยานิพนธ์

- จีรพา กิจเต่ง. (2555) รูปแบบการจัดบริการสังคมสำหรับเด็กพิเศษบ้านล่อเรนโซ
อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี. ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชาการบูรณาการนโยบาย
สวัสดิการสังคม) สมุทรปราการ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
(เอกสารอัดสำเนา)
- ชูรินทร์ ขวัญทอง. (2545) กระบวนการสังคมสงเคราะห์กับการจัดสวัสดิการสังคม สำหรับ
เด็กด้อยโอกาสในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาสังคมวิทยา) ปัตตานี :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ [PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://
soreda.oas.psu.ac.th/research_id=297.show_detail.php?](http://soreda.oas.psu.ac.th/research_id=297.show_detail.php?) (18 กรกฎาคม 2556)
- ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2538) แนวคิดและกระบวนการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ศึกษานิพนธ์
ที่งานของกรมประชาสงเคราะห์และองค์การพัฒนาเอกชน. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ปนัดดา กุฎแก้ววิเศษกิจ. (2553) การปฏิบัติงานของพี่เลี้ยงในสถานสงเคราะห์เด็กก่อนตาม
มาตรฐานส่งเสริมการจัดสวัสดิการสำหรับเด็ก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาการบริหารและ
นโยบายสวัสดิการสังคมภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ [PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://203.131.210.70/
soclib54/rsdat/prg/eachview.php?okey=MBdPBl6&prg=viewlibdt.php&xkw=
&Page=3](http://203.131.210.70/soclib54/rsdat/prg/eachview.php?okey=MBdPBl6&prg=viewlibdt.php&xkw=&Page=3) (31 กรกฎาคม 2556)
- ภูมิชาย ปล่องอ้วน. (2542) การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่
สังคมภายนอกของทีมสหวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ [PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.jvkk.go.th/
researchnew/qrrresearch.asp?code=2158](http://www.jvkk.go.th/researchnew/qrrresearch.asp?code=2158) (31 กรกฎาคม 2556)
- วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย. (2545) การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
[PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://203.131.219.242/cdm/ref/collection/
tuthesis/id/3514](http://203.131.219.242/cdm/ref/collection/tuthesis/id/3514) (5 สิงหาคม 2556)
- วิศิษฐ์ ผลดก. (2550) การพัฒนาทีมสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมจังหวัด
อุบลราชธานี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) อุบลราชธานี : บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี [PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา :
[www.pol.ubu.ac.th/new.../
attachment-1368808487.d...](http://www.pol.ubu.ac.th/new.../attachment-1368808487.d...) (5 มกราคม 2558)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สตบงกช สมบูรณ์. (2554) การศึกษาผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการให้บริการสวัสดิการสังคมด้านเด็กในสถานสงเคราะห์เด็ก. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคมภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [PDF เอกสารออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://203.131.219.242/cdm/ref/collection/tuthesis/id/35145> (16 สิงหาคม 2556)
- สุทธีราลักษณ์ ไชจิรัตน์ (2549) แนวทางการพัฒนาการประสานงานของทีมสหวิชาชีพในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของศูนย์สิรินธรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพการแพทย์แห่งชาติ. สารนิพนธ์ สส.ม. (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรรัตน์ ก้านบัวแก้ว. (2542) การจัดสวัสดิการแก่เด็กถูกทอดทิ้งในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคมภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมราภรณ์ ต้นติวิภาส. (2538) การปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อช่วยให้เด็กได้อยู่กับครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ในเขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ สส.ม. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต**
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (19 ตุลาคม 2548) “การช่วยเหลือเด็กถูกทอดทิ้ง”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.ryt9.com/s/cabt/35698> (24 กรกฎาคม 2556)
- กิตติชัย อักษรเจริญ. (ม.ป.ป.) “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/382491> (1 สิงหาคม 2556)
- “ครอบครัว ทดแทน เต็ม"รัก"หลังฝันร้าย”. (20 มีนาคม 2550) ข่าวสด. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.infoforthai.com/forum/index.php?topic=8267.0;wap2> (25 กรกฎาคม 2556)
- คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ (2545) “แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549)” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : http://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=2213 (18 กรกฎาคม 2556)
- จินตนา ธนวิบูลย์ชัยและบุญศรี พรหมมาพันธุ์. (2547) “การเก็บรวบรวมข้อมูล”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : www.moe.go.th/wijai/module4.doc (6 กรกฎาคม 2556)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชลาทิพย์ ปุณณบุตร. (2 เมษายน 2556) “การดำเนินงานการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม
สำคัญไฉน” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : 61.19.50.61/dsdw2011/doc.php?doc_ref=107
(28 กรกฎาคม 2556)
- นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. (31 กรกฎาคม 2553) “ปัญหาที่พบในเด็กสถานสงเคราะห์” [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/380114> (20 กรกฎาคม 2556)
- นรรักษ์ต์ ฝันเชียร. (2552) “การรณรงค์เรื่องสิทธิเด็กในครอบครัว” [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
http://www.ffc.or.th/ffc_scoop/2552/scoop_2552_01_05.php (18 กรกฎาคม 2556)
- นรวัดน์ เจริญรัชต์ภาคย์. (22 พฤษภาคม 2555) “วอนคนไทยเห็นคุณค่าครอบครัวทดแทน”
[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.thaipost.net/x-cite/220512/57152>
(20 พฤศจิกายน 2556)
- “บ้านรัก พุ่มพักใจ ครอบครัวทดแทน”. (11 มิ.ย. 2552) **ข่าวสด**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
http://www.dmh.go.th/sty_lib/news/view.asp?id=11565 (20 กรกฎาคม 2556)
- “เปิดผลวิจัยบ้านรับเด็กเร่ร่อนพบขาดงบฯ หนัก”. (22 มีนาคม 2555) **สำนักข่าวไทย**.
[ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.mcot.net/site/content?id=4ff674e70b01
dabf3c0405ee#.Ug3LW3LEzpG](http://www.mcot.net/site/content?id=4ff674e70b01dabf3c0405ee#.Ug3LW3LEzpG) (28 กรกฎาคม 2556)
- “พส.ตั้งอนุกรรมการทำยุทธศาสตร์ระบบดูแลเด็กกำพร้า”. (18 พฤษภาคม 2552). **ผู้จัดการ
ออนไลน์**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.manager.co.th/QOL/=9520000055069>
(24 กรกฎาคม 2556)
- ภาสตรีย์ ชมวงศ์. (6 ตุลาคม 2549) “ครอบครัวทดแทน... ผู้สร้าง”ชีวิตใหม่”เด็กเหยื่อทารุณ”.
[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <https://soclaimon.wordpress.com/2010/10/06>
(24 กรกฎาคม 2556)
- มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. (ม.ป.ป.) “กิจกรรมเพื่อคืนเด็กสู่สังคม” [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.thaigiving.org/node/63> (24 กรกฎาคม 2556)
- รัตัญญู เทียนปฐม. (2550) เด็กถูกทอดทิ้ง-ปัญหาแก้ได้ด้วยสายใยของครอบครัว.[ออนไลน์].
แหล่งที่มา : <http://www.stou.ac.th/thai/schools/sca/document/Rattunyu2.asp>
(20 ธันวาคม 2556)
- วาสนา แก่นพรัตน์. (21 พฤศจิกายน 2556) “สิทธิเด็ก เรื่องของเด็กตัวเล็กที่ไม่ควรมองข้าม” .
[ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/
special_report/37735](http://www.thaihealth.or.th/healthcontent/special_report/37735) (2 ธันวาคม 2556)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (ม.ป.ป.) “วิธีการ และกระบวนการ
ศึกษาวิเคราะห์ชุมชน” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.elearning.msu.ac.th/
opencourse/0109501/Unit08/unit08_022.htm](http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0109501/Unit08/unit08_022.htm) (20 กันยายน 2556)
- ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
(ม.ป.ป.) “การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://203.155.220.
217/nongkhome/DownloadPK/TabenA1.pdf](http://203.155.220.217/nongkhome/DownloadPK/TabenA1.pdf) (1 กรกฎาคม 2556)
- สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์. (25 มกราคม 2553) “ระบบงานบำบัดเด็กและเยาวชนและการทำงาน
เชิงสหวิชาชีพ” [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [www2.djop.moj.go.th/app/download/.../
download-18-1266572069.ppt](http://www2.djop.moj.go.th/app/download/.../download-18-1266572069.ppt). (22 ธันวาคม 2556)
- สุเทพ เอี่ยมคง. (16 สิงหาคม 2556) “สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย” [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/> (27 ธันวาคม 2556)
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2552) “ความสำคัญของครอบครัว” [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : old.women-family.go.th/ (9 กรกฎาคม 2556)
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2549). “คู่มือการปฏิบัติงาน
ศูนย์บริการร่วมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : คณะทำงานพัฒนาคู่มือ
การปฏิบัติงาน ศูนย์บริการร่วมกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์”
[ออนไลน์] แหล่งที่มา: www.society.go.th/document/edoc/edoc_1923.doc.
(15 กรกฎาคม 2556)
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2555) “สถานการณ์เด็ก เยาวชน และ
ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม”. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://www.qlf.or.th/Home/Details?
contentId=147](http://www.qlf.or.th/Home/Details?contentId=147) (7 กรกฎาคม 2556)
- สำนักผู้เชี่ยวชาญ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (2554) คู่มือการประสานส่งต่อผู้ใช้บริการ
กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : [http://61.19.238.229/
dsdw2011/doc_pr/20111108105405.pdf](http://61.19.238.229/dsdw2011/doc_pr/20111108105405.pdf) (18 มกราคม 2557)
- สุรัสวดี มนัสตรง. (4 มกราคม 2546) “ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งและเด็กเร่ร่อน” [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : <http://sd-group1.blogspot.com/2013/01/53242797.html>
(3 กรกฎาคม 2556)
- อภิเชษฐ ปานจรัตน์. (ม.ป.ป) สัมภาษณ์. “สภาพปัญหาและสาเหตุเด็กถูกทอดทิ้งในประเทศไทย”
[ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.gotoknow.org/posts/476916>. (9 กรกฎาคม 2556)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- OKnation. (เมษายน 2552) “อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก”. [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=432527> (25 มิถุนายน 2556)
- Unicef. (22 July 2010). “UNICEF's position on Inter-country adoption” [ออนไลน์]
แหล่งที่มา : www.unicef.org/media/media_41918.html (15 กรกฎาคม 2556)

กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1. กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2549
2. กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล พุทธศักราช 2549
3. กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ฉบับที่ 9 (พุทธศักราช 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็น บุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522
4. กฎกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดแนวทางการพิจารณาว่าด้วยการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พุทธศักราช 2549
5. ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ว่าด้วยมาตรฐาน การจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2550
6. พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พุทธศักราช 2546
7. พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2533
8. พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พุทธศักราช 2522
9. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546
10. ระเบียบกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์ พุทธศักราช 2544
11. ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการดำเนินงาน ของสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพและสถานพัฒนาและฟื้นฟู พุทธศักราช 2547
12. ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยวิธีการให้การ สงเคราะห์เด็ก พุทธศักราช 2547

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เอกสารรับรอง จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

เอกสารรับรอง

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 21 มีนาคม 2557

ชื่อเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงวิชาชีพในสถานสงเคราะห์
ของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ นางสาวธนิศา สุวรรณสินธุ์

คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับ
ประกาศเฮลซิงกิ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.จริยาวัตร คมพยัคฆ์)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง

วันที่ 21 มีนาคม 2557

เลขที่รับรอง

อ.205/2557.

วันที่ให้การรับรอง: 21 มีนาคม 2557

วันหมดอายุใบรับรอง: 20 มีนาคม 2558

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์

การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐใน
เขตกรุงเทพและปริมณฑล

ชื่อสถานสงเคราะห์..... จังหวัด.....
ผู้ให้การสัมภาษณ์ ..... ปฏิบัติงานตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 อายุ .....ปี

1.2 เพศ

( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

1.3 สถานภาพสมรส

( ) 1. โสด ( ) 2. สมรส ( ) 3. หม้าย/หย่าร้าง

1.4 ระดับการศึกษา

( ) 1. ประถมศึกษา ( ) 2. มัธยมศึกษา
( ) 3. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ( ) 4. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
( ) 5.ปริญญาตรี สาขา.....
( ) 6. สูงกว่าปริญญาตรี

1.5 ประสบการณ์ในการทำงาน .....ปี

1.6 ประเภทการจ้าง

( ) 1. ลูกจ้างประจำ ( ) 2. ลูกจ้างชั่วคราว
( ) 3. พนักงานราชการ ( ) 4. ข้าราชการ

1.7 รายได้ที่ได้รับต่อเดือน

( ) 1. ต่ำกว่า 8,000 บาท ( ) 2. 8,001 - 10,000 บาท
( ) 3. 10,001-18,000 บาท ( ) 4. 18,001- 25,000 บาท
( ) 5. มากกว่า 25,000 บาท

1.8.ท่านเคยเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานของท่านหรือไม่

( ) 1. เคย .....ครั้ง ( ) 2. ไม่เคย

แบบสัมภาษณ์ทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์
การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐใน
เขตกรุงเทพและปริมณฑล

ส่วนที่ 2 กระบวนการรับเด็กเข้ารับการปกป้องคุ้มครองโดยทีมสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์
เพื่อวางแผนให้การช่วยเหลือเด็กได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการ

2.1 เด็กที่เข้ามารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์เป็นเด็กกลุ่มใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 การนำเด็กมาขอเข้ารับการปกป้องคุ้มครองในสถานสงเคราะห์มีวิธีการนำส่งอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2.3 ในการตรวจสอบข้อมูลเท็จจริงเบื้องต้นของเด็กก่อนรับเข้าสถานสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของใคร
 และมีวัตถุประสงค์อะไรในการตรวจสอบ

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 ในกรณีที่บิดา มารดา มาแจ้งความจำนงขอส่งบุตรให้สถานสงเคราะห์ช่วยเหลือก่อนให้ความ
 ช่วยเหลือครอบครัวนี้สถานสงเคราะห์ควรทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2.5 เมื่อรับเด็กรายใหม่เข้าสถานสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์มีวิธีการแสวงหาข้อมูลเท็จจริงของเด็กอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

2.6 สถานสงเคราะห์มีวิธีวางแผนการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือ เพื่อพัฒนา และฟื้นฟูคุณภาพชีวิตให้กับเด็กรายใหม่อย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2.7 เอกสารหลักฐาน/ ประวัติของเด็กแต่ละคนที่จัดเก็บไว้ที่สถานสงเคราะห์มีอะไรบ้าง และมีวิธีการจัดเก็บอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

2.8 สถานสงเคราะห์มีวิธีการอย่างไร ในการจัดเด็กรายใหม่เข้าอาคารพัก

.....
.....
.....
.....

2.9 ปัญหาที่พบในกระบวนการรับเด็กเข้ามีอะไรบ้าง และสถานสงเคราะห์มีวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

3.1 สถานสงเคราะห์มีรายได้มาจากแหล่งใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

3.2 จากรายได้ที่ได้รับสถานสงเคราะห์มีการจัดสรรค่าใช้จ่ายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3.3 สถานสงเคราะห์มีวิธีดำเนินการในการจัดสวัสดิการด้านการศึกษา ให้กับเด็กแต่ละรายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

หากพบว่าเด็กมีปัญหาทางการเรียนดังต่อไปนี้ มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างไร

3.3.1 เด็กมีผลการเรียนในเกณฑ์ต่ำ.....

.....

.....

.....

.....

3.3.2 เด็กหนีเรียน.....

3.3.3 เด็กไม่สามารถเข้ากับเพื่อนในชั้นเรียนได้ .....

.....

.....

3.4 การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลในสถานสงเคราะห์ มีความสำคัญต่อเด็กอย่างไรบ้าง และมีบทบาทหน้าที่อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

หากพบว่าชุมชนใกล้เคียงมีการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออก สถานสงเคราะห์มีการป้องกัน และแก้ไขปัญหายังไร

.....

.....

3.5 อะไรคือจุดมุ่งหมายของการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ด้วยการให้คำปรึกษากับเด็กใน สถานสงเคราะห์

.....

.....

.....

ปัญหาของเด็กสถานสงเคราะห์ที่พบมากคืออะไร และมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไร

.....

.....

.....

3.6 การจัดสวัสดิการด้านนันทนาการมีผลดีต่อพัฒนาการด้านใดของเด็ก ยกตัวอย่างกิจกรรม นันทนาการที่สถานสงเคราะห์จัดให้กับเด็ก

.....

.....

.....

ปัญหาที่พบในการดำเนินการเพื่อจัดสวัสดิการด้านนันทนาการให้กับเด็กคืออะไร มีวิธีการแก้ไข ปัญหานี้อย่างไร.....

.....

.....

.....

3.7 กิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

หากพบว่าเด็กกลุ่มหนึ่งเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว ตื้อรั้น ไม่มีสัมมาคารวะ สถานสงเคราะห์ใช้
กิจกรรมใดทางด้านศีลธรรม จริยธรรม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กับเด็กกลุ่มนี้

.....

.....

.....

.....

3.8 สถานสงเคราะห์มีการดำเนินการในการจัดหางานให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ปัญหาที่พบในการจัดหางานให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์คือ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

.....

.....

.....

3.9 สถานสงเคราะห์ใช้วิธีการใดในการติดตามผลเด็กพ้นสงเคราะห์

.....

.....

.....

หากพบว่าเด็กที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้วประสบปัญหาไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ สถานสงเคราะห์มี
วิธีการช่วยเหลือเด็กอย่างไร

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4 กระบวนการส่งเด็กกลับคืนครอบครัวและสังคม เพื่อให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

4.1 อะไรเป็นสาเหตุให้เด็กในสถานสงเคราะห์พ้นจากการสงเคราะห์

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 เพราะเหตุใดจึงมีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนการพ้นสงเคราะห์

.....

.....

สถานสงเคราะห์มีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4.3 การพ้นสงเคราะห์ตามเกณฑ์ของเด็ก จะเกิดขึ้นเมื่อไร

.....

.....

.....

มีการติดตามช่วยเหลือเด็กที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้วหรือไม่ ติดตามอย่างไร.....

.....

.....

ผลการติดตามเด็กพ้นสงเคราะห์ตามเกณฑ์พบว่า การออกไปใช้ชีวิตในสังคมของเด็กส่วนใหญ่ มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร.....

.....

.....

4.4 เพื่อส่งเด็กกลับคืนครอบครัวเดิม สถานสงเคราะห์มีวิธีการดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

เมื่อส่งเด็กกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมแล้ว สถานสงเคราะห์มีวิธีการติดตามความเป็นอยู่ของเด็ก
อย่างไร.....

หากพบว่าเด็กมีปัญหาไม่สามารถเข้ากับสมาชิกในครอบครัวได้ สถานสงเคราะห์จะแก้ไขปัญหานี้
อย่างไร.....

4.5 สถานสงเคราะห์ให้ความสำคัญกับการจัดหาครอบครัวทดแทนหรือไม่ เพราะเหตุใด

สถานสงเคราะห์มีวิธีการดำเนินการอย่างไร ในการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็ก

สถานสงเคราะห์สามารถส่งเด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน โดยเฉลี่ยปีหนึ่งกี่คน มีเด็กหนักกลับ
หรือถูกส่งตัวกลับบ้างไหม เพราะสาเหตุใด

เมื่อส่งเด็กไปอยู่กับครอบครัวทดแทน สถานสงเคราะห์มีการติดตามตรวจสอบความเป็นอยู่ และ
ความปลอดภัยหรือไม่ ดำเนินการอย่างไร

4.6 อะไรเป็นสาเหตุ ที่ทำให้สถานสงเคราะห์ส่งเด็กไปอยู่ที่สถานสงเคราะห์อื่น

เมื่อเด็กไปอยู่สถานสงเคราะห์อื่นแล้วพบว่าเด็กมีปัญหา เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวใน
สถานสงเคราะห์ใหม่ได้ สถานสงเคราะห์มีส่วนเข้าไปการแก้ไขปัญหาคือเด็กหรือไม่ อย่างไร

4.7 สถานสงเคราะห์ของท่านมีเด็กหนีออกจากสถานสงเคราะห์หรือไม่ อะไรที่เป็นสาเหตุของการหลบหนี

.....

.....

.....

หากพบว่าเด็กมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าไม่อยากอยู่ในสถานสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์มีวิธีการติดตาม ดูแล เพื่อป้องกันการหลบหนีได้อย่างไร

.....

.....

.....

สถานสงเคราะห์มีการติดตามเด็กที่หนีออกจากสถานสงเคราะห์หรือไม่ มีวัตถุประสงค์อะไรในการติดตาม.....

.....

.....

.....

4.8 ยกตัวอย่าง เด็กในสถานสงเคราะห์ที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตหลังจากพ้นสงเคราะห์

.....

.....

.....

4.9 ท่านคิดว่ากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ของท่าน ทำให้เด็กสามารถออกไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมและเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมหรือไม่ ทำไมจึงคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

4.10 จากการติดตามวิถีการดำเนินชีวิตของเด็กที่พ้นสงเคราะห์ไปแล้ว สถานสงเคราะห์นำผลที่ได้มาพัฒนากระบวนการจัดสวัสดิการสังคมให้กับเด็กในสถานสงเคราะห์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์
การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ
ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

ชื่อสถานสงเคราะห์.....จังหวัด.....
 ผู้ให้การสัมภาษณ์ .....ปฏิบัติงานตำแหน่ง.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 อายุ .....ปี
- 1.2 เพศ
 1. ชาย 2. หญิง
- 1.3 สถานภาพสมรส
 1. โสด 2. สมรส
 3. หม้าย/หย่าร้าง
- 1.4 ระดับการศึกษา
 1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษา
 3. ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) 4. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
 5.ปริญญาตรี สาขา.....
 6. สูงกว่าปริญญาตรี
- 1.5 ประสบการณ์ในการทำงาน .....ปี
- 1.6 ประเภทการจ้าง
 1. ลูกจ้างประจำ 2. ลูกจ้างชั่วคราว
 3. พนักงานราชการ 4. ข้าราชการ
- 1.7 รายได้ที่ได้รับต่อเดือน
 1. ต่ำกว่า 6,000 บาท 2. 6,001- 8,000 บาท
 3. 8,001 -10,000 บาท 4. 10,001- 15,000 บาท
 5. มากกว่า 15,000 บาท
- 1.8 ท่านเคยเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานของท่านหรือไม่
 1. เคย .....ครั้ง 2. ไม่เคย

แบบสัมภาษณ์พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านในสถานสงเคราะห์
การศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเด็กเชิงสหวิชาชีพในสถานสงเคราะห์ของรัฐ
ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

ส่วนที่ 2 กระบวนการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เด็กมีชีวิตอยู่รอดและมีพัฒนาการที่ดี ด้วยการบริการด้านปัจจัย 4

2.1 การเลี้ยงดูด้วยอาหาร

- ผู้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องการประกอบอาหารในแต่ละวันคือใคร มีหน้าที่อะไรบ้าง.....
.....
.....
- จำนวนมื้ออาหารที่จัดให้เด็กแต่ละวัน มีกี่มื้อ มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของเด็กหรือไม่
.....
.....
- การกำหนดรายการอาหารในแต่ละมื้อต้องคำนึงถึงสิ่งใด และเป็นหน้าที่ของใคร.....
.....
.....
- มีการกำหนดเวลาในการรับประทานอาหารในแต่ละมื้อ หรือไม่ ช่วงเวลาใดบ้าง.....
.....
.....
- สถานสงเคราะห์ของท่านมีเด็กที่อยู่ช่วงวัยตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยรุ่น ท่านคิดว่าอาหารในแต่ละมื้อมีรสชาติและคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมกับเด็กในทุกช่วงวัย หรือไม่.....
เพราะเหตุใด.....
.....
.....
- ในแต่ละมื้ออาหารมีการจัดอาหารเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่ป่วย หรือไม่ .....
ดำเนินการอย่างไร.....
- ในขณะที่รับประทานอาหารเช้า พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้าน มีหน้าที่อะไร.....
.....
.....
- หากเด็กมีความจำเป็นมารับประทานอาหารไม่ทันเวลา เด็กจะได้รับประทานอาหารมือนั้นหรือไม่
แก้ปัญหาได้อย่างไร.....
.....

- พี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านมีการปลูกฝังระเบียบวินัยในด้านการรับประทานอาหาร กับเด็กในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

2.2 การจัดที่อยู่อาศัยให้เด็ก

- อาคารพักของเด็กแต่ละหลังมีลักษณะอย่างไร.....

.....

.....

- อาคารพักแต่ละหลังมีจำนวนเด็ก และจำนวนพี่เลี้ยง/พ่อบ้านแม่บ้านเท่าไร.....

.....

.....

- จำนวนเด็กในอาคารพักแต่ละหลัง มีความเพียงพอ และเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร.....

.....

.....

- ภายในอาคารพักมีการจัดสรรพื้นที่การใช้งานอย่างไรบ้าง.....

.....

.....

- การจัดเด็กเข้าอาคารพักแต่ละหลังมีใครเป็นผู้ดำเนินการ.....

คำนึงถึงสิ่งใดเป็นหลัก.....

.....

.....

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดเด็กด้วยวิธีการนี้ และมีข้อเสนอแนะอย่างไร.....

.....

.....

- สิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารพักที่ท่านรับผิดชอบอยู่ ประกอบด้วยอะไรบ้าง.....

มีปริมาณเพียงพอกับจำนวนเด็กหรือไม่..... มีการดูแลการใช้งานอย่างไร.....

.....

.....

- ในอาคารพักมีอุปกรณ์ดับเพลิงและอุปกรณ์ตัดไฟฉุกเฉินหรือไม่.....

มีการสอนให้เด็กส่วนหนึ่งรู้ถึงความสำคัญ และวิธีการใช้งานของอุปกรณ์เหล่านี้หรือไม่อย่างไร.....

.....

.....

- มีการบำรุงรักษาอุปกรณ์เหล่านี้อย่างไร.....
 .....
 .....
- เครื่องนอนของเด็กแต่ละคนประกอบด้วย.....
 .....
 .....
- การจัดที่นอนให้กับเด็กท่านคำนึงถึงสิ่งใดเป็นสำคัญ.....
 .....
 .....
- หน้าที่ในการรักษาความสะอาดเครื่องนอนเป็นของใคร .....
 ดำเนินการอย่างไร .....
- .....
- ท่านให้เด็กมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดเครื่องนอนหรือไม่ อย่างไร.....
 .....
 .....
 .....
- ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยๆในอาคารพักของท่าน คืออะไร.....
 .....
 .....
 .....
- ท่านแก้ไขปัญหานี้อย่างไร .....
- .....
- ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของเด็ก ท่านได้ปลูกฝังระเบียบวินัยในเรื่องใดให้กับเด็กบ้าง.....
 .....
 .....
 .....
- .....
- สิ่งที่ท่านปลูกฝังให้กับเด็ก ท่านคิดว่าจะเกิดประโยชน์ต่อตัวเด็กอย่างไร.....
 .....
 .....
 .....

2.3 การดูแลเครื่องนุ่งห่มของเด็ก

- เสื้อผ้า และของใช้ส่วนตัวของเด็ก อาทิ ผ้าเช็ดตัว แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ ได้มาจากไหน.....

.....
 ใครเป็นผู้ดำเนินการ.....

- มีบันทึกการเบิกจ่ายเสื้อผ้า /ของใช้ส่วนตัวหรือไม่ .....
 มีการดำเนินการเบิกจ่ายอย่างไร.....

- มีการจัดสรรเสื้อผ้าให้กับเด็กแต่ละคนอย่างไร.....

- แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ แจกให้เด็กเป็นรายบุคคล หรือใช้เป็นส่วนรวม.....
 มีวิธีการในการแจกจ่ายอย่างไร .....

- ท่านมีวิธีการดูแลรักษาความสะอาดเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มของเด็กแต่ละคนอย่างไร.....

- ตู้เสื้อผ้าของเด็กเป็นส่วนตัว หรือส่วนกลาง .....
 การดูแลจัดเก็บเสื้อผ้าในตู้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของใคร มีการดำเนินการ
 อย่างไร .....

- ปัญหาที่พบจากการให้สวัสดิการด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม/ของใช้ส่วนตัวแก่เด็ก มีอะไรบ้าง.....
 แก้ปัญหานี้อย่างไร.....

- ในการให้สวัสดิการด้านเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และของใช้ส่วนตัวแก่เด็ก ท่านได้ปลูกฝังระเบียบวินัย
 อะไรให้กับเด็กบ้าง.....

2.4 การดูแลรักษาพยาบาล

- ท่านให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลสุขภาพเด็กมากน้อยเพียงใด.....

- มีวิธีการดูแลรักษาสุขภาพของเด็กอย่างไร.....

- ภายในอาคารพักของท่านมี ยาสามัญประจำบ้าน หรือไม่ .....
- มียาอะไรบ้าง.....
- .....
- .....
- .....
- .....
- ท่านมีวิธีการจัดการตุยาสามั้ยประจำบ้านอย่างไร ให้มีความปลอดภัยมากที่สุด.....
- ในการจัดยาให้เด็กแต่ละครั้งท่านคำนึงถึงสิ่งใดมากที่สุด.....
- เพราะเหตุใด.....
- .....
- อาการป่วยของเด็กที่พบมากที่สุดคือโรคอะไร.....
- .....
- ให้การดูแลและป้องกันโรคอย่างไร.....
- หากเด็กที่อยู่ในการดูแลมีโรคประจำตัวที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ ท่านมีปฏิบัติต่อเด็กคนนี้อย่างไร
- .....
- .....
- หากพบว่าเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อโดนขัดใจจะทำร้ายตัวเอง ชอบเล่นกับเพื่อนแรงๆ ท่านในฐานะผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ท่านแก้ปัญหาอย่างไร.....
- .....
- .....
- .....
- หากท่านพยายามแก้ปัญหาแล้วแต่เด็กยังมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น ท่านจะดำเนินการอย่างไรต่อไป
- .....
- .....
- ท่านมีการปลูกฝังให้เด็กรู้จักการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง เช่น การรักษาความสะอาดร่างกาย ฟัน เล็บ ผม ฯลฯ หรือไม่ .....
- ดำเนินการอย่างไร.....
- .....
- .....
- .....
- .....

2. ด้านอาคารสถานที่/สิ่งแวดล้อม

จำนวนอาคารเรียนนอน.....หลัง เป็นอาคาร.....ชั้น จำนวนเด็ก/หลัง.....คน

รายการ	มี	ไม่มี
ภายในเรียนนอน		
1. พัดลมในห้องนอน		
2. เครื่องกรองน้ำ/ถังน้ำเย็น		
3. ตู้เก็บของเด็ก		
4. เครื่องนอน		
5. เครื่องดับเพลิง		
6. ไฟฉุกเฉิน		
7. เครื่องตัดไฟอัตโนมัติ		
8. อุปกรณ์พยาบาล		
9. มุมความรู้		
10. การรักษาความสะอาด		
อาคารประกอบการ/สิ่งแวดล้อมภายนอก		
11. โรงอาหาร		
12. ที่ระบายอากาศ		
13. โต๊ะ/เก้าอี้บริเวณโรงอาหาร		
14. เรือนพยาบาล		
15. ห้องอาบน้ำ / ห้องส้วม		
16. บ่อดักไขมัน		
17. การดูแลปรับปรุงภูมิทัศน์		
18. สะอาด / ร่มรื่น		
19. ป้ายบอกทิศทาง		
20. ป้ายบอกเตือน		
22. ทางเดินเชื่อมต่ออาคาร		
22. ความปลอดภัยรอบบริเวณ		
- พนักงานรักษาความปลอดภัย	.....	.....
- กล้องวงจรปิด	.....	.....

สรุป

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวธนิศา สุวรรณสินธุ์
วัน เดือน ปี เกิด	3 พฤศจิกายน 2532
ที่อยู่ปัจจุบัน	38 หมู่ 10 ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000
ประวัติการศึกษา	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต
ประวัติการทำงาน	พนักงานราชการ ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ สำนักคุ้มครองสวัสดิภาพหญิงและเด็ก กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
พ.ศ. 2555 - 2557	
พ.ศ. 2557- 2558	พนักงานราชการ ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ กลุ่มพัฒนาระบบสวัสดิการ กองสวัสดิการเด็กและเยาวชน กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ตำแหน่งและหน้าที่ทำงานในปัจจุบัน	
พ.ศ. 2558 – ปัจจุบัน	นักสังคมสงเคราะห์ ปฏิบัติการ ทัศนสถานหญิงธนบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม